032:9 J94
KUNHIKRISHNA
NAIR:
Soundarya
lahari

202616
032:9
J94

16 JUL 1992

259

സൌന്ദര്യലഹരി

SOUNDARYA LAHARI

VYAKHYATHA

Mekkunnath Kunhikrishnan Nair, B. A.

Published by

P. K. BROTHERS, CALICUT.

Price Rs. 2—8—0

259

സൌന്ദര്യലഹരി

[മൂലശ്ലോകങ്ങളും ഭാഷാശ്ലോകങ്ങളും
'ഭാവാർത്ഥകൌമുദി'
എന്ന വ്യാഖ്യാനവും ക്രടിയത്.]

വ്യാഖ്യാതാ:
മേക്കുന്നത്ത് കുഞ്ഞികൃഷ്ണൻനായർ, ബി. എ.

UNIVERSITY LIBRARY
7 JAN 1967
MADRAS

പ്രസാധകന്മാർ:
പി. കെ. ബ്രദേർസ്, കോഴിക്കോട്ട്.

2nd Edition 1959.
Copies 1000.
Copy right to
Publishers.

അച്ചടി:

സുരേന്ദ്രനാഥ് പ്രിൻടിങ്ങ് വർക്സ്,

തലശ്ശേരി.

2026/6
032:9
J94

1959] [വില: 2—8—0

പകപ്പവകാശം പ്രസാധകന്മാർക്കുള്ളതാകുന്നു.

അവതാരിക

എത്രയും കമനീയവും ജാജ്വല്യമാനവുമായി പ്രത്യക്ഷപ്പെടുന്ന ഈ പ്രപഞ്ചത്തിന്റെ സൃഷ്ടിസ്ഥിതിസംഹാരങ്ങൾക്കുള്ള അപരിമേയയായ ഒരു മഹാശക്തിയുടെ സൌന്ദര്യപ്രവാഹം ഏതോ, അതുതന്നെയാണ് സൌന്ദര്യലഹരി. ശ്രീശങ്കരന്റെ രസനാഗ്രത്തിൽ നർത്തനംചെയ്തിരുന്ന ആ അമൃതപ്രവാഹം ഭൂതകാലത്തിലും വർത്തമാനകാലത്തിലും മാത്രമല്ല, അവസാനരഹിതമായ ഭാവികാലത്തിലും അസംഖ്യകോടി ജിഹ്വകളിൽ നൃത്തംവെക്കുകതന്നെ ചെയ്യും.

ഈ കാണപ്പെടുന്ന ബ്രഹ്മാണ്ഡവും ഇതിൽനിന്ന് വ്യതിരിക്തങ്ങളായ അസംഖ്യം വ്യക്തികളും നാനാതലത്തിൽ ഏകതലത്തെ സ്ഥാപിപ്പാനുള്ള ആ മഹാശക്തിയുടെ പരിണാമഭേദം മാത്രമാണെന്ന് ഋഷിമാർ അഭിപ്രായപ്പെടുന്നു. ഒരു വൃത്തരേഖയിൽ അന്തർഭവിച്ചിരിക്കുന്ന അവാന്തരരേഖകൾക്കോ ബിന്ദുക്കൾക്കോ അതിൽനിന്ന് വ്യത്യസ്തത കല്പിക്കേണ്ടതില്ലല്ലോ. ശ്രീചക്രം ഈ തത്വത്തെത്തന്നെ വ്യക്തമാക്കുന്നു. ബ്രഹ്മാണ്ഡപിണ്ഡാണ്ഡങ്ങളുടെ ഒരു ശരിയായ പടമാണ് ശ്രീചക്രം. ഭൂപടത്തെത്തന്നെ ലക്ഷ്യം വയ്ക്കുന്ന ഒരു വ്യക്തിക്ക് ഭൂമിക്കും തനിക്കും താദാത്മ്യസംബന്ധമുണ്ടെന്നു അറിയുവാൻ പ്രയാസമില്ല. ശ്രീചക്രത്തിനും അതേ സ്ഥാനമാണുള്ളത്. നിഖിലപ്രപഞ്ചത്തോടും ഓരോ വ്യക്തിയ്ക്കും താദാത്മ്യമുണ്ടെന്നു സ്ഥാപിക്കുകയാണ് ശാക്തതന്ത്രത്തിന്റെ സിദ്ധാന്തം. ആ സിദ്ധാന്തം തികച്ചും സൌന്ദര്യലഹരിയിൽ അന്തർഭവിച്ചിരിക്കുന്നു. അതിൽ ഒട്ടാകെയുള്ള നൂറ് ശ്ലോകങ്ങളിൽ ആദ്യത്തെ നാല്പത്തൊന്നു ശ്ലോകങ്ങൾ 'ആനന്ദലഹരി'യെന്നും, 42 മുതൽ 91വരെയുള്ള പദ്യങ്ങൾ 'സൌന്ദര്യലഹരി'യെന്നും. 92 മുതൽ 98 വരെയുള്ള ശ്ലോകങ്ങൾ 'സപ്തശതലഹരി'യെന്നുമുള്ള പേരിൽ അറിയപ്പെട്ടുവരുന്നു. ഒരു സാധകനായ യോഗിക്ക് ദേഹാന്തർഭാഗത്തിൽ ബ്രഹ്മഗ്രന്ഥി, വിഷ്ണുഗ്രന്ഥി, രുദ്രഗ്രന്ഥി എന്നിവ മൂലാധാരം, ഹൃദയം, ഭ്രൂമദ്ധ്യം എന്നീ സ്ഥാനങ്ങളിൽ അനുഭവപ്പെടുത്താമെന്നാണ് ഈ

സ്തോത്രത്തിന്റെ സിദ്ധാന്തം. ആദ്യത്തെ ആനന്ദലഹരിയിൽ സാധകന് സാധ്യകളായ അസംഖ്യം അത്ഭുതസിദ്ധികളെക്കുറിച്ച പ്രതിപാദിയ്ക്കുന്നു. രണ്ടാമത്തെ ഖണ്ഡമായ സൌന്ദര്യലഹരിയിൽ സാക്ഷാൽ ജീവസ്വരൂപിണിയായ കുണ്ഡലിനീശക്തിയുടെ അപരിമേയമായ അംഗലാവണ്യം വർണ്ണിക്കുന്നു. മൂന്നാമത്തെ 'സ്വരൂപലഹരി'യിൽ സാധകനും ആ മഹാശക്തിയും തമ്മിലുള്ള താദാത്മ്യത്തിലുണ്ടാകുന്ന പരമാനന്ദാനുഭൂതിയേയും വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു.

ഇത്രയും വിശിഷ്ടമായ ഈ സ്തോത്രത്തിന് അനേകം സംസ്കൃത വ്യാഖ്യാനങ്ങളുണ്ട്. അവയിൽവെച്ച ലക്ഷ്മീധരീയത്തിനാണ് പ്രാധാന്യം. ലക്ഷ്മീധരീയത്തെയും മറ്റും അഭിമുഖീകരിച്ചുകൊണ്ടുള്ള മലയാള വ്യാഖ്യാനപുസ്തകങ്ങളും നമ്മുടെ ഭാഷയിൽ അവതരിച്ചിട്ടുണ്ട്. എന്റെ പ്രിയസുഹൃത്തായ ശ്രീമാൻ മേക്കുന്നത്ത് കുഞ്ഞികൃഷ്ണൻ നായർ, ബി. എ. ഈ സ്തോത്രത്തിലും വ്യാഖ്യാനങ്ങളിലും മുഴുകി ആ ജഗദീശ്വരിയുടെ ഭക്തിമാഹാത്മ്യത്തെ ആസ്വദിച്ചതിന്റെ ഫലമാണ് ഈ പുസ്തകം. ഗ്രന്ഥകർത്താവ് ഇംഗ്ലീഷ് ഭാഷാ പാണ്ഡിത്യംകൂടി സമ്പാദിച്ച ഒരു സഹൃദയനാകയാൽ സൌന്ദര്യലഹരിയുടെ ആംഗ്ലേയഭാഷാവ്യാഖ്യാനങ്ങളിലും സഞ്ചരിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു കാണുന്നു.

സൌന്ദര്യലഹരിയിലെ മൂലശ്ലോകങ്ങൾക്കു പുറമെ ഭാഷാന്തരശ്ലോകങ്ങളും ഗംഭീരവും മധുരവും ലളിതവുമായ ഒരു വിവരണവും ഈ പുസ്തകത്തിൽ ചേർത്തിരിക്കുന്നു. ഇപ്രകാരം, സൌന്ദര്യലഹരിയുടെ മൂലശ്ലോകങ്ങളും, ഭാഷാശ്ലോകങ്ങളും, അതിമധുരമായ വിവരണവും അടങ്ങിയ ഒരു പുസ്തകത്തിന്റെ അവതരണം ഇന്ന് ഇദംപ്രഥമമാണ്. മൂലശ്ലോകങ്ങളിലെ ആശയാർത്ഥങ്ങൾക്ക് വിലോപം വരാതെയും അലങ്കാരാദികൾ വിട്ടുപോകാതെയുംതന്നെ ഭാഷാന്തരശ്ലോകങ്ങൾ രചിക്കുന്നതിൽ ഗ്രന്ഥകാരൻ ശ്രദ്ധിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഭാഷാപദ്യങ്ങളിൽ ചിലതിൽ ചില സന്ധികളും പൗർവിനയ്ക്കും പരകാര മുറവിനയും പ്രാചീനരീതിയെ അനുസരിച്ച പ്രയോഗിച്ചതായിക്കാണപ്പെടാം. ഇന്നത്തെ ചില സഹൃദയന്മാരുടെ രുചിഭേദത്തിന്നു അത് അല്പം യോജിക്കാതിരിക്കാമെങ്കിലും ഭാഷാശ്ലോകങ്ങളിൽ തെളിഞ്ഞുകാണുന്ന സുവ്യക്തസുന്ദരങ്ങളായ ശബ്ദമാധുര്യ

ങ്ങളും അനഗ്ഗളമായ ആശയപ്രവാഹങ്ങളും ശയ്യാസുഖവും അവരെയും ആഹ്ലാദിപ്പിക്കാതിരിക്കയില്ല. വ്യാഖ്യനമാകട്ടെ, ശ്ലോകാർത്ഥങ്ങളെ ഏറ്റവും മധുരവും വ്യക്തവുമായ നിലയിൽ വിവരിക്കുന്നതാണ്. എന്റെ മാന്യസ്നേഹിതനായ ശ്രീമാൻ പി. കെ. കൃഷ്ണൻ നമ്പ്യാർ എഴുതിയ ശ്രീചക്രത്തിന്റെ ഒരു ചിത്രം ഈ പുസ്തകത്തിൽ ചേർത്തിട്ടുള്ളതു് അതിനു് ഒരലങ്കാരവുമായിട്ടുണ്ടു്.

എന്റെ ആരാധനാമൂർത്തിയായ ആ ജഗദീശ്വരിയെ ഭക്തിപുഷ്പങ്ങളാൽ സമർച്ചിച്ചുകൊണ്ടു് ഈ ശ്രേഷ്ഠപുസ്തകത്തെ സഹൃദയരായ ഭക്തജനങ്ങളുടെ സന്നിധിയിൽ ഞാൻ സാദരം അവതരിപ്പിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

ചെറുവത്തൂർ,
25—2—'42.

കൂട്ടമത്തു് കുന്നിയൂർ
കുഞ്ഞിക്കൃഷ്ണക്കുറുപ്പു്

പ്രസ്താവന

''വ്യതിഷജതിപദാത്ഥാനാന്തരഃ കോപിഹേതു—
ന്നഖലുബഹിരുപാധിൻ പ്രീതയഃ സംശ്രയന്തേ''

എന്ന ഭവഭൂതിവചനത്തിന്റെ സാരം 'സൌന്ദര്യലഹരി'യുമായി ഈ നിലയിൽ ബന്ധപ്പെട്ടവാനിടവന്നതിൽനിന്നാണ" എനിക്ക് വ്യക്തമായി മനസ്സിലായത്. അതിഗഹനമായ ഈ സ്തോത്രത്തെ വിവർത്തനംചെയ്യുവാനോ വ്യാഖ്യാനിക്കുവാനോ ഉള്ള കഴിവ് എന്നിൽനിന്നും എത്രയോ വിദൂരമാണെന്ന് എന്നെ അറിയുന്നവക്കെല്ലാം അറിയാം. സൌന്ദര്യലഹരിയിൽ നിബന്ധിച്ചിട്ടുള്ള നിഗൂഢമന്ത്രതത്വങ്ങളെ അറിയുന്നതിനുള്ള മന്ത്രവിജ്ഞാനമോ, അതിലെ മനോഹരശബ്ദാർത്ഥങ്ങളെ സഭാഷയിൽ പകർത്തുകയോ വിശദമാക്കുകയോ ചെയ്യുന്നതിനുള്ള കവിതാവാസനയോ, പാണ്ഡിത്യമോ ഒന്നുംതന്നെ എനിക്കില്ല. ഇൻടർമീഡിയററ് ക്ലാസ്സിൽ ഒരു വിദ്യാർത്ഥിയായിരിക്കുമ്പോഴാണ് ഈ സ്തോത്രവും ലക്ഷ്മീധരടീകയുമായി എനിക്ക് പരിചയപ്പെട്ടവാനിടയായത്. എന്തോ, അന്നുതന്നെ ഈ സ്തോത്രം എന്റെ ഹൃദയത്തെ ശക്തിയായാകർഷിച്ചു. എന്റെ എളിയ ബുദ്ധിയിൽ സൌന്ദര്യലഹരിയിലെ ശാക്തസിദ്ധാന്തം വളരെ യുക്തിയുക്തമെന്നും, തന്നിൽ പ്രപഞ്ചത്തെയും പ്രപഞ്ചത്തെ തന്നിലും കാണുവാൻ ഏതു രൂപത്തിലും ആ തത്ത്വഘടന സമർത്ഥമാണെന്നും തോന്നി. എന്റെ ബുദ്ധിയുടെ അപക്വതകൊണ്ടായിരിക്കാം, ആ ബോധം ഇന്നും നിലനിന്നുവരുന്നു. സൌന്ദര്യലഹരിയുമായി അങ്ങിനെ പരിചയപ്പെട്ടപ്പോൾതന്നെ അതിലെ മൂല ശ്ലോകങ്ങൾ വിവർത്തനംചെയ്യുവാനും ഞാനുദ്യമിച്ചു. ഒരു വിദ്യാർത്ഥിയായ ഞാൻ എന്തു ധൈര്യത്തിനേലാണ് അതിനു തുനിഞ്ഞതെന്നു എനിക്കുതന്നെ അറിഞ്ഞുകൂടാ. ഏതായാലും ആ ബാലിശോദ്യമം മുഴുമിപ്പിച്ചുവെന്നേ പറയേണ്ടതുള്ളൂ. പിന്നീട് ആ വിവർത്തനംതന്നെ വിസ്തൃതമായെങ്കിലും സൌന്ദര്യലഹരിയുടെ ഇതരവ്യാഖ്യാനങ്ങളും പരാശക്തിതത്ത്വത്തെപ്പറ്റി പ്രതിപാദിക്കുന്ന മറ്റു ചില ഗ്രന്ഥങ്ങളും വൃഥാ ഗോഷ്

സായ്പ് ഇംഗ്ലീഷിൽ എഴുതിയ 'Serpent Power' അഥവാ കുണ്ഡലിനിശക്തി എന്നിത്യാദികളായ പുസ്തകങ്ങളും ഞാൻ വായിക്കുവാനിടയായി. അവയെല്ലാം സൌന്ദര്യലഹരിയിലെ നാല്പത്തൊന്നു ശ്ലോകങ്ങളിൽ സമസ്തസമയതത്വങ്ങളും ക്രോഡീകരിച്ച ശ്രീശങ്കരന്റെ അപ്രതിമമായ പ്രതിഭാവിലാസത്തെക്കുറിച്ചുള്ള എന്റെ ഭക്തിബഹുമാനങ്ങൾ വർദ്ധിപ്പിച്ചതേയുള്ളു.

എന്റെ പ്രിയസുഹൃത്തും, ഈ പുസ്തകം പ്രസിദ്ധീകരിച്ച സ്ഥാപനത്തിന്റെ ഉടമസ്ഥനുമായ മാന്യശ്രീ പി. കേലനൊന്നിച്ചു ഈയിടെ എറണാകുളത്തു യാത്രചെയ്യുമ്പോൾ ഞാൻ യാദൃച്ഛികമായി സൌന്ദര്യലഹരിയിലെ ഒരു പദ്യശകലം ചൊല്ലി ആശയം വിവരിക്കയുണ്ടായി. സന്ദർഭാനുസാരേണ മുമ്പുചെയ്ത വിവർത്തനത്തെ പുസ്തകരൂപത്തിലാക്കുന്നതിനെക്കുറിച്ചും ആലോചിച്ചു. പുസ്തകരൂപത്തിൽ പ്രസിദ്ധീകരിക്കുന്നപക്ഷം ഒരു അർത്ഥവിവരണവുംകൂടി നൽകുന്നതു് ഉത്തമമായിരിക്കുമെന്നു തോന്നി. പക്ഷെ, സമയാഭാവമായ ആലസ്യം അതാതവസരത്തിൽ വിവരണക്കുറിപ്പുകളെഴുതാമെന്ന വിശ്വാസത്തിന്മേൽ നില്പുറപ്പാണ് എന്നെ പ്രേരിപ്പിച്ചതു്. അങ്ങിനെ ഓരോ തവണയും മൂലശ്ലോകങ്ങളും ഭാഷാശ്ലോകങ്ങളും അർത്ഥവിവരണങ്ങളുംകൂടി അച്ചടിസൌകര്യത്തെ പ്രമാണിച്ചു എട്ടുപേജുകളിലടങ്ങുന്നതു എഴുതിക്കൊണ്ടാണ് ഈ പുസ്തകം മുഴുമിപ്പിച്ചതു്. എന്റെ ഉപേക്ഷകൊണ്ടും അപ്രാപ്തികൊണ്ടും മറ്റുള്ളവരുടെ തിരക്കുകൊണ്ടും ഇതിൽ പല ഭാഗങ്ങളിലും അതിനാൽ വൈകല്യങ്ങൾ വന്നുപോകാനിടയുണ്ടു്. മഹർഷികല്പരായ മഹാശയന്മാർ അവ സദയം ക്ഷമിച്ചു ഈ ബാലബുദ്ധിയെ അനുഗ്രഹിക്കാനപേക്ഷ.

ഈ പുസ്തകത്തിൽ ചേർത്തിട്ടുള്ള ഭാഷാശ്ലോകങ്ങളിൽ അധികവും മൻവിവർത്തനത്തിലുള്ളവയാണു്. മൂലശ്ലോകാർത്ഥത്തിനു് പ്രധാനമായ വല്ല വൈപരീത്യവും ഭാഷാശ്ലോകങ്ങളിൽ നേരിട്ടിട്ടുണ്ടോ എന്നുമാത്രമെ പുനഃപരിശോധനയിൽ ഞാൻ ശ്രദ്ധിച്ചിട്ടുള്ളു. ശ്ലോകങ്ങളെ കൂടുതൽ മോടിപ്പെടുത്തുന്നതിനുള്ള സമയമോ, സൌകര്യമോ, ക്ഷമയോ എനിക്കുണ്ടായിട്ടില്ല. അതിനാൽ, അവയിൽ ബാഹ്യമായ അഭംഗികൾ ധാരാളമായി ഉണ്ടായിരിക്കാനിട

യുണ്ട്. എന്നെ സംബന്ധിച്ചേടത്തോളം ഈ എളിയ ഉദ്യമത്തിൽ മൂലശ്ലോകാത്മത്തിലെ ഉറുപ്പികയ്ക്കുള്ള പതിനാറണയിൽ രണ്ടണ മാത്രമെങ്കിലും വിവർത്തനശ്ലോകങ്ങൾക്കുള്ള വിലയായി കല്പിക്കപ്പെടുമെങ്കിൽ തൃപ്തിയായി. കവിതാവിഷയകമായ എന്റെ പരിചയക്കുറവിൽനിന്ന് അത്രമാത്രം നേടുവാൻ സാധിച്ചുവെങ്കിൽ ഞാൻ സചയംകൃതാർത്ഥനാണ്.

സമാദരണീയമായ സാഹിതീസപര്യയാൽ കേരളീയർക്ക് സുപരിചിതനായ മഹാശയനും, ശ്രീവിദ്യാരാധകനും, ഉത്തമഭക്തനുമായ മഹാകവി കൂട്ടമത്താണ് ഈ പുസ്തകത്തിന്ന് സദയം ഒരു അവതാരിക എഴുതിത്തന്നിട്ടുള്ളത്. ഈ എളിയ ഉപായനത്തെ എന്റെ ദുർബ്ബലഹസ്തങ്ങളിൽനിന്ന് താങ്ങിയെടുത്ത് സഹൃദയലോകത്തിന്നു മുമ്പെ സമർപ്പിക്കുവാൻ മഹാകവിയുടെ ഔദാര്യം അനുഭവപ്പെട്ടതു കൊണ്ടു മാത്രമാണ് ആ വന്ദ്യാശയന്റെ മഹാമനസ്കതയായല്ലാതെ ഈ പുസ്തകത്തിനുള്ള ഒരു യോഗ്യതയായി ആരും ഗണിക്കേണ്ടതില്ല. "ഉണ്ണിക്കിടാങ്ങൾ പിഴച്ചു കാൽവെക്കിലും, കണ്ണിന്നു കൌതുകമുണ്ടാം പിതാക്കൾക്ക്" എന്നതനുസരിച്ചു എന്റെ നേരെ ദയാവാത്സല്യബുദ്ധിയോടുകൂടി, ഒരവതാരികകൊണ്ട് ഈ പുസ്തകത്തെ അനുഗ്രഹിച്ച മഹാകവിയോടുള്ള കൃതകേതരമായ കൃതജ്ഞത ഇവിടെ രേഖപ്പെടുത്തിക്കൊള്ളട്ടെ. ഈ പുസ്തകത്തിന്റെ ആദിയിൽ ചേർത്ത ശ്രീചക്രരൂപം ശ്രീകൃഷ്ണവിജയകാവ്യത്തിന്റെ വിവർത്തനം നിർവ്വഹിച്ച പ്രസിദ്ധകവിയും പ്രശസ്തപണ്ഡിതനും ചക്രലേഖനനിപുണനുമായ ശ്രീ. പി. കെ. കൃഷ്ണൻനമ്പ്യാർ വരച്ചതാണ്. ആവശ്യകമായ ഒരലങ്കാരമായി അത് ഈ പുസ്തകത്തിൽ ചേർക്കാനിടവരുത്തിയ ആ മഹാശയന്റെ സൌജന്യബുദ്ധിയ്ക്കുനേരെ എനിക്കുള്ള കൃതജ്ഞതയും ഇവിടെ പ്രകാശിപ്പിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

കോഴിക്കോട്,
26—2—'42.

ഗ്രന്ഥകർത്താ

സമർപ്പണം

ആരുടെ ഭക്തിവിശ്വാസങ്ങൾ
ഞാൻ അറിയാതെ തന്നെ
എന്നിൽ കുടികൊള്ളുന്നുവെന്നു്
അനുഭവപ്പെട്ടുവോ
യശശ്ശരീരമാത്രനായ
ആ വന്ദ്യപിതാവിന്റെ
പവിത്രസ്മരണയ്ക്കു്

ശ്രീ ചക്രം

[Drawn by Sri P. K. Krishnan Nambiar, Vellur]

ബിന്ദു ത്രികോണ വസുകോണ ദശാരയുഗ്മ–
മനുപ്രഥ നാഗദള സംയുതഷോഡശാരം
വൃത്തത്രിഭൂപുരയുതം പരിതശ്ചതുർഭിഃ
ശ്രീചക്രമേതദുദിതം പരദേവതായാഃ

UNIVERSITY LIBRARY
7 JAN 1967

സൌന്ദര്യലഹരി

ശ്രീശങ്കരഭഗവൽപൂജ്യപാദപ്രണീതവും സർവ്വാംഗരമണീയവും വിശിഷ്ടാത്ഥസമ്പൂർണ്ണവുമായ സൌന്ദര്യലഹരിയിലെ നൂറു ശ്ലോകങ്ങളും മൂന്നു ഖണ്ഡങ്ങളായി വിഭജിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഇവയിൽ ഒന്നു മുതൽ നാല്പത്തൊന്നുവരെയുള്ള ശ്ലോകങ്ങളും അടങ്ങിയ പ്രഥമഖണ്ഡത്തെ ആനന്ദലഹരിയെന്നു് അറിയപ്പെട്ടുവരുന്നു. ശ്രീമഹാത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ ധ്യാനമന്ത്രോപാസനാക്രമങ്ങളെയും മന്ത്രപ്രയോഗാദിരഹസ്യങ്ങളെയും കുറിച്ചു പ്രതിപാദിക്കുന്ന ഈ പ്രഥമഖണ്ഡം ഏറ്റവും പ്രധാനമാകുന്നു. ഈ ശ്ലോകങ്ങളും സമയമതതത്ത്വങ്ങളെ സമഷ്ടിയായി ഉൾക്കൊള്ളിക്കുകയും പ്രപഞ്ചപരിണാമാവസ്ഥയുടെ രഹസ്യങ്ങളും വിശദമാക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

ആനന്ദലഹരിയിലെ ഒന്നും രണ്ടും ശ്ലോകങ്ങളും ശക്തിസ്വരൂപിണിയായ ദേവിയുടെ നിസ്സീമപ്രഭാവത്തെ പ്രകീർത്തിക്കുന്നു. ബ്രഹ്മവിഷ്ണുരുദ്രന്മാരും കൂടി ശക്തിയെ ഭക്തിപൂർവ്വം ആരാധിക്കുകയും ദേവിയുടെ പാദധൂളി സമ്പാദിച്ചു് ജഗദുല്പത്തിസ്ഥിതിലയങ്ങളെ നടത്തുന്നതിനു സമർത്ഥരാകയും ചെയ്യുന്നു. ദേവിയുടെ പാദധൂളികൂടി സൃഷ്ടിസ്ഥിതിസംഹാരകർത്തൃത്വം വഹിക്കുമ്പോൾ ആ പരാശക്തിയുടെ പ്രഭാവം ദുരധിഗമമാണെന്നു പറയേണ്ടതില്ലല്ലോ.

1. മൂ: ശിവഃശക്ത്യായുക്തോ യദി ഭവതി ശക്തഃ
പ്രഭവിതും
ന ചേദേവം ദേവോ ന ഖലു കുശലഃ സ്പന്ദിതുമപി
അതസ്ത്വാമാരാധ്യാം ഹരിഹരവിരിഞ്ചാദി-
ഭിരപി
പ്രണന്തും സ്തോതും വാ കഥമകൃതപുണ്യഃ പ്രഭവതി?

ഭാ: ഉണ്ടാക്കാനായ്പ്രപഞ്ചംശിവനുകഴിവുദിക്കു
ന്നതോ ശക്തിയൊന്നി-
ച്ചുണ്ടായാ,ലല്ലയെന്നാലിളകുവതിനുമേ ദേവദേവ
ങ്കലാകാ.
വേണ്ടുംപോൽ ബ്രഹ്മനാരായണഹരമുഖരും
പൂജചെയ്യുന്നനിന്നെ-
ക്കൊണ്ടാടാൻ,കൂപ്പിടാനാനിലയിലകൃത
പുണ്യക്കു സാധിപ്പതാമോ?

അർത്ഥം—പ്രപഞ്ചം=ജഗത്ത് മുഴുവനും, ബ്രഹ്മനാരായണഹരമുഖർ=ബ്രഹ്മാവ്, വിഷ്ണു, രുദ്രൻ മുതലായവർ, കൊണ്ടാടുക=കീർത്തിക്കുക (സ്തുതിക്കുക), അകൃതപുണ്യർ= പുണ്യം ചെയ്യാത്തവർ.

വിവരണം:—ശക്തിയോടുകൂടിച്ചേർന്നാൽ മാത്രമേ ശിവനു സൃഷ്ടികർമ്മത്തിനുള്ള സാമർത്ഥ്യം സിദ്ധിക്കുന്നുള്ളൂ. നിർവ്വികാരവും നിഷ്ക്രിയവുമായ പരബ്രഹ്മത്തിനു് പ്രപഞ്ചനിർമ്മാണത്തിനുള്ള പ്രവർത്തനശക്തിയില്ല. ശക്തിയുടെ ആജ്ഞാനുസാരിയായിട്ടാണു് ശിവൻ പ്രപഞ്ചം സൃഷ്ടിക്കുന്നതിനു ബ്രഹ്മാവിനെ നിയോഗിക്കുന്നതെന്നു് 24-ാമത്തെ ശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. പരബ്രഹ്മാത്മകനായ ശിവനും ശക്തി

യെക്കൂടാതെ അനങ്ങുന്നതിനുപോലും സാധിക്കുന്നില്ല. ആ നിലയിൽ സ്വയമായി പ്രപഞ്ചസൃഷ്ടിക്കു് ശിവൻ തീരെ അപ്രാപ്തനാണെന്നു പറയേണ്ടതില്ലല്ലൊ. ജഗത്തിന്റെ ഉൽപത്തിക്കും നിലനില്പിനും വിലയത്തിനും ആവശ്യമായ പ്രവർത്തനപാടവം സമ്പാദിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി ബ്രഹ്മാവും, വിഷ്ണുവും, രുദ്രനും ശക്തിരൂപിണിയായ ത്രിപുരസുന്ദരിയെ ആരാധിക്കുന്നു. ദേവാഗ്രേസരന്മാരായ ത്രിമൂർത്തികൾപോലും ഭക്തിപൂർവ്വം ഭജിക്കത്തക്കവിധം അന്യാദൃശപ്രഭാവസമൃദ്ധയായ ഭഗവതിയെ സാധാരണസ്ത്രീകൾ ആരാധിക്കുവാൻ സാധിക്കയില്ലെന്നു വ്യക്തമാണു്. അതിനാൽ ദേവിയെ സ്തുതിക്കുവാനോ നമസ്കരിക്കുവാനോ ഇടവരുന്നവർ ജന്മാന്തരത്തിൽ വലിയ സുകൃതം ചെയ്തവരായിരിക്കണമെന്നതിനു സന്ദേഹമില്ല.

ശിവശക്തിതത്വങ്ങളുടെ സമ്മേളനമാണു് ജഗത്തിനു നിദാനമായി നില്ക്കുന്നതെന്നും ശക്തിതത്വത്തിന്റെ പ്രഭാവം ഏതു മഹാകാര്യനിർവ്വഹണത്തിനും സമർത്ഥമാണെന്നും ഈ ശ്ലോകത്തിൽ വ്യക്തമാക്കിയിരിക്കുന്നു.

2. മൂ: തനീയാംസം പാംസും തവ ചരണപങ്കേരുഹഭവം
വിരിഞ്ചിഃസഞ്ചിന്വൻ വിരചയതി ലോകാ-
നവികലം
വഹത്യേനം ശൌരിഃ കഥമപി സഹസ്രേണ
ശിരസാം
ഹരഃ സംക്ഷുദ്യൈനം ഭജതി ഭസിതോദ്ധൂളന-
വിധിം.

ഭാ: തൃക്കാൽത്താരിൽ കിടക്കും പൊടിയുടെ ശകലം
നേടിയന്യൂനമായ്ത്താൻ
തീക്കുന്ത ലോകമെല്ലാം വിധി,യവമുഴുവൻ
ശൌരിപാടാന്തപാരം
പൊക്കിത്തന്നായിരം വൻതലകളിലുമെടുക്കുന്ത,
രുദ്രൻ യുഗാന്തേ
തീക്കണ്ണാൽ ചുട്ടെരിച്ചിട്ടമലഭസിതമായ്
മേനിയിൽ പൂശിടുന്ത.

അത്ഥം:—അന്യൂനമായ്=കേടില്ലാതെ (പ്രളയകാലംവരെ നാശമടയാത്തനിലയിൽ എന്നത്ഥം), വിധി=ബ്രഹ്മാവ്, ശൌരി=ശൂരന്റെ പുത്രനായ ശേഷൻ (വിഷ്ണു ലോകങ്ങളെ ശേഷത്രുപേണ തലയിൽ താങ്ങി നില്ക്കുന്നവെന്ന് പുരാണപ്രസിദ്ധമാകുന്ത.) യുഗാന്തം=പ്രളയകാലം, അമലഭസിതം=ശുദ്ധമായ ഭസ്മം.

വിവരണം:—ഭഗവതിയുടെ പാദാരവിന്ദത്തിൽ കിടക്കുന്ന ഏറ്റവും ചെറിയ പൊടിയുടെ ചെറിയൊരംശം സമ്പാദിച്ചാണ് പ്രളയകാലംവരെ കേടുപറ്റാത്ത നിലയിൽ ബ്രഹ്മാവ് പ്രപഞ്ചം മുഴുവനും സൃഷ്ടിച്ചത്. ഇപ്രകാരം രചിക്കപ്പെട്ട പതിന്നാല്ലോകങ്ങളേയും, മഹാവിഷ്ണു, ശേഷത്രുപേണ പ്രയാസപ്പെട്ട തലയിൽ താങ്ങിനില്ക്കുന്ത. രുദ്രൻ ലോകത്രുപത്തിലുള്ള ആ പൊടിയെ മർദ്ദിച്ച ദേഹത്തിൽ ഭസ്മമായി പൂശുന്ത. പ്രളയകാലത്തിൽ ചരാചരാത്മകമായ സർവ്വലോകങ്ങളും പരമശിവനിൽ ലയിക്കുകയാണല്ലോ. സൃഷ്ടി

സ്ഥിതിസംഹാരപ്രവൃത്തനങ്ങൾക്കുള്ള നിദാനം ശക്തീ
സ്വരൂപിണിയായ ഭഗവതിയുടെ ചെറിയൊരു പാദ
ധൂളിയാണെന്നു സാരം.

൩. മൂ: അവിദ്യാനാമന്തസ്തിമിരമിഹിര ദ്വീപനഗരീ,
ജഡാനാം ചൈതന്യസ്തബകമകരന്ദസ്രുതിഝരീ,
ദരിദ്രാണാം ചിന്താമണിഗുണനികാ, ജന്മ-
ജലധേ
നിമഗ്നാനാം ദംഷ്ട്രാ മുരരിപുവരാഹസ്യ ഭവതി.

൪: ചൈതന്യപ്പൂങ്കുലത്തുമധുവഴിയുമൊഴുക്ക-
ജ്ജഡ,ക്കിക്കിവാസ-
ശ്രീതാവും ദ്വീപമന്തസ്തിമിരഭരമണഞ്ഞുള്ളവിദ്യാ
വശക്കും
സ്ഥീതം നിസ്വക്കു ചിന്താമണിനിര, ജനനാം-
ഭോധിനിമ്മഗ്നരായോ-
ക്കാതങ്കം തീർത്തു പൊക്കാൻ പൊടിയിതുഹരി-
പോത്രിക്കെഴും തേറ്റയല്ലോ.

അ:—ചൈതന്യപ്പൂങ്കുലത്തുമധു = ചൈതന്യമാകു
ന്ന പൂങ്കൊത്തിലെ നറുതേൻ, ജഡർ=ഒബ്ബ്ലർ, മന്ദ
ബുദ്ധികൾ; അന്തസ്തിമിരഭരം=ഉള്ളിലുള്ള അധികരിച്ച
അജ്ഞാനം (അജ്ഞാനത്തിനു് തിമിരത്വകല്പന പ്രസി
ദ്ധമാകുന്നു), നിസ്വർ=ദരിദ്രർ, ചിന്താമണി=വിചാരി
ച്ചതെല്ലാം കൊടുക്കുന്ന ഒരു രത്നവിശേഷം, ജനനാം
ഭോധി=സംസാരസമുദ്രം, നിമ്മഗ്നർ=നിർഗ്ഗമം മുങ്ങി
യവർ, ആതങ്കം=വ്യസനം, ഹരിപോത്രി=പന്നിയുടെ
രൂപം ധരിച്ച വിഷ്ണു (വരഹാവതാരം).

വീ:—ത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ തൃപ്പാദധൂളി സാധകന്മാക്കു ഭക്തിമുക്തിതുപേണയുള്ള മഹനുഗ്രഹങ്ങൾ നൽകുവാൻ സമർത്ഥമാണെന്നു് ഈ ശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ദേവിയുടെ തൃക്കാൽപൊടി ജഗത്തിന്റെ സൃഷ്ടിസ്ഥിതിലയങ്ങൾക്കു് കാരണഭൂതമാണെന്നു മുമ്പു പ്രസ്താവിച്ചുവല്ലൊ. എന്നാൽ അതു കൂടാതെ ഐഹികവും ആമുഷ്മികവുമായ സർവ്വോല്കൃഷ്ടങ്ങളേയും ആ രേണു പ്രദാനം ചെയ്യുന്നുവെന്നു് ഈ ശ്ലോകത്തിൽ കാണിച്ചിരിക്കുന്നു. ആ പൊടിത്തെല്ലു് അജ്ഞാനികളുടെ ഹൃദയാന്ധകാരം മുഴുവൻ നീക്കുന്ന സൂര്യനഗരമാകുന്നു. ദുർബ്ബലരായ മന്ദബുദ്ധികളുടെ മന്ദതയെ നശിപ്പിക്കത്തക്കവിധം ചൈതന്യമാകുന്ന പൂങ്കുലയിൽനിന്നൊഴുകുന്ന പൂന്തേനാണു് അതു്. ദരിദ്രക്കാകട്ടെ, ഈ പൊടി വിചാരിക്കുന്ന സർവ്വ വസ്തുക്കളും ദാനം ചെയ്യുന്ന ചിന്താമണിസമൂഹമാകുന്നു. ഹിരണ്യാക്ഷൻ സമുദ്രത്തിൽ ഒളിപ്പിച്ച ഭൂമിയെ വിഷ്ണു പന്നിയുടെ രൂപം ധരിച്ചു്, തേറ്റകൊണ്ടു പൊക്കിയെടുത്തവിധത്തിൽ, സംസാരസമുദ്രത്തിൽ മുങ്ങി വലയുന്നവരെ ഇതു ഉയർത്തിക്കൊണ്ടുവരുന്നു. ഇപ്രകാരം ഭഗവതിയുടെ തൃപ്പാദരേണു ജ്ഞാനവും ചൈതന്യവും, ഇച്ഛിച്ചുവിധമുള്ള സമ്പത്തുകളും മോക്ഷവും നൽകി സാധകന്മാരെ അനുഗ്രഹിക്കുന്നു.

4. മൂ. തവദന്യഃ പാണിഭ്യാമഭയവരദോ ദൈവതഗണഃ
തവമേകാ നൈവാസി പ്രകടിതവരാഭീത്യഭിനയാ
ഭയാൽത്രാതുംഭോതും ഫലമപി ച വാഞ്ഛരാ-
സമധികം

ശരണ്യേ ലോകാനാം തവ ഹി ചരണാവേവ
നിപുണൌ:

ഭാ: ആകേനീയൊഴിവായദൈവതഗണം നല്കുന്നഭീ-
ഷ്ടാഭയം
കൈകൾകൊണ്ടവകാൺകവേയഭിനയിക്കാ
തുള്ളവൾ നീയൊരാൾ.
ശോകംതീർത്തഭയത്തിനേകുവതിനും വാഞ്ഛയ്ക്കു
മേൽ സൽഫലം
ലോകങ്ങൾക്കു ശരണ്യ നിൻറെ ചരണങ്ങൾ
താൻ ചണങ്ങൾ ശിവേ!

അ:—ദൈവതഗണം=ഇന്ദ്രാദികൾ, ആദിത്യാദികൾ മുതലായ ഗണദേവതകൾ, അഭീഷ്ടാഭയം=വരവും അഭയവും, വാഞ്ഛ=ആഗ്രഹം, ശരണ്യ=ശരണീയ; ചരണം=കാൽ, ചണം=സമർത്ഥം.

വി:— ഇന്ദ്രാദികളും ആദിത്യാദികളുമായ ഇതര ദേവഗണങ്ങളെല്ലാംതന്നെ കൈകളെക്കൊണ്ടാണ് ഭക്തന്മാക്ക് അഭയവും അഭീഷ്ടവും നൽകുന്നത്. എന്നാൽ ദേവിമാത്രം അപ്രകാരം ചെയ്യുന്നില്ല. ഭക്തന്മാക്ക് അഭയവരങ്ങൾ നൽകുന്നതിൽ വിമുഖയായതുകൊണ്ടല്ലാ, ആ പരമകാരുണിക അപ്രകാരം ചെയ്യാത്തത്. ഇതരദേവതകൾക്ക് വരാഭയങ്ങൾ നൽകണമെങ്കിൽ കൈകളെക്കൊണ്ട് തത്തന്മുദ്രകൾ വിന്യസിക്കേണ്ടതായിവരുന്നു. മറ്റു വിധത്തിൽ പ്രവർത്തിക്കുവാനുള്ള കെല്പ് അവക്കില്ല. പക്ഷെ അഭയവും അഭീഷ്ടവും നൽകുന്നതിനും ദേവിയുടെ പാദങ്ങൾതന്നെ സമർത്ഥ

ങ്ങളാണെന്നതിനാൽ കൈകൊംകൊണ്ട് ആ മുദ്രകൊം വിന്യസിക്കുവാനുള്ള ആവശ്യം നേരിടുന്നില്ല. കൈകൊം കൊണ്ടുള്ള വരാഭയദാനം സർവ്വദേവസാധാരണമാകയാൽ, അപ്രകാരം പോരെന്നുവിചാരിച്ച് ദേവിയുടെ കാല്കൊംതന്നെ അവ സ്വതവേ ദാനംചെയ്യുന്നു. അഭീഷ്ടമരുളുന്നതിലും ഭഗവതിക്ക് ഇതരദേവതകളിൽ നിന്നു് വ്യത്യാസമുണ്ട്. മറ്റുള്ള ദേവതകൊം ഭക്തന്മാക്ക് ആശിച്ച ഫലങ്ങൊം മാത്രമേ ദാനംചെയ്യാറുള്ളൂ. എന്നാൽ, ദേവിയുടെ തൃപ്പാദങ്ങളാകട്ടെ വിചാരിച്ചതിൽ എത്രയോ അധികമായ ഫലങ്ങളാണ് ഭക്തന്മാക്കരുളുന്നത്. തൃപ്പാദങ്ങളുടെ അസാധാരണമായ അനുഗ്രഹസാമർത്ഥ്യം അതിൽനിന്നു വ്യഞ്ജിക്കുന്നുണ്ടല്ലൊ.

൫. മൂ: ഹരിസ്ത്വാമാരാധ്യ പ്രണതജനസൌഭാഗ്യ
ജനനീം
പുരാ നാരീ ഭൂത്വാ പുരരിപുമപി ക്ഷോഭമനയൽ.
സ്മരോഽപി ത്വാം നത്വാ രതിനയനലേഹ്യേന
വപുഷാ
മുനീനാമപ്യന്തഃ പ്രഭവതി ഹി മോഹായ മഹതാം.

ഭാ: സൌഭാഗ്യം പ്രണമിപ്പവക്കരുളിടും നിന്നെ ബ്ഭജിച്ചു പുരാ
ക്ഷോഭിപ്പിച്ചിതു നാരിയായ് പുരഹരൻതന്നേയുമാ
ശ്രീഃ തി.
ശോഭിയ്ക്കും രതിനേത്രലേഹ്യതനുവാൽ നാളീക
ബാണൻ പരം
മോഹിപ്പിപ്പു മുനീന്ദ്രരെബ്ഭവതിയെക്കുമ്പിട്ടെഴും
കെല്പൊട്ടും.

അ:—സൌഭാഗ്യം=സൌന്ദര്യം, ക്ഷോഭിപ്പിച്ചു= മനോവികാരം ഉണ്ടാക്കി, പുരാ=പണ്ട്, പുരഹരൻ= ശിവൻ, ശ്രീപതി=വിഷ്ണു, രതിനേത്രലേഹ്യതനു=രതി യുടെ കണ്ണുകൾക്ക് രസായനമായ ശരീരം, നാളീക ബാണൻ=കാമൻ, കെല്പ്=സാമർത്ഥ്യം.

ശ്രീത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ പാദങ്ങളിൽ പ്രണമിക്കു ന്നവർക്ക് അസാധാരണമായ സൌഭാഗ്യശക്തി ഉണ്ടാ യിത്തീരുന്നുവെന്നു് ഈ ശ്ലോകത്തിൽ പറയുന്നു. പണ്ട്, അസുരന്മാരെ അമൃതം അനുഭവിക്കാനിടവരു ത്താതെ കബളിപ്പിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി മഹാവിഷ്ണു ദേവി യെ ഭജിച്ചു്, മനോഹരമായ സ്ത്രീരൂപം കൈക്കൊണ്ടു് അവരെ വഞ്ചിച്ചു. സൌഭാഗ്യസാരസർവ്വസ്വമായ ആ സമ്മോഹനരൂപം കണ്ടപ്പോൾ കാമാരിയായ ശിവനു കൂടി വികാരക്ഷോഭമുണ്ടായി. ശിവൻ വിഷ്ണുമായയെ പ്രാപിച്ചുണ്ടായ പുത്രനാണല്ലൊ ശാസ്താവു്. രതിനയ നങ്ങൾക്ക് രസായനമായ രൂപമഹിമയുള്ള കാമദേവൻ ത്രിപുരസുന്ദരിയെ നമസ്കരിച്ചു മുനീശ്വരന്മാരുടെ മന സ്സുകളിലുംകൂടി വമ്പിച്ച മോഹം വളർത്തുവാൻ സമർത്ഥ നായിത്തീരുന്നു. ഭഗവതിയെ ഭജിച്ച വിഷ്ണുവിനും കാമനും മുൻശ്ലോകത്തിൽ പ്രസ്താവിച്ചപ്രകാരം, ഉദ്ദേ ശിച്ചതിൽ കവിഞ്ഞ ഫലങ്ങളാണ് തൃപ്പാദങ്ങൾ നൽ കിയതു്. അസുരന്മാരെ മയക്കത്തക്ക മോഹനരൂപം സമ്പാദിക്കണമെന്നേ വിഷ്ണുവിനു് ആഗ്രഹമുണ്ടായിരു ന്നുള്ളൂ. എന്നാൽ, അതിൽ കവിഞ്ഞ ഉൽകൃഷ്ടപുത്ര

ജനനവുംകൂടി വിഷ്ണുവിനു് സിദ്ധിച്ചു. കാമൻ സാംസാരികലോകത്തെ ജയിക്കാൻ മാത്രമായിരുന്നു ഉദ്ദേശിച്ചതെങ്കിലും വിരക്തരായ മുനീശ്വരക്കൂട്ടി വികാരക്ഷോഭമുണ്ടാക്കുവാൻ കാമന്നു് സാദ്ധ്യമായിത്തീർന്നു.

ത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ ഉപാസകന്മാരിൽ മഹാവിഷ്ണുപ്രമുഖനാകുന്നു. ദേവിയുടെ ഒരു വിശിഷ്ടവിദ്യയുടെ ആദ്യദ്രഷ്ടാവു് വിഷ്ണുവാണു്. കാമന്നുള്ള സമ്മോഹനശക്തി മുഴുവനും ഭഗവതിയുടെ കൃപാകടാക്ഷംകൊണ്ടുണ്ടായതാണെന്നു് അടുത്ത ശ്ലോകം വ്യക്തമാക്കുന്നു.

6. മൂ: ധനുഃ പൌഷ്പം മൌർവീ മധുകരമയീ പഞ്ച
വിശിഖാഃ
വസന്തഃ സാമന്തോ മലയമരുദായോധനരഥഃ
തഥാപ്യേകഃസർവ്വം ഹിമഗിരിസുതേ! കാമപി
കൃപാ-
മപാംഗാത്തേ ലബ്ധ്വാ ജഗദിദ മനംഗോ
വിജയതേ.

ഭാ: വില്ലോപുഷ്പമയം, മധുവ്രതമയം ഞാണാണു്,
ബാണങ്ങളോ
ചൊല്ലാനഞ്ചു്, വസന്തനാണു് സചിവൻ,
തെക്കാറടിപോത്തേരുതാൻ
എല്ലാമീവിധ,മെങ്കിലും ഗിരിസുതേ! നിൻ
തൃക്കടാക്ഷത്തിൽനി-
ന്നുള്ളതോടയയാലനംഗനൊരുനൻ
വെൽവൂ ജഗത്താകവേ.

അ:—പുഷ്പമയം=പുഷ്പങ്ങളാലുള്ളത്, മധുവ്രതം=വണ്ട്, സചിവൻ=മന്ത്രി, ഗിരിസുത=പാർവ്വതി, അനംഗൻ=കാമൻ, വെൽവൂ=ജയിക്കുന്നു.

വി:—ശ്രീമഹാത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ തൃക്കടാക്ഷവൈഭവത്തെ ഈ ശ്ലോകം കീർത്തിക്കുന്നു. കാമദേവൻ ലോകത്തെ മുഴുവൻ വിജയിക്കുന്നതായി മുൻശ്ലോകത്തിൽ പ്രസ്താവിച്ചുവല്ലൊ. എന്നാൽ ഈ വിശ്വവിജയത്തെ സാധിപ്പിക്കുന്നതിനു വേണ്ട സാമഗ്രികളൊന്നും തന്നെ അവന്റെ കയ്യിലില്ല. വിശ്വവിജയം നിർവ്വഹിക്കുന്ന ഈ പോരാളിയുടെ വില്ല് പൂക്കളെക്കൊണ്ടുണ്ടാക്കിയതാണ്. ഒന്നു തിരുമ്മിയാൽ വാടുന്നവിധത്തിലുള്ള അതിനെക്കൊണ്ട് വില്ലാൽ ചെയ്യപ്പെടേണ്ട കാര്യത്തിനായി സമരരംഗത്തിൽ യാതൊരു പ്രയോജനവുമുണ്ടാകുന്നതല്ല. വണ്ടുകളെക്കൊണ്ടാണ് വിൽ ഞാൺ പണിചെയ്തിരിക്കുന്നതു്. മുരണ്ടു, അങ്ങുമിങ്ങും പറന്നുകളിക്കുന്ന അവയെ ഒരിടത്ത് ഇണക്കിനിർത്തുവാൻ പ്രയാസമാകയാൽ അത്തരത്തിൽ ഒരു ഞാൺ ഉണ്ടാക്കാൻ കഴിയുന്നതല്ല. അഥവാ വണ്ടുകളെക്കൊണ്ട് ഞാണുണ്ടാക്കി കാമൻ ശരവർഷം തുടങ്ങിയെന്നിരിക്കട്ടെ. ശരങ്ങൾ നിശിതങ്ങളായതിനാൽ തൽപ്രയോഗംകൊണ്ട് എതിരാളികളെ തോല്പിക്കാമെന്ന വിചാരം മന്മഥനുണ്ടാകേണ്ടതില്ല. കാരണം, മൂളലതക്ക് സുപ്രസിദ്ധങ്ങളായ പൂക്കളാണ് കാമദേവന്റെ ശരങ്ങൾ. പൂബാണങ്ങളായാലും അവ വേണ്ടതുപയുണ്ടെങ്കിൽ തരക്കേടില്ലായിരുന്നു. അതോ, പേരിന്നു് അഞ്ചെ

ണ്ണം മാത്രമേ ഉള്ളതാനും. ഈ അഞ്ചു ബാണങ്ങളും പ്രയോഗിച്ചുകഴിഞ്ഞാൽ കാമന്നു് വെറുതെയിരിക്കുകയേ നിവ്വാഹമുള്ളൂ. വിശ്വവിജയാത്ഥം സഞ്ചരിക്കുമ്പോൾ എത്തുവാനുള്ള ഒരു രഥവും ഈ മഹാജേതാവിന്നില്ല. തെക്കൻകാറ്റാണു് കാമന്റെ രഥം. പേരു കൊണ്ടുതന്നെ തെളിയുന്നതുപോലെ ഇതു് എല്ലാ ദിക്കുകളിലും സഞ്ചരിക്കുന്നില്ല. രൂപമില്ലാത്ത ഈ കാറിന്നു് രഥകായ്യം നിവ്വഹിക്കുവാനും സാധിക്കുകയില്ല. മറ്റുവിധത്തിൽ ദുർബ്ബലന്മാരാണെങ്കിൽകൂടി, ബുദ്ധിപൂവ്വമായ ഉപായോപദേശങ്ങളും നൽകുന്നതിന്നു് നല്ല മന്ത്രിമാർ എപ്പോഴും അടുത്തുണ്ടെങ്കിൽ, അവരുടെ മന്ത്രസാമത്ഥ്യത്താൽ രാജാക്കന്മാർ വിജയം നേടിയെന്നുവരാം. കാമന്റെ മന്ത്രി വസന്തമാണു്. കാലസ്വരൂപമായ വസന്തത്തിന്നു് മന്ത്രികായ്യം അസാധ്യമാണല്ലോ. അഥവാ, മൂത്തിതേ്വന പ്രവത്തിക്കുകയാണെന്നുവരികിൽകൂടി, കൊല്ലത്തിൽ ഒരുതവണ മാത്രമെ മൂപ്പരെ കണ്ടുകിട്ടുകയുള്ളൂ. ഇതിൽനിന്നെല്ലാം കാമന്റെ സജ്ജീകരണങ്ങളും സമരപ്രവത്തനത്തിൽ ഒരിക്കലും വിജയത്തിന്നു് ഉപകരിക്കുന്നവയല്ലെന്നു് വ്യക്തമാകുന്നു. ഇത്തരത്തിലുള്ള ഉപകരണങ്ങളെക്കൊണ്ടു് ഏതൊരാൾക്കും യുദ്ധത്തിൽ വിജയം നേടുക സാധ്യമല്ല. ഇരിക്കട്ടെ. വിശ്വവിജയത്തിൽ കാമന്നു് പ്രഭാവപൂർണ്ണരായ ഇതരരുടെ സാഹായ്യം ഉണ്ടെന്നു സംശയിക്കാം. പക്ഷെ, കാമൻ ഒറ്റക്കുമാത്രമേ ഉള്ളൂ. ഒറ്റക്കാണെങ്കിൽകൂടി ഈ വിദ്വാൻ ബലിഷ്ഠകായനാ

ണെന്നുവരികിൽ അല്പം ഗ്ലാനമുണ്ടാകുമായിരുന്നു. അതാലോചിക്കുമ്പോഴാണ് ഏറ്റവും വിചിത്രമായിട്ടുള്ളതു്. ഇയാൾ അനംഗനാണ്. ശരീരമെന്ന ഒന്നുതന്നെ കാമന്നില്ല. ശരീരമില്ലാത്ത ഒരാൾക്ക് പിന്നെ എങ്ങിനെയാണ് കൈകളെക്കൊണ്ടു നടത്തേണ്ടുന്ന ചാപാകഷ്ണവും ശരസന്ധാനവും, കാലുകളെക്കൊണ്ടു ചെയ്യേണ്ടുന്ന രഥാരോഹണവും രഥോപവേശവും മറ്റും സാധിക്കുന്നതു്? ഇപ്രകാരം കാമനു് വിജയത്തെക്കുറിച്ചു സ്വപ്നം കാണുവാൻകൂടി സാധ്യമല്ലാത്തവിധത്തിലുള്ള ദുർബ്ബലതയാണുള്ളതു്. എന്നാൽകൂടി ഇന്ദ്രിയനിഗ്രഹംചെയ്ത യതീന്ദ്രരും, വിശ്രുതരായ രണശൂരരും ഉൾപ്പെടെയുള്ള വിശ്വമണ്ഡലം മുഴുവനും കാമദേവൻ വിജയിക്കുന്നു. ദേവിയുടെ തൃക്കടാക്ഷത്തിൽനിന്നു് ലഭിച്ച ഏതോ അനിർവാച്യമായ ദയാലേശംകൊണ്ടാണ് ഒരിക്കലും വിജയത്തിന്നാശിക്കാൻ കഴിയാത്ത അനംഗൻ ഏകനായി, ആയോധനസാമർത്ഥ്യമില്ലാതെതന്നെ വിശ്വമണ്ഡലത്തെ മുഴുവൻ വിജയിച്ചു വരുത്തിക്കുന്നതു്. വിജയം സാധിക്കുവാനുള്ള സർവ്വ ഉപായങ്ങളും അകന്ന ഒരാൾക്ക് അത്ഭുതകരമായ വിജയം നൽകുവാൻ ദേവിയുടെ കടാക്ഷദയക്ക് സാധിക്കുന്നു. ഏറ്റവും അശക്തനായവനെക്കൂടി ദേവിയുടെ കൃപാകടാക്ഷം പരമശക്തനാക്കിത്തീർക്കുന്നു. അസാധ്യമായ മഹാകാര്യങ്ങളുംകൂടി ആ കൃപാബലത്താൽ സാധ്യമായിത്തീരുന്നു. കാമന്റെ വിശ്വവിജയം ഈ വാസ്തവത്തെ വ്യക്തമാക്കുന്നു.

7. മൂ: കപണൽ കാഞ്ചീദാമാ കരികളഭകുംഭസ്തനനതാ
പരിക്ഷീണാ മധ്യേ പരിണതശരച്ചന്ദ്രവദനാ
ധനുർബ്ബാണാൻ പാശം സൃണിമപി ദധാനാ
കരതലൈ:
പുരസ്താദാസ്താം നഃ പുരമഥിതുരാഹോപുരുഷികാ.

ഭാ: ശിഞ്ജല്ലാഞ്ചീകലാപത്തൊട്ട, മതികൃശമാം
മധ്യദേശത്തൊട്ടും, ന-
ന്മഞ്ജുശ്രീപൂർണ്ണചന്ദ്രാനനമൊട്ട,മിഭകുംഭസ്തന
ത്താൽനതാംഗീ
രഞ്ജിച്ചൂ വില്ലുമമ്പും സൃണികയറിവയും കൈക
ളിൽ ചാരുശോഭം,
ഭഞ്ജിച്ചൂ ശോകമെൻ മുമ്പമരുക പുരഭിത്തിന്ന
ഹങ്കാരരൂപം.

അ:— ശിഞ്ജൽ=കിലുങ്ങുന്ന, കാഞ്ചീകലാപം=അരഞ്ഞാൺ, കൃശം = മെലിഞ്ഞ, മധ്യദേശം=അരക്കെട്ട്, മഞ്ജുശ്രീ=മനോഹരമായ ശോഭ, ആനനം=മുഖം, ഇഭകുംഭം=ആനയുടെ മസ്തകം, നതാംഗി=കുനിഞ്ഞ ശരീരത്തോടുകൂടിയവൾ, സൃണി=തോട്ടി, ഭഞ്ജിച്ചു=നശിപ്പിച്ചു, പുരഭിത്ത്=ശിവൻ.

വി:— ശ്രീമഹാത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ ഉപാസനാത്മകമായ ഒരു രൂപത്തെ ഈ ശ്ലോകത്തിൽ വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. മധുരശബ്ദം പൊഴിക്കുന്ന അരഞ്ഞാൺ, കരികുംഭങ്ങളെപ്പോലെയുള്ള മുലകളാൽ കുനിഞ്ഞ ശരീരം, മെലിഞ്ഞ അരക്കെട്ട്, ശരല്ക്കാലത്തിൽ പ്രശോഭിക്കുന്ന പൂർണ്ണചന്ദ്രനെപ്പോലെയുള്ള മുഖം, ഇപ്രകാരമുള്ള

ദേവിയുടെ ആകാരം അതിമനോഹരമായതാകുന്നു. ത്രിപുരസുന്ദരി നാലു തൃക്കരങ്ങളിൽ വില്ലും, അമ്പും, തോട്ടിയും, കയറും ധരിച്ചിരിക്കുന്നു. ദേവിയുടെ കരിമ്പുവില്ല് മനസ്സാകുന്നു. ശബ്ദം, സ്പർശം, രൂപം, രസം, ഗന്ധം എന്നിവയാണ് ദേവിയുടെ പഞ്ചബാണങ്ങൾ. കയർ രാഗസ്വരൂപവും, തോട്ടി ക്രോധാകാരവുമാകുന്നു. ഇപ്രകാരം വിഭൂഷിതകരങ്ങളോടുകൂടിയ ശക്തിസ്വരൂപിണിയായ പരമശിവന്റെ അഹങ്കാരരൂപമാകുന്നു. പരമശിവനു് അഹംബുദ്ധ്യാത്മകമായ പ്രവർത്തനശക്തി നല്കിയത് ത്രിപുരസുന്ദരിയാണെന്നു് ഒന്നാമത്തെ ശ്ലോകത്തിൽതന്നെ വ്യക്തമാക്കിട്ടുണ്ടു്. ഈ നിലയിൽ, ത്രിവിധവ്യസനങ്ങളേയും പരിഹരിക്കുന്ന ത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ ദിവ്യമംഗളവിഗ്രഹം എന്റെ മുമ്പിൽ, ഹൃദയകമലത്തിൽ പരിലസിക്കട്ടെ എന്നു് ഉപാസകൻ പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു.

8. മൂ: സുധാസിന്ധോർമ്മധ്യേ സുരവിടപിവാടീ പരിവൃതേ
മണിദ്വീപേ നീപോപവനവതി ചിന്താമണിഗൃഹേ
ശിവകാരേ മഞ്ചേ പരമശിവപര്യങ്കനിലയാം
ഭജന്തി ത്വാംധന്യാഃകതിചന ചിദാനന്ദലഹരീം.

ഭാ: കല്പദ്രുത്തോപ്പുചൂഴറാമൃതകടൽ നടുക്കമ്മണി
ദ്വീപ,തതിങ്കൽ
നിൽപൂ ചിന്താമണിശ്രീനിലയമുപവനം
നീപവൃക്ഷങ്ങളോടും

ഉംപ്പുക്കങ്ങീശമഞ്ചേ ശിവമയവരതല്പത്തിൽ
വാഴുന്നതാം നിൻ
ചിൽപൂണ്ണാനന്ദരൂപം ചിലരിഹ ഭജനം
ചെയ്യുപോരുന്നധന്യർ.

അ:— കല്പദ്രു = കല്പവൃക്ഷം, ചൂഴറ=ചുറമുള്ള, ചിന്താമണിശ്രീനിലയം = ചിന്താമണിഗൃഹം, ഉപവനം=ഉദ്യാനം, മഞ്ചേ=കട്ടിലിൽ, തല്പം=കിടക്ക, ചിൽപൂണ്ണാനന്ദരൂപം = ജ്ഞാനാനന്ദസ്വരൂപം, ധന്യർ= കൃതാർത്ഥന്മാർ.

വി:—അമൃതസമുദ്രത്തിന്നു നടുവിൽ കല്പവൃക്ഷങ്ങളാൽ ചുറും അലങ്കരിക്കപ്പെട്ട മണിദ്വീപവും അതിൽ കടമ്പുമരങ്ങും നിറഞ്ഞ മനോഹരോദ്യാനത്തോടുകൂടിയ ചിന്താമണിഗൃഹവും പരിലസിക്കുന്നു. ചിന്താമണിഗൃഹത്തിൽ, ശിവസ്വരൂപമായ കട്ടിലിന്മേൽ, ശിവതല്പത്തിൽ ജ്ഞാനാനന്ദരൂപിണിയായി പ്രശോഭിക്കുന്ന ഭഗവതിയെ ധന്യരായ ചില ഭക്തന്മാർ ഭജിച്ചുവരുന്നു.

ഈ ശ്ലോകത്തിന്റെ അർത്ഥം സങ്കല്പമാത്രമാണെന്നു് വിചാരിക്കരുതു്. അടുത്തു വരുന്ന ശ്ലോകാർത്ഥത്തിൽ നിന്നു് ആധാരതത്ത്വങ്ങൾ വിശദീകരിക്കപ്പെട്ടുമ്പോൾ ഇതിന്റെയും ഗൂഢാർത്ഥം വ്യക്തമാകുന്നതാണു്. സമയമതാനുസാരിയായ തത്ത്വത്തെ ഇതിലും പിന്നീടുള്ള ശ്ലോകത്തിലും പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കുന്നു. ശ്രീചക്രസ്വരൂപത്തെപ്പറ്റി 11-ാമത്തെ ശ്ലോകത്തിൽ വിവരി

ച്ചിട്ടുണ്ട്. ''ചതുർഭിഃശിവചക്രൈശ്ച ശക്തിചക്രൈശ്ച പഞ്ചഭിഃ നവചക്രൈശ്ച സംസിദ്ധം ശ്രീചക്രം ശിവ യോർവ്വപുഃ'' എന്നതിന്നനുസരിച്ചു നാലു ശിവചക്രങ്ങളും അഞ്ചു ശക്തിചക്രങ്ങളും കൂടിച്ചേർന്ന നവയോനിചക്രമാണ് ശ്രീചക്രം. ശ്രീചക്രത്തിലുള്ള ഒമ്പത് ത്രികോണങ്ങളുടെ അകത്തിരിക്കുന്ന ജീവാത്മകങ്ങളായ നാലു ത്രികോണങ്ങളുടെ ഉപരിയുള്ള ഒമ്പത് ത്രികോണങ്ങൾക്കും മേലെ അഞ്ചു ത്രികോണങ്ങൾ പരിലസിക്കുന്നു. ഈ ത്രികോണങ്ങളുടെ പൂർവ്വഭാഗത്തിന്നു ബിന്ദുസ്ഥാനം എന്നു പേർ. വേറെവിധത്തിൽ പറയുകയാണെങ്കിൽ നവയോനിചക്രത്തിൽ കീഴ്ഭാഗത്തുള്ള നാലു ശിവചക്രങ്ങളുടെ മേലെയായും മേൽഭാഗത്തുള്ള അഞ്ചു ശക്തിചക്രങ്ങളുടെ താഴെയായുമാണ് ബൈന്ദവസ്ഥാനം വർത്തിക്കുന്നത്. ശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞ അമൃതകടൽ ഈ ബിന്ദുസ്ഥാനത്തിന്നു ചുറ്റുമാകുന്നു. ''ബിന്ദുസ്ഥാനം സുധാസിന്ധുഃ'' എന്ന് ഭൈരവയാമളത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. സുഷുമ്നാനാഡിയുടെ ഉത്ഭവസ്ഥാനവും ബൈന്ദവീസ്ഥാനംതന്നെ. അടുത്ത ശ്ലോകം വ്യാഖ്യാനിക്കുമ്പോൾ ചെയ്യപ്പെടുന്ന നാഡീവിവരണത്തിൽനിന്നു സുഷുമ്നയെക്കുറിച്ചു വേണ്ട സംഗതികൾ ഗ്രഹിക്കാവുന്നതാകുന്നു. ഈ ശ്ലോകത്തിൽ പ്രസ്താവിച്ച കല്പവൃക്ഷത്തോപ്പുകളെ പഞ്ചയോനികളാകുന്നു. ''പഞ്ചയോന്യഃ സുരദ്രുമാഃ'' എന്നു ഭൈരവയാമളത്തിൽ പറയപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. കല്പവൃക്ഷത്തോപ്പ് പൂഴ്ന്നു നില്ക്കുന്ന മണിപ്രീപിൽ കടമ്പിൻ പൂന്തോട്ട

ത്തോടുകൂടിയ ചിന്താമണിഗൃഹം നില്ക്കുന്നു. ഈ മണി മന്ദിരത്തിൽ, ശിവമയമായ കട്ടിലിൽ പരമശിവതല്പത്തിൽ പരാശക്തി ജ്ഞാനാനന്ദസ്വരൂപിണിയായി പരിലസിക്കുന്നു. "ചിന്താമണിഗൃഹാന്തസ്ഥാ" എന്നു് ശ്രീലളിതാസഹസ്രനാമം. സമയാചാരപ്രവീണന്മാർക്കു ജ്ഞാനാനന്ദശക്തിരൂപിണിയായ നിലയിൽ ഭഗവതിയെ ശിവതല്പസ്ഥയായി ദർശിക്കുവാൻ ഇടയാകുന്നു. അഖിലപിണ്ഡാണ്ഡാല്പത്തിക്കും നിദാനമായ ശിവശക്തിതത്വങ്ങളുടെ സമ്മേളനരഹസ്യം നേരിട്ടറിയുവാനും അനുഭവിക്കുവാനും ഇടവരുന്ന സാധകന്മാർക്കു നിരുപമജ്ഞാനാനന്ദശക്തികളുടെ ഉദ്ബുദ്ധത ഉണ്ടാകുന്നുവെന്നു സാരം. ആ സാരതത്വങ്ങളുടെ അപേക്ഷയോടുകൂടി ശിവശക്തിസമ്മേളനത്തെക്കുറിച്ചു കൂടുതൽ സംഗതികളും അടുത്ത ശ്ലോകത്തിൽനിന്നു ഗ്രഹിക്കുമ്പോൾ ഈ യോഗകാര്യങ്ങളും വിശദമാകുന്നതാണു്.

9. മൂ: മഹീം മൂലാധാരേ കമപി മണിപൂരേ ഹുതവഹം
സ്ഥിതം സ്വാധിഷ്ഠാനേ ഹൃദി മരുതമാകാശമുപരി
മനോഽപി ഭ്രൂമധ്യേ സകലമപി ഭിത്വാ കുലപഥം
സഹസ്രാരേ പദ്മേ സഹ രഹസി പത്യാ
വിഹരസേ.

ഭാ: ആധാരം മൂലമായുള്ളതിൽ മഹി, മണിപൂരത്തി
ലപ്പാ, ശ്രയാശൻ
സ്വാധിഷ്ഠാനസ്ഥലത്തിൽ, ഹൃദയമതിൽമരുത്താ,
യതിന്മേലെയഭ്രം

ഭ്രൂമധ്യത്തിൽ മനസ്സും കുലവഴികും കടന്ന
സ്സഹസ്രാരപദ്മേ
ശ്രീമല്ലീലാവിനോദം ഭവതി പതിയൊടുംകൂടവെ
ചെയ്വുഗ്രഹം.

അ: ആധാരം മൂലമായുള്ളത്=മൂലാധാരം. മഹി=ഭൂമി (പൃഥിവീതത്വം). അപ്പ്=വെള്ളം (ജലതത്വം). അഗ്നി=അഗ്നിതത്വം. ഹൃദയം=ഇവിടെ അനാഹത ചക്രം. മരുത്ത്=വായു. അതിന്മേലെ (ഉള്ളത്)=വിശുദ്ധിചക്രം. അഭ്രം=ആകാശതത്ത്വം. ഭ്രൂമധ്യം=പുരികങ്ങളുടെ നടുവിലുള്ള ആജ്ഞാചക്രം. കുലവഴി=മൂലാധാരം മുതല്ക്കുള്ള സുഷുമ്നാമാർഗ്ഗം. സഹസ്രാരപദ്മം=സഹസ്രദളകമലം. കേളീവിനോദം=ക്രീഡാവിനോദം. ഗ്രഹം=രഹസ്യമായി. പതി=ഭർത്താവ് (ഇവിടെ പരമശിവൻ.)

വി: യോഗശാസ്ത്രതത്വങ്ങളെ അടിസ്ഥാനപ്പെടുത്തിയുള്ള നാഡീമണ്ഡലപരിജ്ഞാനം ഈ ശ്ലോകത്തിന്റെ അർത്ഥവിവരണത്തിന്ന് ആവശ്യകമാകുന്നു. കുണ്ഡലിനീശക്തിയുടെ ഉത്ഥാനോദ്ഗമനങ്ങളെയും ലക്ഷ്യപ്രാപ്തിയേയും ഈ ശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ശിവശക്തിതത്വങ്ങളുടെ സമ്മേളനവും അനന്തരം നടക്കുന്ന പ്രപഞ്ചനിർമ്മാണവും തന്നെയാണ് ഇതിന്റെ അർത്ഥം ലക്ഷീകരിക്കുന്നത്. ആധാരചക്രങ്ങൾ കടന്ന് കുണ്ഡലിനീശക്തി സഹസ്രദളകമലത്തിൽ എത്തി ശിവസഹിതം ക്രീഡിക്കുന്നത് ഈ ശ്ലോകത്തിലും, അവിടെനിന്ന് അമൃതവർഷം ചെയ്ത

തിൽപിന്നെ സ്വസ്ഥാനത്തുതന്നെ മടങ്ങിയെത്തി നിദ്രാലുവായിരിക്കുന്നത് തുടൻള്ള ശ്ലോകത്തിലും വിവരിച്ചിരിക്കുന്നു.

ഷഡാധാരങ്ങളുടെ സ്വരൂപസ്ഥിതികളെ ഗ്രഹിക്കുന്നതിന്ന് ശരീരത്തിലുള്ള നാഡീമണ്ഡലത്തെക്കുറിച്ചു ഏകദേശജ്ഞാനമെങ്കിലും വേണ്ടതാണ്. നമ്മുടെ ശരീരത്തിന്ന് ഉള്ളിലും പുറത്തുമായി അവയവങ്ങൾ നടത്തുന്ന ചേഷ്ടകൾക്കെല്ലാം നിദാനം അവയിൽ വ്യാപരിക്കുന്ന ശക്തിവിശേഷങ്ങളാകുന്നു. ഈ ശക്തികളുടെ സാഹായ്യമില്ലാതെ സ്വതവേതന്നെ പ്രവർത്തിക്കുവാനുള്ള പ്രാപ്തി അവയ്ക്കില്ല. ദേഹത്തിനുള്ളിൽ പ്രവർത്തിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ജീവസ്പന്ദികളായ ഹൃദയ ശ്വാസകോശാദിയന്ത്രങ്ങൾക്കെല്ലാം പ്രവർത്തനസാമർത്ഥ്യം സിദ്ധിക്കുന്നതു് അവയിലേക്ക് അനർഗ്ഗളം പ്രവഹിക്കുന്ന ശക്തിധാരയാലാകുന്നു. ഈ ശക്തിധാര ഏല്പാനിടവരാത്തപ്പോൾ ശ്വാസകോശാദിയന്ത്രങ്ങളുടെ പ്രവർത്തനം നിലക്കുകയും ഉപരതിയുണ്ടാകയും ചെയ്യുന്നു.

നാഡീമണ്ഡലത്തിൽനിന്നാണ് പ്രസ്തുത യന്ത്രങ്ങൾക്ക് ഈ ശക്തിധാര ലഭിക്കുവാനിടയാകുന്നതു്. ഹൃദയം, ശ്വാസകോശം മുതലായ യന്ത്രങ്ങളെല്ലാം അതിനാൽ നാഡികളോട് സംബന്ധമുള്ളവയാകുന്നു. ഈ നാഡീമണ്ഡലം ശാഖോപശാഖാരൂപത്തിൽ ദേഹം മുഴുവനും വ്യാപിച്ചുനില്ക്കുന്നു. ശരീരത്തിൽ സൂചിമുന കൊണ്ടു കുത്തുവാനുള്ള ഒരു സ്ഥലമെങ്കിലുംകൂടി ഈ

നാഡീശാഖകളും വ്യാപിക്കാതെയില്ല. ദേഹമാസകലം വ്യാപിച്ചിട്ടുള്ള ഉപനാഡികളും എഴുപത്തിരണ്ടായിര മാണെന്നു് യോഗശാസ്ത്രവിത്തുകളും കണക്കാക്കിയിരി ക്കുന്നു. എന്നാൽ, ഈ ഉപനാഡികൾക്കെല്ലാം ശക്തി പ്രവാഹം ലഭിക്കാനിടയാകുന്നതു് ചിലരോ നാഡീകേന്ദ്ര ങ്ങളിൽനിന്നാണു്. ഇത്തരത്തിൽ ആറു് നാഡീപടല കേന്ദ്രങ്ങളാണു് ശരീരത്തിലുള്ളതു്. അവ തന്നെയാ കുന്നു ഈ ശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ള ഷഡാധാരചക്ര ങ്ങളും എന്നാൽ, ഈ ഷഡാധാരചക്രങ്ങളിലും പ്രവ ഹിക്കുന്ന ശക്തിനിർത്തരിക്കു് മൂലകേന്ദ്രം മസ്തിഷ്കമാ കുന്നു. ദേഹത്തിൽ കുടികൊണ്ടിരിക്കുന്ന സമസ്ത ശക്തികളും അവിടെ ഉദയംകൊള്ളുന്നു. യോഗശാസ്ത്ര ത്തിൽ വ്യവഹരിക്കപ്പെട്ടതും ഈ ശ്ലോകത്തിൽ പ്രസ്താ വിച്ചിട്ടുള്ളതുമായ സഹസ്രാരപത്മം അഥവാ സഹസ്ര ദളപത്മം ഈ മസ്തിഷ്കം തന്നെയാണു്.

മൂർദ്ധാവിന്റെ പിന്നിലുള്ളതായ മസ്തിഷ്ക ത്തിന്റെ ഉടച്ചയായി താഴോട്ടു് മേരുദണ്ഡം സ്ഥിതി ചെയ്യുന്നു. മേരുദണ്ഡത്തിന്റെ ഇടത്തും വലത്തുമായി ട്ടാണു് ഇഡാ, പിംഗളാ എന്നീ രണ്ടു നാഡികളും കിട ക്കുന്നതു്. മധ്യത്തിൽ സുഷുമ്ന എന്നറിയപ്പെട്ടുവരുന്ന നാഡിയും സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. പ്രധാനങ്ങളായ ഈ മൂന്നു നാഡികളിൽനിന്നു് ഉപശാഖാഗതങ്ങളായ അനേകം നാഡികളും ശരീരത്തിൽ മുഴുവനും വ്യാപിച്ചി രിക്കുന്നു. സമസ്തശക്തികളുടെയും ആവാസസ്ഥാന

മായ സഹസ്രാരപദ്മത്തിൽനിന്നു് പ്രവഹിക്കുന്ന ശക്തിധാര ഈ നാഡികളിലും അവയിൽനിന്നു് വ്യാപിച്ചുകിടക്കുന്ന ഉപനാഡികളിലും ഷഡാധാര ചക്രസംബന്ധമായ നിലയിൽ സംക്രമിച്ചു ദേഹ പ്രവർത്തനങ്ങൾ സാധ്യമാക്കുന്നു.

ഇഡയുടെയും പിംഗളയുടെയും ഇടയിലായിട്ടാണു് സുഷുമ്നാനാഡിയുടെ അവസ്ഥിതിയെന്നു മുമ്പു പ്രസ്താവിച്ചു. സഹസ്രാരപദ്മത്തിൽനിന്നുള്ള ശക്തിധാരയുടെ നിരന്തരസേചനം നേരിട്ടു ലഭിക്കുന്ന ഈ നാഡീമാർഗ്ഗം യോഗശാസ്ത്രത്തിൽ സുപ്രധാനമാകുന്നു. സുഷുമ്നാനാഡീമാർഗ്ഗത്തെയാണു് ഈ ശ്ലോകത്തിൽ 'കുല വഴി' എന്ന പദംകൊണ്ടു നിർദ്ദേശിച്ചിട്ടുള്ളതു്. മറ്റുള്ള രണ്ടു നാഡികളെപ്പോലെതന്നെ ഇതും ചെന്നവസാനിക്കുന്നതു്. മലദ്വാരത്തിനു് അല്പം മുകളിലായിട്ടാകുന്നു. സുഷുമ്നാനാഡി അവസാനിക്കുന്ന ഈ ഭാഗത്തിന്നു് മൂലാധാരമെന്നുപേർ. ഗുദസ്ഥാനത്തിൽ സപ്പോർട്ടുചെയ്തുകൊണ്ടു് നിലകൊള്ളുന്ന ഈ ചക്രത്തിന്റെ സ്ഥിതി മൂലാധാരമെന്ന പേരിനെ ന്യായീകരിക്കുന്നു. മൂലാധാരം ത്രികോണാകൃതിയിലാണുള്ളതു്. കുണ്ഡലിനീശക്തി ഇവിടെ സുപ്തയായിക്കിടക്കുന്നുവെന്നു് അടുത്ത ശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്. കുണ്ഡലാകാരേണ ആ ശക്തി മൂലാധാരത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. ഒന്നാമത്തെ ഈ ആധാരചക്രം തന്ത്രവിദ്യകളിൽ ചതുർദ്ദളകമലരൂപേണ വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. മൂലാധാരം പൃഥിവീതത്വാത്മക

മാണ്. മൂലാധാരത്തിന്നു് അല്പം മേലെ കുലപഥത്തിൽ സ്വാധിഷ്ഠാനചക്രം കിടക്കുന്നു. യോഗശാസ്ത്രത്തിൽ ആറു ദളങ്ങളുള്ള ഒരു കമലത്തിന്റെ രൂപത്തിൽ ഇതു് അഗ്നിതത്ത്വാത്മകമാകുന്നു. സ്വാധിഷ്ഠാനത്തിന്നുംമേലെ ദശദളകമലരൂപേണ യോഗികളാൽ വർണ്ണിക്കപ്പെട്ടതും ജലതത്ത്വാത്മകവുമായ മണിപൂരചക്രം സ്ഥിതി ചെയ്യുന്നു. അതിന്നും ഉപരി ഹൃദയാകാശത്തിൽ വായുതത്ത്വാത്മകവും ദ്വാദശദളകമലരൂപവുമായ അനാഹതചക്രം കിടക്കുന്നു. കണ്ഠദേശത്തിലാണ് ഷോഡശദളകമലരൂപേണ യോഗികളാൽ വിവരിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള വിശുദ്ധിചക്രത്തിന്റെ അവസ്ഥിതി. പുരികക്കൊടികളുടെ മധ്യത്തിൽ മനസ്തത്ത്വാത്മകമായ ആജ്ഞാചക്രം സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. ഇപ്രകാരം ശക്തിസംഭൂതങ്ങളായ ആറ് നാഡീപടലരൂപങ്ങൾ അഥവാ മൂലാധാരം, സ്വാധിഷ്ഠാനം, മണിപൂരം, അനാഹതം, വിശുദ്ധി, ആജ്ഞാ എന്നീ നാമങ്ങളുള്ള ഷഡാധാരചക്രങ്ങൾ കുലപഥത്തിൽ അല്ലെങ്കിൽ സുഷുമ്നാനാഡീമാർഗ്ഗത്തിൽ ഉണ്ട്.

സഹസ്രാരപദ്മത്തിൽനിന്നു് താഴോട്ടും, മേലോട്ടും നിഗ്ഗളിക്കുന്ന ശക്തിധാര ശരീരത്തിലുള്ള സമസ്ത വ്യാപാരങ്ങൾക്കും നിദാനമായി നില്ക്കുന്നു. ഈ ശക്തിയെ അപഗ്രഥിച്ചുനോക്കുകയാണെങ്കിൽ അതു് അതു് ഇച്ഛാശക്തി, ക്രിയാശക്തി, ജ്ഞാനശക്തി എന്നിങ്ങനെ മൂന്നു് ഇനങ്ങളിൽ പെടുന്നുണ്ടെന്നു കാണാം. കാര്യകാരിണീശക്തിയെ ക്രിയാശക്തിയെ

ന്ന് വ്യവഹരിക്കുന്നു. നാം നടക്കുന്നതും ഇരിക്കുന്നതും, കിടക്കുന്നതും, ഓടുന്നതും, ചിരിക്കുന്നതും, കളിക്കുന്നതുമെല്ലാം ക്രിയാശക്തിയെ അവലംബിച്ചാണ്. ക്രിയകൾക്കെല്ലാം ആധാരഭൂതമായ ശക്തിയാകയാലാണ് ഇതിനെ ക്രിയാശക്തി എന്ന് വിളിക്കുന്നതു്. നമുക്കുണ്ടാകുന്ന ഇന്ദ്രിയജ്ഞാനങ്ങൾക്കും അതുപോലെയുള്ള ഇതര വിജ്ഞാനവിശേഷങ്ങൾക്കും ജ്ഞാനശക്തിയാണ് അവലംബം. ജ്ഞാനോല്പാദികളായ എല്ലാ ശക്തികളുടെയും സംഘാതത്തിന്നു് അതിനാൽ ജ്ഞാനശക്തിയെന്നു പേർ. ഓരോ ക്രിയ ചെയ്യുമ്പോഴും ഇന്നതു് ചെയ്യുന്നു, ഇന്നതു് ചെയ്യുന്നില്ല എന്നും വിവേചനാപരമായി ഇന്നതു് ചെയ്യണം, ഇന്നതു ചെയ്തുകൂടാ എന്നും മറ്റുമുള്ള ബോധങ്ങൾക്കെല്ലാം അടിസ്ഥാനമായതു് ജ്ഞാനശക്തിയാകുന്നു. പരമജ്ഞാനത്തിൽ 'ഏകമേവാദ്വിതീയം ബ്രഹ്മ', 'സോയമാത്മാ തത്ത്വമസി' എന്നുള്ള വാക്യതത്ത്വങ്ങളുടെ അനുഭവം ഉണ്ടാകുന്നു. ക്രിയാശക്തിക്കു് പ്രേരകമായി നില്ക്കുന്നതു് ഇച്ഛാശക്തിയാണു്. ഒരു പ്രത്യേകകാര്യം ചെയ്യുന്നതിന്നുമുമ്പു് അപ്രകാരം ചെയ്യേണമെന്ന ഇച്ഛ മനസ്സിലുണ്ടാകേണ്ടതാണല്ലോ. അതിനാൽ, ഇച്ഛാശക്തിയുടെയും ക്രിയാശക്തിയുടെയും സമ്മേളനഫലമാണ് കർമ്മം. എന്നാൽ ഇച്ഛിക്കുന്ന എല്ലാ കാര്യങ്ങളും പ്രായോഗികമാക്കുവാൻ സാധാരണന്മാരായ നമുക്ക് സാധിക്കുന്നതല്ല. ജീവിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കെ ശ്വാസകോശങ്ങളുടെ സങ്കോചവികാസങ്ങളെ തടയുവാനും

ഹൃദയത്തെ നിഷ്പന്ദമാക്കുവാനും, ഇച്ഛിച്ചാൽകൂടി നമുക്കു സാധ്യമല്ല. നമ്മുടെ ഇച്ഛക്ക് അവയുടെ കർമ്മഗതി നിയന്ത്രിക്കത്തക്ക ശക്തിയില്ലെന്നു സാരം. ഈ വിധം കർമ്മങ്ങൾ നമ്മുടെ ഇച്ഛയെ ആശ്രയിക്കാത്തതിനാൽ അവയെ അനൈച്ഛികങ്ങൾ എന്നു വിളിക്കുന്നു. ഇച്ഛാനുസൃതമായി നടത്തുന്ന എല്ലാ പ്രവൃത്തികളും ഐച്ഛികങ്ങളാകുന്നു.

ഈ ശക്തിത്രയത്തിന്റെ സദ്ഭാവം എല്ലാ വ്യക്തികളിലും ഒരുപോലെയല്ല. ചിലരിൽ ഈ ശക്തികൾ കുറഞ്ഞിരിക്കും, ചിലരിൽ അധികമായിരിക്കും, ചിലരിൽ മിതമായിരിക്കും. മറ്റു ചിലരിൽ, ഇവയിൽ ചിലതിന്നായിരിക്കും പ്രാബല്യവും ആധിക്യവും ഉണ്ടാകുന്നത്. ശക്തിഭേദങ്ങൾക്കനുസരിച്ചു വ്യക്തികളുടെ സ്ഥിതിഗതികളിലും വ്യത്യാസമുണ്ടാകുന്നു. ഈ ശക്തികൾ കുറഞ്ഞവർ ദുർബ്ബലരും മന്ദബുദ്ധികളും ആയിത്തീരുന്നു. ഇവ എത്രമാത്രം അധികരിക്കുന്നുവോ അത്രമാത്രം പ്രാബല്യവും പ്രഭാവവും വ്യക്തികളിൽ അധികരിക്കുന്നു. പക്ഷെ, ഈ ശക്തികൾ കൂടുവായവക്കു അവയെ കൂട്ടുതലായി സമ്പാദിക്കുവാനും വികസിപ്പിക്കുവാനും പരിശ്രമിക്കാവുന്നതാണ്.

ഇച്ഛാജ്ഞാനക്രിയാശക്തികളുടെ ഒഴുക്കിന്ന് ഒരു ഉറവുണ്ടാകേണ്ടതാണല്ലോ. ആ ഉറവിനെ കുണ്ഡലിനീശക്തി എന്നു പറയുന്നു. മുമ്പറഞ്ഞ ശക്തികളുടെ സമഷ്ടിരൂപത്തിലുള്ള സർവ്വാശ്രയസ്ഥാനം

തന്നെയാകുന്നു കുണ്ഡലിനി. ഈ ഉറവ് വറ്റിപ്പോകയാണെങ്കിൽ പിന്നെ നമുക്കു യാതൊരു ദൈഹിക ചേഷ്ടകളുമില്ല. കുണ്ഡലിനീശക്തിയിൽനിന്നു വിയുക്തനായ ജീവൻ ശവതയെ പ്രാപിക്കുന്നു. വ്യഷ്ടികളിലുള്ള എല്ലാ പ്രവർത്തനസാമർത്ഥ്യവും കുണ്ഡലിനീശക്തിയിൽനിന്നാണുണ്ടാകുന്നതു്. ജീവന്റെ ആശ്രയൈകസ്ഥാനമായ ഈ ശക്തിതന്നെയാണ് അഖിലബ്രഹ്മാണ്ഡങ്ങൾക്കും കാരണഭൂതമായിട്ടുള്ളതു്. പരമശിവൻ ജീവന്റെ സമഷ്ടിഗതമായ രൂപമാകുന്നു. ജീവന്റെ ശക്തിക്കു, കുണ്ഡലിനി എന്നു പേർ പറയുന്നതുപോലെതന്നെ ശിവശക്തിക്കു, ത്രിപുരസുന്ദരിയെന്നു പേർ വിളിച്ചിരിക്കുന്നു. ജീവന്നു് കുണ്ഡലിനീശക്തിയുടെ അഭാവത്തിൽ കർമ്മസാമർത്ഥ്യമില്ലാത്തതുപോലെ ശിവന്നു് ത്രിപുരസുന്ദരിയില്ലാതെ ക്രിയാശക്തിയില്ല. ''പരോപിശക്തിരഹിതഃ, ശക്തഃ കർത്തും ന കിഞ്ചന. ശക്തഃസ്യാൽ പരമേശാനി ശക്ത്യായുക്തോഭവേദ്യദി'' എന്നു് സുഭഗോദയത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ജീവപ്രചോദകങ്ങളായ ഇച്ഛാജ്ഞാനക്രിയാശക്തികളുടെ ഉറവു് കുണ്ഡലിനീശക്തിയെന്നതുവിധംതന്നെ പരമേശ്വരന്നു് കർമ്മപ്രചോദകങ്ങളായ ശക്തികളുടെ ഉറവ് ത്രിപുരസുന്ദരീഭൂതയായ പരാശക്തിയാകുന്നു. ഒന്നാമത്തെ ശ്ലോകം നോക്കുക. അഖിലബ്രഹ്മാണ്ഡങ്ങളുടേയും സമുല്ലാഭനം നിർവ്വഹിക്കുന്നതു് ശിവനിൽകൂടി പ്രവ

ത്തിക്കുന്ന പ്രസ്തുത ശക്തിയാണു്. പ്രപഞ്ചരഹസ്യവും അതുതന്നെ. ഈ തത്ത്വത്തിന്റെ അനുഭവികജ്ഞാനമാകുന്നു മോക്ഷപ്രാപ്തി. "ശക്തിഃ കുണ്ഡലിനീതി വിശ്വജനനവ്യാപാരബദ്ധോദ്യമാ ജ്ഞാതേ തഥം ന പുനഃ സംപ്രശന്തിജനനീഗർഭേഭകതപം നരാഃ" എന്നു് ത്രിപുരാസ്തോത്രവിംശതിയിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. സുഷുമ്നാനാഡീമാർഗ്ഗത്തിൽ ഉള്ള കുലകുണ്ഡത്തിൽ ഈ ശക്തി കുണ്ഡലാകാരേണ ഉറങ്ങിക്കിടക്കുന്നുവെന്നു് മുമ്പു പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലോ. ഇഡയുടേയും പിംഗളയുടേയും മധ്യത്തിലുള്ള നാഡിയാകുന്നു സുഷുമ്ന. ഈ നാഡിയുടെ അവസാനത്തിൽ അന്തർഭാഗത്തു് സൂക്ഷ്മമായ ഒരു ദ്വാരമുണ്ടു്. ആ ദ്വാരം സാധാരണ ജനങ്ങൾക്കു് അടഞ്ഞിരിക്കുന്നു. സുഷുമ്നാനാഡിയിൽക്കൂടി സാധാരണ ജനങ്ങൾക്കു് ശക്തികളുടെ സഞ്ചാരമില്ല. ഇഡയിലും പിംഗളയിലുംകൂടി മാത്രമെ ഈ ശക്തികൾ അവരിൽ സഞ്ചരിക്കുന്നുള്ളൂ.

ഇച്ഛാശക്തി, ജ്ഞാനശക്തി, ക്രിയാശക്തി എന്നീ മൂന്നു ശക്തികളിൽ ഇച്ഛാശക്തി ജ്ഞാനശക്തിയിൽ അന്തർഭവിച്ചിരിക്കുന്നു. ജ്ഞാനക്രിയാശക്തികൾ ഇഡാ, പിംഗളാ എന്നീ നാഡികളിൽകൂടി ദേഹത്തിൽ പ്രവഹിക്കുന്നതിനാലാണു് നമുക്കു് ശ്വാസോച്ഛ്വാസം, ഹൃദയസ്പന്ദനം, ദഹനം മുതലായ ക്രിയകളും ചാക്ഷുഷാദി സമസ്തജ്ഞാനങ്ങളും സിദ്ധിക്കാനിടയാകുന്നതു്. മറ്റുവിധത്തിൽ പറയുകയാണെങ്കിൽ, നാം നമ്മുടെ സകലകർമ്മങ്ങൾക്കും ഈ നാഡി

കളെ ആശ്രയിച്ചുനില്ക്കുണ്ടതായിവരുന്നു. അനിവാര്യമായ നാഡീസാപേക്ഷത ഹേതുവായി നമ്മുടെ ജീവന്ന് പാരതന്ത്ര്യം നേരിട്ടിരിക്കുന്നു. പ്രസ്തുത പരതന്ത്രതയെ പരിഹരിക്കുന്നതിന്ന് നാഡീസാപേക്ഷതയെ പരിത്യജിക്കേണ്ടതാകുന്നു. അഷ്ടാംഗരൂപമായ യോഗാഭ്യാസത്താൽ അതു് സാധിക്കുന്നതാണു്. ആ അഭ്യാസപരിപാടിയുടെ ഫലമായുണ്ടാകുന്ന സംഭവത്തെയാണ് ഈ ശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നത്.

സാധാരണ ജനങ്ങൾക്ക് സുഷുമ്നാനാഡിയിൽ കൂടി ശക്തിപ്രവാഹം ഉണ്ടാകുന്നില്ലെന്ന് മുമ്പ് പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. സുഷുമ്നാനാഡീമാർഗ്ഗത്തിൽ അഥവാ കുല പഥത്തിലാണ് സച്ഛക്തിനിദാനമായ കുണ്ഡലിനിയുടേയും ഷഡ്ചക്രപദ്മങ്ങളുടെയും അവസ്ഥിതി. എന്നാൽ, കുണ്ഡലിനീശക്തിയുടെ ഉത്ഥിതപ്രവർത്തനം നമുക്കു അനുഭവപ്പെടുന്നില്ല. അതു് അനുഭവപ്പെടുകയാണെങ്കിൽ നാഡീസാപേക്ഷമായി നമുക്കു ആംശികമായി അനുഭവപ്പെടുന്നവയും അല്ലാത്തവയുമായ സച്ഛക്തികളുടെയും പരിപൂർണ്ണവും അപരിമിതവുമായ അനുഭവം നമ്മിലുണ്ടാകുന്നു. മറ്റൊരുവിധത്തിൽ പറയുകയാണെങ്കിൽ കേവലജ്ഞാനശോഭനായ ജീവൻ പാരതന്ത്ര്യത്തിൽനിന്നു് വിമുക്തി നേടുന്നു.

ഇതിനു നാഡീസാപേക്ഷമായി നമുക്കു കിട്ടുന്ന ജ്ഞാനക്രിയാശക്തികളെ നാം നിരോധിച്ചു ശക്തിസ്വരൂപിണിയായ കുണ്ഡലിനിയിൽനിന്നുള്ള മഹ

ശക്തി നേരിട്ട് സമ്പാദിക്കേണ്ടതാകുന്നു. യോഗാഭ്യാസംനിമിത്തം ഈ ശക്തികളെ ഇഡയിലും പിംഗളയിലും നിരോധിച്ചു നിർത്തുവാനാണ്. അമൃതരൂപേണ പ്രവഹിക്കുന്ന ഈ ശക്തികളെ ഏറ്റവും കുണ്ഡലിനി മൂലാധാരത്തിൽ ഉറങ്ങിക്കിടക്കുന്നു; എന്നുവെച്ചാൽ പ്രത്യേകമായി പ്രവർത്തിക്കുന്നില്ലെന്ന് സാരം. നാഡികളിൽ പ്രവഹിക്കുന്ന ജ്ഞാനക്രിയാശക്തികളെ നിരോധിക്കുമ്പോൾ ഉറങ്ങിക്കിടക്കുന്ന കുണ്ഡലിനീശക്തി സംക്ഷുബ്ധമായി മൂലാധാരത്തിൽനിന്ന് എഴുന്നേല്ക്കുന്നു. സുഷുമ്നാനാഡിയുടെ അവസാനഭാഗത്തുള്ള ദ്വാരത്തിന്റെ മൂടിയെ ഭേദിച്ചു, ഈ ശക്തി അന്തർഭാഗത്തുകൂടിത്തന്നെ മേലോട്ടു പ്രവേശിച്ചുതുടങ്ങുന്നു. മുമ്പു പറഞ്ഞ പ്രകാരം വ്യത്യസ്തതത്ത്വാത്മകങ്ങളായ മൂലാധാരം, സ്വാധിഷ്ഠാനം, മണിപൂരം, അനാഹതം, വിശുദ്ധി, ആജ്ഞ എന്നിങ്ങിനെ സുഷുമ്നാനാഡീമാർഗ്ഗത്തിലുള്ള ഷഡാധാരചക്രങ്ങളെയും ഭേദിച്ചു ഉപരിസ്ഥമായ സഹസ്രളേപത്മത്തിൽ ഈ ശക്തി പ്രവേശിക്കുന്നു. സഹസ്രളേപദ്മത്തിൽ പരംജ്യോതിസ്സ്വരൂപനായ പരമശിവൻ നിവസിക്കുന്നു. കുണ്ഡലിനീശക്തി നിരവച്ഛിന്നപ്രകാശസ്വരൂപിയായ ശിവരമണനോടു കൂടിച്ചേർന്നു കേളീവിനോദം ചെയ്യുന്നു. അപ്പോഴുണ്ടാകുന്ന അനിർവ്വാച്യമായ ആനന്ദാതിശയത്തിൽ സമസ്തശക്തികളും സാധകന് അനുഭവപ്പെടുന്നു. കുണ്ഡലിനീശക്തിയുടെ അമൃതനിഷേവണ

ത്താൽ നാഡീസാദ്ധ്യക്ഷമായ ശക്തിപ്രവാഹത്തിന്റെ ദാസ്യത്തിൽനിന്നു് വിമുക്തനായ ജീവൻ സ്വതന്ത്രനായിത്തീരുന്നു. കുണ്ഡലിനീശക്തി ഉത്ഥാനംചെയ്തു ഷഡാധാരചക്രങ്ങളെയും കടന്നു സഹസ്രാരപദ്മത്തിലെത്തി രമണനായ പരമശിവന്റെ സംയോഗം പ്രാപിക്കുന്ന ആ അവസ്ഥയെയാണു് ഈ ശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു്. അടുത്ത ശ്ലോകം അതിനെ കൂടുതൽ വ്യക്തമാക്കുന്നതാണു്.

10. മൂ: സുധാധാരാസാരൈശ്ചരണയുഗളാ
ന്തർവ്വിഗളിതൈഃ
പ്രപഞ്ചം സിഞ്ചന്തീ പുനരപി
രസാമ്നായമഹസഃ
അവാപ്യ സ്വാം ഭൂമിം ഭുജഗനിഭമധ്യുഷ്ടവലയം
സ്വമാത്മാനം കൃത്വാ സ്വപിഷി കുലകുണ്ഡേ
കുഹരിണി.

ഭാ: അമ്മേ! നിൻരണ്ടുകാൽത്താരിനാ നടുവിലൊലി
ക്കും സുധാധാരവീഴ്ത്തി-
ച്ചെമ്മേ നീ മുക്കി നാഡീപടലമഥസുധാ
ഭാനുവിൽ നിന്നു വീണ്ടും
സമ്മേളിച്ചു സ്വഗേഹം പുനരവിടെ ഭുജം
ഗം കണക്കേ ചുരുണ്ടു്
സമ്മോദം നിദ്രചെയ്വൂ കുഹരസഹിതമാം
കൌലകുണ്ഡസ്ഥലത്തിൽ.

അ: സുധാധാര=അമൃതധാര, നാഡീപടലം=നാഡീസമൂഹം (ദേഹത്തിലുള്ള എഴുപത്തിരണ്ടീരായിരം

നാഡികൾ), സുധാഭാനു=ചന്ദ്രൻ, സമ്മേളി=ചേൻ, സ്വഗേഹം=സ്വന്തംവീട്, ഭുജംഗം=സർപ്പം, കുഹര സഹിതം=ദ്വാരത്തോടുകൂടിയ, കൌലകുണ്ഡം=മൂലാധാരം.

വി: കുണ്ഡലിനീശക്തി സുഷുമ്നാനാഡീമാർഗ്ഗത്തിലുള്ള ഷഡാധാരചക്രങ്ങളേയും കടന്നു സഹസ്രാരപത്മത്തിലെത്തി അമൃതം പ്രവഹിപ്പിക്കുന്നുവെന്നു മുമ്പ് പറഞ്ഞുവല്ലോ. മൂലാധാരം മുതൽ ആജ്ഞാചക്രം വരെ കുണ്ഡലിനി കടന്നുപോകുന്ന ആ സുഷുമ്നാനാഡീമാർഗ്ഗത്തെ യോഗവിത്തുകൾ മൂന്നായി ഭാഗിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇവയിൽ മൂലാധാരചക്രം മുതൽ മേലോട്ട് പോകുന്തോറും സ്ഥൂലാഭിവ്യക്തി കുറഞ്ഞും സൂക്ഷ്മാഭിവ്യക്തി ഏറിയും വരുന്നു. ഇവയിൽ സർവ്വശക്തികൾക്ക് നിദാനമായും ജ്യോതിർമ്മയമായും പരമശിവന്റെ ആവാസസ്ഥാനമായും പരിലസിക്കുന്ന സഹസ്രദളപദ്മം സൂക്ഷ്മതമമാകുന്നു. അവിടെനിന്നു താഴെ വരുന്തോറും സൂക്ഷ്മാഭിവ്യക്തി കുറഞ്ഞുകൊണ്ടേ വരുന്നു. ഇപ്രകാരം അഭിവ്യക്തിക്രമങ്ങളുടെ വ്യത്യാസമനുസരിച്ചു സോമസൂര്യാനലാത്മകമായ നിലയിൽ സുഷുമ്നാനാഡീമാർഗ്ഗത്തെ മൂന്നുഖണ്ഡങ്ങളായി വേർതിരിച്ചിരിക്കുന്നു. മൂലാധാരം മുതൽ സ്വാധിഷ്ഠാനംവരെയുള്ള ഖണ്ഡത്തിന്നു് ആഗ്നേയഖണ്ഡമെന്നും സ്വാധിഷ്ഠാനം മുതൽ അനാഹതം വരെയുള്ള ഖണ്ഡത്തിന്നു് സൌരഖണ്ഡമെന്നും അതിന്നു് മേലെയുള്ള ഖണ്ഡത്തിന്നു് ചാന്ദ്രഖണ്ഡ

മെന്നും പേർ. സ്വാധിഷ്ഠാനചക്രത്തിന്റെ ഉപരി ഭാഗത്തിൽ അഗ്നിയും അനാഹതചക്രത്തിന്റെ ഉപരി ഭാഗത്തിൽ സൂര്യനും ആജ്ഞാചക്രത്തിന്റെ അഗ്രഭാഗത്തിൽ ചന്ദ്രനും അവസ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. ഇപ്രകാരം അഗ്നി സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന പ്രദേശത്തിന്നു് രുദ്രഗ്രന്ഥിയെന്നും സൂര്യൻ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന പ്രദേശത്തിന്നു് വിഷ്ണുഗ്രന്ഥിയെന്നും ചന്ദ്രൻ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന സ്ഥലത്തിന്നു് ബ്രഹ്മഗ്രന്ഥിയെന്നും പേർ.

നമ്മുടെ ദേഹത്തിൽ ക്രീഡിക്കുന്ന ശക്തികളും ഇഡ, പിംഗള എന്നീ നാഡികളിൽകൂടിയാണു് അമൃതരൂപേണ പ്രവഹിക്കുന്നതു്. സൂര്യചന്ദ്രന്മാർ പ്രല്ലായ്യോഴും, ഇഡ, പിംഗള എന്നീ നാഡികളിൽകൂടി സഞ്ചരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. സൂര്യകിരണങ്ങളുടെ ചൂടു് ഏല്ക്കുകയാൽ ചന്ദ്രമണ്ഡലത്തിലുള്ള അമൃതം ഉരുകി ആധാരചക്രത്തിലേക്കു് ഒഴുകുന്നു. ഈ അമൃതധാര ഏറെക്കൊണ്ടു് സന്തൃപ്തയായിക്കിടന്നുറങ്ങുന്ന കുണ്ഡലിനീശക്തി മുമ്പു് പ്രസ്താവിച്ചപ്രകാരം യോഗാഭ്യാസപരിപാടിയാൽ സൂര്യചന്ദ്രന്മാരുടെ ഗതിയെ നിരോധനം ചെയ്യുമ്പോൾ ക്ഷുൽക്ഷുബ്ധയായി പ്രഴുന്നേറ്റു് അമൃതശേഖരമുള്ള ചന്ദ്രമണ്ഡലത്തിലേക്കു് പോകാനായി ഉയരുന്നു. അപ്പോഴാണു് മുൻശ്ലോകത്തിൽ പ്രസ്താവിച്ചപ്രകാരം ഷഡാധാരചക്രങ്ങളെ അഥവാ സുഷുമ്നാഗ്രന്ഥികളെ ഭേദിച്ചു സഹസ്രദളകമലത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു സുധാസിന്ധുരൂപമായ ബിന്ദു

സ്ഥാനത്തിൽ അധിവാസം ചെയ്യുന്ന പരമേശ്വര നോടു ചേർന്നു കുണ്ഡലിനീശക്തി വിഹരിക്കുന്നത്. ആ അവസരത്തിൽ ഉണ്ടാകുന്ന അമൃതപ്രവാഹം ദേഹത്തിലുള്ള നാഡീമണ്ഡലത്തെ മുഴുവൻ നനയ്ക്കുന്നു; അപാരമായ ജ്ഞാനാനന്ദസമുദ്രത്തിൽ സാധകനെ മുഴുകിക്കുന്നു. വാക്കിനോ മനസ്സിനോ, ബുദ്ധിക്കോ ഇന്ദ്രിയങ്ങൾക്കോ എത്താൻ സാധിക്കുന്ന എല്ലാ സ്ഥാനങ്ങൾക്കും അതീതമായ ആ പരമാനന്ദലഹരിയിൽ നാഡീസാപേക്ഷമായ പാരതന്ത്ര്യത്തെ വെടിഞ്ഞു പരിശോഭിക്കുന്ന ജീവൻ സ്വാതന്ത്ര്യകൈവല്യങ്ങളെ അനുഭവിക്കുന്നു. അവാച്യവും അനുപമവുമായ ജ്ഞാനാനന്ദങ്ങൾ നാഡീമണ്ഡലം മുഴുവൻ ഒഴുകുന്ന അമൃതത്രയേണ അനുഭവപ്പെടുമ്പോൾ ഉണ്ടാകുന്ന ആ അവസ്ഥയെ 'പരാ' എന്നു വിളിക്കുന്നു. വാമകേശ്വരമഹാതന്ത്രത്തിൽ ഈ അവസ്ഥയെ ഇപ്രകാരം വിവരിച്ചിരിക്കുന്നു. "രുദ്രഗ്രന്ഥിം തതോ ഭിത്ത്വാ, വിഷ്ണുഗ്രന്ഥിം ഭിനത്യതഃ, ബ്രഹ്മഗ്രന്ഥിം ച ഭിത്ത്വൈവ, കമലാനി ഭിനത്തിഷട്, സഹസ്രകമലേ ശക്തിഃ, ശിവനേ സഹമോദതേ, സചാവസ്ഥാ 'പരാ' ജ്ഞേയാ, സൈവ നിർവൃതികാരണം". ഈ പരാവസ്ഥതന്നെയാകുന്നു നിർവൃതിക്ക് കാരണമായിട്ടുള്ളത്. ഇന്ദ്രിയങ്ങൾക്കും, മനസ്സിനും, ബുദ്ധിക്കും, എത്തുവാൻ അസാദ്ധ്യമായ ആ നിരുപമാനന്ദജ്ഞാനാതിശയം സാധകന്മാർക്ക് മാത്രം അനുഭവവേദ്യമാകുന്നു. "അചിന്ത്യരൂപഗഹനാശക്തിഃ പരാഗീയസേ" എന്നു ത്രിപുരാസ്തോത്രവിംശതിയിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

സുധാസിന്ധുസ്ഥാനത്തിൽ നിന്ന് അമൃതസേചനം നടത്തിയതിനുശേഷം കുണ്ഡലിനീശക്തി മൂലാധാരത്തിലേക്കുതന്നെ മടങ്ങുന്നു. ആ ആധാരചക്രമാണല്ലോ കുണ്ഡലിനിയുടെ ആവാസസ്ഥാനം. ശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ള കൌലകുണ്ഡം ഇതുതന്നെയാകുന്നു. സുഷുമ്നാനാഡിയുടെ അധോഭാഗത്തിൽ അന്തർഭാഗത്തുള്ള ദ്വാരം അവിടെയാണുള്ളതെന്നു മുമ്പ് പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. അമൃതാസ്വാദനത്താൽ സന്തുഷ്ടയായ കുണ്ഡലിനി ആ ദ്വാരത്തിൽകൂടി മടങ്ങി മൂലാധാരചക്രത്തിൽ താഴെ കിടന്നുറങ്ങുന്നു. "ഭുജംഗാകാരരൂപേണ, മൂലാധാരംസമാശ്രിതാ ശക്തിഃ കുണ്ഡലിനീനാമ, ബിസതന്തു നിഭാശുഭാ" എന്നു വാമകേശ്വരമഹാതന്ത്രത്തിലും 'ത്രിപുസീലതാ തനുലസത്തന്തുത്വിതിസ്ഫുരിനീ' എന്നു ത്രിപുരാസ്തോത്രവിംശതിയിലും കുണ്ഡലിനീശക്തിയുടെ ഈ വ്യത്യസ്തിതാവസ്ഥയെപ്പറ്റി പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. സുഷുമ്നാനാഡിയുടെ അന്തർഭാഗത്ത് അടഞ്ഞിരിക്കുന്ന ദ്വാരം യോഗാഭ്യാസപരിപാടിയാൽ ഭേദിപ്പിച്ചു കുണ്ഡലിനീശക്തിയെ സാധകൻ ഉയർത്തി സഹസ്രദളപദ്മത്തിൽ പ്രതിഷ്ഠിക്കുമ്പോഴും അതിൽപിന്നീടും ഉണ്ടാകുന്ന സ്ഥിതിവിശേഷങ്ങളെ ഈ ശ്ലോകവും ഇതിനു മുമ്പുള്ള ശ്ലോകവും സാമാന്യമായി സൂചിപ്പിക്കുന്നു. കുണ്ഡലിനീശക്തി ഓരോ ചക്രത്തിലും പ്രവേശിച്ചു്, കടന്നുപോകുമ്പോഴുള്ള വ്യത്യസ്തസ്ഥിതികളെ 36 മുതൽ 41 വരെയുള്ള ശ്ലോകങ്ങളിൽ പ്രത്യേകമായും വിവരിച്ചിട്ടുണ്ട്:

11. മൂ: ചതുർഭിഃ ശ്രീകണ്ഠൈഃ ശിവയുവതിഭിഃ പഞ്ച-
ഭിരപി
പ്രഭിന്നാഭിർഭോന്നവഭിരപി മൂലപ്രകൃതിഭിഃ
ചതുശ്ചത്വാരിംശദ്വസുദളകലാശ്ര ത്രിവലയ
ത്രിരേഖാഭിസ്സാർദ്ധം തവ ശരണകോണാഃ
പരിണതാഃ

ഭാ: നീലകണ്ഠനുടെ നാലുചക്രമിതരങ്ങൾ
ശക്തിപരമഞ്ജുമായ്
മൂലഹേതു ഭുവനത്തിനിത്തരമെഴുന്ന
ചക്രനവകങ്ങളിൽ
ശ്രീബിന്ദുവൊട്ടുചേർന്നകോൺ വസുദലം
കലാശ്ര വലയത്രയം
നാലിലൊന്നു കുറവായ ഭൂപുരവുമൊത്തു
നാല്പതൊട്ടു നാലുതാൻ.

അ: നീലകണ്ഠൻ=ശിവൻ, നവകം=ഒമ്പതുകൂടിയത്, ബിന്ദു = പരാശക്തിയുടെ ആവാസസ്ഥാനം, വസുദലം = എട്ട് ദളം, കലാശ്രം = പതിനാറ് ദളം, വലയത്രയം=മൂന്ന് മേഖലകൾ.

ശ്രീമഹാത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ ആവാസമന്ദിരമായ ശ്രീചക്രസ്വരൂപത്തെ ഈ ശ്ലോകത്തിൽ വിവരിച്ചിരിക്കുന്നു. ശ്രീചക്രവിദ്യോപാസന ഏതുതരത്തിലുള്ള ജനങ്ങൾക്കും നിശ്രേയസപ്രദമാകുന്നു. ചക്രവിദ്യോപാസകന്മാർക്ക് ദേഹരഹസ്യം മാത്രമല്ല അഖിലജഗത്തിന്റെയും നിദാനരഹസ്യം വ്യക്തമാകുന്നു. പ്രപ

ഞ്ഞത്തെ തന്നിൽ കാണുവാനും പ്രപഞ്ചത്തിൽ തന്നെ കാണുവാനും ഇതുമാത്രം യുക്തിയുക്തമായ അനുഭവം നൽകുന്നതായി ശ്രീചക്രവിദ്യയെപ്പോലെ ലോകത്തിൽ മറെറാന്നില്ല.

നമ്മുടെ ദേഹവും ഷഡാധാരചക്രങ്ങളും, മുമ്പ് പ്രസ്താവിച്ച സഹസ്രദളകമലവും എല്ലാം ശ്രീചക്രസ്വരൂപങ്ങളാകുന്നു. ശ്രീചക്രത്തിൽ നാലു ശിവതത്വങ്ങളും അഞ്ചു ശക്തിതത്വങ്ങളും ഉണ്ട്. ഈ തത്വങ്ങളെ പ്രതിനിധീകരിക്കുന്ന നാലു ശിവചക്രങ്ങളും അവയിൽ നിന്നു വിഭിന്നങ്ങളായ അഞ്ചു ശക്തിചക്രങ്ങളുംകൂടി അതിനാൽ ഒമ്പതു ചക്രങ്ങൾ അതിൽ അടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. "ചതുർഭിഃ ശിവചക്രൈശ്ച, ശക്തിചക്രൈശ്ച പഞ്ചഭിഃ, നവചക്രൈശ്ചസംസിദ്ധം, ശ്രീചക്രം ശിവയോർവ്വപുഃ" എന്നു പറയപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. ഇവയുടെ പ്രകാശനങ്ങൾ തന്നെയാകുന്നു അഷ്ടദളം, ഷോഡശദളം, വൃത്തത്രയം, ഭൂപുരത്രയം എന്നിവ. ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞ വസുദളം, കലാശ്രം, വലയത്രയം, ഭൂപുരം എന്നിവ ഇതുതന്നെ. ആദ്യമായി ചേർത്തിട്ടുള്ള ശ്രീചക്രരൂപത്തിൽനിന്നു ഇവയെ വ്യക്തമായി വേർതിരിച്ചറിയാവുന്നതാണ്. അതിൽ മധ്യഗതമായ ഒരു ബിന്ദു, ഒരു ത്രികോണം, ഒരു അഷ്ടകോണം, രണ്ടു ദശകോണങ്ങൾ, ഒരു ചതുർദ്ദശകോണം, എന്നിവയും അവ കഴിഞ്ഞാൽ അഷ്ടദളം, ഷോഡശദളം, വൃത്തത്രയം, ഭൂപുരത്രയം എന്നിവയും കാണാം. ഭൂപുരത്രയത്തിനു നാലു

പുറവും ദ്വാരവുമുണ്ട്. ''ബിന്ദുത്രികോണ വസുകോണ ദശാരയുഗ്മ,മനുപ്രനാഗദള സംയുത ഷോഡശാരം വൃത്തത്രിഭൂപുരയുതം പരിതശ്ചതുർദ്വാഃ ശ്രീചക്രമേത ദുദിതം പരദേവതായാഃ'' എന്ന പ്രമാണത്തെ അനുസരിക്കുന്നു. ഇവയിൽ ത്രികോണം, അഷ്ടകോണം, രണ്ടു ദശകോണം, ചതുർദ്ദശകോണം എന്നീ അഞ്ചു ചക്രങ്ങൾ ശക്ത്യാത്മകങ്ങളാകുന്നു. അഷ്ടദളം, ഷോഡശദളം, മേഖലാത്രയം, ഭൂപുരത്രയം എന്നീ നാലും ശിവചക്രങ്ങളാണ്. ത്രികോണമധ്യഗതമായ ബിന്ദു ത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ ആവാസസ്ഥാനമാകുന്നു. ബിന്ദുവിനു ത്രികോണത്തോടും അഷ്ടകോണത്തിനു അഷ്ടദളത്തോടും, ദശാരങ്ങൾക്കു ഷോഡശദളത്തോടും ചതുർദ്ദശാരത്തിനു ഭൂപുരത്തോടും ഐക്യമുണ്ടാകുന്നു. ബിന്ദു ശിവചക്രാത്മകമാണ്. ശക്തിചക്രങ്ങളുടെ പുറത്താകുന്നു ശിവചക്രങ്ങളുള്ളത്. അതിനാൽ ശിവചക്രങ്ങളെ ബിന്ദുരൂപേണ ആകർഷിച്ചു ശക്തിചക്രത്തിന്റെ മദ്ധ്യത്തിൽ സ്ഥാപിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇപ്രകാരം ശിവചക്രങ്ങൾക്കും ശക്തിചക്രങ്ങൾക്കും സമൈക്യം സിദ്ധിക്കുന്നു. അതിലും ഒരു പ്രത്യേകത ഉണ്ട്. അഷ്ടദളം ത്രികോണത്തിലും ഷോഡശദളം അഷ്ടകോണത്തിലും വൃത്തത്രയം ചതുർദ്ദശകോണത്തിലും അന്തർഭവിച്ചു കിടക്കുന്നു. അതിനാൽ, ശിവചക്രങ്ങൾ ശക്തിചക്രങ്ങളിൽ ലയിക്കുന്നു. ഈ നിലയിൽ അന്യോന്യൈക്യം സിദ്ധിച്ച അഞ്ച് ശക്തിചക്രങ്ങളും നാല് ശിവചക്രങ്ങളുംകൂടി ഒമ്പത് ചക്രങ്ങളാണ് ശ്രീചക്രത്തിലുള്ളത്.

നമ്മുടെ ശരീരവും ആധാരചക്രങ്ങളും ശ്രീചക്ര സ്വരൂപങ്ങളാണെന്നു പ്രസ്താവിച്ചുവല്ലൊ. ത്രികോണം, അഷ്ടകോണം, രണ്ടു ദശാരങ്ങൾ, ചതുർദ്ദശാരം, ചതുരസ്രം (അഷ്ടദളം, ഷോഡശദളം, വൃത്തത്രയം, ഭൂപുരത്രയം ഇവ അടങ്ങിയത്) എന്നിവയെയാകുന്നു ക്രമത്തിൽ മൂലാധാരം, സ്വാധിഷ്ഠാനം, മണിപൂരം, അനാഹതം, വിശുദ്ധി, ആജ്ഞ എന്നിങ്ങിനെ അനുക്രമമായി ഷഡാധാരങ്ങളെന്ന നിലയിൽ അറിയപ്പെട്ടുവരുന്നത്. "ത്രികോണമഷ്ടകോണഞ്ച, ദശകോണദ്വയന്തഥാ, മനുകോണം ചതുരസ്രം, കോണചക്രാണിഷടുക്രമാൽ, മൂലാധാരം തഥാസ്വാധിഷ്ഠാനഞ്ച മണിപൂരകം, അനാഹതം വിശുദ്ധാഖ്യ, മാജ്ഞാചക്രം വിദുർബുധാഃ" എന്നു പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ശ്രീചക്രത്തിൽ അടങ്ങീട്ടുള്ള നവയോനികൾതന്നെയാണ് ശരീരത്തിന്റെ അവസ്ഥിതിക്കും കാരണമായിട്ടുള്ളത്. ശരീരാവധാരണത്തെ സാധിക്കുന്ന നവധാതുക്കളുടെ സമുദ്ഭവവും നവയോനികളിൽനിന്നുതന്നെ. നവധാതുക്കളിൽ ത്വക്ക്, രക്തം, മാംസം, മേദസ്സ്, അസ്ഥി എന്നീ അഞ്ചും ശക്തിമൂലകങ്ങളും മജ്ജ, ശുക്ലം, പ്രാണൻ, ജീവൻ എന്നിവ ശിവമൂലകങ്ങളുമാകുന്നു. ഈ നവയോനികൾക്കും കർമ്മപാടവം നല്കി, ആധ്യക്ഷ്യം വഹിച്ചു ശരീരത്തിൽ പരിലസിക്കുന്ന ദശമീയോനിയാകുന്നു പരാശക്തി. ശരീരരൂപമായ ശ്രീചക്രത്തിൽ ബൈന്ദവസ്ഥാനം ഇതാണ്. "ദശമീയോനിരേകൈവ, പരാശക്തിസ്തദീശ്വരീ" എന്നു കാമികയിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

ശരീരം നവയോനിസമുദ്ഭൂതമായ തുപോലെതന്നെ അഖിലബ്രഹ്മാണ്ഡങ്ങളും ശിവശക്ത്യാത്മകമായ നവയോനികളിൽനിന്ന് ഉത്ഭവിച്ചവയാകുന്നു. "ശിവശക്ത്യാത്മകം വിദ്ധി, ജഗദേതച്ചരാചരം". ചരാചരാത്മകമായ ജഗത്തിന്റെ ജനനാധിപത്യം വഹിക്കുന്ന നവയോനികളിൽ പഞ്ചഭൂതങ്ങളും ശക്തിമൂലകങ്ങളും മായാതത്വം, ശുദ്ധവിദ്യാതത്വം, മഹേശ്വരതത്വം, സദാശിവതത്വം എന്നീ നാലെണ്ണം ശിവമൂലകങ്ങളും ആകുന്നു. പൃഥിവി, അപ്പ്, തേജസ്സ്, വായു, ആകാശം എന്നിവയാണല്ലോ പഞ്ചഭൂതങ്ങൾ. പഞ്ചഭൂതങ്ങളുടെ തന്മാത്രകളായ ശബ്ദം, സ്പർശം, രൂപം, രസം, ഗന്ധം എന്നിവ അവയിൽ അന്തർഭവിച്ചിരിക്കുന്നു. ചെവി, തൊലി, കണ്ണ്, നാവ്, മൂക്ക് എന്നീ പഞ്ചജ്ഞാനേന്ദ്രിയങ്ങളും, വാക്, പാണി, പാദം, പായു, ഉപസ്ഥം എന്നീ പഞ്ചകർമ്മേന്ദ്രിയങ്ങളും, മനനാത്മികാശക്തിയായ മനസ്സും അവയിൽ അടങ്ങീട്ടുണ്ട്. അതിനാൽ പഞ്ചഭൂതങ്ങളും, പഞ്ചതന്മാത്രകളും, പഞ്ചജ്ഞാനേന്ദ്രിയങ്ങളും, പഞ്ചകർമ്മേന്ദ്രിയങ്ങളും, മനസ്സ് എന്നീ ഇരുപത്തൊന്നുതത്വങ്ങളും ശക്തിമൂലകങ്ങളാണെന്നു കാണാം. ഐന്ദ്രജാലികാദിജ്ഞാനാത്മകമായ മായയും മോചകജ്ഞാനാത്മകമായ ശുദ്ധവിദ്യയും സൃഷ്ടികർത്തൃതാത്മകമായ മഹേശ്വരതത്വവും സൃഷ്ടിസ്ഥിതികർത്തൃതാത്മകമായ സദാശിവതത്വവും ശിവമൂലകങ്ങളാകുന്നു: ഇപ്രകാരം 21 ശക്തിതത്വങ്ങളും 4 ശിവതത്വങ്ങളും സമ്മേളിച്ചാണ് അഖിലബ്രഹ്മാണ്ഡങ്ങളും സമുത്ഭൂതമാ

യത്. നവയോന്യാത്മകമായ ശ്രീചക്രം ശിവപരങ്ങളായ നാല് ചക്രങ്ങളും അഞ്ച് ശക്തിചക്രങ്ങളും സംയോജിച്ച് അഖിലപിണ്ഡാണ്ഡബ്രഹ്മാണ്ഡങ്ങളുടെയും ഉല്പത്തിയെക്കാണിക്കുന്നു. അതിനാലാണ് സകല ഭുവനങ്ങളുടെയും മൂലഹേതു നവചക്രങ്ങളാണെന്നു് ശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളത്. "ഏവം പിണ്ഡാണ്ഡമുല്പന്നം, തദ്വൽ ബ്രഹ്മാണ്ഡമുൽഭവേ, പഞ്ചഭൂതാനി ശാക്തനി, മായാദീനി ശിവസ്യതു, മായാച ശുദ്ധ വിദ്യാച, മഹേശ്വരസദാശിവൌ പഞ്ചവിംശതി തത്വാനി, തത്തൈവാന്തർഭവന്തിതേ" എന്നു് കാമികയിൽ പറഞ്ഞതിന്റെ രഹസ്യവും ഇതുതന്നെ. സൃഷ്ടിനിദാനമായ ഈ ഇരുപത്തഞ്ചു തത്വങ്ങളെ അതിനാൽ ശ്രുതിയിലുംകൂടി പ്രകീർത്തിച്ചിരിക്കുന്നു. "പഞ്ചവിംശ ആത്മാഭവതി" എന്നു് ശ്രുതിവാക്യം ഘോഷിക്കുന്നു.

ശക്തിതത്വങ്ങളും ശിവതത്വങ്ങളുംകൂടി നവയോന്യാത്മകമായാണ് ജഗദുല്പത്തിക്ക് കാരണഭൂതമായിട്ടുള്ളത്. ഈ തത്വമേളനം അനുഭവപ്പെടുമ്പോഠം ജഗത്തത്വത്തെ നേരിട്ടറിയുവാനും തന്നിൽ ജഗത്തിനെയും ജഗത്തിൽ തന്നെയും താദാത്മ്യരൂപേണ കാണുവാനും ഉള്ള നിരതിശയജ്ഞാനപ്രകാശപൂർണ്ണമായ പരമഭാഗ്യം സാധകന് കൈവരുന്നു. ശ്രീചക്രവിദ്യയുടെ ഉൽകൃഷ്ടരഹസ്യവും ഇതുതന്നെ. ശാക്തശൈവതത്വങ്ങളുടെ അഭേദം ആർ അറിയുന്നുവോ അദ്ദേഹം ചക്രവിദ്യയുടെയും അഖിലഭുവനങ്ങളുടെയും രഹസ്യം അനു

ഭവപ്പെട്ടത്തിക്കഴിഞ്ഞു. ''ശൈവാനാമപിശാക്തനാം, ചക്രാണാഞ്ചപരസ്പരം അവിനാഭാവസംബന്ധം, യോ ജാനാതി സ ചക്രവിൽ'' എന്ന് പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. യോഗാഭ്യാസപരിപാടിയാൽ കുണ്ഡലിനീശക്തി ഷഡാധാരചക്രങ്ങം ഭേദിച്ചു സഹസ്രാരപത്മത്തിൽ എത്തി സുധാവർഷം ചെയ്യുന്നുവെന്നു് മുൻശ്ലോകത്തിൽ പ്രസ്താവിച്ചുവല്ലൊ. സഹസ്രദളകമലം ശ്രീചക്രരൂപത്തിലുള്ളതും മുമ്പ് വിവരിച്ച പഞ്ചവിംശതി തത്വങ്ങം അടങ്ങിയതുമാകുന്നു. അവയിൽ മായാ, ശുദ്ധവിദ്യാ, മഹേശ്വര, സദാശിവതത്വങ്ങം സഹസ്രദളകമലത്തിൽ തന്നെ ഇരിക്കുന്നു. ബാക്കിയുള്ള ഇരുപത്തൊന്നു തത്വങ്ങം സൂക്ഷ്മതരമായ സഹസ്രാരത്തിന്റെ സൂക്ഷ്മാഭിവ്യക്തികളായി ശ്രീചക്രരൂപത്തിൽതന്നെ അവസ്ഥിതിചെയ്യുന്ന ഷഡാധാരചക്രങ്ങളിലാണുള്ളത്. ശക്ത്യാത്മകങ്ങളായ ഈ ഇരുപത്തൊന്നു തത്വങ്ങളുടെയും ആത്മാവായ കുണ്ഡലിനി ഏഴുന്നേറ്റ് ഉയർന്ന് സഹസ്രദളകമലാന്തർഗ്ഗതമായ നാലു ശിവതത്വങ്ങളിൽ ലയിച്ചു ബിന്ദുവിൽ ആഘാതംചെയ്ത ശിവനോടുകൂടിച്ചേരുന്നു. പ്രപഞ്ചഹേതുഭൂതമായ ഇരുപത്തഞ്ചു തത്വങ്ങളും അപ്പോൾ ഒരുമിക്കുന്നു. അവയുടെ പ്രകാശത്തിൽ സകലലോകങ്ങളുടെയും സമുത്ഭവരഹസ്യം സാധകൻ അറിയുന്നു. ശ്രീചക്രംതന്നെയാണ് ഈ പ്രപഞ്ചകാരണമെന്നും പ്രപഞ്ചരൂപമെന്നും അവന്ന് അനുഭവപ്പെടുന്നു. ഒമ്പതാം ശ്ലോകത്തിൽ മൂലാധാരാദിഷഡ്ചക്രങ്ങളെ ഭേദിച്ചു സഹസ്രാരപത്മത്തിൽ ദേവി

പതിയോടുകൂടി ക്രീഡിച്ചു പ്രപഞ്ചനിർമ്മാണാദിലീലാ വിനോദങ്ങളിൽ ഏർപ്പെടുന്നുവെന്നു പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതിന്റെ അർത്ഥം ഇപ്പോൾ വിശദമാകുന്നതാണല്ലൊ.

ശ്രീചക്രലേഖനം സംഹാരക്രമത്തിലും സൃഷ്ടിക്രമത്തിലുമായി രണ്ടു വിധത്തിലുണ്ട്. സംഹാരക്രമത്തിൽ ഉള്ളത് ആദ്യം വൃത്തവും പിന്നീട് നവരേഖാത്രികോണാദികളും വരച്ചുണ്ടാക്കുന്നതും സൃഷ്ടിക്രമത്തിലുള്ളത് ആദ്യം ത്രികോണം വരച്ചു മധ്യത്തിൽ ബിന്ദു സ്ഥാപിച്ചുണ്ടാക്കുന്നതുമാകുന്നു. സംഹാരക്രമത്തിലുള്ള ചക്രലേഖനം കൌളമാർഗ്ഗത്തെയും സൃഷ്ടിക്രമത്തിലുള്ളത് സമയമാർഗ്ഗത്തെയും അവലംബിക്കുന്നു. "വൃത്തം വരച്ചതിൽപിന്നെ" എന്നു തുടങ്ങുന്നതും കേരളകാളിദാസൻ രചിച്ചതുമായ ഭാഷാപ്രമാണം കൌളമാർഗ്ഗേണയുള്ള ശ്രീചക്രലേഖനത്തെ കാണിക്കുന്നതാണ്. ചക്രലേഖനക്രമങ്ങളെ ഗുരുമുഖത്തിൽനിന്ന് മനസ്സിലാക്കിക്കൊള്ളേണ്ടതാകുന്നു. മേരുപ്രസ്താരം, കൈലാസപ്രസ്താരം, ഭൂപ്രസ്താരം എന്നിങ്ങിനെ മൂന്നു വിധത്തിലുള്ള ചക്രോദ്ധാരണതത്വങ്ങളെയും ശ്രീചക്രപൂജാക്രമങ്ങളെയും, ഉപാസനാധ്യാനങ്ങളെയും മറ്റും ദേശികമുഖത്തിൽ നിന്നുതന്നെ ഗ്രഹിക്കേണ്ടതാകുന്നു.

ശ്രീചക്രത്തിൽ ആകെ 44 കോണുകളാണ് ബിന്ദു ഉൾപ്പെടെ ഉള്ളത്. ബിന്ദുവിന്നു ഒരു കോൺ, ത്രികോണചക്രത്തിൽ ഒരു കോൺ, അഷ്ടകോണചക്രത്തിൽ എട്ടു കോൺ, രണ്ട് ദശാരചക്രങ്ങളിലുംകൂടി

ഇരുപത് കോൺ, ചതുർദ്ദശാരത്തിൽ പതിനാലു കോൺ ഇവ ഉൾപ്പെടെ ആകെ നാല്പത്തിനാല് കോണുകൾ ഉണ്ടാകുന്നു. ഇവയെ ശ്ലോകത്തിൽ വസുദളം, കലാശ്രം, വലയത്രയം, ഭൂപുരത്രയം എന്ന പദങ്ങളെ കൊണ്ടു് വിവക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു. മുമ്പ് കാണിച്ചതു പോലെ വസുദളം ത്രികോണത്തിലും, കലാശ്രം അഷ്ടകോണത്തിലും, വലയത്രയം രണ്ടു് ദശാരങ്ങളിലും ഭൂപുരത്രയം ചതുർദ്ദശാരത്തിലും അടങ്ങിയിരിക്കുകയാണു് അപ്രകാരം പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുള്ളതു്.

12. മൂ: തവദീയംസൌന്ദര്യം തുഹിനഗിരികന്യേ!
തുലയിതും
കവീന്ദ്രാ: കല്പന്തേ കഥമപി വിരിഞ്ചിപ്രഭൃതയഃ
യദാലോകൌത്സുക്യാദമരലലനാ യാന്തിമനസാ
തപോഭിർദ്ധ്വാംപ്രാപാമപി ഗിരിശ സായൂജ്യ
പദവീം

ഭാ: ഹൈമാദ്രീന്ദ്രകുമാരി! നിന്നഴകിനായ്
സാദൃശ്യമൊന്നോതുവാ-
നാമോപത്തഭവാദി ദേവകവി പ്രൌ
ഢർ പ്രയത്നിക്കിലും?
ദേവസ്ത്രീകളതൊന്നു കൺകുളിരവേ കാ
ണ്മാൻ തപസ്സാലുമൊ-
ട്ടാവാതുള്ള ഗിരീശകേവലതയെ പ്രാ
പിപ്പു ചിത്തത്തിനാൽ.

അ: ഹൈമാദ്രീന്ദ്രകുമാരി = പാർവ്വതി, അഴക് = സൌന്ദര്യം, പത്മഭവൻ = ബ്രഹ്മാവ്, കവിപ്രൌഢർ = കവീന്ദ്രന്മാർ, ഗിരീശകേവലത = ശിവൈക്യം (ശിവ സായൂജ്യം), ചിത്തം = മനസ്സ്.

വി: ശ്രീത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ നിരുപമസൌന്ദര്യ മാഹാത്മ്യത്തെ ഈ ശ്ലോകത്തിൽ കീർത്തിച്ചിരിക്കുന്നു. ബ്രഹ്മാവ്, വാചസ്പതി മുതലായ കവീന്ദ്രന്മാർക്കുകൂടി ആ സൌന്ദര്യത്തിന്നു് തുല്യമായി മറെറാന്നിനെ പറയുവാനില്ല. സൃഷ്ടികർത്താവായ ബ്രഹ്മാവിന്നു് താൻ സൃഷ്ടിച്ച സമസ്തസുന്ദരവസ്തുക്കളും അറിയാമല്ലോ. അവയിലൊന്നുംതന്നെ ദേവിയുടെ ലാവണ്യത്തിന്നു് ഔപമ്യം വഹിക്കാവുന്നതായി അദ്ദേഹത്തിന്നു് തോന്നുന്നില്ല. പ്രപഞ്ചത്തിലുള്ള ഏതു സൌന്ദര്യവും ദേവിയുടെ സൌന്ദര്യത്തോടു കിടപിടിക്കുന്നതല്ലെന്നു താല്പര്യം. കാരണം ത്രിപുരസുന്ദരി സർവ്വസൌന്ദര്യത്തിൻറെയും സങ്കേതമാകുന്നു. ദേവിയുടെ സൌന്ദര്യത്തെ കാണുന്നതിനു് മഹാസുന്ദരികളെന്നു് പ്രസിദ്ധി സമ്പാദിച്ച ദേവസ്ത്രീകൾകൂടി ആശിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. എന്നാൽ സദാശിവനു് മാത്രമെ ദേവിയുടെ രൂപമഹിമ കണ്ടാനന്ദിക്കുവാൻ സാധിക്കുന്നുള്ളു. അതിനാൽ അവർ തീവ്രതപസ്സുകൊണ്ടുപോലും ലഭിക്കാൻ സാധിക്കാത്ത ശിവസായൂജ്യത്തിന്നായി ആഗ്രഹിക്കുന്നു. 'ഞാൻ സദാശിവനാകുന്നു' എന്നു് അവരിൽ ഓരോരുത്തരും മനസാ സങ്കല്പിക്കുന്നു. സദാശിവനിൽ ചേർന്നു നിന്നാൽ ദേവാംഗനമാക്കു് അദ്ദേഹത്തോടൊപ്പം ദേവീ

യുടെ രൂപസൌന്ദര്യമഹിമകണ്ട് ആനന്ദിക്കാം. അപ്സരസ്സുകൾക്കുകൂടി ദേവിയുടെ ദേഹകാന്തിയെക്കാണ്മാൻ പുംഭാവത്തെ പ്രാർത്ഥിക്കുകയും അവരുടെ സ്ത്രീസൌന്ദര്യത്തെ നിന്ദിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. ആ സൌന്ദര്യം നിശ്ചയമായും അനുപമമായിരിക്കണ്ടതാണല്ലൊ.

13. മൂ: നരം വർഷീയാംസം നയനവിരസം
നർമ്മസു ജഡം
തവാപാംഗാ ലോകേ പതിതമനുധാവന്തി
ശതശഃ
ഗളദ്വേണീബന്ധാഃ കുചകുംഭ വിസ്രസ്ത
സിചയാഃ
ഹഠാൽ ത്രുട്യൽ കാഞ്ച്യോ വിഗളിതദുകൂലാ
യുവതയഃ

ഭാ: കണ്ടാലാരും വെറുക്കും രതിജഡജരതൻ തങ്ക
ലായ്നിൻകടാക്ഷം
കൊണ്ടാൽ കൊണ്ടാടിവാഴും തരുണികളരഞാ-
ൺകെട്ട പൊട്ടിത്തെറിച്ചും,
കുന്തൽപൂങ്കെട്ടഴിഞ്ഞും, തുകിലരയിലി
ഴിഞ്ഞും, മുലക്കച്ചവീണും
തണ്ടാരമ്പത്തിടമ്പാമവനെയണയുവാൻ
പിന്നിലോടുന്നസംഖ്യം.

അ: രതിജഡൻ=കാമകേളികളിൽ അതിമൂഢൻ, ജരതൻ=വൃദ്ധൻ, തരുണി=യുവതി, കുന്തൽ=തലമുടി, തുകിൽ=വസ്ത്രം, തണ്ടാരമ്പൻ=കാമദേവൻ.

വി: ദേവിയുടെ കൃപാകടാക്ഷം ആക്കും ആകഷ്കമായ സൌന്ദര്യം നല്കുന്നുവെന്നു് ഈ ശ്ലോകത്തിൽ പറയുന്നു. പത്തൊമ്പതാമത്തെ ശ്ലോകത്തിൽ വിവരിച്ചിട്ടുള്ള മാദനപ്രയോഗത്തെ ഈ ശ്ലോകം അഭിലക്ഷ്യമാക്കുന്നു. പ്രായാധിക്യത്താൽ വലഞ്ഞും രതികേളികളിൽ തീരെ അരസികനായും നോക്കുമ്പോൾതന്നെ അറപ്പും വെറുപ്പും തോന്നിക്കുന്ന ഒരു കിഴവനെയായൊരു സ്ത്രീയും ഗമിക്കുവാൻ ആശിക്കുകയില്ല. എന്നാൽ, അത്തരത്തിലുള്ള ഒരുവനെ ദേവി ഒന്നു കടാക്ഷിച്ചാൽ മതി; ഒരു യുവതിയല്ല, കാണാനിടവരുന്ന ലലനാമണികളായ യുവതികളെല്ലാം കാമോന്മത്തകകളായി, രത്യുത്സുകകളായി തലമുടിയഴിഞ്ഞും, തുണി ഇഴിഞ്ഞും, സ്തനപടം പൊഴിഞ്ഞും, അരഞ്ഞാണ് തെറിച്ചും അവനെ പ്രാപിക്കാനായി വഴിയെത്തന്നെ ഓടുന്നു. നിരുപമലാവണ്യമൂർത്തിയായ ത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ കടാക്ഷം വാദ്ധകഗ്രസ്തന്മാരെക്കൂടി പരമസുന്ദരരാക്കി അനുഗ്രഹിക്കുന്നു. ആ ലാവണ്യത്തെ കീർത്തിക്കുന്നവക്ക് വശ്യവചഃസൌന്ദര്യവും സിദ്ധിക്കുന്നു.

14. മൂ: ക്ഷിതൌ ഷട്പഞ്ചാശദ്വിസമധികപഞ്ചാശ
ദ്ദേകേ
ഹതാശേ ദ്വാഷഷ്ടിശ്ചതുരധികപഞ്ചാശ
ദനിലേ
ദിവി ദ്വിഷട്ത്രിംശന്മനസി ച
ചതുഃഷഷ്ടിരിതി യേ
മയൂഖാ സ്തേഷാമപ്യുപരിതവപദാംബുജയുഗം.

ഭാ: അമ്പത്താറാണപാത്താലവനിയി, ലുദക
ത്തിങ്കലമ്പത്തിരണ്ടാ-
ണൈമ്പത്തും നാലുമായിട്ടനിലനി,ലനലൻ
തന്നിലോ ഷഷ്ടി,രണ്ടും
വ്യോമേപത്തേഴരണ്ടും, മനസിയറുപതും
നാലു,മേവം മരീചി-
സ്തോമത്തിന്മേലെയായിത്തവചരണസരോജ
ങ്ങൾ വത്തിച്ചിടുന്നു.

അ: അവനി = ക്ഷിതിതത്ത്വാത്മകമായ മൂലാധാരം, ഉദകം=ജലതത്ത്വാത്മകമായ മണിപൂരം, അനലൻ= അഗ്നിതത്ത്വാത്മകമായ സ്വാധിഷ്ഠാനം, അനിലൻ= വായുതത്ത്വാത്മകമായ അനാഹതം, വ്യോമേ = ആകാശത്തിൽ (വിശുദ്ധിയിൽ), മനസി=മനസ്സിൽ (ആജ്ഞാചക്രത്തിൽ), മരീചിസ്തോമം=രശ്മിസമൂഹം, ചരണസരോജങ്ങൾ=പാദാരവിന്ദങ്ങൾ.

വി: ഷഡാധാരചക്രങ്ങളിൽ, പ്രപഞ്ചകാര്യനിർവ്വഹണത്തിനായി പ്രവർത്തിക്കുന്ന ത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ ശക്തികളെ കിരണരൂപേണ ഈ ശ്ലോകത്തിൽ വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. ജ്ഞാനചൈതന്യയുക്തങ്ങളാകയാലാണ് ഈ ശക്തികളെയെല്ലാം സ്മരണാത്മകങ്ങളായ കിരണങ്ങളായി സങ്കല്പിച്ചിരിക്കുന്നത്. മൂലാധാരത്തിൽ അമ്പത്താറും, മണിപൂരത്തിൽ അമ്പത്തിരണ്ടും സ്വാധിഷ്ഠാനത്തിൽ അറുപത്തിരണ്ടും അനാഹതത്തിൽ അമ്പത്തിനാലും വിശുദ്ധിയിൽ എഴുപത്തിരണ്ടും

ആജ്ഞയിൽ അറുപത്തിനാലും കിരണങ്ങളും ചേർന്ന ആകെ മുന്നൂറ്റിഅറുപതു കിരണങ്ങളും ചക്രങ്ങളിൽ വ്യാപിച്ചിരിക്കുന്നു. മൂലാധാരം മുതൽ ആജ്ഞവരെയുള്ള ഷഡ്ചക്രങ്ങളും സോമസൂര്യാനലാത്മകമായി സ്ഥിതിചെയ്യുന്നുവെന്ന് മുമ്പു പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഇവയിൽ പ്രഥമഖണ്ഡത്തിനു മേലെയുള്ള അഗ്നിസ്ഥാനത്തെ രുദ്രഗ്രന്ഥിയെന്നു പറയുന്നു. അഗ്നിയുടെ കിരണങ്ങളും മൂലാധാരത്തിൽ 56ഉം മണിപൂരത്തിൽ 52ഉം ഉൾപ്പെടെ 108 ആകുന്നു. ദ്വിതീയഖണ്ഡത്തിനു മേലെയുള്ള സൂര്യസ്ഥാനത്തെ വിഷ്ണുഗ്രന്ഥിയെന്നു വിളിക്കുന്നു. സൂര്യന്റെ കിരണങ്ങളും സ്വാധിഷ്ഠാനത്തിൽ 62ഉം അനാഹതത്തിൽ 54ഉം കൂടി 116 ആകുന്നു. തൃതീയഖണ്ഡത്തിനു മേലുള്ള ചന്ദ്രസ്ഥാനത്തെ ബ്രഹ്മഗ്രന്ഥിയെന്നു പറയുന്നു. ചന്ദ്രകിരണങ്ങളും വിശുദ്ധിയിൽ 92ഉം ആജ്ഞയിൽ 64ഉം കൂടി 136 ആകുന്നു. ഇപ്രകാരമുള്ള കിരണസമൂഹങ്ങളൊക്കെയും ഉപരിയായി, പക്ഷെ അവയെല്ലാം ആശ്രയൈകസ്ഥാനമായി സഹസ്രാരപദ്മത്തിൽ സുധാസിന്ധുരൂപമായ ബിന്ദുസ്ഥാനത്തിൽ ത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ പാദാരവിന്ദങ്ങളും പരിലസിക്കുന്നു. സകല പിണ്ഡാണ്ഡങ്ങളെയും ബ്രഹ്മാണ്ഡങ്ങളേയും പ്രവർത്തിപ്പിക്കുന്ന ശക്തിവിശേഷങ്ങളായ കിരണങ്ങളും അവിടെനിന്നു പ്രസരിക്കുന്നു. ആകെയുള്ള 360 കിരണങ്ങളും സംവത്സരത്തിലുള്ള ദിവസങ്ങളെ ലക്ഷ്യമാക്കുന്നു. കാലശക്ത്യാത്മകമായ സംവത്സരത്തിലെ എല്ലാ ദിവസങ്ങളേയും ഭരിക്കുന്നത്

ഈ ശക്തികളാണെന്നു സാരം. സപ്ത പിണ്ഡാണ്ഡങ്ങളേയും ബ്രഹ്മാണ്ഡങ്ങളേയും ഭരിച്ചു, ജഗദ്വ്യാപ്തിസ്ഥിതിലയങ്ങളുടെ കർത്തൃത്വം വഹിക്കുന്ന ഈ മരീചിമാലകളുടെ സമുദ്ഭവസ്ഥാനം എല്ലാറ്റിനും ഉപരിയായി പരിശോഭിക്കുന്ന പരാശക്തിയാകുന്നു.

15. മൂ: ശരജ്ജ്യോൽസ്നാശുദ്ധാം ശശിയുതജടാജൂട മകുടാം
വരത്രാസത്രാണസ്ഫടിഘടികാപുസ്തകകരാം
സകൃന്ന ത്വാ നത്വാ കഥമിവ സതാം സന്നിദധതേ
മധുക്ഷീരദ്രാക്ഷാമധുരിമധുരീണാഃ ഫണിതയഃ

ടീ: വാർതിങ്കൾക്കീറണിഞ്ഞീടിന മുടിമകുടം, വെൺശരച്ചന്ദ്രികാശ്രീ
മെത്തും ഗാത്രം, കരത്തിൽ വരവുമഭയവും ഗ്രന്ഥമൊത്തക്ഷമാല്യം
ഇത്ഥം ശോഭിച്ചനിന്നെത്തൊഴുതസുകൃതികൾ മുന്തിരിച്ചാറുമമ്പിൽ
ദുഗ്ധം തേനും കൊതിക്കും മധുരമൊഴി പൊഴിക്കാതെയെമ്മട്ടിരിക്കും?

അ: മകുടം=കിരീടം, ശരച്ചന്ദ്രികാശ്രീ=ശരല്ക്കാലത്തിലുള്ള നിലാവിന്റെ ശോഭ, ഗാത്രം = ശരീരം, അക്ഷമാല്യം=ജപമാല, ദുഗ്ധം=പാൽ.

വി: വശ്യവചഃസിദ്ധിയെ നൽകുന്ന ദേവിയുടെ ധ്യേയരൂപം ഈ ശ്ലോകത്തിൽ വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. തിങ്ക

ിംക്കലയണിഞ്ഞ കിരീടവും ചതുർഭുജയുള്ള അംഗ ഭംഗിയും സാധകന്റെ വചസ്സുകൾക്ക് തടസ്സമില്ലാ മായ സൌമ്യതയും, കളമ്മയും ആഹ്ലാദനവും നൽകുന്നു. പുസ്തകധ്യാനം സർവ്വവിദ്യാരഹസ്യങ്ങളെയും മനസ്സിൽ ഉദിപ്പിക്കുന്നു. ജപമാലാധ്യാനം പടങ്ങളെ ഒന്നോ ടൊന്നു തുടർന്നനിലയിൽ മനോഹരമായി ആസൂത്രണം ചെയ്വാനുള്ള പാടവത്തെ സാധകനിൽ ഉണ്ടാക്കുന്നു. വരാഭയമുദ്രകൾ വാക്കുകളെ ധീരവും ആശാവഹവും ഇച്ഛാനുകൂലവുമാക്കുന്നു. ഇപ്രകാരം ഈ ധ്യാനത്തിൽ ദേവിയുടെ മനോഹരവിഗ്രഹം സർവ്വവിദ്യാഗ്രഹണങ്ങ ളേയും വിദ്യകളേയും നൽകുന്ന മുദ്രകളെ വഹിക്കുന്നു. ആ ദിവ്യമംഗളസ്വരൂപത്തെ ധ്യാനിക്കുന്നവർക്കു ഏതു നിലയിലാണ് അതിമധുരമായ വാഗ്വൈഖരികൾ സ്വാധീനമാകാത്തത്? ദേവിയെ ഈ നിലയിൽ ഒരു തവണ ഭക്തിപൂർവ്വം ധ്യാനിച്ചാരാധിച്ചാൽ മതി, ആ സാധകന്റെ വദനത്തിൽനിന്നും മുന്തിരിച്ചാറിനേക്കാളും പാലിനേക്കാളും തേനിനേക്കാളും മധുരിമയെ അധഃകരി ക്കുന്ന മഞ്ജുവചനങ്ങൾ നിർഗ്ഗളിക്കുന്നു.

ത്രിപുരസുന്ദരിയെ ഈ ധ്യാനത്തിൽ വരാഭയമുദ്ര കൾ ധരിക്കുന്നതായിക്കാണിച്ചതിനാൽ നാലാമത്തെ ശ്ലോകതത്വമായി ഇതിനു വൈരുദ്ധ്യമുണ്ടെന്നു കരു തേണ്ടതില്ല. സർവ്വരൂപിണിയായ ആ ശക്തിക്കു സാധ കന്മാർ ഉദ്ദിഷ്ടഫലസിദ്ധിക്കനുസരിച്ച ധ്യാനരൂപം നൽകി ആരാധിക്കുന്നുവെന്നുമാത്രം.

16. മൂ: കവീന്ദ്രാണാം ചേതഃകമലവനബാലാതപരുചിം
ഭജന്തേ യേ സന്തഃ കതിചിദരുണാമേവ ഭവതീം
വിരിഞ്ചിപ്രേയസ്യാസ്തരുണതര ശൃംഗാരലഹരീ
ഗഭീരാഭിർവ്വാഗ്ഭിർവ്വിദധതി സതാം രഞ്ജനമമീ.

ഭാ: ബാലാദിത്യാഭയായിക്കവികുലവരർത്തൻ
ചിത്തപദ്മവ്രജത്തിൽ
ശ്രീലാസ്യംപൂണ്ട നിന്നെപ്പരിചിലരുണയായ്
ധ്യാനമേല്പുന്നധന്യർ
ചേലാന്നാവാണിമാതിൻ യുവതരനവശൃംഗാര
ധാരാപ്രവാഹം
കോല്മും ഗംഭീരഗീരാൽ സഹൃദയഹൃദയം
രഞ്ജനം ചെയ്തിടുന്നു.

അ:—ബാലാദിത്യാഭ = ഉദയസൂര്യന്റെ കാന്തി, ചിത്തപദ്മവ്രജം = മനസ്സാകുന്ന താമരക്കൂട്ടം, ശ്രീലാസ്യം=ശോഭയുടെ നൃത്തം, വാണിമാത്=സരസ്വതി, ഗീർ=വാക്ക്.

വാ:—പ്രാസംഗികതപ്രധാനമായ ദേവിയുടെ രൂപധ്യാനത്തെ ഈ ശ്ലോകത്തിൽ വിവരിച്ചിരിക്കുന്നു. അരുണകിരണങ്ങൾ ഏതുനിലയിൽ താമരപ്പൂക്കളെ വികസിപ്പിക്കുന്നുവോ ആ വിധത്തിൽ കവീശ്വരരുടെ ഹൃദയകമലങ്ങളെ ബാലാദിത്യാഭമായ ദേവിയുടെ രൂപം വികസിപ്പിക്കുന്നു. ദേവിയെ ഹൃദയകമലത്തിൽ അരുണവിഗ്രഹയായി ധ്യാനിക്കുന്ന ധന്യൻ സാധാരണ വചസ്സുകളെക്കൊണ്ടല്ലാ സഹൃദയഹൃദയങ്ങളെ

ആകഷ്ടിക്കുന്നത". വാഗീശ്വരിയുടെ വദനാരവിന്ദത്തിൽനിന്നു പുറപ്പെടുന്ന ശൃംഗാരരസം നിറഞ്ഞ ഗംഭീരവാക്കുധാരണികൊണ്ടു് ആ സാധകൻ അനായാസേന സഭാരഞ്ജനംചെയ്യുന്നു. പുരുഷരൂപം ധരിച്ച സരസ്വതീദേവിയോ എന്നു് തോന്നത്തക്കവിധം അദ്ദേഹത്തിന്റെ വചസ്സുകൾക്കു് അത്രമാത്രം സമാകഷ്കതപം സിദ്ധിക്കുന്നു. ശൃംഗാരരസപ്രധാനമായ അദ്ദേഹത്തിന്റെ വാഗ്വിലാസത്തിൽ സ്വയം അത്ഭുതംകൊള്ളുന്നു. ഈ ശ്ലോകം (മൂലം) ഉരുക്കഴിച്ചാൽ വാക്കുകൾക്കുള്ള ഇടച്ചു, കൊഞ്ഞു്, വിക്കു് മുതലായവ പരിഹരിക്കപ്പെടുന്നതാണു്. ഈ ശ്ലോകത്തിൽ കാണിച്ചിരിക്കുന്ന ധ്യാനത്തിന്റെ ഫലസിദ്ധിയെക്കുറിച്ചു വാമകേശ്വരതന്ത്രത്തിൽ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. "സ കരോത്യേവ ശൃംഗാര-രസാസ്വാദനലമ്പടാൻ। സഭാസദഃ സഭാസവ്യാൻ, സാധകേന്ദ്രഃ സഭാസ്ഥലേ"

17. മൂ: സവിത്രീഭിർവ്വാചാം ശശിമണിശിലാഭംഗരുചിഭിഃ
വശിന്യാദ്യാഭിസ്ത്വാം സഹ ജനനി! സഞ്ചിന്തയതി യഃ
സ കർത്താ കാവ്യാനാം ഭവതി മഹതാം ഭംഗിരുചിഭി-
ർവ്വചോഭിർവ്വാശ്ദേവീവദനകമലാമോദമധുരൈഃ

ഭാ: വാക്കിന്മാതൃകകളാം വശിന്യാമുതലായ്
ശീതാംശുരത്നാഭയും
തോല്പ്പൂ കാന്തിയെഴുന്ന ദേവികളൊട്ടും
നിന്നെ ഭജിക്കുന്നവർ

വാഗ്ദേവീമുഖപത്മസൌരഭമിളന്മാധുര്യവും
ഭംഗിയും
വായ്ക്കും സ്വാദുമെഴുന്ന വാക്കുകളൊട്ടും
കാവ്യം രചിക്കുന്നവർ.

അ:—മാതൃക=അമ്മ, ശീതാംശുരത്നം=ചന്ദ്രകാന്തക്കല്ല്, സൌരഭം=സുഗന്ധം, വാഗ്ദേവീ=സരസ്വതി, മിളൽ=ചേർന്ന.

വി:—കവിതാസാമർത്ഥ്യത്തെക്കൊടുക്കുന്ന ശ്രീത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ ഒരു ധ്യാനവിശേഷം ഈ ശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ചന്ദ്രകാന്തക്കല്ലിന്റെ ശോഭയോടുകൂടിയ വശിനി മുതലായ അഷ്ടദേവികളോടും കൂടി ത്രിപുരസുന്ദരിയെ ധ്യാനിക്കുന്നവർ മഹാകവികളുടെ കാവ്യങ്ങൾക്കുള്ള മധുരിമയും ഭംഗിഗുണവും ആസ്വാദ്യതയും അധികരിക്കുന്ന കോമളഘടനകളാൽ കാവ്യങ്ങൾ രചിക്കുന്നവരായിത്തീരുന്നു. ശ്രീസരസ്വതീദേവിയുടെ മുഖപത്മത്തിൽനിന്നു പൊഴിയുന്ന സൌരഭ്യത്തോടുകൂടിയ അവരുടെ വാക്കുകൾക്ക് അത്യാസ്വാദ്യതയുണ്ടാകുന്നു.

വശിന്യാദികൾ വശിനി, കാമേശ്വരി, മോദിനി, വിമല, അരുണ, ജയിനി, സർവ്വേശ്വരി, കൌളിനി എന്നിവരാകുന്നു. ഈ അഷ്ടദേവികളും വാക്കിന്റെ ജനനികളാണ്. ജഗത്തന്നെ ശബ്ദബ്രഹ്മമയമാണ്. ശബ്ദാത്മികമായ ജഗത്തിന്റെയും ഉല്പത്തിസ്ഥാനം ശിവശക്തിതത്ത്വങ്ങളുടെ സമ്മേളനംതന്നെ. അ മുതൽ

ക്ഷ വരെയുള്ള സ്വരങ്ങളെക്കൊണ്ടാണല്ലോ ശബ്ദരചന. ഈ സ്വരങ്ങളെ എട്ട് വർഗ്ഗങ്ങളായി വേർതിരിച്ചിരിക്കുന്നു. അകാരാദി ഷോഡശസ്വരങ്ങൾ, കവർഗ്ഗം, ചവർഗ്ഗം, ടവർഗ്ഗം, തവർഗ്ഗം, പവർഗ്ഗം, യവർഗ്ഗം എന്നിവയാകുന്നു ഈ സ്വരാഷ്ടവർഗ്ഗങ്ങൾ. വശിനി മുതലായ എട്ട് ദേവതകളിൽ ഓരോരുത്തരും അനുക്രമമായി ഈ എട്ട് സ്വരവർഗ്ഗങ്ങളിൽ ഓരോന്നിന്റെയും ആധിപത്യം വഹിക്കുന്നു. എന്നാൽ അഷ്ടവർഗ്ഗജനനികളായ വശിന്യാദ്യഷ്ടദേവികളുടെയും ആത്മാവ് ശിവശക്തിതത്ത്വങ്ങൾതന്നെ. ശബ്ദാത്മിക പ്രപഞ്ചത്തിലുള്ള അമ്പതക്ഷരങ്ങളിൽ ആദ്യാക്ഷരമായ 'അകാ'രവും അന്ത്യാക്ഷരമായ 'ഹ'കാരവും കൂടിച്ചേർന്നുള്ള 'അഹം' എന്ന ശബ്ദം ഈ തത്ത്വത്തെക്കുറിക്കുന്നു. സ്വരങ്ങളുടെയെല്ലാം സമഷ്ടിരൂപണ പ്രവർത്തിക്കുന്നതും ശാബ്ദലോകത്തിന്റെ ബീജങ്ങളായി പരിലസിക്കുന്നതും ഇതുതന്നെ. ഒടുവിലത്തെ അക്ഷരം 'ഹ'കാരമായിപ്പറഞ്ഞതിന്നു കാരണമുണ്ട്. ഹ എന്നതിനെത്തുടർന്നുവരുന്ന ളകാരം ലകാരത്തിലും ക്ഷകാരം അതിന്റെ സംയോഗാക്ഷരങ്ങളായ 'ക'കാരത്തിലും 'ഷ'കാരത്തിലും അന്തർഭവിച്ചിരിക്കുന്നു. അതിനാൽ സമഷ്ടിയായ 'അഹം' എന്ന ശബ്ദത്തിന്റെ പ്രസ്മരണമാണ് ശബ്ദാത്മകമായ സമസ്തപ്രപഞ്ചവും എന്നു് അറിയേണ്ടതാണ്. 'അഹം' ശബ്ദം ശിവശക്ത്യാത്മകമാകുന്നു. അകാരം ശിവവാചകമാകുന്നു. "അകാരഃ സർവ്വവർണ്ണാഗ്യഃ പ്രകാശഃ പരമശിവഃ" എന്നു് പറയപ്പെട്ടിരി

ക്കുന്നു. 'ഹ'കാരം ശക്തിവാചകമാകുന്നു. തന്നിമിത്തം ശാബ്ദപ്രപഞ്ചത്തിന്റെ മൂലഹേതു ശിവശക്തിതത്വം തന്നെ. ''അഹകാരൌ ശിവശ്ശക്തി'' എന്നു പ്രമാണം. സമഷ്ടിയായ ബ്രഹ്മാണ്ഡത്തിന്റെ വാചകവും 'അഹ'മാകുന്നു. ''അഹമിതിസ്ത്വാഭിധാനം'' എന്നു മൈതരേയകോപനിഷത്തിൽ പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. വശിന്യാദ്യഷ്ടദേവതകളാൽ പ്രതിനിധീകരിക്കപ്പെട്ട സ്വരാഷ്ടകങ്ങളുടെ ബീജതത്വം അതിനാൽ ശക്ത്യാത്മകംതന്നെ. ശക്തിദേവതയായ ത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ പ്രസ്ഫുരണരൂപങ്ങൾതന്നെയാകുന്നു അതിനാൽ വശിന്യാദികൾ. വാഗ്ജനനികളായ വശിന്യാദികളോടുകൂടിയാണു പരമശിവപര്യങ്കനിലയയായ ശ്രീത്രിപുരസുന്ദരിയെ സാധകൻ ധ്യാനിക്കുന്നത്. അപ്പോൾ സ്വശബ്ദതത്വങ്ങളുടേയും, അവയ്ക്കെല്ലാം മൂലകാരണമായും ശിവശക്ത്യാത്മകവുമായുള്ള 'അഹം'ശബ്ദതത്വത്തിന്റെയും രഹസ്യം അവനു മനസ്സിലാകുന്നു. ആ നിലയിൽ ശബ്ദജാലം മുഴുവനും സ്വാധീനമായ അദ്ദേഹത്തിനു രസപ്രകർഷമുള്ള ഫണിതികളാൽ മനോഹരകാവ്യങ്ങൾ രചിക്കുന്നതിൽ ഒട്ടും പ്രയാസമുണ്ടാകുന്നതല്ലല്ലൊ.

ശ്രീചക്രത്തിൽ ദേവിയുടെ ആവാസമന്ദിരമായ ത്രികോണത്തോടു തൊട്ടുള്ള അഷ്ട കോണത്തിൽ ഓരോ കോണിലുമാണു പടിഞ്ഞാറു തുടങ്ങി വിലോമക്രമത്തിൽ വശിനി മുതലായ വാഗ്ദേവതകൾ അധിവ

സിക്കുന്നത്. അവരുടെ സമഷ്ടിരൂപമാണ് മധ്യഗത ബിന്ദുവോടുകൂടിയതും ശക്തിനിലയവുമായ ത്രികോണം എന്നു മനസ്സിലാക്കേണ്ടതാകുന്നു. 'അഹ' ശബ്ദം ശിവ ശക്തിരൂപേണയുള്ള മധ്യഗതബിന്ദുവാണ്. അതി നാൽ അമ്പതക്ഷരങ്ങളുടേയും അഷ്ടവഗ്ഗാക്കങ്ങളായ വ്യഷ്ടിരൂപങ്ങളോടുകൂടി അഥവാ വശിന്യാദികളോടു കൂടി 'അഹാ'ത്മകമായ ശക്തിയെ അഥവാ അവയുടെ സമഷ്ടിരൂപത്തെ അവയിൽനിന്നു അഭിന്നമായ നില യിൽ സാധകൻ അഷ്ടചക്രങ്ങളിലും ധ്യാനിക്കേണ്ടുന്ന താകുന്നു. ഈ ധ്യാനം കാവ്യകർത്തൃത്വസമ്പാദകമാണ്.

18. മൂ: തനുഛായാഭിസ്തേ തരുണതരണിശ്രീസരണിഭിഃ
ദിവം സർവ്വാമുർവ്വീമരുണിമനിമഗ്നാം സ്മരതി യഃ
ഭവന്ത്യസ്യ ത്രസ്യദ്വനഹരിണശാലീനനയനാഃ
സഹോർവ്വശ്യാവശ്യാഃ കതികതി ന ഗീർവ്വാണ
ഗണികാഃ

ഭാ: ബാലാദിത്യപ്രകാശം വഴിയുമഴകെഴും നിൻ
ശരീരാഭയൊന്നാൽ
ശ്രീലാരുണ്യത്തിൽ വാനോടവനിമുഴുവനും
മുങ്ങിയെന്നുള്ളിലോപ്പോർ
ചാലേ പേടിച്ച മാൻപേടകളുടെ മിഴികളാ
ചേന്ന ഗീർവ്വാണവേശ്യാ-
ജാലം സ്വാധീനമായുള്ളവരനുപമയാ മൂവ്വുശീ
ദേവിയോടും.

അ: ശരീരാഭ = ദേഹശോഭ, ആരുണ്യം=അരുണിമ (സിന്ദൂരവർണ്ണം), വാൻ=ആകാശം, അവനി=ഭൂമി, ചാലേ=നല്ലവണ്ണം, ഗീർവ്വാണവേശ്യ=അപ്സരസ്ത്രീ, അനുപമ=(സൌന്ദര്യത്തിൽ) ഉപമയില്ലാത്തവൾ.

വി: മദനപ്രയോഗാത്മകമായ ദേവിയുടെ രൂപധ്യാനങ്ങളെ ഈ ശ്ലോകത്തിലും അടുത്ത ശ്ലോകത്തിലും പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഉദയസൂര്യവർണ്ണമുള്ള ദേവിയുടെ അംഗശോഭ വ്യാപിച്ചു ആകാശവും ഭൂമിയും മുഴുവൻ അരുണിമയിൽ മുങ്ങിയെന്നു് ഏതൊരുവൻ ധ്യാനിക്കുന്നുവോ അവനു് സർവ്വസുന്ദരികളും സ്വാധീനമായിത്തീരുന്നു. സൌന്ദര്യത്തിൽ അനുപമകളായ ഉർവ്വശിയടക്കമുള്ള അപ്സരസ്ത്രീസംഘവും ഭൂമിയിലെ വരിമാൻ കണ്ണികളുമെല്ലാം അവന്റെ ഹിതത്തെ അനുവർത്തിക്കുന്നു. ദേവിയുടെ ദേഹകാന്തിയാൽ ഭൂമിയും ആകാശവും അരക്കു്കുഴമ്പിൽ മുങ്ങിയതായും മധ്യത്തിൽ ദേവി മാത്രം നില്ക്കുന്നതായും സാധകൻ ധ്യാനിക്കണം. "യാവകാഞ്ചൂ നിമഗ്നാം യോ, ദിവഭൂമിം വിചിന്തയേൽ, തസ്യ സർവ്വവശംയാതാഃ, ത്രൈലോക്യവനിതാ ധ്രുവം" എന്നതിനനുസരിച്ചു ത്രൈലോക്യവനിതകളേയും ഈ ധ്യാനത്താൽ വശീകരിക്കാം. ത്രിപുരാസ്തോത്രവിംശതിയിലെ "യേ സിന്ദൂരപരാഗ പുഞ്ജപിഹിതാതത്തേജസാദ്യാമിമാ,—മുർവ്വീഞ്ചാപി വിലീനയാവകരസപ്രസ്താരമഗ്നാമിവ, പശ്യന്തീക്ഷണമപ്യനന്യമനസാ സ്നേഹാമനംഗജ്വര-ക്ലാന്താസ്തസ്കരംഗശാബ

കടുശോ വശ്യാ ഭവന്തിധ്രുവം'' എന്ന ശ്ലോകം ഇതേ ധ്യാനഫലങ്ങളെ കുറിക്കുന്നു.

19. മൂ: മുഖം ബിന്ദും കൃത്വാ കുചയുഗമധസ്തസ്യ തദധോ
ഹരാർദ്ധം ധ്യായേദ്യോ ഹരമഹിഷി! തേ മന്മഥകലാം
സ സദ്യഃ സംക്ഷോഭം നയതി വനിതാ ഇത്യതിലഘു
ത്രിലോകീമപ്യാശു ഭ്രമയതി രവീന്ദുസ്തനയുഗാം.

ഭാ: ബിന്ദുസ്ഥാനത്തിലാസ്യം, കുചയുഗളമതി
കീഴ, തിൻപിൻപുനിന്നെ-
ത്തന്നെ കല്പിച്ചുടൻ നിൻമനസിജകലയെ
ധ്യാനമാർന്നുള്ള ധന്യർ
നന്നായ് വിഭ്രാന്തിചേർക്കുന്നിനശശികുചമുള്ളാ
ത്രിലോകിക്കു, പിന്നെ-
ക്കന്നൽനേർക്കണ്ണിമാരെത്തരളമതികളാ
ക്കുന്നതോ തുച്ഛമല്ലോ.

അ: ബിന്ദുസ്ഥാനം=സഹസ്രാരമധ്യം, ആസ്യം=മുഖം, മനസിജകല=കാമരാജബീജം, ഇന ശശി=സൂര്യചന്ദ്രന്മാർ, തരളമതികം=മനശ്ചാഞ്ചല്യമുള്ളവർ (കാമവികാരമുള്ളവർ).

വി: സ്ത്രീവശ്യപ്രയോഗത്തെയും ലോകസമ്മോഹന വിദ്യയെയും ഈ ശ്ലോകത്തിൽ സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ബിന്ദുവിൽ അഥവാ സഹസ്രാരപദ്മമധ്യ

ത്തിൽ, ഏതു സ്ത്രീയെ വശീകരിക്കുവാനുദ്ദേശിക്കുന്നുവോ അവളുടെ മുഖവും, അതിനു താഴെ അവളുടെ മുലകളും, അതിനും താഴെ യോനിയും സങ്കല്പിച്ചു കാമരാജബീജത്തെ ധ്യാനിക്കുന്നവനു് സ്വരമണികളും സ്വാധീനമായിത്തീരുന്നു. നിസ്സാരമായ അതു പോകട്ടെ. സൂര്യചന്ദ്രസ്ഥനങ്ങളുള്ള ത്രിലോകിയെക്കൂടി അവൻ ക്ഷോഭിപ്പിക്കുന്നു. ത്രിലോകിയെ ഇവിടെ സ്ത്രീരൂപത്തിൽ വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. മദനപ്രയോഗത്തെയും കാമകലാപ്രയോഗത്തെയും ഈ ശ്ലോകം സൂചിപ്പിക്കുന്നു. കാമബീജങ്ങളായ ദ്രാം, ദ്രീം, ക്ലീം, ബ്ലൂം, സ എന്നിവയെ സാധ്യയായ കാമിനിയുടെ മുഖത്തിലും, ഇടത്തെകൈ, വലത്തെകൈ എന്നീ രണ്ടു കൈകളിലും കുചമധ്യത്തിലും യോനിമദ്ധ്യത്തിലും യഥാക്രമം ചേർത്തു ധ്യാനിച്ചാൽ സകലരെയും വശീകരിക്കാം. കാമരാജബീജങ്ങൾ കാമകലാസ്ഥാനങ്ങളിൽ പ്രയോഗിക്കുമ്പോൾ ദ്രാവണം, ക്ഷോഭണം, വശീകരണം, ആകർഷണം, സമ്മോഹനം എന്നീ അവസ്ഥകളും അവയുടെ സമാഹാരരൂപമായ സർവ്വലോകസമ്മോഹനതയും സാധകനനുഭവമാകുന്നു. "ബിന്ദും സങ്കല്പ്യവക്ത്രേ, തദധസ്താൽ കുചദ്വയം, തദനന്തര ഹരാർദ്ധന്തു, ചിന്തയേത്തദധോമുഖം, തത്രകാമകലാരൂപാ-മരുണാം ചിന്തയേദിഹ, തതസ്തേനൈവരൂപേണ, നിജരൂപം വിചിന്തയേൽ" എന്നു പുരശ്ചര്യയിൽ പ്രതിപാദിച്ചിട്ടിരിക്കുന്നു.

202616
032:9
J94
MUL
202616

20. മൂ: കിരന്തീമംഗേഭ്യഃ കിരണനികുരുംബാമൃതരസം
ഹൃദി ത്വാമാധത്തേ ഹിമകരശിലാമൂർത്തിമിവ യഃ
സ സപ്പാണാം ദർപ്പം ശമയതി ശകുന്താധിപ ഇവ
ജ്വരപ്ലുഷ്ടാൻ ദൃഷ്ട്യാ സുഖയതി സുധാധാര
സിരയാ

ഭാ: അംഗങ്ങൾക്കായുടിക്കും കതിർനിരയാകുന്ന
പെയ്യു, ചന്ദ്രോപലത്താൽ
ഭംഗ്യാതീർത്തുള്ളപോലാമമലതനുവൊട്ടും നിന്നെ-
യുള്ളിൽ നിനപ്പോർ
പൊങ്ങും സപ്പപ്രദർപ്പം ഗരുഡസമമടക്കുന്നു; കൂടും
ജ്വരച്ചൂ-
ടങ്ങാറി സ്സൌഖ്യമേകുന്നിതു സുധപൊഴിയും
നാഡിചേരുന്ന കണ്ണാൽ.

അ: അംഗങ്ങൾ=അവയവങ്ങൾ, കതിർനിര=രശ്മി സമൂഹം, തനു=ശരീരം, സപ്പപ്രദർപ്പം=സപ്പങ്ങളുടെ ഗർവ്വം, സുധ=അമൃത്.

വി: ഗാരുഡപ്രയോഗം, ജ്വരശമനവിദ്യ എന്നിവയെ ഈ ശ്ലോകത്തിൽ സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. അവയവങ്ങളിൽനിന്നെല്ലാം കിരണരൂപേണ അമൃതത്തെ വർഷിക്കുന്ന ചന്ദ്രകാന്തമൂർത്തിയെപ്പോലെ ഭഗവതിയെ ആർ ഹൃദയത്തിൽ ധ്യാനിക്കുന്നുവോ, അവൻ ഗരുഡനെന്നപോലെ സപ്പങ്ങളുടെ അഹങ്കാരത്തെ അടക്കുന്നു. ജ്വരബാധിതരെ അമൃതം പ്രവഹിക്കുന്ന സിരാവീക്ഷണത്താൽ സുഖിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. അമൃത

വഷ്ിണിയായ ദേവിയുടെധ്യാനം അതിന്നനുഗ്രണമായ ഫലത്തെ സാധകന്നു നൽകുന്നു. അമൃതം വിഷഹരവും പുഷ്ടി ശമിപ്പിക്കുന്നതുമാണല്ലോ. ഗാരുഡപ്രയോഗത്തെക്കുറിച്ചു ചതുശ്രുതിയിൽ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

"ഷൺമാസധ്യാനയോഗേന, ജായതേ
ഗരുഡോപമഃ
ദൃഷ്ട്യാകഷ്യതേ ലോകം, ദൃഷ്ട്യൈവകുരുതേവശം.
ദൃഷ്ട്യാസംക്ഷോഭയേന്നാരീം, ദൃഷ്ട്യൈവഹരതേ
വിഷം
ദൃഷ്ട്യാചയുത്ഥികാംദീശ്ച, ജ്വരാൻനാശയതേ
ക്ഷണാൽ.
ചന്ദ്രകാന്തശിലാമൂർത്തിം, ചിന്തയിത്വാ
വിനാശയേൽ
താപജ്വരാനശേഷാംശ്ച ശീഘ്രം
താർക്ഷ്യഇവാപരഃ
ഗരുഡധ്യാനയോഗേന, സ്മരണാന്നാശയേ-
ദ്വിഷം"

ഈ ധ്യാനയോഗങ്ങളെ ഫലിപ്പിച്ച സാധകന്നു ദൃഷ്ട്യാദ്യവയവങ്ങളിൽ അമൃതസാന്നിദ്ധ്യമുണ്ടാകുന്നതിനാൽ വിഷഹരമായ അമൃതധാരകൊണ്ടു് അവൻ സപ്പുങ്ങളുടെ തല താഴ്ത്തുകയും, ജ്വരം ശമിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

21. മൂ: തടില്ലേഖാതന്വീം തപനശശിവൈശ്വാനരമയീം

നിഷണ്ണാം ഷണ്ണാമപ്യുപരി കമലാനാം തവ കലാം
മഹാപദ്മാടവ്യാം മൃദിതമലമായേന മനസാ
മഹാന്തഃ പശ്യന്തോ ദധതി പരമാഹ്ലാദ ലഹരീം.

ഭാ: വിദ്യുല്ലേഖക്കുല്യം കുശതയൊടനലാദിത്യ
ശുഭ്രാംശുത്രുപാ-
ലുദ്യച്ഛോഭം ഷഡബ്ജത്തിനുമുപരി മഹാപത്മ
കാന്താരദേശേ
വത്തിച്ചീടുന്നതാകും തവകല മലമായങ്ങ
ളില്ലാത്തഹൃത്താ-
ലെത്തിസ്സാക്ഷാല്ക്കരിപ്പോർ വിദധതി പരമാനന്ദ
പീയൂഷവർഷം

അ: വിദ്യുല്ലേഖ = മിന്നല്ലൊടി, കുശത=മെലിവ്, അനലാദിത്യശുഭ്രാംശു = അഗ്നി, സൂര്യൻ, ചന്ദ്രൻ, ഷഡബ്ജം=മൂലാധാരം, സ്വാധിഷ്ഠാനം, മണിപൂരം, അനാഹതം, വിശുദ്ധി, ആജ്ഞ എന്നീ ഷട്ചക്രങ്ങൾ, മഹാപദ്മകാന്താരദേശം = സഹസ്രദളകമലദേശം, വിദധതി=വഹിക്കുന്നു, പീയൂഷവർഷം=അമൃതവർഷം

വി: ഒമ്പതാം ശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞ കുണ്ഡലിനീധ്യാനത്തെത്തന്നെ ഈ ശ്ലോകത്തിലും സൂചിപ്പിക്കുന്നു. മിന്നൽപിണർ എന്നപോലെ സൂക്ഷ്മയായും ദീർഘയായും ജ്യോതിർമ്മയിയായും, സോമസൂര്യാനലാത്മക

മായ ഗ്രന്ഥിത്രയങ്ങളെ ഭേദിച്ചു, ഷഡാധാരങ്ങൾക്കും മേലെയായി, സഹസ്രദളപദ്മത്തിൽ ബൈന്ദവീകല വർത്തിക്കുന്നു. ബിന്ദുസ്ഥാനത്തിൽ കുണ്ഡലിനീശക്തി ശിവനോടു ചേർന്നു നിരവഛിന്നപ്രകാശയായി പരിലസിക്കുന്ന ആ കലയെയാണ് ബൈന്ദവീകലയെന്നു പറയപ്പെടുന്നത്. 'തവകല' എന്നു ഈ ശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതും ആ കലയെക്കുറിച്ചാകുന്നു. ബൈന്ദവീകലയെ സാദാഖ്യകലയെന്നുകൂടി വിളിച്ചുവരുന്നു. ഈ കലയിൽ ശിവശക്തിതത്വങ്ങൾ സമ്മേളിക്കുന്നു. മുമ്പ് വിവരിച്ചപോലെ അനുപമജ്ഞാനാനന്ദശക്തികളുടെ പ്രഭവമായ ഈ കലയെ അല്ലെങ്കിൽ ശിവശക്തിസമ്മേളനത്തെ സാധാരണന്മാർക്ക് സാക്ഷാല്ക്കരിക്കുവാൻ സാധിക്കുന്നതല്ല. അഷ്ടാംഗസഹിതമായ യോഗാഭ്യാസപരിപാടിയാൽ സാധകൻ അത്യധികമായ ഹൃദയവിശുദ്ധി സമ്പാദിച്ചാൽ മാത്രമെ ഇത് സാധിക്കുകയുള്ളൂ. കാമം, ക്രോധം, ലോഭം, മോഹം, മദം, മാത്സര്യം എന്നീ മാലിന്യഷഡ്കങ്ങൾ മനസ്സിൽ നിന്നൊഴിഞ്ഞവർക്കേ ഈ ആനന്ദം അനുഭവിക്കുവാനുള്ള ആഗ്രഹം വേണ്ടൂ. അപ്രകാരം ചിത്തവിശുദ്ധി സമ്പാദിച്ച യതീശ്വരന്മാർ ശിവശക്തിസമ്മേളനകലയുടെ ഫലമായുള്ള നിരതിശയാനന്ദപ്രവാഹത്തെ അനുഭവിക്കുന്നു.

22. മൂ: ഭവാനി ത്വം ദാസേ മയി വിതര ദൃഷ്ടിം
സകരുണാം
ഇതി സ്തോതും വാഞ്ഛൻ കഥയതി ഭവാനിത്വ
മിതി യഃ

തദൈവ ത്വം തസ്മൈ ദിശസി നിജസായുജ്യ
പദവീം
മുകന്ദബ്രഹ്മേന്ദ്രസ്ഫുടമകുടനീരാജിതപദാം.

ഭാ: ഭവാനി ത്വം ദാസന്നലിവൊടുകടാക്ഷം
തരികയെ-
ന്നിവണ്ണം വാഴ്ത്താനായ് പദയുഗമുരക്കുമ്പൊഴേ
തുടൻ
അവന്നായ് ബ്രഹ്മേന്ദ്രാച്യുതമകുടനീരാജിത
പദം
ശിവേ! നിൻകൈവല്യം ഭവതിയരുളീടുന്നു
മഹിതം

അ: ഭവാനി=പാർവ്വതി, ത്വം=നിന്തിരുവടി, (ഭവാനിത്വം=ഭവാനിയെന്ന അവസ്ഥ)എന്നും, പദയുഗം=ആദ്യത്തെ പദങ്ങളായ ഭവാനി, ത്വം ഇവ, മകുടനീരാജിതപദം=കിരീടങ്ങളാൽ ദീപാരാധനചെയ്യപ്പെട്ട പദങ്ങളോടു കൂടിയത്, കൈവല്യം=സായൂജ്യം.

വി: ശ്രീമഹാത്രിപുരസുന്ദരി ഭക്തന്മാർക്കു കാരുണ്യസമേതം നൽകുന്ന അനുഗ്രഹം അന്യാദൃശമാണെന്നു് ഈ ശ്ലോകത്തിൽ കാണിച്ചിരിക്കുന്നു. ''നിന്തിരുവടി ദാസനായ എന്നിൽ കൃപയോടുകൂടി കടാക്ഷിക്കേണമേ'' എന്നു് ഭക്തനായ സാധകൻ കീർത്തിച്ചു പ്രാർത്ഥിക്കാൻ ആരംഭിക്കുന്നു. ശ്ലോകത്തിലെ ''ഭവാനി ത്വം ദാസന്നലിവൊടുകടാക്ഷം തരിക'' എന്ന ഭാഗം ആ പ്രാർത്ഥനയാണല്ലോ. പക്ഷെ അതിലെ 'ഭവാനിത്വം' എന്ന ആദ്യപദങ്ങൾ ഉച്ചരിക്കുമ്പോഴേക്കും

പരമകാരുണികയായ മഹേശ്വരി ആ ഭക്തന്ന് തന്റെ സായൂജ്യപദവിയെ നൽകുന്നു. ആ കൈവല്യഭാവമാകട്ടെ പരമോൽകൃഷ്ടവും സംപൂജനീയവുമാകുന്നു. സായൂജ്യംപ്രാപിച്ച ആ ഭക്തന്റെ പാദാംബുജങ്ങളിൽ ദേവവര്യരായ ദേവേന്ദ്രനും ബ്രഹ്മാവും മഹാവിഷ്ണുവും നമസ്കരിച്ചു, തങ്ങളുടെ കോടീരകിരണങ്ങളെക്കൊണ്ട് ദീപാരാധന നടത്തുന്നുവെന്നു പറഞ്ഞാൽതന്നെ അതിന്റെ സമുൽക്കൃഷ്ടാവസ്ഥ വ്യക്തമാകുന്നതാണല്ലൊ.

ഭവാനിത്വം എന്നു പറയുമ്പോഴെക്കും ഇത്രമാത്രം പരിപാവനവും ദേവശ്രേഷ്ഠന്മാരാൽകൂടി പൂജനീയവുമായ സായൂജ്യപദവിയെ നൽകുന്നതിൽ, ദേവി ആലോചനയില്ലാതെ പ്രവർത്തിക്കുന്നുവെന്ന് വിചാരിക്കേണ്ടതില്ല. ഭവാനിത്വം എന്ന മഹാവാക്യപ്രയോഗത്തിന്ന് 'ഞാൻ നിന്തിരുവടിയായി ഭവിക്കട്ടെ!' എന്നുകൂടി അർത്ഥമുണ്ട്. അപ്പോൾ 'ഭവാനി' എന്ന പദം സംബുദ്ധിയെക്കുറിക്കുന്നതല്ല. മേല്പറഞ്ഞ അർത്ഥം അറിഞ്ഞോ അറിയാതെയോ ഏതു നിലയിലായാലും ശരി, സാധകൻ 'ഞാൻ നിന്തിരുവടിയായി ഭവിക്കട്ടെ!' എന്ന് പ്രാർത്ഥിക്കുകയാൽ, ആ വാക്കുകൾ ഉച്ചരിക്കുമ്പോഴേക്കും ദേവി അദ്ദേഹത്തിന്ന് സച്ചിദാനന്ദൈകവല്യത്തെ നൽകുന്നു. ഭക്തന്മാരുടെ ഏതു പ്രാർത്ഥനയും നിസ്സീമവും നിരുപമവുമായ കരുണയോടുകൂടി ഫലിപ്പിച്ചുകൊടുക്കുന്ന ദേവിയുടെ അഭീഷ്ടപ്രദാനശീലവും മഹൌദാര്യവും ഇതിൽനിന്ന് വ്യഞ്ജിക്കുന്നു.

23.മൂ: തവയാ ഹൃതവാ വാമം വപുരപരിതൃപ്തേനമനസാ
ശരീരാർദ്ധം ശംഭോരപരമപി ശങ്കേ ഹൃതമഭൽ
യദേതത്തവദൃപം സകലമരുണാഭം ത്രിണയനം
കുചാഭ്യാമാനമ്രം കുടിലശശിചൂഡാലമകുടം.

ഭാ: വാമാംഗം കൈക്കലായെങ്കിലുമതുമതി
യല്ലെന്നു ചിന്തിക്കയാല-
ക്കാമാരിക്കുള്ള മറ്റൊപ്പകുതിയുടൽ ഹരിച്ചെ
ന്നു ശങ്കിച്ചിടുന്നേൻ.
രാമാംഗം മുറ്റുമേ നല്ലരുണിമ, മുടിയിൽചേർന്ന
ബാലേന്ദു, മുക്ക-
ണ്ണീമട്ടിൽ പോർമുലക്കുന്നകൾ ചെറുതുകുനി
ച്ചുള്ള നിന്മേനികാൺമൂ.

അ: വാമാംഗം = ഇടത്തുഭാഗത്തെ ശരീരം, കാമാരി=ശിവൻ, രാമാംഗം=(ദേവിയുടെ) മനോഹര മായ ശരീരം, മുറ്റും=മുഴുവനും, അരുണിമ = ചുവപ്പു വർണ്ണം, ബാലേന്ദു=ചന്ദ്രക്കല.

വി: ശിവതത്വം ശക്തിതത്വത്തിൽ ലയിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നു് ഈ ശ്ലോകം സൂചിപ്പിക്കുന്നു. ശിവ ശക്തിതത്വങ്ങളുടെ സമ്മേളനത്തിൽ ശക്തിതത്വത്തിനുതന്നെ പ്രാധാന്യവും ആധിക്യവും സിദ്ധിക്കുന്നുവെന്നു് 11-ാം ശ്ലോകത്തിന്റെ വ്യാഖ്യാനത്തിൽനിന്നു മനസ്സിലായിട്ടുണ്ടല്ലോ. അതിനെത്തന്നെ സ്ഥൂലരൂപേണ ഈ ശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. അർദ്ധനാരീശ്വരനായ പരമശിവന്റെ വാമാർദ്ധം പാർവ്വതി

യാണെന്ന് പ്രസിദ്ധമാണല്ലോ. വലത്തുഭാഗം ശിവന്റെ പുരുഷരൂപവും ഇടത്തുഭാഗം പാർവ്വതിയുടെ സ്ത്രീരൂപവുമാകുന്നു. എന്നാൽ ദേവിയെ ധ്യാനിക്കുമ്പോൾ സാധകന്റെ ഹൃദയത്തിൽ ഉദിക്കുന്ന രൂപം, മുഴുക്കെ അരുണവർണ്ണത്തോടുകൂടിയും തലയിൽ ചന്ദ്രക്കലയോടും മൂന്നുകണ്ണുകളോടും കൂടിയും കുചദ്വന്ദ്വങ്ങളുടെ ഭാരത്താൽ കുനിഞ്ഞുമുള്ള നിലയിലാണ്. അതിനാൽ, ശിവന്റെ ശരീരത്തിലെ ഇടത്തെപ്പകുതി അപഹരിച്ചുവെന്നാൽക്കൂടി അതുകൊണ്ടു തൃപ്തിപ്പെടാതെ മറ്റെ പകുതിയും ദേവി അപഹരിച്ചുവെന്ന് സാധകൻ ശങ്കിക്കുന്നു. ശിവന്റെ വെളുത്ത നിറത്തിലുള്ള പുരുഷശരീരം ആ രൂപത്തിൽ വലത്തുഭാഗത്തുള്ളതായിക്കാണുന്നില്ല. അതിനാൽ ശിവനെ ദേവി തന്നിൽത്തന്നെ ലയിപ്പിച്ചുവെന്ന് അനുമാനിക്കാമല്ലോ. ശിവശക്തിതത്ത്വങ്ങളിൽ ശിവതത്ത്വത്തെ അന്തർവിപ്പിച്ച ആധിക്യത്താൽ പ്രഭാവപൂർണ്ണമായ ആധിപത്യം നേടിയിരിക്കുന്നത് ശക്തിതത്ത്വമാണ്. സച്ചിത്തിലും അന്തർവിച്ചുകിടക്കുന്നതും എന്നാൽ സച്ചിത്തിനും ഉപരിയായിപ്പരിലസിക്കുന്നതും ശക്തിതന്നെ. ശ്രീചക്രത്തിലുള്ള ഒമ്പതു ചക്രങ്ങളിൽ ശിവാത്മകങ്ങളായ നാലു ചക്രങ്ങളും അഞ്ച് ശക്തിചക്രങ്ങളിൽ അന്തർലയിച്ചിരിക്കുന്നുവെന്നു മുമ്പു പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലോ. സൂക്ഷ്മരൂപേണയുള്ള ആ തത്ത്വത്തെത്തന്നെയാണ് സ്ഥൂലരൂപേണ ഈ ശ്ലോകത്തിൽ കാണിച്ചിരിക്കുന്നത്. ശിവന്റെ രൂപത്തെ മുഴുവൻ അപഹരിച്ച സ്വകീ

യമാക്കിയെന്ന് ബാഹ്യമായിപ്പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതിന്റെ ആന്തരാർത്ഥവും ഇതുതന്നെ.

24മൂ: ജഗൽസൃതേ ധാതാ ഹരിരവതി രുദ്രഃ ക്ഷപയതേ
തിരസ്കുർവ്വന്നേതത്സകലമപി വപുരീശസ്തിരയതി
സദാപൂർവ്വഃ സർവ്വം തദിദമനുഗൃഹ്ണാതി ച ശിവഃ
തവാജ്ഞാമാലംബ്യ ക്ഷണചലിതയോർഭ്രൂലതികയോഃ.

ഭാ: ലോകം നിർമ്മിച്ചിടുന്നു വിധി, യതു ഹരി രക്ഷിപ്പു, രുദ്രൻ ഹരിക്കുന്നാകെയാമുവരെയും നിജ വപുഷി ലയിപ്പിച്ചു മായന്നിതീശൻ.
സചീകഭ്രൂവല്ലിയാട്ടിബ്ഭവതിയരുളിടുന്നാജ്ഞയെയാശ്രയിച്ചി-
ട്ടേകന്നു മംഗളാനുഗ്രഹമവരിലമന്ദം സദാപൂർവ്വദേവൻ.

അ: വിധി=ബ്രഹ്മാവ്, ലോകം=ചരാചരാത്മകമായ പ്രപഞ്ചം, നിജവപുഷി=സ്വന്തം ശരീരത്തിൽ, ഈശൻ=മഹേശ്വരൻ, സചീകഭ്രൂവല്ലി=സ്വന്തംപൂരികക്കൊടി, ആജ്ഞ=കല്പന, അമന്ദം=വേഗത്തിൽ, സദാപൂർവ്വദേവൻ=സദാശിവൻ.

വി: ബ്രഹ്മാണ്ഡങ്ങളുടെ ഉല്പത്തിക്കും സ്ഥിതിക്കും ലയത്തിനുമെല്ലാം കർത്തൃത്വം വഹിക്കുന്നത് പരാശക്തിയുടെ ചില്ലിവില്ലാട്ടമാണെന്നു ഈ ശ്ലോകത്തിൽ

പറയുന്നു. ബ്രഹ്മാവ് ലോകത്തെ നിർമ്മിക്കുകയും വിഷ്ണു പരിപാലിക്കുകയും രുദ്രൻ സംഹരിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. പ്രളയകാലത്തിൽ ലോകമെല്ലാം നശിക്കുമ്പോൾ ബ്രഹ്മാദിത്രിമൂർത്തികളേയും ഈശ്വരൻ സ്വദേഹത്തിൽ ലയിപ്പിക്കുകയും തദനന്തരം തിരോഭവിച്ച സദാശിവനിൽ ചേരുകയും ചെയ്യുന്നു. ബ്രഹ്മാണ്ഡപ്രളയകാലത്തിൽ ശിവശക്തിതത്ത്വങ്ങൾ അഥവാ സദാശിവനും പരാശക്തിയും അല്ലാതെ വേറെയാതൊന്നും അവശേഷിക്കുന്നില്ല. പ്രളയത്തിനുശേഷം സൃഷ്ടി വീണ്ടും തുടരുന്നതിനു അനുഗ്രഹം ലഭിക്കുവാനായി സദാശിവൻ ദേവിയുടെ അനുജ്ഞക്കായി കാത്തു നില്ക്കുന്നു. ഒന്നാംശ്ലോകത്തിൽനിന്നു വിശദമായതുപോലെ സൃഷ്ടികർമ്മം നടത്തുവാൻ മാത്രമല്ല സ്വന്തമായിത്തന്നെ ഒന്നിളകുന്നതിനുകൂടി ശിവന് ശക്തികൂടാതെ കഴിയുകയില്ലല്ലൊ. ശക്തിസ്വരൂപിണിയായ ദേവി സദാശിവന് ത്രിമൂർത്തികളെ സൃഷ്ട്യാദികർമ്മങ്ങൾ നിർവ്വഹിക്കേണ്ടതിലേക്ക് വീണ്ടും ഉത്ബവിപ്പിക്കുവാൻ പുരികങ്ങളിളക്കി കല്പന നൽകുന്നു. ആ ആജ്ഞയിൽനിന്നുള്ള ശക്തിയെ അവലംബമാക്കി സദാശിവൻ മുൻപുള്ളതുപോലെ ത്രിമൂർത്തികളെ ഉത്ബവിപ്പിച്ചനുഗ്രഹിക്കുന്നു. സൃഷ്ടി, സ്ഥിതി, സംഹാരം. തിരോധാനം എന്നിവ അനുക്രമമായി ബ്രഹ്മാവ്, വിഷ്ണു, രുദ്രൻ, ഈശ്വരൻ എന്നിവരുടെ കായ്ങ്ങളെന്നതുപോലെ അനുഗ്രഹം സദാശിവനുള്ള കർമ്മമാകുന്നു.

പക്ഷെ സദാശിവൻ ആ കമ്മത്തിൽ സാചിവ്യം മാത്രമെ വഹിക്കുന്നുള്ളൂ. ദേവിയുടെ ആജ്ഞക്കു് അനുസരിച്ചാണല്ലൊ ആ അനുഗ്രഹകർമ്മം നടത്തുന്നതു്. ശക്തിസ്വരൂപിണിയായ ത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ ഭ്രൂവിലാസം കൊണ്ടു മാത്രമാണു് അനന്തകോടി ബ്രഹ്മാണ്ഡങ്ങളും ഉത്ഭവിക്കുന്നതും സ്ഥിതിചെയ്യുന്നതും നശിക്കുന്നതുമെന്നു് സാരം. ഭ്രൂവിക്ഷേപത്തിനുപോലും പ്രപഞ്ചസൃഷ്ട്യാദികർമ്മങ്ങളുള്ള സാമർത്ഥ്യമുണ്ടെങ്കിൽ ഭഗവതിയുടെ മാഹാത്മ്യം അമേയവും അവാച്യവും അനന്യഹ്യവുമായിരിക്കുമല്ലോ.

25. മൂ: ത്രയാണാം ദേവാനാം ത്രിഗുണജനിതാനാം
തവ ശിവേ!
ഭവേൽ പൂജാ പൂജാ തവചരണയോർയ്യാ
വിരചിതാ
തഥാ ഹി ത്വൽപാദോദ്വഹനമണിപീഠസ്യ
നികടേ
സ്ഥിതാ ഹ്യേതേ ശശ്വന്മുകുളിതകരോത്തം
സമകടാ:

ഭാ: നിൻതൃച്ചേവടിപൂജ, നിൻ ത്രിഗുണസഞ്ജാതർ
ത്രിമൂർത്തീശ്വര-
ക്കന്തമ്മോടമിയറ്റുമർഹണമതായ്തീരുന്നിത
ദ്ദിനുജേ!
ചെന്താർകാലടിവെച്ച നിൻറെ മണിപീഠത്തി
ന്നടുത്തഞ്ജലീ-

ബന്ധോത്തംസകിരീടബന്ധുരരവർ വാഴുന്നി
തെല്ലായ്പൊഴും.

അ: തൃച്ചേവടിപൂജ = തൃപ്പാദപൂജ, ത്രിഗുണ സഞ്ജാതർ = സത്വരജസ്തമോഗുണങ്ങളിൽനിന്നു് ജനിച്ചവർ, ത്രിമൂർത്തീശ്വരന്മാർ=ബ്രഹ്മാവു്, വിഷ്ണു, രുദ്രൻ എന്നീ ഈശ്വരന്മാർ, (ബ്രഹ്മാവു്, വിഷ്ണു, രുദ്രൻ, ഈശ്വരൻ എന്നുമാവാം) അർഹണം=പൂജ, അദ്രീന്ദ്രജ=പാർവ്വതി, മണിപീഠം = രത്നപീഠം, അഞ്ജലീബന്ധം=തൊഴുകൈക്കെട്ടു്, ഉത്തംസം=ശിരോലങ്കാരം.

വി: ശ്രീമഹാത്രിപുരസുന്ദരിക്കായി ചെയ്യപ്പെടുന്ന പൂജ ത്രിമൂർത്തീശ്വരന്മാക്കുകൂടിച്ചെയ്യുന്ന പൂജയായിത്തീരുന്നു. ദേവിയെ ആരാധിച്ചാൽ ഇതരദേവന്മാരെ പൂജിക്കേണ്ടതായിവരുന്നില്ല. ജഗദുല്പത്തിസ്ഥിതിലയങ്ങൾ നിർവ്വഹിക്കുന്ന ബ്രഹ്മാവും വിഷ്ണുവും രുദ്രനും ഭഗവതിയുടെ രജോഗുണം, സത്വഗുണം, തമോഗുണം എന്നിവയിൽനിന്നു് ഉത്ഭവിച്ചവരാകുന്നു. അവരെല്ലാം തങ്ങളുടെ കർമ്മനിർവ്വഹണത്തിനുള്ള ശക്തിക്കായി പരമപ്രഭാവസ്വരൂപിണിയായ ദേവിയുടെ പാദപീഠത്തിന്നടുത്തു, തൊഴുകൈയ്യത്തിനിന്നു ഭജിച്ചുവരുന്നു. ഭഗവതിയുടെ പാദകമലങ്ങളിൽ സമർപ്പിക്കപ്പെടുന്ന പൂജകൾ അതിനാൽ അവർക്കുമുള്ള ആരാധനയാകുന്നു. ത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ ആരാധനയിൽ സർവ്വ ദേവതകളുടെയും ആരാധനവും അതിൽനിന്നു ലഭിക്കുന്ന അവരുടെ സന്പ്രീതിയും അനുഭവപ്പെടുന്നു

വെന്നു സാരം. എല്ലാ ദേവതകളും ശക്ത്യംബികയുടെ ഗുണത്രയങ്ങളിൽനിന്നുണ്ടായതാണെന്നു പ്രസിദ്ധമാകുന്നു. ദേവതകളെ മാത്രമായി എന്തിന്നു പറയുന്നു? സപ്തലോകങ്ങളുടെയും സപ്തശക്തികളുടെയും സമുദ്ഭവസ്ഥാനം പരാശക്തിയാണല്ലോ. സൃഷ്ടിതത്വം, സ്ഥിതിതത്വം, ലയതത്വം, തിരോധാനതത്വം, അനുഗ്രഹതത്വം എന്നിവയുടെ കർത്തൃത്വം വഹിക്കുന്ന ബ്രഹ്മാവ്, വിഷ്ണു, രുദ്രൻ, മഹേശ്വരൻ, സദാശിവൻ എന്നിവർ പ്രേതരൂപേണ ഭഗവതിയുടെ പീഠം താങ്ങി നില്ക്കുന്നുവെന്നു പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. 'പഞ്ചപ്രേതാസനാസീനാ' യുന്നു ലളിതാസഹസ്രനാമം. 92-ാം ശ്ലോകത്തിലും ഈ തത്വത്തെപ്പറ്റി പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുണ്ട്.

26. മൂ: വിരിഞ്ചിഃ പഞ്ചത്വം വ്രജതി ഹരിരാപ്നോതി
വിരതിം
വിനാശം കീനാശോ ഭജതി ധനദോ യാതി
നിധനം
വിതന്ദ്രീ മാഹേന്ദ്രീ വിതതിരപി സമ്മീലിതദൃശാ
മഹാസംഹാരേസ്മിൻ വിഹരതി സതി!ത്വൽ
പതിരസൌ.

ഭാ: തണ്ടാരാസനനും, ഹരിയ്ക്കുമതുപോൽ കീനാശനും
നാശമൊ-
ന്നുണ്ടാകുന്നു, കുബേരനും മനുകുലത്തിന്നും
വരുന്നാപത്തി.
നീണ്ടാളും പ്രളയാഗ്നിപൂഴ്ന്നൊരു മഹാസം
ഹാരകാലത്തിലും

വേണ്ടുംപോൽതവകാമുകൻ വിഹരണംചെയ്യുന്നി
തേകൻ സതി!

അ: തണ്ടാരാസനൻ=ബ്രഹ്മാവ്, ഹരി=വിഷ്ണു, കീനാശൻ=യമൻ, മനുകുലം=പതിനാല് മനുക്കൾ, വിഹരണം=സ്വച്ഛന്ദക്രീഡ.

വി: മഹാപ്രളയകാലത്തിൽ സദാശിവനും പരാശക്തിയും മാത്രമെ അവശേഷിക്കുന്നുള്ളുവെന്നു 24-ാം ശ്ലോകത്തിന്റെ വിവരണത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. സർവ്വബ്രഹ്മാണ്ഡങ്ങളും നശിച്ചിട്ടുകൂടി, സർവ്വദേവതകളും വിനാശം പ്രാപിച്ചിട്ടുകൂടി, സദാശിവൻ നശിക്കാതെ അവശേഷിക്കുന്നത് ദേവിയുടെ പാതിവ്രത്യമാഹാത്മ്യം കൊണ്ടാണെന്നു ഈ ശ്ലോകത്തിൽ വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നു. ബ്രഹ്മാവ്, വിഷ്ണു, രുദ്രൻ, മനുക്കൾ മുതലായവരെല്ലാം മഹാപ്രളയകാലത്തിൽ മരണമടഞ്ഞുപോകുന്നു. എന്നാൽ, ചുറ്റും ആളിക്കത്തിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന പ്രളയാഗ്നിയിൽകൂടി അത്ഭുതജനകമാംവിധം സദാശിവൻ അവശേഷിച്ചു സ്വച്ഛന്ദം വിഹരിക്കുന്നു. അതിനുള്ള കാരണം ഭഗവതിയുടെ പാതിവ്രത്യമാഹാത്മ്യംതന്നെ. പരാശക്തിക്കു് ശാശ്വതത്വമുള്ളതിനാൽ നാശമില്ല; വൈധവ്യവുമില്ല; തന്നിമിത്തം സദാശിവന്നു് മരണവുമില്ല. ശിവശക്തിതത്ത്വങ്ങളുടെ ശാശ്വതമായ അവിയുക്തസ്ഥിതിയും ശക്ത്യാലംബകമായ ശിവതത്വപ്രകാരവും സൂക്ഷ്മരൂപേണ ശ്രീചക്രവിവരണത്തിൽ നിന്നറിഞ്ഞതിന്റെ സ്ഥൂലരൂപംതന്നെയാകുന്നു ഈ ശ്ലോകമെന്നു ഗ്രഹിക്കേണ്ടതാണു്.

27. മൂ: ജപോ ജല്പ: ശില്പം സകലമപി മുദ്രാവിരചനാ
ഗതി: പ്രാദിക്ഷിണ്യക്രമണമശനാദ്യാഹുതി
വിധി:
പ്രണാമ: സംവേശ: സുഖമഖിലമാത്മാപ്പണദൃശാ
സപര്യാപര്യായസ്തവ ഭവതു യന്മേ വിലസിതം!

ഭാ: ജല്പം നിൻ ജപമാക, ശില്പമഖിലം നിന്മുദ്ര,
സഞ്ചാരമോ
തല്പാദങ്ങൾ വലത്തുവെക്ക, ലശനം തൊട്ട
ള്ളതോ ഹോമവും
കല്പിക്കുന്നു കിടപ്പുതാൻ പ്രണതിയായാത്മാ-
പ്പണം കൊണ്ടൊരീ-
യല്പൻതൻ സുഖചേഷ്ടിതങ്ങളനിശം തൽ-
പ്പൂജയായ്ത്തീരണം.

അ: ജല്പം=യാദൃഛികപ്രലാപം, അഖിലശില്പം=
എല്ലാ ഹസ്തക്രിയകളും, അശനം=ഭക്ഷണം, പ്രണതി=
സാഷ്ടാംഗനമസ്കാരം, അനിശം=എപ്പോഴും.

വി: ഈ ശ്ലോകം സമയമതാനുസാരമായ ആന്തര
പൂജയെ കുറിക്കുന്നു. കൌളമതാവലംബികൾ ബാഹ്യ
മായ രൂപം സങ്കല്പിച്ച് മണിപീഠസമാവിഷ്ടയായും
മറ്റുമുള്ള നിലയിൽ ഭഗവതിയെ ബാഹ്യമായി പൂജി
ക്കുന്നു. എന്നാൽ സമയമതം അവലംബിക്കുന്നവർ
ചെയ്യുന്ന പൂജ ആന്തരമാകുന്നു. ബൈന്ദവീതത്ത്വത്തെ
അഥവാ സാദാഖ്യകലയെ സഹസ്രദളകമലത്തിൽ

പൂജിക്കുന്നതുതന്നെയാണ് സമയപൂജ. 8, 9, 10, 11, 21 എന്നീ ശ്ലോകങ്ങളിൽ ഈ പൂജയുടെ തത്വങ്ങളെ വിശദമാക്കീട്ടുണ്ട്. അപ്രകാരമുള്ള അനുഷ്ഠാനങ്ങളാൽ ജീവന്മുക്തി പ്രാപിച്ചിട്ടുള്ള യോഗീശ്വരന്മാർ സാംസാരികലോകത്തിൽ ജീവിതം തുടർന്നുപോകാനിടവരുമ്പോൾ തങ്ങളുടെ സമസ്ത കർമ്മങ്ങളും പരാശക്തിയുടെ സപര്യകളായി സമർപ്പിക്കുന്നു. പ്രത്യേകം പ്രത്യേകം ജപപൂജാദികൾ ചെയ്യുവാൻ അവർ ഒരുങ്ങുന്നില്ല. എങ്കിലും, സുഖത്തെ ഉദ്ദേശിച്ചു ചെയ്യുന്ന സകല കർമ്മങ്ങളും ആത്മാപ്പണബുദ്ധിയോടുകൂടി ത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ പ്രീത്യർത്ഥംചെയ്യുന്നതായി പരിഗണിക്കേണമേ എന്നു് അവർ അപേക്ഷിക്കുന്നു. സംസാരിക്കുന്നതെല്ലാം മന്ത്രജപമായും കൈകളാൽ ചെയ്യപ്പെടുന്നതെല്ലാം ന്യാസമുദ്രകളായും സഞ്ചാരം പ്രദക്ഷിണമായും ആഹാരാദികൾ ആഹുതിയായും കിടപ്പു് ദീർഘദണ്ഡനമസ്കാരമായും കരുതേണമേ എന്നു് ഭക്തനായ കവി പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു. ഈ ശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ള പ്രാർത്ഥനാനുഭൂതികൾ നിർഗുണോപാസനയിൽ അത്യുൽക്കൃഷ്ടമാകുന്നു.

28. മൃ: സുധാമപ്യാസ്വാദ്യപ്രതിഭയജരാമൃത്യുഹരിണീം
വിപദ്യന്തേ വിശ്വേ വിധിശതമഖാദ്യാ
ദിവിഷദ:
കരാളംയൽക്ഷ്വേളം കബളിതവത: കാലകലനാ
ന ശംഭോസ്തന്മൂലം തവ ജനനി! താടങ്കമഹിമാ.

ഭാ: പേടിക്കുറവം പെട്ടത്തും മൃതിജരകളൊഴിക്കുന്ന
പീയൂഷയൂഷം
തേടിത്താനാസ്വദിച്ചാകിലു,മമരർ വിധീന്ദ്രാ
ദികൾക്കുണ്ടു നാശം
പേടിക്കേണ്ടോരുദഗ്രംഗരളമശനമാന്നെങ്കിലും
ശംഭുവിൽ, നിൻ
താടങ്കത്തിൻപ്രഭാവാൽ ജനനിയരികി
ലെത്തീല തെല്ലും വിനാശം!

അ: മൃതിജരകൾ=മരണം, വാർദ്ധക്യം എന്നിവ, പീയൂഷയൂഷം=അമൃതരസം, വിധി=ബ്രഹ്മാവ്, ഉദഗ്രം =കഠിനം, ഗരളം=വിഷം, താടങ്കം = കണ്ണാഭരണം, പ്രഭാവം=മഹിമ, വിനാശം=മരണം.

വി: ഭയങ്കരമായ ജരാമരണങ്ങളെ അകറ്റുവാൻ അമൃതത്തിന്നു ശക്തിയുണ്ടെന്നുള്ളത് പ്രസിദ്ധമാകുന്നു. അമൃതപാനംചെയ്ത ബ്രഹ്മാവ്, ദേവേന്ദ്രൻ മുതലായവർക്കു അതിനാൽ ഒരിക്കലും മരണം സംഭവിക്കുവാൻ പാടുള്ളതല്ല. എന്നാൽ 26-ാംശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞ പ്രകാരം അവരെല്ലാം ബ്രഹ്മപ്രളയകാലത്തിൽ നശിച്ചു പോകുന്നു. അമൃതപാനത്തിനു തദവസരത്തിൽ അവരെ രക്ഷിക്കുവാനുള്ള പ്രാപ്തിയില്ല. അപ്പോൾ അവശേഷിച്ചുനില്ക്കുന്നത് ശക്തിയും സദാശിവനും മാത്രമാകുന്നു. എന്നാൽ ശിവന്റെ ചരിത്രമാലോചിക്കുകയാണെങ്കിൽ പണ്ടുതന്നെ മൃതിയടയേണ്ടുന്നത് ആ ദേവനാണ്. കാരണം, പലാഴിമഥനത്തിൽ കാളകൂടം പുറ

ത്തുവന്നപ്പോൾ മറവുള്ള ദേവന്മാരെല്ലാം തൊട്ടുന്നതിന്നു പോലും മടിച്ചു പേടിച്ച ആ അത്യുഗ്രവിഷത്തെ ആകണ്ഠം പാനംചെയ്തതു ശിവനാകുന്നു. എന്നിട്ടുകൂടി ശിവൻ കാലധർമ്മം പ്രാപിച്ചില്ല; അമൃതപാനംചെയ്ത അമരന്മാർ മരിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. ഈ പരമാത്ഭുതത്തിന്നുള്ള കാരണം ദേവിയുടെ കണ്ണാഭരണങ്ങൾക്കുള്ള മഹിമതന്നെ. കാലമാണ് എല്ലാവർക്കും, ദേവന്മാർക്കും കൂടി, ജരാമരണങ്ങൾ ഉണ്ടാക്കുന്നത്. കാലരൂപന്മാരായ സൂര്യനും ചന്ദ്രനുമാകുന്നു ഭഗവതിയുടെ കണ്ണാഭരണങ്ങൾ. കാലംതന്നെ ശക്തിരൂപിണിയെ ആശ്രയിച്ചുനില്ക്കുന്നതിനാൽ അതിന്ന് ദേവിക്ക് വൈധവ്യം വരുത്തുവാനുള്ള വൈഭവമില്ല. പരമശിവൻ മരിക്കുകയാണെങ്കിൽ ദേവി വിധവയാകുകയും വൈധവ്യാചാരമനുസരിച്ചു കണ്ണാഭരണങ്ങൾ അഴിച്ചുവെക്കേണ്ടതായി വരികയും ചെയ്യുമല്ലൊ. അതിനാൽ കാലം ശിവനാശത്തിൽ ആത്മനാശവുംകൂടി വരുത്തുന്നതായിരിക്കും. കാലം അതിന്നൊരുങ്ങുന്നതല്ല. ഇപ്രകാരം ത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ താടങ്കമഹിമയാൽ ശിവന്ന് എന്നെന്നും വിനാശം നേരിടുന്നില്ല. ശിവശക്തിതത്ത്വങ്ങൾ എപ്പോഴും അവിനാശ്യമായി വർത്തിക്കുന്നുവെന്നു സാരം. ഈ ശ്ലോകവും 26-ാംശ്ലോകവും ഒരേ തത്ത്വത്തെ കാണിക്കുന്നു.

29. മൂ: കിരീടം വൈരിഞ്ചം പരിഹര പുര: കൈടഭഭിദ:
കഠോരേ കോടീരേ സ്ഖലസി ജഹി ജംഭാരിമകുടം

പ്രണമ്രേഷ്വതേഷു പ്രസഭമുപയാതസ്യ ഭവനം
ഭവസ്യാഭ്യുത്ഥാനേ തവ പരിജനോക്തിർവ്വിജയതേ.

ഭാ: "തെല്ലങ്ങായ നീക്കുകബ്ജാസനമുടി, യിടറി
ക്കാല്വ മുട്ടുന്നുമുമ്പിൽ
മല്ലാക്ഷൻതൻ കിരീടേ; ഹരിഹയമകുടം മാറ
കെ"ന്നീവിധത്തിൽ
വെല്ലുന്ന സവകോക്തം, പ്രണതരവർന്നുതിക്കും
വിധൌകൃത്തിവാസ-
സ്സല്ലാസത്തോടെയെത്തുമ്പൊഴതുടനെ
യെഴുന്നേറ നീ നിന്നിടുമ്പോൾ.

അ: അബ്ജാനസമുടി=ബ്രഹ്മാവിന്റെ കിരീടം, മല്ലാക്ഷൻ= (ഇവിടെ) വിഷ്ണു, ഹരിഹയമകുടം=ദേവേന്ദ്രന്റെ കിരീടം, പ്രണതർ = ദണ്ഡനമസ്കാരം ചെയ്തവർ, നുതിക്കുക=സ്തുതിക്കുക, കൃത്തിവാസസ്സ്=ശിവൻ.

വി: ഈ ശ്ലോകവും ദേവിയുടെ അന്യാദൃശമാഹാത്മ്യത്തെ കാണിക്കുന്നു. ബ്രഹ്മാവ്, വിഷ്ണു, ഇന്ദ്രൻ മുതലായ ദേവവര്യന്മാർ ത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ കാല്ക്കൽ ദീർഘദണ്ഡനമസ്കാരംചെയ്തു ഭജിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. അങ്ങിനെയിരിക്കെ അവിടെ എത്തിച്ചേരുന്ന ശിവനെ ആദരിക്കുന്നതിന്നായി പതിവ്രതയായ ഭഗവതി ബദ്ധപ്പെട്ട് എഴുന്നേല്ക്കുന്നു. ആ സംഭ്രമത്തിൽ, മുമ്പിൽ നമസ്കരിക്കുന്ന ബ്രഹ്മാദികളുടെ കിരീടത്തിൽ ഇടറി കാൽ മുട്ടിപ്പോകുമെന്നു വിചാരിച്ചും അവ ചവി

ട്ടരുതെന്നു കരുതിയും പരിജനങ്ങൾ ഇപ്രകാരം വിളിച്ചുപറയുന്നു. ''മുമ്പിലുള്ള ബ്രഹ്മാവിന്റെ കിരീടത്തെ കുറച്ചുകലെ മാറ്റേണമേ. ഭവതിയുടെ കാൽ വിഷ്ണുവിന്റെ മകുടത്തിന്മേൽ ഇടറിയല്ലോ. ആ ദേവേന്ദ്രന്റെ കിരീടം നീക്കേണമേ'' എന്ന്. ഇപ്രകാരമുള്ള പരിജനവചനങ്ങൾ വിജയിക്കട്ടെ. ബ്രഹ്മാദികളും കൂടി നമസ്കരിച്ചു ഭജിക്കുന്ന ദേവിയുടെ മാഹാത്മ്യം അത്രമാത്രം അധികമായിരിക്കേണമല്ലോ. ദേവസമൂഹങ്ങൾ കോടീരകിരണങ്ങളെക്കൊണ്ടു ത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ ചരണങ്ങളിൽ നീരാജനം നടത്തുന്നതായി അന്യകൃതികളിലും പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. ''പേടീവേന്നിഖിലഖാടീകദംബതരുവാടീഷു നാകിപടലീ-കോടീരചാരുതരകോടീമണീകിരണകോടീകരംബിതപദാ'' എന്ന് അംബാഷ്ടകത്തിൽ ദേവിയെ കീർത്തിച്ചിരിക്കുന്നു.

30. മൂ: സപദേഹോദ്ഭ്രതാഭിർഘൃണിഭിരണിമാദ്യാ
ഭിരഭിത:
നിഷേവ്യേ! നിത്യേ! തവാമഹമിതി സദാ
ഭാവയതി യ:
കിമാശ്ചര്യം തസ്യ ത്രിനയനസമൃദ്ധിം തൃണയത:
മഹാസംവർത്താഗ്നിർവ്വിരചയതി നീരാജനവിധിം.

ഭാ: പൂവൽമേനിക്കുടിക്കുന്നണിമുതലെഴും പൊ
ല്ലാതിർ മാലചൂഴെ-
സ്സേവിക്കും നിന്നെ 'ഞാനെ'ന്നകതളിരിലെവൻ
ഭാവനം ചെയ്വുനിത്യം

പൂവമ്പാരാതിവമ്പും തൃണസമമവനു,ള്ളെ
ന്തിനായ് വിസ്മയിക്കു-
ന്നാവൻകാലാഗ്നി നീരാജനവിധിയവനു ര
ചിക്കുന്നതിൽ പിന്നെ നിഃത്യ!

അ: കതിർ=രശ്മി, ചൂഴെ=ചുറും, നിത്യം=എല്ലാ
സ്സോഴും, പൂവമ്പാരാതി = ശിവൻ, കാലാഗ്നി = പ്ര
യാഗ്നി, നീരാജനം = ദീപാരാധന, രചിക്കുക = ചെ
യ്യുക.

വി: അണിമ, മഹിമ, ഗരിമ, ലഘിമ, ഈശാ
ത്വം, വശിത്വം, പ്രാപ്തി, പ്രാകാശ്യം എന്നീ അഷ്ടസി
ദ്ധികളും ദേവിയുടെ ദേഹത്തിൽനിന്നുത്ഭവിക്കുന്ന രശ്മി
കളാകുന്നു. ദേവിയുടെ ആവാസമന്ദിരമായ ശ്രീചക്ര
ത്തിൽ ഒന്നാമത്തെ ഭൂപുരത്തിലാണ് അണിമാദിസി
ദ്ധികളും സ്ഥിതിചെയ്യുന്നത്. ഈ ശ്ലോകത്തിൽ അണി
മാദികളും ദേവിയുടെ ദേഹത്തിനുചുറും പ്രകാശംപര
ത്തി സേവിച്ചുനില്ക്കുന്നതായി വർണ്ണിച്ചിട്ടുള്ളതും അതി
നാൽതന്നെ. അണിമാദിസിദ്ധികളെ കിരണരൂപേണ
ദേഹത്തിൽനിന്നു വഷ്ടിച്ചു വിരാജമാനയായിരിക്കുന്ന
ത്രിപുരസുന്ദരി താൻതന്നെയാണെന്നു സദാകാലം ധ്യാ
നിക്കുന്നവർ ദേവിയുമായി താദാത്മ്യം സമ്പാദിക്കുന്നു.
അവർ ശിവസമൃദ്ധിയെക്കൂടി തൃണസമമാക്കുന്നു. കാര
ണം പരമശിവൻ തന്റെ പ്രഭാവത്തിനായി ദേവി
യെയാണ് ആശ്രയിക്കുന്നത്. ത്രിപുരസുന്ദരിയായി
ക്കഴിഞ്ഞ ആ സാധകനു് അപ്പോൾ ശിവസമൃദ്ധി

നിസ്സാരമായിരിക്കുമല്ലോ. സമ്പൂർണ്ണം ഭസ്മീകരിക്കുന്ന പ്രളയാഗ്നി അവന്റെ ആദരപൂർവ്വം ദീപാരാധന നടത്തുന്നു. ത്രിപുരസുന്ദരിക്ക് പ്രളയകാലത്തിൽക്കൂടി നാശമില്ലാത്തതിനാൽ ദേവിയുമായി താദാത്മ്യം സിദ്ധിച്ച സാധകനും വിനാശമുണ്ടാകുന്നില്ല. പരാശക്തിക്ക് ഏതുവിധത്തിൽ പ്രളയാഗ്നി നീരാജനം ചെയ്യുന്നുവോ ആവിധംതന്നെ ആ ഭക്തനും നീരാജനം ചെയ്യുന്നു. കാരണം, അദ്ദേഹവും ശക്തിരൂപം കൈക്കൊണ്ടതുതന്നെ. ത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ താദാത്മ്യധ്യാനത്തെ ഈ ശ്ലോകം കുറിക്കുന്നു. "അരുണാം കരുണാതരംഗിതാക്ഷീം, ധൃതപാശാങ്കുശപുഷ്പബാണചാപാം, അണിമാദിഭിരാവൃതാം മയൂഖൈ: അഹമിത്യേവ വിഭാവയേ ഭവാനീം" എന്ന് ധ്യാനശ്ലോകം.

31. മൂ: ചതു: ഷഷ്ട്യാ തന്ത്രൈ: സകലമതിസന്ധായ
ഭുവനം
സ്ഥിതസ്തത്സിദ്ധിപ്രസവപരതന്ത്രൈ:
പശുപതി:
പുനസ്ത്വന്നിർബ്ബന്ധാദഖില പുരുഷാർത്ഥൈക
കലടനാ-
സ്വതന്ത്രം തേ തന്ത്രം ക്ഷിതിതലമവാതീ
തരദിദം

ഭാ: ഉണ്ടാക്കും സിദ്ധിയോരോന്നറുപതൊടുപെട്ടം
നാലുതന്ത്രങ്ങളെപ്പു-

ണ്ടണ്ടാക്കിത്താൻ പതിച്ചു ജഗതിയഖിലവും
പാരതന്ത്ര്യത്തിലീശൻ.
പൂണ്ട സ്വാസ്ഥ്യം, പുമർത്ഥം മുഴുവനുമരുളും
നിൻെറ തന്ത്രം സ്വതന്ത്രം
വേണ്ടുംപോൽ ചെയ്തിറക്കീ ഭുവനതലമതിൽ
നിൻെറ നിർബ്ബന്ധമൂല..

അ: ജഗതി = ലോകം, ഈശ്വരൻ = ശിവൻ, സ്വാസ്ഥ്യം=സ്വസ്ഥത, പുമർത്ഥം=പുരുഷാർത്ഥം, സ്വതന്ത്രം=സ്വപ്രധാനം.

വി: ഓരോരോ സിദ്ധിയെക്കൊടുക്കുന്ന അറുപത്തിനാലു തന്ത്രങ്ങളെ ശിവൻ വിരചിച്ചിട്ടുണ്ട്. 1. മഹാമായാ 2. ശംബരം, 3. യോഗിനി, 4. ജാലശംബരം, 5. തത്വശംബരം, 6. ഭൈരവാഷ്ടകം, 7. ബ്രാഹ്മി, 8. മാഹേശ്വരി.. 9. കൌമാരി, 10. വൈഷ്ണവി, 11. വാരാഹി, 12. ഇന്ദ്രാണി, 13. ചാമുണ്ഡി, 14. ശിവദൂതി, 15. ബ്രഹ്മയാമളം, 16. വിഷ്ണുയാമളം 17. രുദ്രയാമളം, 18. ലക്ഷ്മീയാമളം, 19. ഉമായാമളം, 20. സ്കന്ദയാമളം, 21. ഗണേശയാമളം, 22. ജയദ്രഥയാമളം, 23. ചന്ദ്രജ്ഞാനം, 24. മാലിനി, 25. മഹാസമ്മോഹനം, 26. മഹോച്ഛുഷ്മം, 27. വാതുലം, 28. വാതുലോത്തരം, 29. ഹൃൽഭേദം, 30. യന്ത്രഭേദം, 31. ഗുഹ്യം, 32. കാമികം 33. കലാവാദം, 34. കലാസാരം, 35. കണ്ഡികാ, 36. തന്ത്രോത്തരം 37. ത്രൈ

തലം, 38. ത്രോതലോത്തരം 39. പഞ്ചാമൃതം 40. രൂപഭേദം. 41. ഭൂതോഡ്ഡാമരം, 42. കലസാരം, 43. കലോഡ്ഡീശം, 44 കലചൂഡാമണി, 45. സർവ്വജ്ഞാനോത്തരം, 46 മഹാകാളീമതം, 47. മഹാലക്ഷ്മീമതം, 48. വീണാഖ്യം, 49. സിദ്ധയോഗേശ്വരീമതം, 50. കുബ്ജികാമതം, 51. ദേവ്യുപികാമതം, 52. സ്വച്ഛവീരമതം, 53. വിമലാമതം, 54. പൂർവ്വാമ്നായം, 55. പശ്ചിമാമ്നായം, 56. ദക്ഷിണാമ്നായം, 57. ഉത്തരാമ്നായം, 58. ഊർദ്ധ്വാമ്നായം, 59. വൈശേഷികം, 60. ജ്ഞാനോർണ്ണവം, 61. വീരാവലി, 62. അരുണേശം, 63. മോഹനീശം, 64. വിശ്വേശ്വരം എന്നിവ ഈ അറുപത്തിനാല് തന്ത്രങ്ങളുടെയും പേരാകുന്നു. ഈ സിദ്ധികളിൽ ജനങ്ങൾ ഭ്രമിച്ചു പാകയും അവയെ സമ്പാദിക്കുവാൻ അത്യധികം പണിപ്പെടുകയും ചെയ്യുന്നു. വാസ്തവത്തിൽ ഇവയ്ക്ക് ഓരോന്നിനും അതാതിന്നായി നിർദ്ദേശിച്ചിട്ടുള്ള ഓരോ ഫലത്തെ പ്രദാനംചെയ്യുന്നതിന്നു മാത്രമെ കഴിയുന്നുള്ളൂ. ഈ തന്ത്രങ്ങൾക്ക് ഐഹികസിദ്ധികളെക്കൊടുക്കുവാനല്ലാതെ ആമുഷ്മികസിദ്ധികളെക്കൊടുക്കുന്നതിന്നുള്ള പാടവം ഇല്ല. ഇവയിൽ ഓരോന്നിനെയും സാധിപ്പിക്കുന്നതിന്ന് ആയുഷ്കാലത്തിലെ ഒരു വലിയഭാഗം ചെലവഴിക്കേണ്ടതായിവരും. ലഭിക്കുന്ന സിദ്ധികളുടെ സ്വരൂപം പരിശോധിക്കുകയാണെങ്കിൽ അതും മഹത്തായതാണെന്നു പറഞ്ഞുകൂടാ. മഹാമായേശംഭുര

തന്ത്രങ്ങൾ ഒരു ഇന്ദ്രജാലികപ്രയോഗത്താൽ മായാപ്രപ
ഞ്ചമുണ്ടാക്കുന്നതാണ്. മഹാസമ്മോഹനം ജാഗ്രത്തിൽ
തന്നെ നിദ്രയുണ്ടാക്കുന്ന മാസ്മരവിദ്യയാണ്. മാഹിനീ
വിദ്യ സമുദ്രംകടക്കുവാനുള്ള തന്ത്രമാണ്. സംഭോഗ
ത്തിൽ ക്ഷീണിക്കാതിരിക്കുവാൻ സഹായിക്കുന്നതാണ്
വീണാഖ്യം. ഇവയെല്ലാം താല്ക്കാലികങ്ങളും കൃത്രിമ
ങ്ങളും കേവലം ഐഹികങ്ങളുമാണല്ലോ. മോക്ഷ
പ്രാപ്തിക്ക് ഇവ സഹായകങ്ങളല്ലെന്നു മാത്രമല്ല ഈ
സിദ്ധികളെ വശത്താക്കുവാൻ പരദാരഗമനം, ബാല
ജിഹ്വാഛേദനം, കാപാലികാചരണം മുതലായ പാപ
കർമ്മങ്ങൾ ചെയ്യേണ്ടതായും വരുന്നു. ഏങ്കിൽക്കൂടി
വിദ്വജ്ജനങ്ങൾപോലും ഈ സിദ്ധികളിൽ വലഞ്ഞു
പരതന്ത്രരായി വഞ്ചിക്കപ്പെട്ടുപോകുന്നു. അവർ പാപ
കർമ്മങ്ങളാചരിച്ചും ഇവ വശത്താക്കുവാൻ പരിശ്രമി
ക്കുന്നു. ആമുഷ്മികമായ യാതൊരു ഗുണവും അവക്ക്
ലഭിക്കുന്നില്ല. താല്ക്കാലികങ്ങളും അതിനാൽ നിസ്സാര
ങ്ങളുമായ ഈ ശിവതന്ത്രങ്ങളിൽ പരതന്ത്രമായി ലോകം
മുഴുവനും വഞ്ചിക്കപ്പെട്ടുപോയി. ശിവനാകട്ടെ ഈ
തന്ത്രങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കിയതിനുശേഷം സ്വസ്ഥനായി
രുന്നു. ആമുഷ്മികമായ അഭിവൃദ്ധിയില്ലാതെ ജനത
ഇപ്രകാരം വലയുന്നതുകണ്ട്, കരളലിഞ്ഞ് ഭഗവതി
ചുരുങ്ങിയ കാലത്തിനുള്ളിൽ ഐഹികവും ആമുഷ്മിക
വുമായ സർവ്വ സിദ്ധികളും സമ്പാദിക്കുവാൻ സാധിക്ക
ത്തക്കവിധം ഒരു തന്ത്രമുണ്ടാക്കി ഭൂതലത്തിൽ പ്രചരി

പ്പിക്കുന്നതിന്നായി ശിവനെ നിർബ്ബന്ധിച്ചു. സമയ മാഗ്മസ്വരൂപമായ ആ തന്ത്രം സകല പുരുഷാർത്ഥപ്രദ മായിത്തീർന്നു. മന്ത്രാത്മകമായ ആ തന്ത്രം ഇന്നതെന്ന് അടുത്ത ശ്ലോകത്തിൽ വ്യക്തമാക്കീട്ടുണ്ട്. അറുപത്തി നാല് തന്ത്രങ്ങളാൽ വഞ്ചിതരായ ജനങ്ങളെ സ്വതന്ത്രം തന്ത്രത്താൽ അനുഗ്രഹിക്കാൻ നിർബ്ബന്ധിച്ചതിൽനിന്ന് ദേവിയുടെ അന്യാദൃശമായ കരുണ വ്യഞ്ജിക്കുന്നു.

32. മൂ: ശിവ: ശക്തി: കാമ: ക്ഷിതിരഥരവി:
ശീതകിരണ:
സ്മരോ ഹംസ: ശക്രസ്തദനുച പരാമാരഹരയ:
അമീ ഹ്യല്ലേഖാഭിസ്തിസൃഭിരവസാനേഷു
ഘടിതാ:
ഭജന്തേ വർണ്ണാസ്തേ തവ ജനനി നാമാവ
യവതാം.

ശർവ്വൻ, ശക്തി, യലർശരൻ, ക്ഷിതിയതിൻ
പിൻപക്കനും ചന്ദ്രനും
പൂവമ്പൻ, വിധി, ശക്രനങ്ങഥപരൻ, മാരൻ
രമാവല്ലഭൻ
ഈവർണ്ണങ്ങളിലന്ത്യമായ് തൃതയമാം ഹ്രല്ലേഖ
ചേർന്നാകിലോ
കൈവന്നു തവനാമരൂപമിയലും മന്ത്രം ജഗ-
ന്മാതുകേ!

അ: ശത്രുൻ = ശിവൻ, അലർശരൻ = കാമൻ, ക്ഷിതി = ഭൂമി, അർക്കൻ=സൂര്യൻ, പൂവമ്പൻ = കാമൻ, വിധി=ബ്രഹ്മാവ്, ശക്രൻ=ഇന്ദ്രൻ, രമാവല്ലഭൻ=വിഷ്ണു, ത്രിതയം=മൂന്നു, ഹ്രീങ്കാരം.

വി: സർവ്വപുരുഷാർത്ഥസിദ്ധിപ്രദമായ ത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ തന്ത്രത്തെക്കുറിച്ചു മുൻശ്ലോകത്തിൽ പ്രസ്താവിച്ചതിനെ ഈ ശ്ലോകത്തിൽ വിവരിക്കുന്നു. ദേവിയുടെ പരമവും ഗുഹ്യതമവുമായ 'ശ്രീവിദ്യ'യെയാണ് ഈ ശ്ലോകത്തിൽ കാണിച്ചിരിക്കുന്നത്. വസിഷ്ഠസംഹിത, സനകസംഹിത, ശുകസംഹിത, സനന്ദനസംഹിത, സനല്ലുമാരസംഹിത എന്നീ ശുഭതന്ത്രപഞ്ചകങ്ങളിലും പ്രതിപാദിച്ചിട്ടുള്ള തന്ത്രങ്ങളുടെയെല്ലാം ജീവനായി പരിലസിക്കുന്നത് ശ്രീവിദ്യയാകുന്നു. വേദങ്ങളുടെ സാരാംശഭൂതവും സമസ്ത തേജോരൂപവുമായ പൂർണ്ണഗായത്രിതന്നെയാണ് ശ്രീ ത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ ഈ മന്ത്രം. നിഖിലപുരുഷാർത്ഥസിദ്ധിപ്രദമായതും ത്രിപുരസുന്ദരീമന്ത്രാത്മകവുമായ ആ തന്ത്രം തന്നെയാണ് ഉദ്ധരിശ്ലോകത്തിൽ ശിവനാൽ അവതരിപ്പിക്കപ്പെട്ടുവെന്ന് പറഞ്ഞിരിക്കുന്നത്.

ത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ ഈ മന്ത്രം ഗോപനീയമാകയാൽ മന്ത്രശാസ്ത്രനിയമാനുസാരേണ ലക്ഷണാത്മകങ്ങളായ സാങ്കേതികശബ്ദങ്ങളെക്കൊണ്ട് മന്ത്രവർണ്ണങ്ങളെ കാണിച്ചിരിക്കുന്നു. ഈ മന്ത്രത്തിന്ന് മൂന്നു ഖണ്ഡങ്ങളാ

ണ്ടുള്ളത്. ഭാഷാശ്ലോകത്തിലെ 'അതിൻപിൻപ', എന്നും 'അങ്ങഥ' എന്നുമുള്ള പദങ്ങൾ ഈ ഖണ്ഡങ്ങളെ വേർതിരിച്ചു കാട്ടുന്നു. പ്രഥമഖണ്ഡത്തിൽ ശക്തിശബ്ദത്താൽ ലക്ഷിതമായ അക്ഷരം ക കാരം; ശക്തിശബ്ദത്താൽ ലക്ഷിതമായത് ഏ, അലർശരൻ (കാമൻ) എന്ന ശബ്ദത്താൽ സൂചിപ്പിക്കപ്പെട്ടതു ഈ, ക്ഷിതിശബ്ദലക്ഷിതമായത് ല. അതിനാൽ പ്രഥമഖണ്ഡത്തിൽ ക ഏ ഈ ല എന്നീ അക്ഷരങ്ങളുള്ളതായി അറിയപ്പെടേണ്ടതാകുന്നു. ദ്വിതീയഖണ്ഡത്തിൽ അക്കൻ, മാൻ, പൂവമ്പൻ, വിധി, ശകുൻ എന്നിവരാൽ ഇപ്രകാരംതന്നെ ലക്ഷിതങ്ങളായ വർണ്ണങ്ങൾ അനുക്രമമായി ഹ, സ, ക, ഹ, ല എന്നിവയാകുന്നു. തൃതീയഖണ്ഡത്തിലെ പരൻ, മാരൻ, രമാവല്ലഭൻ എന്നീ ശബ്ദങ്ങളെക്കൊണ്ടു് ലക്ഷണാവൃത്തിയാൽ മനസ്സിലാക്കേണ്ടുന്ന വർണ്ണങ്ങൾ സ, ക, ല എന്നിവയാണു്. ഈ മൂന്നു ഖണ്ഡങ്ങളിൽ ഓരോന്നിന്റെയും ഒടുവിൽ ഹ്രീങ്കാരം ചേർത്താൽ ഭഗവതിയുടെ നാമരൂപാത്മകമായ മന്ത്രത്തെ കിട്ടുന്നുവെന്നു ശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. അപ്രകാരം ചെയ്താൽ താഴെ പേർത്ത മന്ത്രരൂപം കിട്ടുന്നതാണു്.

"ക ഏഈല ഹ്രീം, ഹസകഹല ഹ്രീം, സകല ഹ്രീം"

സർവ്വോൽക്കൃഷ്ടമായി ദേവിയുടെ നാമാവയവ തയെ പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നതും അനേകരഹസ്യങ്ങൾ അന്തർഭവിച്ചതുമായ ഈ മന്ത്രത്തിൽ ആകെ മൂന്നു ഖണ്ഡങ്ങളിലുമായി പതിനഞ്ചക്ഷരങ്ങളാണുള്ളത്. അതിനാൽ ഇതിനെ പഞ്ചദശാക്ഷരി എന്നു വിളിച്ചുവരുന്നു. ഈ മന്ത്രത്തോട് ശ്രീബീജം ചേർത്തുകിട്ടുന്ന മന്ത്രത്തെ ഷോഡശാക്ഷരി അഥവാ ശ്രീവിദ്യ എന്നും പറയുന്നു. ചതുരാമ്നായസാരങ്ങളുടെയും സാരഭൂതമായ ശ്രീവിദ്യാതന്ത്രം തന്നെയാണ് 31മത്തെ ശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ള മഹാതന്ത്രം. സകല സിദ്ധികളുടെയും സകല പുരുഷാർത്ഥങ്ങളുടെയും സമഷ്ടിരൂപം തന്നെയാകുന്നു ശ്രീവിദ്യ.

ഷോഡശനിത്യാത്മകവും ചിദ്കൈകശോഭിതവുമായ ശ്രീവിദ്യയെക്കുറിച്ചു സമഗ്രമായി ഇവിടെ പ്രതിപാദിക്കുന്നത് അസാദ്ധ്യമാകുന്നു. ശ്രീവിദ്യാരഹസ്യങ്ങളെയും മന്ത്രോച്ചാരണധ്യാനാദികർമ്മങ്ങളെയും ഗുരുമുഖത്തിൽനിന്നുതന്നെ ഗ്രഹിക്കേണ്ടതാണ്. സാമാന്യമായ ചില സംഗതികളെക്കുറിച്ചു മാത്രമേ ഇവിടെ പറയുന്നുള്ളൂ.

"ത്രിഖണ്ഡോമാതൃകാമന്ത്രഃ സോമസൂര്യാനലാത്മകഃ" എന്നതിനനുസരിച്ചു ഈ മന്ത്രം മൂന്നു ഖണ്ഡങ്ങളായി നില്ക്കുന്നു. സോമസൂര്യാനലാത്മകമായ കലാപഥത്തെക്കുറിച്ചു മുമ്പു പ്രതിപാദിച്ച എല്ലാ തത്ത്വ

വിവരണങ്ങളും ഇവിടെയും യോജിപ്പിച്ച അത്ഘടന ചെയ്തുകൊള്ളേണ്ടതാകുന്നു. അപ്പോൾ ഈ മന്ത്രം ശക്തിരൂപത്തെ ഏതെല്ലാം നിലയിൽ പ്രതിനിധീകരിക്കുന്നുവെന്നു വ്യക്തമാകുന്നതാണ്. ഇവയിൽ വർണ്ണചതുഷ്ടയം ആഗ്നേയഖണ്ഡവും പിന്നീടുള്ള വർണ്ണപഞ്ചകം സൌരഖണ്ഡവും ഈ രണ്ടു ഖണ്ഡത്തിനും മധ്യത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന രുദ്രഗ്രന്ഥിസ്ഥാനത്തിലുള്ളത് ഹ്രല്ലേഖാബീജവുമാകുന്നു. പഞ്ചവർണ്ണാത്മികമായ സൌരഖണ്ഡത്തിനുപരി സ, ക, ല എന്നീ ത്രിവർണ്ണാത്മകമായ ഖണ്ഡം സൌമ്യം അഥവാ ചാന്ദ്രഖണ്ഡമാകുന്നു. സൌരഖണ്ഡത്തിനും ചാന്ദ്രഖണ്ഡത്തിനും മധ്യേയുള്ള വിഷ്ണുഗ്രന്ഥിസ്ഥാനത്തിൽ ഭവനേശ്വരീബീജമായ ഹ്രീംകാരത്തെ കാണിച്ചിരിക്കുന്നു. സൌമ്യഖണ്ഡത്തിനു മേലെയുള്ള ബ്രഹ്മഗ്രന്ഥിസ്ഥാനത്തിലും ഹ്രല്ലേഖാബീജം പരിലസിക്കുന്നു. ഇപ്രകാരം ത്രിഖണ്ഡാത്മകമായ മന്ത്രത്തിൽ ഹ്രീംകാരങ്ങളും രുദ്രഗ്രന്ഥി, വിഷ്ണുഗ്രന്ഥി, ബ്രഹ്മഗ്രന്ഥി എന്നീ സ്ഥാനങ്ങളിൽ നില്ക്കുന്നു. ഈ മന്ത്രത്തിനും മേലെ ശ്രീബീജം ചേർത്തു കിട്ടുന്നതാണല്ലോ ശ്രീവിദ്യാമന്ത്രം. ഈ ശ്രീബീജത്തിന്റെ അവസ്ഥിതി അതിനാൽ ഗ്രന്ഥിത്രയങ്ങൾക്കും ഉപരിയായി സഹസ്രദളകമലത്തിലാണെന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊള്ളേണ്ടതാകുന്നു. ഷോഡശാക്ഷരിയിലുള്ള പതിനാറക്ഷരങ്ങളിൽ ഓരോന്നും ഓരോ കലയെക്കുറിക്കുന്നു. ശ്രീബീജകല ജ്യോതിർമ്മയമായ ചന്ദ്രമണ്ഡലത്തിൽ സച്ചിദാനന്ദൈകരൂപ

തോടെ പ്രകാശവികിരണം ചെയ്ത വത്തിക്കുന്നു. നിത്യമായ ഈ കല സാദാഖ്യതത്ത്വാത്മികമാകുന്നു. ബാക്കി പതിനഞ്ചരങ്ങളാൽ പ്രതിനിധീകരിക്കപ്പെട്ട പതിനഞ്ചു കലകളും ഇതിന്റെ പ്രകാശനങ്ങൾ മാത്രമാണ്. ഇവ ഷോഡശാരത്തിൽ അഥവാ വിശുദ്ധി ചക്രത്തിൽ പരിഭ്രമണംചെയ്യുന്നു.

പ്രതിപദം മുതൽ പൌർണ്ണമാസിവരെയുള്ള പതിനഞ്ചു കലകളെയാണ് ചാന്ദ്രകലകൾ എന്നു വിളിച്ചു വരുന്നത്. സമയമതമനുസരിച്ചു ഈ കലകളെ ത്രിപുരസുന്ദരീകല, കാമേശ്വരീകല മുതലായ ധ്യേയകലാരൂപങ്ങളായി കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ചന്ദ്രന്റെ കലകൾക്ക് ചന്ദ്രൻ ഏതു നിലയിൽ ആധാരഭൂതമായിത്തീരുന്നുവോ അതേ നിലയിൽ ഈ പഞ്ചദശകലകൾക്കും ആധാരഭൂതമായി നില്ക്കുന്നതും അവയെല്ലാം അന്തർവിച്ചുമായ പതിനാറാമത്തെ കലയാകുന്നു ചിദ്രൂപാഖ്യകല അഥവാ സാദാഖ്യകല. ശ്രീബീജത്താൽ സൂചിതമായ കലയും അതുതന്നെ. ത്രിപുരസുന്ദര്യാദികലകളെ പ്രതിപദം മുതൽ അനുക്രമമായി ഗുരുപദേശപ്രകാരം ധ്യാനിച്ചു കുണ്ഡലിനീശക്തിയെ ഉണർത്തുന്ന യോഗീശ്വരന്മാർ പതിനഞ്ചു കലകളെയും ഉൾക്കൊള്ളുന്ന ശുക്ലപക്ഷത്തിലാണ് അപ്രകാരം ചെയ്യുന്നത്. പഞ്ചദശാക്ഷരിക്കും അതിന്റെ ജീവനായ ശ്രീബീജത്തെ ഉൾക്കൊള്ളുന്ന ഷോഡശാക്ഷരിക്കും 8, 9, 10,

11 മുതലായി മുൻശ്ലോകങ്ങളിൽ വിവരിച്ചുകാണിച്ചിട്ടുള്ള സമയമതതത്ത്വങ്ങളുമായുള്ള ബന്ധം ഇപ്പോൾ വ്യക്തമാകുന്നതാണല്ലോ. ഈ ഷോഡശാക്ഷരിമന്ത്രം അതിനാൽ ശ്രീചക്രോപരിസ്ഥിതമായ ശക്തിതത്വം തന്നെയാകുന്നു. സഹസ്രദളകമലം ശ്രീചക്രത്രയുപേണയുള്ളതാണല്ലോ. ആ ശ്രീചക്രത്രയം സുധാസിന്ധു നിലയമായ ചന്ദ്രബിംബമാകുന്നു. ചാന്ദ്രതത്ത്വങ്ങളായ പതിനഞ്ചു കലകളുടേയും സമഷ്ടിയായി സാദാത്മ്യകല ബൈന്ദവസ്ഥാനത്തിൽ ശ്രീബീജത്രയുപേണവത്തിക്കുന്നു. ശ്രീബീജാത്മികമായ വിദ്യയാണ് ശ്രീവിദ്യ.

മേൽകാണിച്ച തത്ത്വത്തെക്കുറിച്ച സുഭഗോദയത്തിൽ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ''ദശാദ്യാഃ പൂർണ്ണിമാന്താശ്ച, കലാഃ പഞ്ചദശൈവതു, ഷോഡശീതു കലാജ്ഞേയാ, സച്ചിദാനന്ദരൂപിണീ''. താഴെ ചേർക്കുന്നവയാകുന്നു പ്രതിപദം മുതലുള്ള ദശാദി പതിനഞ്ചുകലകളും. 1. ദശാ, 2. ദൃഷ്ടാ, 3. ദശതാ 4. വിശ്വരൂപാ, 5. സുദശനാ, 6. ആപ്യായമാനാ, 7. ആപ്യായമാനാ, 8. ആപ്യായാ 9. സമ്പൂർണാ, 10, ഇരാ, 11. ആപൂര്യമാണാ 12. ആപൂര്യമാണാ, 13. പൂരയന്തീ, 14. പൂർണ്ണാ 15. പൌർണ്ണമാസി. ഇവയിൽ ഓരോ കലക്കും അധിദേവതയായി നില്ക്കുന്നതു ത്രിപുരസുന്ദരി, കാമേശ്വരി, ഭഗമാലിനി മുതലായി മുമ്പു

പറഞ്ഞ പതിനഞ്ചു ദേവികളാകുന്നു. ഈ ദേവികളുടെ ശക്തിസമഷ്ടിയാകുന്നു ഷോഡശകലാധിപത്യം വഹിക്കുന്ന ചിദ്രൂപിക. സച്ചിദാനന്ദരൂപിണിയായി ശ്രീബീജത്താൽ ധ്യേയയായ ആ പരാശക്തിയുടെ അനുഭവത്തിൽ യോഗസന്ധാനം പൂർത്തിയാകുന്നു. ഷോഡശാക്ഷരീമന്ത്രം യോഗസാധനാതത്ത്വത്തെക്കുറിക്കുന്നു.

ഈ ഷോഡശവർണ്ണങ്ങളിൽ ഷോഡശനിത്യതത്ത്വങ്ങൾ അന്തർഭവിച്ചിരിക്കുന്നു. അവയിൽതന്നെ അമ്പതക്ഷരങ്ങളും അതിനാൽ അടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. ഈ അമ്പതക്ഷരങ്ങളെയും സൂര്യന്റെയും ചന്ദ്രന്റെയും അഗ്നിയുടെയും കലകളായിട്ടാണ് വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നത്. "ഷോഡശേന്ദോഃ കലാ, ഭാനോഃ ദ്വിർദ്വാദശ, ദശാനലേ, സാപഞ്ചാശൽ കലാത്മേയാ, മാതൃകാചക്രത്രിപിണി" എന്നതനുസരിച്ച ചന്ദ്രനു 16ഉം സൂര്യനു 24ഉം അഗ്നിക്ക് 10ഉം കലകളാകുന്നു ഉള്ളത്. സൂര്യചന്ദ്രാഗ്നിരൂപണ ഈ ശ്ലോകത്തിൽ കാണിച്ചിട്ടുള്ള പഞ്ചദശാക്ഷരീമന്ത്രം അതിനാൽ ഈ കലാവർണ്ണങ്ങളുടെയെല്ലാം സമാഹാരമാകുന്നു. സപ്തകലകൾക്കും ഉപരിയായി അവയെ ജനിപ്പിച്ചും പ്രകാശമാനമാക്കിയും സച്ചിദാനന്ദരൂപമുള്ള ഷോഡശകലാശക്തി പാലിക്കുന്നു. അതു ശ്രീബീജാത്മകമാണ്. സപ്തസാരഭൂതമായ ആ തത്ത്വത്തെ ദർശിക്കുവാൻ സഹായിക്കുന്നതുതന്നെ ശ്രീവിദ്യ.

സോമസൂര്യാനലാത്മകമായ ഈ മന്ത്രത്തിലെ തൃ
ഖണ്ഡങ്ങൾ ഇച്ഛാശക്തി, ജ്ഞാനശക്തി, ക്രിയാശക്തി
എന്നീ ശക്തിത്രയങ്ങളെയും, ജാഗ്രത്ത്, സ്വപ്നം,
സുഷുപ്തി എന്നീ അവസ്ഥാത്രയങ്ങളെയും, വിശ്വ
വൃത്തി, തൈജസവൃത്തി, പ്രാജ്ഞവൃത്തി എന്നീ വൃത്തി
ത്രയങ്ങളെയും സത്വാദിത്രിഗുണങ്ങളെയും മറ്റും ഘടി
പ്പിക്കുന്നു. ഇതിന്റെ ആദ്യഖണ്ഡത്തെ വാഗ്ഭവകൂട
മെന്നും ദ്വിതീയഖണ്ഡത്തെ കാമരാജകൂടമെന്നും തൃതീ
യഖണ്ഡത്തെ ശക്തികൂടമെന്നും വിളിച്ചുവരുന്നു. വാഗ്
ഭവകൂടംകൊണ്ട് ഭഗവതിയുടെ കിരീടം മുതൽ കഴുത്തു
വരെയും കാമരാജകൂടംകൊണ്ട് കഴുത്തു മുതൽ കടി
പ്രദേശംവരെയും, ശക്തികൂടംകൊണ്ട് കടിപ്രദേശം
മുതൽ പാദങ്ങൾ വരെയുമുള്ള ത്രിധ്യാനം മന്ത്രോച്ചാ
രണസമയത്തു ചെയ്യേണ്ടതാണ്. ശ്രീബിജംകൊണ്ട
ദേവിയുടെ വിഗ്രഹം ആപാദചൂഡം കണ്ടു ധ്യാനിക്കേ
ണ്ടതാകുന്നു. മന്ത്രോച്ചാരണക്രമങ്ങളെയും ധ്യാനസമ്പ്ര
പാടികളേയും ദേശികമുഖത്തിൽനിന്നു അറിഞ്ഞു
കൊള്ളണ്ടതാണ്.

ഉത്തമോത്തമവും വേദസാരവുമായ ശ്രീവിദ്യ
യുടെ അനന്തമാഹാത്മ്യം അവർണ്യമാകുന്നു. ശ്രീ
വിദ്യോപാസകന്മാക്ക് അസാധ്യമായി യാതൊന്നുമില്ല.
സായൂജ്യപ്രദായകമായ ഈ മന്ത്രഫലത്തെക്കുറിച്ചു രാജ
രാജേശ്വരീമന്ത്രത്തിൽ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു:—

"ചതുസ്സമുദ്രപര്യന്ത-ഭ്രമാനഫലദഃശിവേ, സഹ
സ്രകോടിഗോദാന ഫലദം സ്മൃതിമാത്രതഃ, കോട്യശ്വ
മേധഫലദം, ജരാമൃത്യു നിവാരണം, കിംപുനർബ്രഹ്മ
നോക്തേന ശിവസായുജ്യദായകം"

33.മൂ: സ്മരം യോനിം ലക്ഷ്മീം ത്രിതയമിദമാദൌ തവ
മനോ:
നിധായൈകേ നിത്യേ! നിരവധി മഹാഭോഗ
രസികാഃ
ഭജന്തി ത്വാം ചിന്ത മണിഗുണനിബദ്ധാക്ഷ
വലയാ
ശിവാഗ്നൌ ജുഹ്വന്തസ്സുരഭിഘൃതധാരാഹുതി
ശതൈഃ

ഭാ: മാരൻ യോനീ രമാദേവികളിവരെ മൂവാ
നിൻെറ മന്ത്രത്തിനും മു-
മ്പോരോന്നായ് ചേർത്തു നിത്യേ! നിരവധി
പരമാനന്ദഭോഗജ്ഞരായോർ
ധാരാളം കാമധുക്കിൻ ഘൃതലഹരി
ശിവാഗ്നിക്കു ഹോമിച്ചു,ശ്രദ്ധോ
ദാരം, ചിന്താമണിശ്രീജപവലയമണിഞ്ഞു
ള്ളിൽ നിന്നെബ്ഭജിപ്പൂ.

അ: മാരൻ=കാമരാജബീജം (ക്ലീം), യോനീ=ഭു
വനേശ്വരീബീജം (ഹ്രീം), രമാദേവി = ശ്രീബീജം
(ശ്രീം)നിത്യ = ആദ്യന്തരഹിത, നിരവധി പരമാനന്ദ
ഭോഗജ്ഞർ=നിരവച്ഛിന്നമായ പരമാനന്ദാനുഭവത്തെ

അറിയുന്ന യോഗീശ്വരന്മാർ, കാമധുക്ക് = കാമധേനു, ഘൃതലഹരി = ആജ്യധാര, ജപവലയം = ജപമാല, അണിഞ്ഞു = ധരിച്ചു.

വി: കാമരാജബീജം, ഭുവനേശ്വരീബീജം, ശ്രീ ബീജം ഏന്നീ താത്രയങ്ങളെ ഭഗവതിയുടെ മന്ത്രത്തിനു മുമ്പിൽ ചേർത്തു, ചിന്താമണിസമൂഹത്താൽ നിർമ്മിക്കപ്പെട്ട അക്ഷരമാലയും ധരിച്ചു കാമധേനുവിന്റെ ഘൃതധാരയാൽ ശിവാഗ്നിയിൽ അനേക ഹോമങ്ങൾ നടത്തി ശ്രീത്രിപുരസുന്ദരിയെ ധ്യാനിക്കുന്നവർ നിരവച്ഛിന്ന സച്ചിദാനന്ദഭവത്തെ നേടുന്നു. കാമരാജാദിബീജങ്ങളെ മന്ത്രത്തിനുമുമ്പിൽ ചേർത്തു അവർ ആന്തരമായ പൂജാവിധികളെക്കൊണ്ടാണ് ഭഗവതിയെ ആരാധിക്കുന്നത്. ബാഹ്യമായ പൂജകളെക്കൊണ്ടല്ല. ഈ ആന്തരപൂജാക്രമം 26-ാമത്തെ ശ്ലോകവ്യാഖ്യാനത്തിൽ കാണിച്ചതും അത്യുൽകൃഷ്ടവുമായ സമയാചാരത്തെ അനുസരിച്ചുള്ളതാകുന്നു. ശക്തിത്രികോണത്തിൽ യഥാവിധി സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട അഗ്നിയാകുന്നു ശിവാഗ്നി. അവർ കാമധേനുവിന്റെ ആജ്യധാരകളെക്കൊണ്ട് ശിവാഗ്നിയിൽ ആഹുതിചെയ്യുന്നു. സമയികൾ തങ്ങളുടെ കാമക്ഷോഭക്കാടിമനോമാലിന്യങ്ങളെ ഹൃദയകമലത്തിൽ ജ്വലിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന പരിശുദ്ധാഗ്നിയിൽ ഹോമിച്ചു, പരാശക്തിയുടെ ചിന്താസൂത്രത്തിൽ കോർക്കപ്പെട്ട. ചിന്താമണി

മാലയും ധരിച്ചു അന്തഃകരണവിശുദ്ധരായി വത്തി
ക്കുന്നുവെന്ന് സാരം. ജ്ഞാനാഗ്നി ഹൃദയത്തിൽ
സപ്തമാലിന്യങ്ങളേയും അകറ്റുമ്പോൾ അതിന്റെ
നിരവച്ഛിന്നപ്രകാശസ്ഫുരണം അവർ നേരിട്ടനുഭവിക്കു
ന്നു. അങ്ങിനെ അവർ പരമഹംസന്മാരായിത്തീരുന്നു.
ഈ ശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ള കാമരാജാദിബീജ
നിധാനക്രമത്തെ ഗുരുമുഖത്തിൽനിന്നു അറിഞ്ഞു
കൊള്ളേണ്ടതാകുന്നു.

34. മൂ: ശരീരം ത്വം ശംഭോഃ ശശിമിഹിര
വക്ഷോ ഽഹയുഗം
തവാത്മാനം മന്യേ ഭഗവതി നവാ
ത്മാനമനഘം
അതഃ ശേഷഃ ശേഷീത്യയമുഭയ
സാധാരണതയാ
സ്ഥിതഃ സംബന്ധോ വാം സമരസപ
രാനന്ദപരയോഃ.

ഭാ: ചന്ദ്രാർക്കസ്തനയുഗമാനവിലസം നിന്മേനി
യീശന്റെമെ-
യ്യെന്നായോപ്പു നവാത്മകാംഗമനഘം നിന്നംഗ
മെന്നായുമേ
നന്നായങ്ങിരുപേർക്കുമൊത്തവിധമായ്
ശേഷത്വശേഷിത്വമാം
ബന്ധം തുല്യരസണ നില്പിതു പര,യ്ക്കപ്പോൽ
പരാനന്ദനും

അ: ചന്ദ്രാർക്കസ്ഥനയുഗം=സൂര്യൻ, ചന്ദ്രൻ എന്നീ രണ്ടു മൂലകം, നവാത്മകാംഗം=പരമേശ്വരന്റെ ശരീരം, ശേഷതത്വം, ശേഷിതത്വം=അപ്രധാനത, പ്രധാനത, പരാ=പരഭൈരവി, പരാനന്ദൻ=ആനന്ദഭൈരവൻ.

വി: പരാനന്ദപരഭൈരവീരൂപന്മാരായ ശിവശക്തികളുടെ സമൈക്യത്തെ ഈ ശ്ലോകത്തിൽ സ്ഫുരിപ്പെടുത്തിപ്പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ശിവതത്വം പ്രധാനമെന്നോ ശക്തിതത്വം അപ്രധാനമെന്നോ വിചാരിക്കുവാൻ പാടില്ല. അപ്രകാരംതന്നെ ശക്തിതത്വം പ്രധാനമെന്നോ ശിവതത്വം അപ്രധാനമെന്നോ കരുതുവാനും പാടില്ലാത്തതാകുന്നു. കാരണം, രണ്ടു തത്വങ്ങളും അഭിന്നമായി നില്ക്കുന്നതുകൊണ്ടുതന്നെ. സൂര്യചന്ദ്രസ്ഥനങ്ങളുള്ള ഭഗവതിയുടെ ശരീരംതന്നെയാകുന്നു ശംഭുവിന്റെയും ശരീരം. നവാത്മാവായ ശിവന്റെ ശരീരം തന്നെ ഭഗവതിയുടെയും ശരീരം. ശിവശക്തിയോഗമുണ്ടാകാതെ യാതൊരു കാര്യവും ഉണ്ടാകുന്നില്ല. രണ്ടു തത്വങ്ങളും അഭിന്നതേജസ്സായി പ്രവർത്തിക്കുന്നു. ആ നിലയിൽ പ്രാധാന്യമോ അപ്രാധാന്യമോ അഥവാ ശേഷിതത്വമോ ശേഷതത്വമോ ശിവനിലും ശക്തിയിലും സാമരസ്യേണ നിലനില്ക്കുന്നുവെന്നല്ലാതെ ശിവതത്വം കൂടുതൽ പ്രധാനമെന്നും, ശക്തിതത്വം അപ്രധാനമെന്നും, ശക്തിതത്വം പ്രധാനമെന്നും ശിവതത്വം അപ്രധാനമെന്നും കരുതിക്കൂടാത്തതാണ്.

മഹാഭൈരവനെ ഈ ശ്ലോകത്തിൽ നവാത്മാവാ
യിപ്പറഞ്ഞിട്ടുള്ളത് നവവ്യൂഹാത്മകതത്വമുള്ളതുകൊ
ണ്ടാകുന്നു. കാലവ്യൂഹം, കലവ്യൂഹം, നാമവ്യൂഹം,
ജ്ഞാനവ്യൂഹം, ചിത്തവ്യൂഹം, നാദവ്യൂഹം, ബിന്ദു
വ്യൂഹം, കലാവ്യൂഹം, ജീവവ്യൂഹം എന്നിവ
യാണ് ശിവാത്മകങ്ങളായ നവവ്യൂഹങ്ങൾ. ശിവ
തത്വം നവവ്യൂഹാത്മകമെന്നതുപോലെതന്നെ ശക്തി
തത്വവും നവവ്യൂഹാത്മകമാകുന്നു. വാമാ, ജ്യേഷ്ഠാ,
രൌദ്രീ, അംബികാ, ഇച്ഛാ, ജ്ഞാന, ക്രിയാ, ശാന്താ,
പരാ എന്നിവയാണ് ശക്ത്യാത്മകങ്ങളായ വ്യൂഹങ്ങൾ.
ഈ ശിവവ്യൂഹങ്ങളിൽ ഓരോന്നും യഥാക്രമം ശക്തി
വ്യൂഹങ്ങളിൽ ഓരോന്നോടു ചേർന്നാണ് ജഗത്തത്ത്വാ
ത്മകങ്ങളായ നവവ്യൂഹങ്ങൾ ഉണ്ടായിട്ടുള്ളത്. നവ
വ്യൂഹങ്ങളായ ശിവന്നും ശക്തിക്കും നവാത്മാക്കൾ
എന്ന പേര് അതിനാൽ സമാനവും അനവദ്യവുമാ
കുന്നു. ഈ വ്യൂഹങ്ങളുടെ താദാത്മ്യത്താൽ അവർ ഒരേ
വിധത്തിൽ പരസ്പരാപേക്ഷയുള്ളവരാകുന്നു. ഭൈരവി
ഭൈരവന്മാർക്ക് അഥവാ ശക്തിക്കും ശിവന്നും അന്യോ
ന്യാപേക്ഷയാ സംഭവിക്കുന്ന നവവിധൈക്യത്തെ
അറിയുന്നതുതന്നെയാണ് കൌളമതരഹസ്യം. ശിവ
ശക്തിതത്വങ്ങളുടെ സാമരസ്യം അപ്പോൾ അനുഭവ
പ്പെടുന്നതാണ്.

"നവവ്യൂഹാത്മകോദേവഃ പരാനന്ദഃ പരാത്മകഃ
നവാത്മാഭൈരവോദേവോ, ഭുക്തിമുക്തി
പ്രദായകഃ

പരാനന്ദപരാശക്തിഃ ചിദ്രൂപാനന്ദഭൈരവീ
തയോയ്ക്യാ സാമരസ്യം, ജഗദുല്ലസ്യതേ തദാ."

35.മൂ: മനസ്സ ംവ്യോമസ്സ ംമരുദസി മരുത്സാരഥി
രസി
ത ംമാപസ്സ ംഭ്രമിസ്സ ംയിപരിണതായാം
നഹി പരം
ത ംമേവ സ ാത്മാനം പരിണമയിതും
വിശ ംവപുഷാ
ചിദാനന്ദാകാരം ശിവയുവതിഭാവേന
ബിഭ്രതേ.

ഭാ: നീതാനല്ലോ മനസ്സും ദിവവുമനിലനും
വഹനിയും വാരിയും പാ-
രേതാനും നീയൊഴിഞ്ഞിട്ടൊരുപൊഴയു
നിലക്കൊംവതുണ്ടോ ഭവാനി!?
നീ താൻ നിന്നെ നിനക്കിൽ പരമത
നിലയായ് വിശ ംരൂപത്തിലാക്കാൻ
ചേതസ്സിൽ നിണ്ണയിച്ചു ശിവയുവതി
ചിദാനന്ദ വേഷംധരിച്ചു.

അ: ദിവം=ആകാശം, അനിലൻ=വായു, വഹനി=അഗ്നി, പാര്=ഭൂമി, ഭവാനി=പാർവ്വതി; പരിണതം=പരിണമിക്കപ്പെട്ട, ചിദാനന്ദവേഷം = ജ്ഞാനാനന്ദവേഷം.

വി: ശക്തിയുടെ പരിണതരൂപംതന്നെയാണ് ലോകത്തിലുള്ള സമസ്തവസ്തുക്കളുമെന്നും ഈ ശ്ലോക

ത്തിൽ പറയുന്നു. മനസ്സും ആകാശവും വായുവും അഗ്നിയും ജലവും ഭൂമിയുമെല്ലാം ശക്തിരൂപങ്ങൾ തന്നെ. ശക്തിയില്ലാതെ യാതൊന്നിനും അവസ്ഥിതിയില്ല. പ്രപഞ്ചരൂപത്തിൽ തന്നെത്തന്നെ പരിണമിപ്പിക്കുന്നതിന്നായി ശക്തിരൂപിണി ശിവയുവതിയായി ചിദാനന്ദവേഷം ധരിച്ചിരിക്കുന്നു. ഈ വസ്തുത ശിവശക്തിതത്വങ്ങളുടെ സംയോഗംകൊണ്ടാണ് പ്രപഞ്ചമുണ്ടായതെന്നു് കുറിക്കുന്നു. സൃഷ്ടിക്കുമ്പോഴും ഈ രണ്ടു തത്വങ്ങളുടെയും സമ്മേളനം ആവശ്യമാകുന്നു. ശിവശക്തിതത്വങ്ങൾക്ക് ഉഭയസാധാരണമായ പ്രാധാന്യമുണ്ടെന്നുള്ളതെന്നു് മുൻശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞതിനെത്തന്നെ ഇവിടെയും സമർത്ഥിച്ചിരിക്കുന്നു. ശക്ത്യാത്മകമായ വിശ്വപരിണാമത്തെപ്പറ്റി ചതുശ്ശ്രുതിയിൽ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

"സ്ഥൂലസൂക്ഷ്മവിഭേദേന, ലോകസ്യോല്പത്തി മാതൃകാ
കബളീകൃതനിശ്ശേഷ-തത്വഗ്രാമസ്വരൂപിണീ, യസ്യാംപരിണതായാംഖനകീഞ്ചിൽപരമിഷ്യതേ"

ശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞ മനസ്സ്, ആകാശം മുതലായ തത്വങ്ങൾ ഷഡാധാരചക്രങ്ങളിൽ ഓരോന്നിലും ഉള്ള തത്വമാണെന്നു് വ്യക്തമായിട്ടുണ്ടല്ലോ. ശിവശക്തിതത്വങ്ങൾതന്നെ ഷൾതത്വപരിണാമേണ ഷഡാധാരചക്രങ്ങളിൽ കുടികൊള്ളുന്നുവെന്നു് അതിനാൽ ഗ്രഹിക്കേണ്ടുന്നതാകുന്നു.

36.മൂ: തവാജ്ഞാചക്രസ്ഥം തപനശശികോടിദ്യുതി
ധരം
പരം ശംഭും വന്ദേ പരിമിളിതപാർശ്വം
പരചിതാ
യമാരാധ്യൻ ഭക്ത്യാ രവിശശിശുചീനാമ
വിഷയേ
നിരാലോകേ ലോകേ വിവസതി ഹി ഭാലോക
ഭവനേ.

ഭാ: നിന്നാജ്ഞാചക്രമാസ്ഥം ദിനമണി
ശശികോടിപ്രകാശം പരന്തം
മിന്നിപ്പാർശ്വചിഹ്നാഖ്യം കല പരയൊടെഴും
ശംഭുവെക്കുമ്പിടുന്നേൻ
നന്നായ്ഭക്തികൂടും ശിവഭജനപരർപാപ്പി
തക്കേന്ദുവഹ്നി-
ക്കെന്നും ചെല്ലാനസാദ്ധ്യം നയനവിഷമ
മേകാന്ത ഭാലോകലോകേ.

അ:—ദിനമണിശശികോടിപ്രകാശം = കോടിസൂ
ര്യന്മാരുടേയും ചന്ദ്രന്മാരുടേയും പ്രകാശം. പാർശ്വ=
ഇടഭാഗത്തും വലഭാഗത്തും, ചിഹ്നാഖ്യം=ചിൽ എന്ന
പേരോടുകൂടിയത്, അക്കേന്ദുരശ്മി=സൂര്യചന്ദ്രന്മാരുടെ
രശ്മി, നയനവിഷമം=കാണ്മാൻ അസാദ്ധ്യമായത്,
ഭാലോകലോകം=ജ്യോൽസ്നാമയലോകം.

വി:—ഈ ശ്ലോകംമുതൽ 41വരെയുള്ള ശ്ലോകങ്ങളിൽ കുണ്ഡലിനീശക്തിയെ ചക്രങ്ങളിൽ ഉയർത്തി ധ്യാനിക്കുന്ന സമയം പൂജാതത്ത്വങ്ങളെ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. മൂലാധാരാദി ഷഡ്ചക്രങ്ങളിൽ കുണ്ഡലിനി പ്രവേശിക്കുമ്പോഴുണ്ടാകുന്ന അനുഭവങ്ങളെ ഈ ശ്ലോകങ്ങൾ വിവരിക്കുന്നു. അവരോഹണക്രമത്തിലാണ് ആരോഹണക്രമത്തിലല്ല ഇവയെ വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നത്. ആജ്ഞാചക്രംവരെ കുണ്ഡലിനീപ്രബോധം ചെയ്യുവാൻ സാധിക്കുന്ന ആൾക്ക് ശിവശക്തിതത്ത്വങ്ങളുടെ സാക്ഷാൽക്കാരമുണ്ടാകുകയും അപ്പോൾതന്നെ ജ്യോതിർമ്മയലോകത്തിൽ നിവസിക്കുവാൻ സാധിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. ശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞ ഭഗവതിയുടെ ആജ്ഞാചക്രം, സഹസ്രദളകമലാന്തർഗ്ഗതമായ ബൈന്ദവീസ്ഥാനം ആകുന്നു. നിരവച്ഛിന്നമായ ജ്ഞാനപ്രകാശത്താൽ ജ്യോൽസ്നാമയമായ ആ ലോകത്തിൽ ശിവൻ കോടിസൂര്യചന്ദ്രന്മാരുടെ ശോഭയോടുകൂടിയും ഇടത്തും വലത്തും പരചിൽകലകൾ ചേർന്നും വർത്തിക്കുന്നു. "കോടിസൂര്യപ്രതീകാശം ചന്ദ്രകോടിസുശീതളം" എന്നു് പരശംഭുവിന്റെ ഈ രൂപത്തെ വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. നിത്യജ്ഞാനഭാസുരമായ ഈ ജ്യോതിർമ്മയലോകം സ്വപ്രകാശത്താൽതന്നെ പ്രദീപ്തമാകുന്നു. അവിടെ താഴെയുള്ള സൂര്യചന്ദ്രാഗ്നികളുടെ കിരണങ്ങൾക്ക് എത്തുവാൻ കഴിയുന്നില്ല. സ്വാധിഷ്ഠാനാഗ്രത്തിൽ അഗ്നിമണ്ഡലവും അനാഹതചക്രാഗ്രത്തിൽ

സൂര്യമണ്ഡലവും സ്ഥിതിചെയ്യുന്നുവെന്നു മുമ്പ് പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലോ. മൂലാധാരം മുതൽ ആജ്ഞാചക്രംവരെ ഈ അഗ്നിസൂര്യചന്ദ്രന്മാരുടെ ആകെയുള്ള 360 കിരണങ്ങളും സഞ്ചരിക്കുന്നു. എന്നാൽ അതിനും ഉപരിയായി വർത്തിക്കുന്ന സഹസ്രാരചന്ദ്രമണ്ഡലം സപ്രകാശപൂർണ്ണവും താഴെയുള്ള സൂര്യചന്ദ്രാഗ്നികിരണങ്ങൾക്കു വ്യത്യസ്തവുമാകുന്നു. ജ്ഞാനാനന്ദപ്രദീപ്തമായ ആ ജ്യോൽസ്നാമയലോകത്തിൽ വർത്തിക്കുന്ന പരശംഭുവിനെ ആരാധിക്കുവാൻ സാധിക്കുകയാണെങ്കിൽ, അഥവാ കുണ്ഡലിനീശക്തിയെ സഹസ്രദളപദ്മത്തിൽ സുധാസിന്ധുസ്ഥാനത്തിൽ പ്രവേശിപ്പിച്ചു നിരവച്ഛിന്നപ്രകാശസ്വരൂപനായ പരശംഭുവോടുകൂടി രമിപ്പിക്കുകയാണെങ്കിൽ, ശിവശക്തിതത്ത്വങ്ങളുടെ സാക്ഷാൽക്കാരം സാധകനു സാധിക്കുകയാണെങ്കിൽ, അവൻ സൂക്ഷ്മാഭിവ്യക്തിയുടെ സർവ്വസങ്കേതരൂപമായ ആ സ്ഥലത്തിൽ അതിലും സൂക്ഷ്മത കുറഞ്ഞ ചന്ദ്രസൂര്യാഗ്നിമണ്ഡലങ്ങളിൽനിന്നുള്ള കിരണങ്ങളുടെ യാതൊരു സമ്പർക്കവുമില്ലാതെ ഏകാന്തമായ ജ്യോൽസ്നാമയമണ്ഡലത്തിൽ, ജ്ഞാനപരാകലകളുള്ള ശംഭുവിന്റെ സാന്നിധ്യത്തിൽ, അജ്ഞാനതിമിരം തീരെ നീങ്ങി നിരതിശയാനന്ദപ്രദവും നിസ്തുലവുമായ പ്രകാശധോരണി ചുറ്റും പരമ പരിശുദ്ധമായ ആ ലോകത്തിൽ വസിക്കുന്നു. സുധാസമുദ്രമധ്യത്തിൽ അവന്റെ മനസ്സ് ക്രീഡിച്ചു

അനിവ്വാച്യമായ ആനന്ദമനുഭവിക്കുന്നു. പരമജ്ഞാന സ്വരൂപനായ പരശംഭുവിന്റെ ലോകത്തിൽ അവൻ നിരതിശയസുഖത്തെ നേടി നിവസിക്കുന്നു.

37.മൂ: വിശുദ്ധൌ തേ ശുദ്ധസ്ഫടികവിശദം
വ്യോമജനകം
ശിവം സേവേ ദേവീമപി ശിവസമാന
വ്യവസിതാം
യയോ കാന്ത്യാ യാന്ത്യാഃ ശശികിരണസാരൂപ്യ
സരണേഃ
വിധൂതാന്തർദ്ധ്വാന്താ വിലസതി ചകോരീവ
ജഗതീ.

ഭാ: നൈർമ്മല്യസ്ഫുടമാം പളുങ്കൊളിയെഴും ദ്യോവിൻ
പിതാവാം ശിവൻ
തന്നേയ് നിന്റെ വിശുദ്ധിയിൽ ശിവയൊടും
ഭക്ത്യാ ഭജിക്കുന്നഞാൻ.
നന്നുശുദ്ധ വിലാസി തൽദ്യുതിയണഞ്ഞാ
ലോകി തന്നുള്ളിലായ്
ചെമ്മേ പൊങ്ങുമിരുട്ടൊഴിഞ്ഞു വില സീടുന്നു
ചകോരീസമം.

അ:—നൈർമ്മല്യസ്ഫുടം = പരിശുദ്ധതയാൽ തെളിഞ്ഞത്, ദ്യോവ് = ആകാശതത്വം, മുശുദ്ധ വിലാസി = മനോഹരമായ ചന്ദ്രകാന്തിയോടുകൂടിയത്, ദ്യുതി=ശോഭ, ചകോരി=ചെമ്പോത്ത്.

വി:—ആകാശതത്ത്വാത്മകമായ വിശുദ്ധിചക്രത്തിൽ ശുദ്ധസ്ഫടികസങ്കാശമായ പ്രഭയോടുകൂടി ആകാശജനകനായ ശിവനെയും ശിവസമാനമായി പ്രവർത്തിക്കുന്ന ശക്തിയെയും സാധകൻ ഉപാസിക്കുന്നു. ആജ്ഞാചക്രം മനസ്തത്ത്വാത്മകമാണല്ലോ മനസ്സിൽ നിന്നുതന്നെയാണ് ആകാശത്തിന്റെ ഉല്പത്തി. "തസ്മാദ്വാ ഏതസ്മാദാത്മന ആകാശസ്സംഭൂതഃ" എന്ന് ശ്രുതി. വിശുദ്ധിചക്രത്തിൽ ഉള്ള ശിവശക്തികളിൽ നിന്നു ചന്ദ്രകിരണങ്ങൾക്കു സദൃശമായ കാന്തിമാലകൾ നിസ്സരിക്കുന്നു. ഈ കാന്തിയാൽ ചന്ദ്രകിരണങ്ങളെക്കൊണ്ട് ചകോരപ്പക്ഷികൾക്കെന്നപോലെ സാധകോത്തമങ്ങൾക്ക് ആനന്ദാനുഭവമുണ്ടാകുന്നു. ആ ശോഭയിൽ അവരുടെ മനസ്സിലുള്ള തിമിരം മുഴുവനും അകലുന്നു. സ്ഫടികസദൃശമായ ബ്രഹ്മജ്ഞാനപ്രകാശത്താൽ അവർ നിത്യാനന്ദനിമഗ്നരായി സമുല്ലസിക്കുന്നു.

38. മൂ: സമുന്മീലത്സംവിൽകമലമകരന്ദൈകരസികം
ഭജേ ഹംസദ്വന്ദ്വം കിമപി മഹതാം
മാനസചരം
യദാലാപാദഷ്ടാദശഗുണിതവിദ്യാപരിണതിഃ
യദാദത്തേ ദോഷാദ്ഗുണമഖിലമദ്ഭ്യഃ
പയ ഇവ.

ഭാ: ഫുല്ലജ്ഞാനാംബുജത്തിൻ മധുവിലതിരസാൽ,
യോഗികൾമാനസത്തിൽ

സോല്ലാസം സഞ്ചരിക്കുന്നിണയെഴുമരയന്ന-
ങ്ങളെക്കൈതൊഴുന്നേൻ.
ചൊല്ലാളും വിദ്യപത്തെട്ടവരുടെ മധുരാ-
ലാപമത്രേ, ഗുണം താ-
നല്ലാഭോഷത്തിൽനിന്നേല്ക്കുവതഖിലമവർ
നീരിലാം പാലുപോലെ.

അ:—ഫുല്ലജ്ഞാനാംബുജം=വികസിച്ച ജ്ഞാന മാകുന്ന താമര, സോല്ലാസം=ഉല്ലാസത്തോടുകൂടി, മധുരാലാപം=മധുരസംഭാഷണം.

വി:—ഈ ശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ള ജ്ഞാനാംബുജം ജ്ഞാനൈകനിലയമായ ഹൃദയാബ്ജം അല്ലെങ്കിൽ അനാഹതചക്രമാകുന്നു. യോഗികളുടെ മാനസമാകുന്ന മാനസസരസ്സിൽ ജ്ഞാനാംബുജപുഷ്പരസം നുകർന്നു സഞ്ചരിക്കുന്ന ഹംസദമ്പതിമാരായിട്ടാണ് ഇവിടെ ശിവനെയും ശക്തിയെയും വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നത്. ഹംസങ്ങൾ ഏതുവിധത്തിൽ താമരത്തേൻ കുടിക്കുന്നതിൽ താല്പര്യം പ്രദർശിപ്പിക്കുന്നുവോ, അപ്രകാരംതന്നെ ശിവശക്തിരൂപങ്ങളായ ഈ അരയന്നങ്ങൾ ജ്ഞാനത്താമരയിലെ തേൻ കുടിക്കുന്നതിൽ ഇഷ്ടപ്പെടുന്നു. സമയികൾ സംവിൽകമലത്തിൽ പരമഹംസമിഥുനത്തെ ഉപാസിക്കുന്നു. ഈ ഹംസങ്ങളുടെ മധുരസംഭാഷണമാണ് ശിക്ഷ, കല്പം, വ്യാകരണം, നിരുക്തി മുതലായ പതിനെട്ട് വിദ്യകളായി പരിണ

മിച്ചത്. അരയന്നങ്ങൾ നീരിൽനിന്നു പാലിനെ വേർതിരിച്ചെടുക്കുന്നതുപോലെ ഈ പരമഹംസങ്ങൾ ദോഷത്തിൽനിന്നു ഗുണത്തെ മുഴുവനും എടുക്കുന്നു. അനാഹതത്തിൽ കുണ്ഡലിനീപ്രബോധമുണ്ടാക്കിയ സാധകന്നു് അഷ്ടാദശവിദ്യാന്തകമായ സകലകലാവല്ലഭതയും ഗുണപ്രാധാന്യവും സിദ്ധിക്കുന്നുവെന്നു താല്പര്യം.

39.മൂ: തവ സ്വാധിഷ്ഠാനേ ഹുതവഹമധിഷ്ഠായ
നിരതം
തമീഡേ സംവർത്തം ജനനി! മഹതീം താം
ച സമയാം
യദാലോകേ ലോകാൻ ദഹതി മഹതി
ക്രോധകലിതേ
ദയാർദ്രാ യാ ദൃഷ്ടിഃ ശിശിരമുപചാരം
രചയതി.

ഭാ: സ്വാധിഷ്ഠാനത്തിലാളും പ്രളയദഹനനിൽ
ക്രീഡചെയ്യുന്ന രുദ്ര-
ശ്രീധാമത്തേയുമൊപ്പം ജനനി! മഹതിയാം
ശക്തിയേയും തൊഴുന്നേൻ.
ക്രോധച്ചെന്തീപൊഴിക്കുന്നവരുടെ മിഴിയിൽ
ലോകമെല്ലാം ദഹിക്കേ-
ണ്ടെന്നുധിച്ചു നീ ദയാർദ്രേക്ഷണമൊടതിനണ-
യ്ക്കുന്ന ശീതോപചാരം.

അ:—പ്രളയദഹനൻ = പ്രളയാഗ്നി, ശ്രീധാമം= ശോഭാവിഗ്രഹം, ബോധിച്ചു = അറിഞ്ഞു, ദയാർദ്രേക്ഷണം=ദയാർദ്രകടാക്ഷം.

വി:—അഗ്നിതത്ത്വാത്മകമായ സ്വാധിഷ്ഠാനത്തിലുള്ള അഗ്നിയെ കാമാഗ്നിയായി കല്പിച്ചു, അതിൽ ക്രീഡിക്കുന്ന സംഹാരരുദ്രനെയും ഒപ്പം അഗ്നിജ്വാലാസ്വരൂപിണിയായ ശക്തിയെയും സാധകൻ ധ്യാനിക്കുന്നു. സംഹാരരൂപം കൈക്കൊണ്ട ഇവരുടെ ക്രോധരൂക്ഷമായ വീക്ഷണത്തിൽ സമസ്തലോകങ്ങളും ദഹിക്കവേ, അവയ്ക്ക് ശീതളോപചാരം ചെയ്യുന്നത് മണിപൂരസ്ഥയായ ദേവിയുടെ കൃകടാക്ഷംതന്നെയാണ്. ദയാർദ്രമായ ആ കടാക്ഷവീക്ഷണം ശീതോപചാരം നല്കി ജഗത്തിനെ നാശത്തിൽനിന്ന് രക്ഷിക്കുന്നു. മഹാസംഹാരകാലത്തിൽ ദഹിച്ച ഭുവനങ്ങൾക്ക് പുനരുജ്ജീവനശക്തിയെ നൽകുന്നതു് ഭഗവതിയാണെന്ന് മുൻശ്ലോകങ്ങളിലും പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുണ്ട്. സ്വാധിഷ്ഠാനചക്രത്തിൽ ശിവശക്തിരൂപങ്ങളെ ഈ ശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞ നിലയിൽ ഭജിക്കുന്ന സാധകന്ന് സർവ്വവും ഭസ്മമാക്കുന്ന അഗ്നിയെക്കൂടി ശീതളസുഖദമാക്കിത്തീർക്കുവാൻ സാധിക്കുന്നു. ഭസ്മീകൃതങ്ങളായ സാധനങ്ങളെ പൂർവ്വസ്ഥിതിയിൽ കൊണ്ടുവരുന്നതിനും ഉഷ്ണാധിക്യമുള്ള രോഗങ്ങളെ ഭസ്മമിട്ടു ഭേദപ്പെടുത്തുന്നതിനും ഈ ധ്യാനം ഉതകുന്നു.

40. മൂ: തടിതപന്തം ശക്ത്യാ തിമിരപരിപന്ഥീ സ്മരണയാ
സ്മരന്നാനാരത്നാഭരണപരിണദ്ധേന്ദ്രധനുഷം
തവ ശ്യാമം മേഘം കമപി മണിപൂരൈകശരണം
നിഷേവേ വർഷന്തം ഹരമിഹിരതപ്തം ത്രിഭുവനം.

ഭാ: മിന്നി, ക്കുരിരുളിന്നു ശത്രുതയെഴും
ശമ്പാഭയാം ശക്തിയോ-
ടൊന്നിച്ചു മണിഭൂഷണങ്ങൾ വിരചി-
ച്ചുള്ളിന്ദ്രചാപത്തൊടും
നന്ദിച്ചു ഹരസൂര്യതപ്തഭുവനം
മൂന്നിങ്കലും മാരിയു-
ന്നാശ്യാമളനീരദത്തെ മണിപൂ-
രത്തിൽ നിഷേവിപ്പു ഞാൻ.

അ: ശമ്പാഭ=മിന്നലിന്റെ ശോഭ, മണിഭൂഷണങ്ങൾ=രത്നാഭരണങ്ങൾ, ഇന്ദ്രചാപം=മഴവില്ല്, ഹരസൂര്യതപ്തഭുവനം = കാലരുദ്രനാൽ തപിപ്പിക്കപ്പെട്ട ലോകം, ശ്യാമളനീരദം=കറുത്ത മേഘം, നിഷേവിപ്പു=സേവിക്കുന്നു.

വി: ജലതത്ത്വാത്മകമായ മണിപൂരത്തിൽ കുണ്ഡലിനീപ്രബോധംചെയ്ത സാധകന് ശിവശക്തിരൂപങ്ങൾ എങ്ങിനെ അനുഭവപ്പെടുന്നുവെന്നു ഈ ശ്ലോകത്തിൽ പറയുന്നു. മണിപൂരചക്രം താമിസ്രലോകമാ

UNIVERSITY LIBRARY
7 JAN 1987

കുന്നു. അവിടെ നിറഞ്ഞ കൂരിരുളിന്നു് ശത്രുതേജ പ്രകാശിക്കുന്ന മിന്നലാകുന്നു ശക്തി. ശിവനാകട്ടെ, നാനാരത്നാഭരണങ്ങളുടെ ശബളിതവർണ്ണംകൊണ്ടു് മഴ വില്ലു് ധരിച്ചവിധം വിചിത്രാകാരനായി പരിലസി ക്കുന്നു. മുൻശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞപ്രകാരം കാലരുദ്ര നാൽ ദഹിപ്പിക്കപ്പെട്ട ജഗത്തിനെ നാശത്തിൽനിന്നു് രക്ഷിക്കുന്നതിന്നായി ശ്യാമളമേഘസ്വരൂപനായ ശി വൻ മാറി തുകുന്നു.

"മണിപൂരൈകവസതിഃ പ്രാവൃഷേണ്യ
സ്സദാശിവഃ
അംബുദാത്മതയാ ദാതി സ്ഥിരസൌദാമിനീ
ശിവാ"

എന്നു് സിദ്ധഘടികയിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ശി വന്റെ ജലവർഷണകർമ്മത്തിന്നനുസരിച്ചു മഴക്കാല ത്തെക്കുറിക്കുന്ന മിന്നൽപിണർ, മഴവില്ലു്, എന്നിവ അദ്ദേഹത്തിൽ ചേർന്നതായി പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. മാന്ത്രികന്മാർ ജ്വരാദി ഉഷ്ണരോഗശമനത്തിന്നായി ഈ ശ്ലോകം നൂറെറ്റുരു വെള്ളം തളിച്ചു രോഗികളെ സുഖ പ്പെടുത്തുന്നു.

41. മൂ: തവാധാരേ മൂലേ സഹ സമയയാ ലാസ്യപരയാ
നവാത്മാനം മന്യേ നവരസമഹാതാണ്ഡവനടം
ഉഭാഭ്യാമേതാഭ്യാമുദയവിധിമുദ്ദിശ്യ ദയയാ
സനാഥാഭ്യാം ജജ്ഞേ ജനകജനനീമജ്ജഗദിദം.

ഭാ: മൂലാധാരസ്ഥലത്തിൽ നവരസകലിതം
താണ്ഡവം ചെയ്യുകൂടെ
സ്ത്രീലാസ്യത്തെ നടത്തും സമയയൊടു നവാ
ത്മാവിനെ നണ്ണിടുന്നേൻ.
ചേലാന്നീരണ്ടുപേരും സദയമുദയമുണ്ടാ
കയെന്നോക്കൊണ്ടാ–
ണീലോകം താൻ ജനിച്ചു ജനകജനനിമാർ
തങ്ങളാലേ സനാഥം.

അ:—കലിതം = കലർന്ന, താണ്ഡവം = പുരുഷനൃത്തം. ലാസ്യം=സ്ത്രീനൃത്തം, സമയ=ശക്തി (ദേവി), നവാത്മാവ്=ശിവൻ, ഉദയം=ഉല്പത്തി.

വി: ഭ്രൂമധ്യാത്മകമായ മൂലാധാരത്തിൽ ലോകത്തിന്റെ ജനകജനനീഭാവംപൂണ്ട ശിവനേയും ശക്തിയേയും സാധകൻ നത്തനോൽസുകരായ നിലയിൽ ധ്യാനിക്കുന്നു. ശൃംഗാരാദിനവരസങ്ങളെ സ്മരിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു് ആനന്ദഭൈരവൻ താണ്ഡവം ചെയ്യുന്നു. കൂടെത്തന്നെയുള്ള പരഭൈരവി സമരസത്തോടെ ലാസ്യപരയായി വർത്തിക്കുന്നു. ഈ നൃത്തത്തിൽ സ്മരിക്കുന്ന നവരസങ്ങൾ പ്രാണിലോകങ്ങളുടെ ജീവിതവ്യാപാരത്തിൽ അനുഭവപ്പെടുന്ന വികാരവിശേഷങ്ങൾ തന്നെയാണു്. ഉദ്ദിച്ചുപോയ ലോകത്തെ വീണ്ടും ഉല്പാദിപ്പിക്കുന്നതിന്നാണു് ആനന്ദഭൈരവിയുടെയും ആനന്ദഭൈരവന്റെയും രൂപത്തിൽ ശക്തിയും ശി

വനും സാമരസ്യേണ പ്രവത്തിക്കുന്നതു്. അവർ ദയാപൂർവ്വം ഇച്ഛാമാത്രത്താൽ സർവ്വ ജഗത്തുകളെയും ഉത്ഭവിപ്പിക്കുന്നു. കരുണാതരംഗിതചിത്തത്തോടെ ജഗൽസൃഷ്ടിചെയ്ത ഈ ആദിദമ്പതികൾതന്നെയാണ് ലോകത്തിന്റെ മാതാപിതാക്കന്മാർ.

ജഗദുല്പത്തിയിൽ ദയാപൂർണ്ണം പ്രവത്തിക്കുന്നതിൽ ശിവനും ശക്തിയും ഒരുപോലെ ജാഗരൂകരാകുന്നു. ഈ ശ്ലോകത്തിൽ 'സമയ' എന്നു് ദേവിക്കായി നിർദ്ദേശിച്ച പദം ഈ തത്വത്തെ കുറിക്കുന്നു. ശക്തിക്കു് ശിവനോടു് അഞ്ചു് വിധത്തിൽ സാമ്യമുണ്ടു്. ശിവനും് ശക്തിയോടും അപ്രകാരംതന്നെ. അതിനാൽ ശിവരൂപവും ശക്തിരൂപവും സമപ്രധാനങ്ങളാകുന്നു. അധിഷ്ഠാനസാമ്യം, അനുഷ്ഠാനസാമ്യം, അവസ്ഥാനസാമ്യം, രൂപസാമ്യം, നാമസാമ്യം എന്നിവയാണു് ഈ അഞ്ചുവിധം സാമ്യങ്ങൾ. ഈ സാമ്യങ്ങളെ പ്രകൃതമായ മൂലാധാരത്തിൽ ധ്യാനിക്കുന്ന ശിവശക്തികളെ സംബന്ധിച്ചു അല്പംവിവരിക്കാം. ആനന്ദഭൈരവനായും ഭൈരവിയായും വർത്തിക്കുന്ന ഇവർ രണ്ടുപേരുടെയും അധിഷ്ഠാനം മൂലാധാരമാകയാൽ അധിഷ്ഠാനസാമ്യം സിദ്ധമായി. പ്രപഞ്ചങ്ങളുടെ ജനകഭാവവും ജനനീഭാവവും വഹിക്കുന്ന ഉല്പാദനക്രിയ നടത്തുന്നതിനാൽ ഈ രണ്ടുപേരുടെയും അനുഷ്ഠാനവും ഒന്നുതന്നെ. അതിനാൽ അനുഷ്ഠാനസാമ്യവും സിദ്ധിച്ചു. ഇവിടെ ഭൈരവിയും ഭൈരവനും ഒരുപോലെ നൃത്തംചെയ്യുന്ന അവസ്ഥയി

ലായിരിക്കയാൽ അവസ്ഥാനസാമ്യവുമായി. നവാത്മാവ് എന്ന നാമം ശിവനും ശക്തിക്കും ഒരുപോലെ യോജിച്ചതാണെന്നു് മുമ്പ് പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലോ. അതിനാൽ നാമസാമ്യം സിദ്ധിച്ചു. ആനന്ദഭൈരവനും ഭൈരവിയും ഇവിടെ ജപാപുഷ്പസങ്കാശമായ വർണ്ണരൂപങ്ങളോടുകൂടിയവരാകയാൽ രൂപസാമ്യവും സിദ്ധമായി. "ജപാകുസുമസങ്കാശൌ, മദഘൂർണ്ണിതലോചനൌ, ജഗതഃ പിതരൌ വന്ദേ ഭൈരവീഭൈരവാത്മകൌ" എന്നു് ആനന്ദഭൈരവഭൈരവീരൂപന്മാരെ വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. ഈ നിലയിൽതന്നെ മൻഗ്ലോകങ്ങളിൽ ആധാരചക്രങ്ങളിൽ ധ്യേയങ്ങളായിക്കൊട്ടിയ ശിവന്റെയും ശക്തിയുടെയും രൂപങ്ങൾക്കെല്ലാം പഞ്ചസാമ്യതയുണ്ടു്. അവയെ സമയമതതത്വനിരൂപണത്തിൽ സമഗ്രമായി വിവരിച്ചിരിക്കുന്നു.

പ്രകൃതിപുരുഷരൂപന്മാരായ ശക്തിയും ശിവനും ലാസ്യനാട്യങ്ങളിൽ ഏർപ്പെട്ടപ്പോൾ ജഗത്തുണ്ടായി സ്ഥിതിചെയ്കയും ലാസ്യനൃത്താവസാനത്തിൽ ജഗത്സംഹാരം നടക്കുകയും ചെയ്യുന്നുവെന്ന കൌളസിദ്ധാന്തത്തെ ഈ ശ്ലോകം അനുസ്മരിപ്പിക്കുന്നു. സകലജീവജാലങ്ങൾക്കും കർമ്മാനുസൃതങ്ങളായ ഫലങ്ങൾ നൽകുന്നതിനായും പുരുഷാർത്ഥങ്ങളെ സമ്പാദിക്കുവാൻ സഹായിക്കുന്നതിനായും ദയാപൂർവ്വം, പ്രളയാനന്തരം ജഗത്തു് സൃഷ്ടിച്ചു യോഗക്ഷേമം നിർവ്വഹിക്കുന്നതു് പ്രകൃതിപുരുഷന്മാരായി ചരിലസിക്കുന്ന ആന

ന്ദഭൈരവിയും ആനന്ദഭൈരവനുമാണെന്ന് സാരം. ആ പരാശക്തിയേയും പര നന്ദനെയും സാധകൻ മൂലാധാരത്തിൽ ആനന്ദനത്തനങ്ങളിൽനിന്ന് ജീവികളുടെ വികാരോല്പാദകങ്ങളായ നവരസങ്ങളെപ്പൊഴിച്ചു ജഗത്സൃഷ്ടിചെയ്യുന്നവരായ നിലയിൽ ധ്യാനിക്കുന്നു.

42. മൂ: ഗതൈർമ്മാണിക്യത്വം ഗഗനമണിഭിഃ
സാന്ദ്രഘടിതം
കിരീടം തേ ഹൈമം ഹിമഗിരിസുതേ!
കീർത്തയതി യഃ
സ നീഡേയച്ഛായാച്ഛുരണശബളം
ചന്ദ്രശകലം
ധനുഃ ശൌനാസീരം കിമിതി ന നി-
ബദ്ധ്നാതിധിഷ്ണാം?

ഭാ: മാണിക്യത്വമിയന്ന വാനമണികം
തിങ്ങിപ്പതിച്ചോരു നിൻ
മാനിച്ചുള്ള സുവർണ്ണരത്നമകുടം
വർണ്ണിപ്പതാരാണവൻ
നാനാരത്നവിചിത്രകാന്തികലരും
മൂശേന്ദുഖണ്ഡത്തിനെ-
ശ്ശൌനാസീരശരാസനം വിലസിടു
ന്നെന്നായ് നിനയ്ക്കില്ലയോ?

അ:—മാണിക്യത്വം = മാണിക്യഭാവം, വാനമണി = ആദിത്യൻ, സുവർണ്ണം = സ്വർണ്ണം, ബാലേന്ദു=

ചന്ദ്രകല, ശൈവനാസീരശരാസനം = ഐന്ദ്രചാപം (മഴവില്ല്)

വി:—ത്രൈലോക്യേശ്വരിയായ ദേവിയെ അടുത്തിരുന്നു സേവിക്കേണമെന്നു വിചാരിച്ചു ദശാദിത്യന്മാർ ദേവിയുടെ സുവർണ്ണകിരീടത്തിൽ മാണിക്യമണികളായിത്തീർന്നു. ആ ആദിത്യമണികളുടെ കിരണങ്ങൾ താഴെയുള്ള വെളുത്ത ചന്ദ്രക്കലയിൽ പതിക്കുമ്പോൾ അതിൽനാനാവർണ്ണങ്ങൾ പ്രതിഫലിക്കുന്നു. ആ നിലയിൽ ദേവിയുടെ കിരീടത്തെ കീഴ്പ്പെടുത്തുന്ന ആ രൂപത്തെ അതിനെ വർണ്ണശബളമായ മഴവില്ലായി ഉൽപ്രേക്ഷിക്കാതിരിക്കയില്ല. ചന്ദ്രക്കലയെപ്പോലെതന്നെ മഴവില്ലും വളഞ്ഞതും വിവിധവർണ്ണങ്ങൾ ചേർന്നതുമാണല്ലൊ.

ഈ ശ്ലോകം മുതൽ 91 വരെയുള്ള ശ്ലോകങ്ങളെക്കൊണ്ട് ശ്രീശങ്കരാചാര്യർ ത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ സപ്രാതിശായികമായ സൌന്ദര്യത്തെ, മുടി മുതൽ അടിവരെ വർണ്ണിക്കുന്നു. ശ്രീമച്ഛങ്കരാചാര്യരുടെ രമണീയാതിവിശിഷ്ടമായ ഭാവനാസൌന്ദര്യം നിരുപമമായ നിലയിൽ ശ്ലോകത്രയേണ പ്രവഹിക്കുന്നു. ദേവിയുടെ സമ്മോഹനതത്വം വിവരിക്കുന്നതിന്നായി ആ കവീശ്വരനിൽനിന്നു് ഉൽകൃഷ്ടങ്ങളായ ഉല്ലേഖങ്ങളും വരിഷ്ടങ്ങളായ വർണ്ണനകളും അത്യാസാദ്യവും അത്ഭുതജനകവുമായ വാഗ്ഗുംഭനങ്ങളും വഴിയായി നിഗ്ഗളിക്കുന്നു.

42 മുതൽ 91 വരെ ശ്ലോകങ്ങളുള്ളതും ദേവിയുടെ സൌന്ദര്യവർണ്ണനയാൽ സൌന്ദര്യസമ്പൂർണ്ണവുമായ ഈ ഖണ്ഡത്തിനു് സൌന്ദര്യലഹരിയെന്നു പേർ.

43. മൂ: ധനോയം ധ്വാന്തം നഃ കുലിതകലിതേന്ദീ-
വരവനം
ഘനസ്നിഗ്ധശ്ലക്ഷ്ണം ചികുരനികുരുംബം
തവ ശിവേ!
യദീയം സൌരഭ്യം സഹജമുപലബ്ധും
സുമനസോ
വസന്ത്യസ്മിന്മന്യേ വലമഥനവാടീവിടപിനാം.

ഭാ: മുറിക്കുടി മിനുത്തതായ് വികചമാം നീലോ
ല്പലക്കാട്ടുപോൽ
കറുപ്പുകുഴൽ ഞങ്ങളിൽപ്പെട്ടുമിരുട്ടൊ
ട്ടാകെ മാറേറണമേ!
ഏറേറടാമതിനുള്ളതായ സഹജം സൌ
രഭ്യമെന്നോത്തതിൽ
പുറമിക്കുടവുണ്ടു വജ്രിവനിതൻ
കല്പദ്രുപുഷ്പങ്ങളും

അ:—വികചം = വിടർന്ന, വജ്രിവനി = ഇന്ദ്രോദ്യാനം (നന്ദനം), കല്പദ്രുപുഷ്പങ്ങൾ = കല്പവൃക്ഷങ്ങളിലെ പൂക്കൾ.

വി:—ഇടതിങ്ങിവളർന്നും മിനുമിനുത്തും, നീലത്താമരക്കാട്ടുപോലെ പരിലസിക്കുന്ന ഭഗവതിയുടെ

തലമുടിയെ ധ്യാനിക്കുന്നവക്ക് അന്ധകാരത്രയത്തിലുള്ള അജ്ഞാനം നശിക്കുന്നു. ചികുരഭാരത്തിന്റെ നീലിമയിൽ സാധകന്റെ തമസ്സ് മുഴുവൻ വിലയം പ്രാപിക്കുന്നു. ശ്രീത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ കുന്തളത്തിൽ നിന്നു ഏതു പുഷ്പത്തിന്റെ സുഗന്ധത്തെയും അധ:കരിക്കുന്നതും അനന്യലഭ്യവുമായ സൌരഭ്യം പുറപ്പെടുന്നു. ആ മനോഹരമായ പരിമളം തെല്ലെങ്കിലും അപഹരിക്കേണമെന്നു വിചാരിച്ചു നന്ദനോദ്യാനത്തിലെ കല്പവൃക്ഷപ്പൂക്കൾ ദേവിയുടെ തലയിൽ ചെന്നുകൂടിയതാണെന്നു് മൂടിയ പുഷ്പങ്ങളെക്കുറിച്ചു കവി ഉൽപ്രേക്ഷിക്കുന്നു. ത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ കുന്തളസൌരഭ്യം അത്ര മാത്രം ലോകോത്തരമാണെന്നു് സാരം.

44. മൂ: തനോതു ക്ഷേമം നസ്തവവദന സൌന്ദര്യ
ലഹരീ-
പരീവാഹസ്രോത:സരണിരിവ സീമന്ത
സരണി:
വഹന്തീ സിന്ദൂരം പ്രബലകബരീഭാരതിമിര—
ദ്വിഷാംബൃന്ദൈർബ്ബന്ദീകൃതമിവ നവീനാർക്ക
കിരണം

ഭാ: ക്ഷേമം ഞങ്ങളിലേറിടട്ടെ മുഖസൌ
ന്ദര്യപ്രവാഹംപരം
സീമക്കപ്പുറമായ് വഴിഞ്ഞ വഴിയാം
സീമന്തരേഖാമണി!

സാമർത്ഥ്യത്തൊടതേ തിടുന്നകബരീഭാരാന്ധ
കാരദ്വിഷ-
സ്ക്ഷേമംകൂട്ടിലിടുന്നിനപ്പുതുകതിർപോ
ലുള്ള സിന്ദൂരവും!

അ:—സീമ=അതിര്, ക്ഷേമം=കുശലം, കബരീ ഭാരാന്ധകാരദ്വിഷത്സ്ക്ഷേമം = കേശപാശമാകുന്ന ഇരുട്ടായ ശത്രുക്ഷേമം, ഇനപ്പുതുകതിർ=സൂര്യന്റെ പുതിയ രശ്മി (ബാലാദിത്യരശ്മി.)

വി:—ശ്രീത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ സീമന്തരേഖയെ മുഖസൌന്ദര്യം അതിര് കവിഞ്ഞൊഴുകിയ വഴിയായി ഈ ശ്ലോകത്തിൽ ഉല്പേഖിച്ചിരിക്കുന്നു. സീമന്തരേഖയിൽ സിന്ദൂരം വിതറിയിരിക്കുന്നതിനാൽ അതിന്റെ വർണ്ണം അരുണമാണ്. തലമുടി ഇരുഭാഗങ്ങളിലും പകുത്തിടുമ്പോൾ നടുവിൽ കാണുന്നതാണല്ലോ സീമന്തരേഖ. അതിൽ വിതറിയ സിന്ദൂരത്തെ അതിനാൽ തലമുടിയാകുന്ന അന്ധകാരം ശത്രുതനിമിത്തം പിടിച്ചു തടവിലാക്കിയ ബാലാദിത്യകിരണമാണെന്നു് ഉൽപ്രേക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു. അന്ധകാരവും സൂര്യരശ്മിയും തമ്മിൽ എപ്പോഴും വൈരഭാവമാണല്ലോ. അതിനാൽ ഇരുട്ടാകുന്ന തലമുടി തരംകിട്ടിയപ്പോൾ അരുണകിരണമാകുന്ന സിന്ദൂരരേഖയെ പിടിച്ചു കൂട്ടിലാക്കി ഇരുഭാഗങ്ങളിലും കാവൽനിന്നിരിക്കുന്നു. ഇരുട്ടിന്റെ അനുഭവം ഉണ്ടെങ്കിൽമാത്രമെ പ്രകാശത്തിനു് മാറ്റ് കൂട്ട

കയുള്ള. കേശപാശത്രപേണ രണ്ടുഭാഗത്തും ഇരുട്ട ഇടതൂർന്ന നില്ക്കുന്നതിനാൽ അതിന്റെ നടുവിലുള്ള അരുണായമാനമായ സീമന്തരേഖയുടെ ശോഭയും അധികരിക്കുന്നതാണല്ലോ.

45. മൂ: അരാളൈ: സ്വാഭാവ്യാദളികളഭ
സംശ്രീഭിരളകൈ:
പരീതം തേ വക്ത്രം പരിഹസതി
പങ്കേരുഹരുചിം.
ദരസ്മേരേ യസ്മിൻ ദശനരുചികിഞ്ജല്കരുചിരേ
സുഗന്ധൌ മാദ്യന്തി സ്മരഹന
ചക്ഷുർമ്മധുലിഹ:

ഭാ: കാർവണ്ടിൻ കൂട്ടികൾപോൽ കടിലകചനിര
ക്കുള്ളിൽ മന്ദമിളകുന്നു
ചാരുശ്രീ പൂണ്ടതാം നിൻ വദനമപഹസിക്ക
ന്നിതബ്ജാഭയെയും.
ചേരും കിഞ്ജല്കദ്യുതിയിലവിരളം
മഞ്ഞളം നിൻറെമന്ദ-
സ്മേരത്തിൻ സൌരഭത്തിൽ സ്മരഹരമിഴി
യാം ഭൃംഗമേറെമദിപ്പൂ.

അ:—കടിലം=വളഞ്ഞ, അപഹസിക്കുക=പരിഹസിക്കുക, അബ്ജാഭ=താമരയുടെ ശോഭ, കിഞ്ജല്കം=താമരയല്ലി, ദ്യുതി=ശോഭ, അവിരളം=സമൃണ്ണമായി,

മഞ്ജുളം=മനോഹരം, മന്ദസ്മേരം=പുഞ്ചിരി, സൌരഭം = സുഗന്ധം, സ്മരഹരമിഴി = ശിവന്റെ കണ്ണ്, ഭൃംഗം=വണ്ട്.

വി:—പ്രകൃത്യാതന്നെ ചുരുണ്ട്, ചെറുവണ്ടുകളുടെ ശോഭയോടുകൂടിയ കറുനിറവും ദേവിയുടെ മുഖത്തിൽ പാറിക്കളിക്കുന്നു. അതിമനോഹരമായ ദേവിയുടെ വദനം ആ നിലയിൽ വണ്ടുകളും ചുറ്റും പറന്നു കളിക്കുന്ന താമരയുടെ ശോഭയെക്കൂടി അധഃകരിക്കുന്നു. ദേവി ഇടക്കിടെ മന്ദഹസിക്കുമ്പോൾ പുറത്തുകാണുന്ന പല്ലുകളും വദനാരവിന്ദത്തിലെ കേസരങ്ങളെപ്പോലെ പ്രശോഭിക്കുന്നു. ദേവി പുഞ്ചിരിതൂകുവാനായി അധരപുടങ്ങളും വിടർത്തുമ്പോഴുള്ള നിരുപമമായ സൌരഭ്യം പരക്കുന്നു. ആ പരിമളത്തെ ആസ്വദിച്ചു കാമാരിയായ ശിവന്റെ നയനങ്ങളാകുന്ന വണ്ടുകളും മദിച്ചാനന്ദിക്കുന്നു. കാമാരിയുടെ കണ്ണുകളും ഏത് വിലാസമോഹനമായ വദനത്തിലും രമിക്കുവാൻ പാടില്ലാത്തതാണ്. എന്നാൽ ആ ദേവന്റെ കണ്ണുകളും ദേവിയുടെ മുഖാരവിന്ദത്തിലുള്ള മന്ദഹാസവ്യാപ്തമായ സൌരഭത്തെ ആസ്വദിക്കുന്ന വണ്ടുകളെപ്പോലെ കാണപ്പെടുന്നുവെന്നു പറഞ്ഞാൽതന്നെ ആ വദനത്തിനുള്ള സർവ്വാതിശായിയായ സൌന്ദര്യവും വശീകരണപാടവവും വ്യക്തമാകുന്നതാണല്ലോ.

46. മൂ: ലലാടം ലാവണ്യദ്യുതിവിമലമാഭാതി തവ യൽ
ദ്വിതീയം തന്മന്യേ മകുടഘടിതം ചന്ദ്രശകലം.

വിപര്യാസന്യാസാദുഭയമപി സംഭൂയ ച മിഥഃ
സുധാലേപസ്യൂതിഃ പരിണമതി രാകാഹിമകരഃ

ഭാ: ലാവണ്യത്തുനിലാവിൽ വിമലത പൊഴിയും
നിൻ ലലാടം, കിരീട-
ശ്രീ വദ്ധിക്കാനതിന്മേൽ ഘടിതമപരചന്ദ്രാർദ്ധ
മെന്നോത്തിട്ടുന്നോൻ
ആവസ്തുക്കൾ മറിച്ചിട്ടവ പരമൊരുമി
പ്പിക്കിലോ ചേരുന്ന ചെമ്മേ
ഭാവശ്രീയാൽ സുധാലേപനമൊടു വി
ലസീടുന്ന രാകേന്ദുവായി.

അ :—ലാവണ്യം=സൌന്ദര്യം, ലലാടം=നെറ്റി, ഘടിതം = ചേർക്കപ്പെട്ടത് (പതിച്ചത്), അപരചന്ദ്രാർദ്ധം=ചന്ദ്രന്റെ മറ്റൊരപ്പകുതി, ഭാവശ്രീ=സ്വാഭാവികമായ ശോഭ, സുധാലേപനം=അമൃതപ്രവാഹം, രാകേന്ദു=പൂർണ്ണചന്ദ്രൻ.

വി:—ശ്രീത്രിപുരസുന്ദരി കിരീടത്തിൽ ചന്ദ്രക്കല ചൂടുന്നു. ഈ ശ്ലോകത്തിൽ ദേവിയുടെ നെറ്റിത്തടം സൌന്ദര്യമാകുന്ന തുനിലാവ് പൊഴിക്കുന്നതും കിരീടത്തിൽ ഘടിപ്പിച്ചതുമായ വേറൊരു ചന്ദ്രക്കലയായി ഉല്പേഖിച്ചിരിക്കുന്നു. കിരീടാഭരണമായ ചന്ദ്രക്കല ചന്ദ്രന്റെ ഒരു പകുതി മാത്രമാണല്ലൊ. മറ്റേ പകുതി എവിടെയെന്നു് അന്വേഷിക്കുന്നവർക്കു അതു്

ദേവിയുടെ ലലാടവ്യാജേന ശോഭിക്കുന്നുവെന്നു കൃ
ണാം. ആ ലലാടമാകട്ടെ സൌന്ദര്യചന്ദ്രികയുടെ
ആവാസസ്ഥാനമാകുന്നു. കിരീടഖചിതമായ ചന്ദ്ര
ക്കലയുടെ രണ്ടറ്റങ്ങളും മേലോട്ടായാണ്. എന്നാൽ
നെറ്റിയുടെ അറ്റങ്ങളും താഴെയാണല്ലൊ. ആ നില
യിൽ ആദ്യത്തെ ചന്ദ്രക്കലയും ലലാടത്തിനായുള്ള
മറ്റെ ചന്ദ്രക്കലയും കിടക്കുന്നത് ഇപ്രകാരമായിരിക്കും.
⌒ ഇവ മറിച്ചിട്ടു യോജിപ്പിച്ചാൽ രണ്ടു ഖണ്ഡങ്ങളും
കൂടിച്ചേർന്നു പൂർണ്ണചന്ദ്രരൂപംകൈക്കൊള്ളുന്നതാണ്.
◯ ഇതിൽ ആദ്യഖണ്ഡം ശരിയായ ചന്ദ്രക്കലതന്നെ
യായിരിക്കയാൽ ചന്ദ്രനിൽ ആരോപിക്കുന്ന കളങ്കം
അതിലായിരിക്കുമല്ലൊ. രണ്ടാമത്തെ ഖണ്ഡം അഥവാ
നെറ്റിത്തടം കളങ്കരഹിതമായ ചന്ദ്രക്കലയാണ്.
കളങ്കമറ്റ ചന്ദ്രക്കലയെപ്പോലെ ദേവിയുടെ ലലാടം
വിമലമോഹനമാണെന്നു സാരം.

47. മൂ: ഭ്രുവൌ ഭുഗ്നേ കിഞ്ചിൽ ഭുവനഭയഭംഗ-
വ്യസനിനി!
തവ ഭ്രൂലതായേ നേത്രാഭ്യാം മധുകരരുചിഭ്യാം
ധൃതഗുണം
ധനുർമ്മന്യേ സവ്യേതരകരഗൃഹീതം രതിപതേഃ
പ്രകോഷ്ഠേ മുഷ്ടൌ ച സ്ഥഗയതി
നിഗൂഢാന്തരമുമേ!

ഭാ: —പൂവണ്ടിന്നൊളികൊണ്ട നിൻ നയനഞാൺ
പൂണ്ടങ്ങിടത്തെക്കര-
പ്പൂവിൽ, തന്മണിബന്ധമുഷ്ടിമറവാൽ
മൂടുന്ന മധ്യത്തൊടും
പൂവമ്പൻകുലവില്ല തെല്ല വളയും ചില്ലീ
ലതാകാരമായ്
മേവുന്നെന്ന നിനപ്പു ലോകഭയഭംഗൈക
പ്രവീണേ! ശിവേ!

അ:—ഒളി=ശോഭ, മണിബന്ധമുഷ്ടിമറവ്=മണിത്തണ്ടയാലും മുഷ്ടിയാലുമുള്ള മറവ്, പൂവമ്പങ്കുലവില്ല്=കാമദേവന്റെ കുലവില്ല്, ചില്ലീലത=പുരികക്കൊടി, ലോകഭയഭംഗൈകപ്രവീണ = ലോകങ്ങളുടെ ഭയം നീക്കുന്നതിൽ സാമർത്ഥ്യമുള്ളവൾ.

വി:—ഈ ശ്ലോകത്തിൽ ശ്രീത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ പുരികക്കൊടി കാമന്റെ കുലവില്ലായി നിരൂപണം ചെയ്തിരിക്കുന്നു. വില്ലുപോലെ പുരികലതയും അല്പം വളഞ്ഞിട്ടാണുള്ളത്. വില്ലിന്നുള്ള ഞാണാകട്ടെ കാർവണ്ടുകളുടെ കാന്തിയോടുകൂടിയ ഭഗവതിയുടെ നയനങ്ങളാണ്. കാമന്റെ വിൽഞാൺ വണ്ടുകളാണെന്നു പ്രസിദ്ധമാണല്ലൊ. കാമൻ ഇടത്തെകയ്യിൽ വില്ലു പിടിച്ചു ഞാണേറാറി നില്ക്കുന്നതിനാൽ വില്ലിന്റെ മദ്ധ്യഭാഗം മണിബന്ധംകൊണ്ടും മുഷ്ടികൊണ്ടും മറക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. രണ്ടു ചില്ലിക്കൊടികളുടെയും മദ്ധ്യ

ത്തിൽ ഒഴിവാണല്ലൊ. അതു ശരിയായ ഒഴിവല്ലെന്നും കാമൻ വില്ലു പിടിച്ചപ്പോൾ മണിബന്ധവും മുഷ്ടിയും കൊണ്ടു മറഞ്ഞു നില്ക്കുന്നതാണെന്നും ഉൽപ്രേക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു. പുരികക്കൊടികളുടെ മദ്ധ്യം കാമന്റെ മണിബന്ധവും നാസികാമദ്ധ്യം മുഷ്ടിയുമാണ്. ഈ നിലയിൽ കാമചാപത്തിനുള്ള എല്ലാ വിശേഷതകളും ദേവിയുടെ പുരികലതയിൽ യോജിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ഭഗവതിയുടെ ചില്ലിവല്ലി കാമധനുസ്സുപോലെ സർവ്വ ജഗന്മോഹനമായി വർത്തിക്കുന്നുവെന്നു സാരം.

48. മൂ: അഹഃ സൂതേ സവ്യം തവ നയനമർക്കാത്മകതയാ
ത്രിയാമാം വാമം തേ സൃജതി രജനീനായകതയാ
തൃതീയാ തേ ദൃഷ്ടിർദരദലിതഹേമാംബുജരുചിഃ
സമാധത്തേ സന്ധ്യാം ദിവസനിശയോരന്തരചരീം.

ഭാ: —ഉണ്ടാക്കുന്നിതു നിൻറെ സവ്യനയനം
സൂര്യാത്മഭാവാലഹ-
സ്സുണ്ടാകുന്നിതു രാത്രി ശീതകിരണാത്മാ-
വാമിടക്കണ്ണിനാൽ
രണ്ടിനും നടു—സന്ധ്യ—യല്പദലിത-
രക്തോല്പലശ്രീയെയും-
കൊണ്ടിടുന്ന തൃതീയദൃഷ്ടി വിരചിച്ചീ
ടുന്നു വിശ്വാംബികേ!

അ:—സവ്യനയനം=വലത്തെ കണ്ണ്, അഹസ്സ്=പകൽ, ശീതകിരണൻ=ചന്ദ്രൻ, ദലിതം=വിടർന്നത്, രക്തോല്പലശ്രീ = ചെന്താമരയുടെ ശോഭ, വിശ്വാംബിക=ലോകജനനി.

വി:—ഭഗവതിയുടെ വലത്തെ കണ്ണ് സൂര്യരൂപേണ പകലും ഇടത്തെ കണ്ണ് ചന്ദ്രരൂപേണ രാത്രിയും ഉണ്ടാക്കുന്നു. രണ്ടു കണ്ണുകളുടേയും മദ്ധ്യത്തിൽ, നെറ്റിത്തടത്തിൽ പ്രശോഭിക്കുന്ന മൂന്നാമത്തെ തൃക്കണ്ണ് പകലിനും രാത്രിക്കും നടുവിലുള്ള സന്ധ്യയെയും ഉണ്ടാക്കുന്നു. അഗ്നിരൂപമായ ആ കണ്ണ് അല്പം വിടർന്ന ചെന്താമരപ്പൂപോലെ പ്രശോഭിക്കുന്നു. അഗ്നിഹോത്രസാദ്ധ്യമായ രണ്ടു സന്ധ്യകളും അഗ്നിരൂപത്തെ ആശ്രയിച്ചുള്ളതാണല്ലോ. അനൃതവും നിയമാനൃതവുമായ നിലയിൽ പകലും രാത്രിയും സന്ധ്യയും ഉണ്ടാക്കുന്നതു ത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ നയനങ്ങളാണ്. ദിനരാത്രസന്ധ്യകളെ ആശ്രയിച്ചുള്ള പക്ഷം, മാസം, ഋതു, സംവത്സരം, യുഗം, കല്പം മുതലായ എല്ലാ കാലരൂപങ്ങളും സൃഷ്ടിക്കപ്പെട്ടതു് അതിനാൽ ദേവിയുടെ നേത്രങ്ങളാകുന്നു. കാലരൂപേണയുള്ള നയനങ്ങൾ ത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ ആജ്ഞാനുവർത്തികളും സേച്ഛാനിയന്ത്രിതങ്ങളുമാണല്ലോ. കാലം ദേവിയെ ആശ്രയിക്കുന്നതിനാൽ മറെറല്ലാവക്കുമുള്ള കാലപരിച്ഛേദ്യത്വം ദേവിയെ സംബന്ധിച്ചു സംഭവിക്കുന്നില്ല.

49. മൂ: വിശാലാ കല്യാണീ സ്ഫുടരുചിരയോധ്യാ
കുവലയൈഃ
കൃപാധാരാധാരാ കിമപി മധുരാഭോഗവതികാ
അവന്തീ ദൃഷ്ടിസ്തേ ബഹുനഗരവിസ്താരവിജയാ
ധ്രുവം തത്തന്നാമവ്യവഹരണയോഗ്യാ
വിജയതേ.

ഭാ: —പ്രസ്ഫുഷ്ടാഭയൊട്ടും "വിശാല"നലയായ്
"കല്യാണി"യായ് കുളക-
പ്പുഷ്പത്താല്"മയോദ്ധ്യ"യായ് "മധുര"
യായ് 'ധാരാ'കൃപാധാരയായ്
മുദ്ധാ'ഭോഗവതി' 'യവന്തി' 'വിജയാ'
നാനാപുരീവിസ്താരാ-
ലിത്ഥം സാർത്ഥകനാമമായ് വിജയ
മാർന്നീടുന്ന നിൻ ദൃഷ്ടികൾ.

അ:—പ്രസ്ഫുഷ്ടാഭ = തെളിഞ്ഞ ശോഭ, നലം = നല്ലത്, കുളകപ്പൂ=കുവലയപ്പൂ, അയോദ്ധ്യ=യുദ്ധംചെയ്യാൻ കഴിയാത്തത്, ധാരാകൃപാധാര=പ്രവാഹരൂപേണയുള്ള കൃപക്ക് ആധാരമായത്, മുദ്ധാഭോഗവതി=ദീർഘരമ്യമായത്, അവന്തി = രക്ഷചെയ്യുന്നത്, വിസ്താരം=പരപ്പ്, സാർത്ഥനാമം=അർത്ഥവത്തായ പേരോട്കൂടിയത്, വിജയാ=വിശേഷസ്മരണത്തോട്കൂടിയത്.

വി:—സൌന്ദര്യവതികൾക്ക് എട്ടുവിധത്തിലുള്ള നോട്ടങ്ങളുണ്ടെന്നു് കാമകലാഭിജ്ഞന്മാർ പറ

യുന്നു. വിശാല, കല്യാണി, അയോദ്ധ്യാ, മധുരാ, ധാരാ, ഭോഗവതി, അവന്തി, വിജയാ എന്നിവയാണ് ഈ അഷ്ടദൃഷ്ടികൾ. സന്ദർഭത്തിൻറെയും പ്രകൃതിയുടെയും വൈവിധ്യമനുസരിച്ചാണ് ഈ എട്ടു നോട്ടങ്ങളും വേർതിരിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ളത്. വിശാലദൃഷ്ടിയിൽ അംഗനകളുടെ കണ്ണുകൾ ഉള്ളിൽ വികസിക്കുന്നു. ആശ്ചര്യദ്യോതകമായ നോട്ടമാണ് കല്യാണി. വിടർന്ന കൺമുനകളയച്ചു ചെയ്യുന്ന നോട്ടം അയോദ്ധ്യയാകുന്നു. ആലസ്യവിലാസമുള്ള ദൃഷ്ടിക്ക് ധാരാ എന്നു പേർ. ശാകുന്തളത്തിൽ ശകുന്തള പുല്ലൊടി കാലിൽ തറച്ചെന്ന ഭാവത്തോടെ ദുഷ്യന്തനെ നോക്കിയതുപോലെയുള്ള പിൻതിരിഞ്ഞ നോട്ടം മധുരയാകുന്നു. സ്നേഹപൂർണ്ണമായ നോട്ടം ഭോഗവതിയും മുഗ്ധവീക്ഷണം അവന്തിയും കടക്കൺ നോട്ടം വിജയയുമാണ്. സുന്ദരികൾക്ക് ഈ നോട്ടങ്ങൾ പറയപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടെങ്കിൽകൂടി അവക്ക് ഇവ അനുഭവങ്ങളായിത്തീരുന്നില്ല. എന്നാൽ ഭഗവതിയെ സംബന്ധിച്ചേടത്തോളം ഈ ദൃഷ്ടികൾ പൂർണ്ണമായും അർത്ഥവത്തുക്കളാകുന്നു. ദേവിയുടെ വിശാലനലമായ കടാക്ഷം വിശാല എന്ന പേർ സാർത്ഥകമാക്കുന്നു. അനവധി മംഗളങ്ങൾ പ്രദാനം ചെയ്യുന്ന അത് കല്യാണി എന്ന നാമത്തിനും എന്തുകൊണ്ടും യോഗ്യമാണല്ലോ. കരിങ്കുവളപ്പൂക്കളുടെ കാന്തിക്കുകൂടി യുദ്ധംചെയ്തു ജയിക്കാൻ കഴി

യാത്ത അതിന്നു് അയോദ്ധ്യയെന്നും കൃപാധാരപോലെ പൊഴിയുന്നതിനാൽ ധാരയെന്നും മാധുര്യപൂർണ്ണമായതുകൊണ്ടു് മധുരയെന്നും ദീർഘമോഹനമായതുകൊണ്ടു് ആഭോഗവതിയെന്നും ലോകസംരക്ഷണം ചെയ്യുന്നതിനാൽ അവന്തിയെന്നും വിശേഷസ്മരണത്താൽ വിജയയെന്നും ഉള്ള നാമങ്ങളും ഭഗവതിയെ സംബന്ധിച്ചുനാത്ഥകങ്ങളുംതന്നെ. ശ്രീത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ വിശാലാദി അഷ്ടദുഷ്ടികളും സംക്ഷോഭണം, ആകർഷണം, ദ്രാവണം, ഉന്മാദനം, വശ്യം, ഉച്ചാടനം, വിദ്വേഷണം, മാരണം എന്നിങ്ങിനെ ക്രമാനുസൃതമായ നിലയിൽ തത്തദ്ധർമ്മങ്ങളെ നിർവ്വഹിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

ഭഗവതിയുടെ ഈ അഷ്ടദുഷ്ടികളും നഗരവിസ്താരബന്ധം ഹേതുവായും വിജയിക്കുന്നു. വിശാലാ, കല്യാണി, അയോദ്ധ്യാ, ധാരാ, മധുരാ, ഭോഗവതി, അവന്തി, വിജയാ എന്നീ എട്ടു ദുഷ്ടികളുടെ പേരും എട്ടു നഗരവിശേഷങ്ങളുടെ പേരുകളാകുന്നു. ജനസംക്ഷോഭാദിധർമ്മങ്ങളെ ദുഷ്ടികളെക്കൊണ്ടു നിർവ്വഹിക്കുന്നതിന്നായി ദേവി ഓരോ സ്ഥലത്തിരുന്നു അതാതു് നേട്ടങ്ങളെക്കൊണ്ടു് അവ സാധിച്ചുവെന്നും അതിനാൽ ആ സ്ഥലത്തിന്നു് ആ ദുഷ്ടിയുടെ നാമം സിദ്ധിച്ചുവെന്നും പ്രസിദ്ധമാണു്. വിശാലദുഷ്ടികൊണ്ടു് ജനസംക്ഷോഭണം ചെയ്തതു് ഏതു സ്ഥലത്തിരുന്നായിരുന്നുവോ, അതിനും വിശാലനഗരി എന്ന പേരു

ണ്ടായി. ജനാകർഷണം ചെയ്യുവാൻ ദേവി ഇരുന്ന നഗരത്തിന്ന് കല്യാണി എന്ന പേർ സിദ്ധിച്ചു. ശത്രുമാരണം ചെയ്ത സ്ഥലത്തിന്ന് വിജയാ എന്നും പേരായി. ഇപ്രകാരം ഓരോ ദൃഷ്ടികളെക്കൊണ്ട് അതാതിന്റെ ധർമ്മങ്ങൾ യഥാക്രമം, യഥോചിതം ചെയ്തതിനാലാണ് അഷ്ടനഗരികൾ ഉണ്ടായിച്ചത്. അതിനാൽ നഗരനിർമ്മാണപ്രശംസകൊണ്ടും ഭഗവതിയുടെ ദൃഷ്ടികൾ സർവ്വോൽകൃഷ്ടമെന്ന വർണ്ണിക്കുന്നു.

50. മൂ: കവീനാം സന്ദർഭസ്ഫുടകമകരന്ദൈകരസികം
കടാക്ഷവ്യാക്ഷേപഭ്രമരകലഭൌ കർണ്ണയുഗളം
അമുഞ്ചന്തൌ ദൃഷ്ട്വാ തവ നവരസാസ്ഥാദ
തരളൌ
അസൂയാസംസർഗ്ഗാദളികനയനം
കിഞ്ചിദരുണം

ഭാ: പറന്നീടുംപടിയക്കവീന്ദ്രമൊഴിയാം
പൂന്തേൻ നുകർന്നോരുവും
പറന്നിക്കാതിനടുത്തുതാൻ നവരസം
കൊണ്ടേയിളക്കത്തൊടും
കൂട്ടിക്കാണിവണ്ടുകൾ മിഴികളെ
ക്കണ്ടേറെ മീർഷ്യാവശാൽ
ചെറുതാരുണ്യമിയന്നു നിൻറെ നിടില
ക്കണ്ണെന്നു നണ്ണുന്നുഞാൻ.

അ:—പറഞ്ഞീടുംപടി=(സന്ദർഭങ്ങൾക്ക്) പറഞ്ഞ വിധത്തിൽ, ആരുണ്യം=അരുണവർണ്ണം (ചുകപ്പ്), നിടിലക്കണ്ണ് = നെറ്റിത്തടത്തിലെ കണ്ണ്, നണ്ണുന്നു= വിചാരിക്കുന്നു.

വി:—അഗ്ന്യാത്മകമായ ഭഗവതിയുടെ മൂന്നാം തൃക്കണ്ണ് ചെന്താമരപ്പൂവിന്റെ നിറത്തോടുകൂടിയതാണെന്നു മുമ്പ് പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലൊ. ആ അരുണവർണ്ണത്തിനുള്ള കാരണത്തെ ഈ ശ്ലോകത്തിൽ ഭംഗ്യന്തരേണ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഭഗവതിയുടെ രണ്ട് ദീർഘനേത്രങ്ങളും കണ്ണ്വരെ നീണ്ടുകിടക്കുന്നവയാണ്. കവിശ്രേഷ്ഠന്മാർ സന്ദർഭാനുഗുണമായ വർണ്ണനകളെക്കൊണ്ട് ത്രിപുരസുന്ദരിയെ രസിപ്പിക്കുമ്പോൾ അതിലുള്ള രസമാകുന്ന പൂന്തേൻ ആസ്വദിക്കുന്നതിന്നായി കായ്വരെ എത്തിയ രണ്ട് വണ്ടിൻകുട്ടികളായി കണ്ണുകളെ അതിനാൽ ഉല്പേഖിച്ചിരിക്കുന്നു. നവരസങ്ങൾ കാവ്യവർണ്ണനകളിൽനിന്ന് അനുഭവിക്കുമ്പോൾ അവ ആനന്ദമത്തമായി ഇളകുന്ന ആ പരമഭാഗ്യം വിട്ടുപോരുവാൻ മനസ്സില്ലാത്തതുനിമിത്തം രണ്ടു കണ്ണുകളും കാതിന്നടുത്തുതന്നെ വിടാതെ പറിച്ചുകൂടിയിരിക്കുന്നു. മൂന്നാമത്തെ കണ്ണ് നെറ്റിയിലാകയാൽ കായ്വരെ എത്തുന്നതിന്ന് അതിന്ന് കഴിവില്ല. ഇടത്തും വലത്തുമിരുന്ന താഴെയുള്ള രണ്ടു കണ്ണുകളും തനിക്ക് നിഷേധിക്കപ്പെട്ട ആ പരമാനന്ദം അനുഭവിക്കുന്നത് കാണു

മ്പോൾ നിടിലക്കണ്ണിന്നു് അവയുടെ നേരെ കഠിന മായ ഈർഷ്യാകോപം ജനിക്കുന്നു. അങ്ങിനെ അസൂയയാൽ കലങ്ങിമറിഞ്ഞതിനാലാണു് ആ കണ്ണു് അരുണമായിത്തീർന്നതെന്നു് ഈ ശ്ലോകത്തിൽ അലങ്കാരരൂപേണ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

51. മൂ: ശിവേ ശൃംഗാരാർദ്രാ തദിതരജനേ
കുത്സനപരാ
സരോഷാ ഗംഗായാം ഗിരിശചരിതേ
വിസ്മയവതീ
ഹരാഹിഭ്യോ ഭീതാ സരസിരുഹസൌഭാഗ്യ
ജനനീ
സഖീഷു സ്മേരാ തേ മയി ജനനീ!
ദൃഷ്ടിഃസകരുണാ.

ഭാ: ശൃംഗാരാർദ്രാഭിരാമ്യം ശിവനി, ലിതരരിൽ
കുത്സനം, ഗംഗയോ–
ട്ടുത്തുംഗം കോപം, ഭയം താൻഗിരി
ശഫണികളിൽ, വിസ്മയം തച്ചരിത്രേ.
പൊങ്ങും തുമന്ദഹാസം സഖികളി,
ലമലാബ്ജാഭയിൽ മാതൃഭാവം
ഭംഗ്യാ കാരുണ്യശീതോത്സവമടിയനിലും
ചേർപ്പുനിൻ ദൃഷ്ടിയമ്മേ!

അ :—ശൃംഗാരാർദ്രാഭിരാമ്യം=ശൃംഗാരത്താൽ ആർദ്രമായ ഭംഗി, കുത്സനം=നീരസം. (ബീഭത്സത), ഉത്തുംഗം=ഉയർന്ന (വഛിച്ച), ഫണി=പാമ്പ്, ഗിരിശൻ=ശിവൻ, തച്ചരിത്രം=അദ്ദേഹത്തിന്റെ (ഇവിടെ ശിവന്റെ) ചരിതം.

വി :—ദേവിയുടെ നയനങ്ങൾ അവസ്ഥാഭേദേന വിവിധരസാത്മകമായി പരിലസിക്കുന്നുവെന്ന് ഈ ശ്ലോകത്തിൽ പറയുന്നു. ശിവന്റെ നേരെ ശൃംഗാരാർദ്രമായും, പരപുരുഷരിൽ വൈരസ്യം നിമിത്തം ബീഭത്സമായും സപത്നിയായ ഗംഗയുടെ നേരെ രൌദ്രമായും പരമശിവന്റെ ആഭരണങ്ങളായ മഹാസർപ്പങ്ങളിൽ ഭയാവിഷ്ടമായും താൻ ശക്തിരൂപേണ പ്രചോദനം നൽകുകയാൽ പരമേശ്വരൻ നിർവ്വഹിക്കുന്ന അനേകം ദുഷ്കരകൃത്യങ്ങളെക്കുറിച്ചാലോചിക്കുമ്പോൾ അത്ഭുതകരമായും ആദൃഷ്ടികൾ പരിലസിക്കുന്നു. ചെന്താമരപ്പൂക്കളുടെ വർണ്ണത്തിൽ മാതൃഭാവം വഹിക്കത്തക്കവിധം ചുകപ്പുള്ള ഭഗവതിയുടെ ദൃഷ്ടി ആ വർണ്ണത്താൽ പ്രതിനിധീകരിക്കപ്പെടുന്ന വീരരസവും ഉൾക്കൊള്ളുന്നു. സഖികളിൽ പുഞ്ചിരിതൂകുമ്പോൾ ഹാസ്യരസവും ഭക്തനായ സാധകനെ ശീതളമധുരമായി കടാക്ഷിക്കുമ്പോൾ കരുണരസവും അതിനെ അലങ്കരിക്കുന്നു. ശൃംഗാരം, ബീഭത്സം, അത്ഭുതം, രൌദ്രം, ഭയം, വീരം, ഹാസ്യം കരുണം എന്നിങ്ങനെയുള്ള എട്ടു രസങ്ങളും ത്രിപുര

സുന്ദരിയുടെ ദൃഷ്ടിയിൽ പ്രകാശമാനങ്ങളാണ്. നവ രസങ്ങളിൽ ശാന്തരസവുംകൂടി ഉൾപ്പെടേണ്ടതാണെങ്കിലും അത് നിർവ്വികാരതേപനയുള്ളതാകകൊണ്ട് ക്രിയാരൂപത്തിൽ പ്രകാശിപ്പിക്കുവാൻ കഴിവുള്ളതല്ല എന്ന ഭരതമുനിയുടെ അഭിപ്രായത്തെ ആദരിച്ച് അതിനെപ്പറ്റി ഇവിടെ പ്രസ്താവിച്ചിട്ടില്ല. വിക്രിയാജനകങ്ങളായ അഷ്ടരസങ്ങളെ മാത്രമെ ഇവിടെ സംബന്ധിപ്പിച്ചിട്ടുള്ളൂ. ''ശാന്തസ്യ നിർവ്വികാരതാന്ന ശാന്തം മേനിരേരസം'' എന്നതനുസരിച്ച് രസതാഭാവം നിമിത്തമാണ് ശാന്തരസത്തെപ്പറ്റി പറയാതിരുന്നിട്ടുള്ളത്.

52. മൂ: ഗതേ കണ്ണാഭ്യണ്ണം ഗരുത ഇവ പക്ഷ്മാണി ദധതീ
പുരാംഭേത്തുശ്ചിത്തപ്രശമരസവിദ്രാവണഫലേ
ഇമേ നേത്രേ ഗോത്രാധരപതികുലോത്തംസ
കലികേ!
തവാകർണ്ണാകൃഷ്ടസ്മരശരവിലാസം കലയതി.

ഭാ: കർണ്ണാഭ്യർണ്ണത്തിലെത്തിഗ്ഗരുതസദൃശമാം
നേത്രരോമങ്ങളേന്തി-
പ്പൂർണ്ണാമോദം പ്രശാന്തിദ്രവണഫല
വുമായംഗജാരാതിചിത്തേ
കർണ്ണത്തോളം തൊടുത്തുള്ളലർശര
വിശിഖത്തുമപൂണ്ടുല്ലസിക്കു-

നർണ്ണോജം നാണമേല്യം തവമിഴി
ഗിരിരാജാനന്ദയോത്തംസമുത്തേ!

അ:—കർണ്ണാഭ്യർണ്ണം = ചെവിയുടെ സമീപം, ഗരുത്തം=കഴുകന്റെ തൂവൽ (ബാണത്തിന്റെ ചിറക്), പ്രശാന്തി=പ്രശമരസം (വിഷയത്തിലുള്ള അനാസക്തി, അംഗജാരാതി=ശിവൻ, അലർശരവിശിഖം=കാമന്റെ ശരം, ഫലം=പ്രയോജനം (ബാണത്തിന്റെ അറ്റത്തുള്ള മൂർച്ചകൂടിയ മുന എന്നും) അണ്ണോജം=താമര. ഗിരിരാജാനന്ദയോത്തംസം = പർവ്വതവംശത്തിന്റെ ശിരോലങ്കാരം, മുത്ത്=മുത്തുമണി (സന്തോഷം എന്നും).

വി:—ശ്രീത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ നേത്രങ്ങൾ ചെവിയോളം തൊട്ടുക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് കാമന്റെ ശരങ്ങളെപ്പോലെ ഭംഗിയുള്ളവയാണെന്ന് ഈ ശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ദേവിയുടെ നയനങ്ങൾ ചെവിവരെ ദീർഘായതങ്ങളായിക്കിടക്കുന്നു. നേത്രരോമങ്ങളാകട്ടെ ആ കാമശരത്തിന്റെ ചിറകുകളാണ്. ദേവിയുടെ നയനബാണത്തിനുള്ള ഫലം തനിക്ക് വിഷയബന്ധമേ വേണ്ടെന്നുവെച്ച കാമനെച്ചുട്ടെരിച്ച ശിവന്റെ പ്രശമരസത്തെ ഉടക്കുന്നതത്രെ. ശ്ലോകത്തിൽ പ്രയോഗിച്ചിട്ടുള്ള ഫലശബ്ദത്തിനു് ദേവിയെസംബന്ധിച്ച പ്രയോജനമെന്നും ശരത്തെ സംബന്ധിച്ച മൂർച്ചകൂടിയ മുനയെന്നും ശ്ലേഷത്രയേണ അർത്ഥം ഗ്രഹിക്കേണ്ടതാകുന്നു. ശിവന്റെ മനസ്സിൽ ശൃംഗാരവിലാസത്തെയുണ്ടാക്കിയത് ദേവിയുടെ മധുരകടാക്ഷമാണല്ലോ.

അതിനുള്ള കഴിവ് മന്മഥബാണത്തിന്ന് ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. എങ്കിലും ഭഗവതിയുടെ നയനരൂപേണ അവസ്ഥിതി ചെയ്തപ്പോൾ മുമ്പ് അസാധ്യമായിരുന്ന ആ കർമ്മം അനായാസേന സാധിക്കുവാൻ കാമബാണത്തിന്ന് കെല്പുണ്ടായിത്തീർന്നു. കാമാരിയെ ജയിക്കേണ്ടതിന്നായി കാമശരം ദേവിയുടെ നയനരൂപം കൈക്കൊണ്ടതാണെന്ന് അതിനാൽ ഉൽപ്രേക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു.

53. മൂ: വിഭക്തത്രൈവർണ്ണ്യം വ്യതികരിതലീലാ-
ഞ്ജനതയാ
വിഭാതി ത്വന്നേത്രത്രിതയമിദമീശാനദയിതേ!
പുനഃ സൃഷ്ടം ദേവാൻ ദ്രുഹിണഹരിരുദ്രാ-
നപരതാൻ
രജസ്സത്വം ബിഭ്രത്തമ ഇതി ഗുണാനാം
ത്രയമിവ.

ഭാ: നന്നായഞ്ജനമിട്ട മഞ്ജുളവിലാസ
ത്തോടു, മന്യോന്യമൊ-
ന്നൊന്നായ് ഭേദമിയന്ന മൂന്നു നിറമാ
ർന്നീ മൂന്നുനേത്രങ്ങളും
ഉന്നിദ്രം മൃതരുദ്ര വിഷ്ണുവിധികൾ
വീണ്ടും ജനിച്ചീടുവാൻ
തന്നെ സത്വരജസ്തമോഗുണമെഴും
പോലെ ജയിപ്പൂ ശിവേ!

അ: —അഞ്ജനം=കൺമഷി, മഞ്ജുളവിലാസം=മനോഹര വിലാസം, ഉന്നിദ്രം=വികസിച്ചത്, (ഉറക്കമില്ലാത്ത വിധത്തിൽ എന്നും) ലസിക്കുക=ശോഭിക്കുക.

വി: —ശ്രീത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ നയനങ്ങളിൽ തെളിഞ്ഞുകാണുന്ന മൂന്നു വർണ്ണങ്ങളെ സത്വരജസ്തമോഗുണങ്ങളായി ഈ ശ്ലോകത്തിൽ ഉല്പേഖിച്ചിരിക്കുന്നു. മഹാഭാഗ്യമുള്ളവരുടെ നയനങ്ങളിൽ രക്തരേഖകൾ കാണപ്പെടുന്നതാണ്. നയനഗോളങ്ങൾ എല്ലാവക്കും വെളുത്ത നിറത്തിലുള്ളതാണല്ലോ. സൌഭാഗ്യമൂർത്തിയായ ഭഗവതിയുടെ കണ്ണുകളിൽ അതിനാൽ സത്വമേതന്നെ ചുവന്നതും വെളുത്തതുമായ രേഖകളുണ്ട്. ലീലാഞ്ജനം എഴുതിയതുനിമിത്തം കറുപ്പും ഭഗവതിയുടെ നേത്രങ്ങളിൽ സമ്മേളിക്കുന്നു. വെളുപ്പ്, ചുവപ്പ്, കറുപ്പ് എന്നീ മൂന്നു നയനവർണ്ണങ്ങളെയാണ് ഈ ശ്ലോകത്തിൽ സത്വഗുണം, രജോഗുണം, തമോഗുണം എന്നിവയായി സങ്കല്പിച്ചിട്ടുള്ളത്. 25-ാമത്തെ ശ്ലോകത്തിൽ വിവരിച്ചതനുസരിച്ചു, ത്രിമൂർത്തികളും ദേവിയുടെ ത്രിഗുണങ്ങളിൽനിന്നാണ് ഉത്ഭവിക്കുന്നത്. ശ്വേതമായ സത്വഗുണംകൊണ്ട് വിഷ്ണുവിനെയും, അരുണമായ രജോഗുണംകൊണ്ട് ബ്രഹ്മാവിനെയും അസിതമായ തമോഗുണംകൊണ്ടു രുദ്രനെയും ഉല്പാദിപ്പിക്കുവാൻവേണ്ടിത്തന്നെ നയനങ്ങളും ഈ മൂന്നു വർണ്ണങ്ങളും അണിഞ്ഞതാണോ എന്നു തോ

ന്നത്തക്കവിധം അവ ശോഭിക്കുന്നു. പ്രളയകാലത്തിൽ അന്തസ്സംഭൂതരായ ത്രിമൂർത്തികളെ ദേവി ഉന്നിദ്രമായ നയനങ്ങളാൽ ഉന്നിദ്രരാക്കി വീണ്ടും ജഗത്തിന്റെ സൃഷ്ടിസ്ഥിതിസംഹാരങ്ങൾക്കായി ജനിപ്പിക്കുന്നു. ദേവിയുടെ കണ്ണ് തുറക്കുമ്പോൾ ലോകം ഉത്ഭവിക്കുകയും പൂട്ടുമ്പോൾ നശിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതിനാൽ അവരെ വീണ്ടും ഉത്ഭവിപ്പിക്കുന്നതിന്ന് നയനം ഉന്നിദ്രമാകേണമല്ലോ. 55-ാമത്തെ ശ്ലോകത്തിൽ ഈ തത്വത്തെ വ്യക്തമാക്കീട്ടുണ്ട്. ''ഉന്മേഷനിമിഷോല്പന്നവിപന്നഭുവനാവളീ'' എന്ന് ലളിതാസഹസ്രനാമത്തിലും പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

54. മൂ: പവിത്രീകർത്തും നഃ പശുപതിപരാധീനഹൃദയേ!
ദയാമിത്രൈർനേത്രൈരരുണധവള
ശ്യാമരുചിഭിഃ
നദഃ ശോണോ ഗംഗാ തപനതനയേതി
ധ്രുവമമും
ത്രയാണാം തീർത്ഥാനാമുപനയസി
സംഭേദമനഘം.

ഭാ: ഗൌരശ്വേതാസിതശ്രീ തഴകിയ
നയനം മുന്നമേ ശോണയോടൊ-
ത്താരഞ്ജിപ്പിച്ചു ഗംഗായമുന-
നദികളാം രണ്ടുതീർത്ഥങ്ങളേയും

കാരുണ്യംതുകിനിൽപൂ, പരമശിവ-
പരാധീനചിത്തേ ! നിനച്ചാൽ
പാരംസംശുദ്ധിഞങ്ങൾക്കരുളുവതിനു താ-
നില്ല തെല്ലും വികല്പം.

അ :—ഗൌരശ്വേതാസിതശ്രീ=തുടുത്തതും, വെളുത്തതും, കറുത്തതുമായ ശോഭ, യമുന=കാളിന്ദി, വികല്പം=സംശയം.

വി:—ഭഗവതിയുടെ കരുണാർദ്രങ്ങളായ നയനങ്ങൾ സാധകന്മാരുടെ പാപങ്ങളെ പോക്കി പരിശുദ്ധീകരിക്കുന്നതിന്നു് പുണ്യതീർത്ഥങ്ങളായ ഗംഗയുടെയും കാളിന്ദിയുടെയും ശോണാനദിയുടെയും സംഗമത്തെ സമ്പാദിക്കുന്നതായി ഈ ശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ നയനങ്ങളിൽ തുടുപ്പും വെളുപ്പും കറുപ്പും ഉള്ള രേഖകൾ ശോഭിക്കുന്നുവെന്നു മുൻശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞുവല്ലൊ. ഈ രേഖകളുടെ സമ്മേളനം പുണ്യതീർത്ഥങ്ങളായ ശോണ, ഗംഗ, യമുന എന്നീ നദികളുടെ സംഗമമായി ഉൽപ്രേക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു. ശോണാനദി രക്തവർണ്ണവും, യമുന കൃഷ്ണവർണ്ണവും ഗംഗ ശ്വേതവർണ്ണവും ഉള്ളതാണെന്നു് കവിപ്രസിദ്ധമത്രെ. ഇവയിൽ ഓരോ തീർത്ഥവും തന്നെ പാപപരിഹാരത്തിന്നു് സമർത്ഥമാകുന്നു. എന്നാൽ, ദേവി അത്തരത്തിലുള്ള മൂന്നു തീർത്ഥങ്ങളെ നയനവർണ്ണരൂപേണ യോജി

പ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. അപ്പോൾ പാപപരിഹാരശക്തി തിഗ്മണീഭവിച്ചിരിക്കുമല്ലോ. ഭഗവതിയുടെ ദയാർദ്രകടാക്ഷം സാധകന്മാരെ അത്രമാത്രം പരിശുദ്ധരാക്കുന്നുവെന്നു സാരം.

55. മൂ: നിമേഷോന്മേഷാഭ്യാം പ്രളയമുദയം യാതി
ജഗതി
തവേത്യാഹുഃ സന്തോ ധരണിധരരാജന്യ
തനയേ!
തദുന്മേഷാജ്ജാതം ജഗദിദമശേഷം പ്രളയതഃ
പരിത്രാതും ശങ്കേ പരിഹൃതനിമേഷാസ്തവ
ദൃശഃ

ഭാ: ലോകം നിന്മിഴികൾ തുറക്കെയുളവാ
യ്തീടുന്നു, പൂട്ടുമ്പൊഴേ-
ക്കാകെത്താൻ പ്രളയം വരുന്നിതുവിധം
സത്തുക്കളോതുന്നഹോ!
ലോകം നിൻ വിരികൺ രചിച്ച
തഴിയാതമ്പോടു പാലിയ്ക്കുവാൻ
നീ കൺപോളകളം പൂട്ടിടാതെ നിയതംകാ
ക്കുന്നിതെന്നോർപ്പു ഞാൻ.

അ:—സത്തുക്കൾ=സജ്ജനങ്ങൾ, വിരികൺ=തുറന്ന കണ്ണ്, അഴിയാതെ = നശിച്ചുപോകാതെ

വി:—ദേവന്മാർ കൺപോളകം പൂട്ടുന്നതില്ലെന്നു് പ്രസിദ്ധമാകുന്നു. അപ്രകാരം ദേവിയും നയനനിമേഷം വെടിഞ്ഞതു് ജഗത്തിനെ നാശത്തിൽനിന്നു് രക്ഷിക്കേണ്ടതിനാണെന്നു്, ഈ ശ്ലോകത്തിൽ ഉൽപ്രേക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു. വ്യാസദേവൻ മുതലായ മഹാത്മാക്കളും ശക്തിരൂപിണിയുടെ നയനോന്മേഷം ജഗദുല്പത്തിക്കും നിമേഷം പ്രളയത്തിനും കാരണമാകുന്നുവെന്നു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്. കൺപോള അടച്ചാൽ ജഗത്തു് നശിച്ചുപോകുമല്ലോ എന്നു വിചാരിച്ചാണു് കരുണാർദ്രയായ ദേവി അതിനാൽ കൺപോള പൂട്ടാത്തതു്. ലോകസംരക്ഷണത്തിനുള്ള ത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ അനിവ്യാച്യമായ കരുണാവൈഭവം അതിൽനിന്നു് വ്യഞ്ജിക്കുന്നുണ്ടല്ലൊ.

56. മൂ: തവാപണ്ണേ കണ്ണേജപനയനപൈശ്ശുന്യ
ചകിതാഃ
നിലീയന്തേ തോയേ നിയതമനിമേഷാഃ
ശഫരികാഃ
ഇയം ച ശ്രീർബ്ബദ്ധച്ഛദപുടകവാടം കുവലയം
ജഹാതി പ്രത്യൂഷേ നിശി ച വിഘടയ്യ
പ്രവിശതി.

ഭാ: എത്തീ നിൻകണ്ണുകാതിൽ കുരളപറവിതെ-
ന്നോർത്തു കൺപോളയൊട്ടും

പൂട്ടാതെ പേടിതേടിശ്ശഫരികളൊളിവായ്
പാർപ്പുവെള്ളത്തിനുള്ളിൽ.
പ്രത്യൂഷത്തിൽ വെടിഞ്ഞൊളിതളുകളിയലും
വാതിൽ മെല്ലെയടച്ച-
പ്പൊൽത്താർ, വീണ്ടും തുറന്നു രമനിശയിലതിൽ
പൂകിടുന്നദ്രികന്യേ !

അ:—കുരള=ഏഷണി, ശഫരികൾ=മത്സ്യസ്ത്രീകൾ, പ്രത്യൂഷം=പ്രഭാതം, രമ=ലക്ഷ്മി, നിശ=രാത്രി, അദ്രികന്യ=പാർവ്വതി, പൊൽത്താർ=കുവലയപ്പൂ.

വി:—ഭഗവതിയുടെ നേത്രസൌഭാഗ്യത്തെത്തന്നെ ഭംഗ്യന്തരേണ ഈ ശ്ലോകത്തിലും പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. സാധാരണമായി സ്ത്രീകളുടെ ലോചനങ്ങൾക്ക് ഉപമകളായി സ്വീകരിക്കാറുള്ളത്, മീനുകളെയും കുവലയപ്പൂക്കളെയുമാണല്ലോ. മത്സ്യങ്ങൾ വെള്ളത്തിൽ പാർക്കുന്നു. കുവലയപ്പൂക്കൾ രാത്രി വിടരുകയും പകൽസമയം കൂമ്പിപ്പോകയും ചെയ്യുന്നു. ഈ മീനങ്ങളുടെയും കുളകപ്പൂക്കളുടെയും സ്വാഭാവികമായ വിശേഷതകളെ കവി ഭഗവതിയുടെ നയനസൌഭാഗ്യം കാണിക്കുന്നതിലേക്ക് അന്യഥാ ഉൽപ്രേക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു. ഭഗവതിയുടെ കണ്ണുകൾ ചെവിവരെ നീണ്ടുചെന്നു തങ്ങൾ ഭഗവതിയുടെ നേത്രസൌന്ദര്യം അപഹരിക്കുവാൻ ഒരുങ്ങുന്നുവെന്നും മറ്റും ശഫരികളെക്കുറിച്ചു

ഏഷണിയായി കർണ്ണങ്ങളിൽ മന്ത്രിക്കുന്നു. ഈ ഏഷണി നിമിത്തം ഇനി എന്തെല്ലാം ആപത്തുകളാണാവോ വരുന്നതെന്നു വിചാരിച്ച് പേടിച്ചു, ഉറക്കം വരാതെയും കൺപോള പൂട്ടാതെയും മീനസ്ത്രീകൾ പുറത്തുവരാതെ വെള്ളത്തിന്നുള്ളിൽതന്നെ ഒളിച്ചുകൂടുന്നു. ചെവിവരെ ചാഞ്ഞുകിടക്കുന്ന ഭഗവതിയുടെ കണ്ണുകൾക്കു മുമ്പാകെ പെടുന്നതുതന്നെ ഭയമാണ് അവ വെള്ളത്തിൽ ഒളിക്കുന്നതെന്ന് മത്സ്യങ്ങളുടെ ജലാധിവാസത്തെപ്പറ്റി കവി ഉൽപ്രേക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു. കുവലയപ്പൂവാണല്ലോ ലക്ഷ്മിയുടെ അധിവാസസ്ഥാനം. എന്നാൽ ലക്ഷ്മി രാത്രിയിൽ മാത്രമെ ഭൂലോകവാടം തുറന്നു, അതിൽ നിവസിക്കുന്നുള്ളു. പകൽ സമയത്ത് ആ ഭൂലോകവാടം അടച്ചു ലക്ഷ്മീദേവി ഭഗവതിയുടെ നേത്രങ്ങളിലാണ് അധിവസിക്കുന്നത്. ദേവിയുടെ നേത്രങ്ങൾ രാത്രിയിൽ നിദ്രാമുകുളിതങ്ങളാകുന്നതിനാലാണ് ലക്ഷ്മി കുവലയപുഷ്പത്തിന്റെ ഹൃദയപുടത്തെ വിടത്തി അതിൽ പാർക്കുന്നത്. രാവിലെ ആ പുഷ്പത്തിന്റെ വാതിൽ അടച്ചു ഭഗവതിയുടെ തുറന്ന നയനത്തിൽ ലക്ഷ്മി അധിവസിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. അതിനാൽ പകൽസമയത്ത് ഭഗവതിയുടെ നേത്രങ്ങളിലും രാത്രിയിൽ കുവലയപുഷ്പത്തിലും പാർക്കുന്നതല്ലാതെ ലക്ഷ്മി മറെറങ്ങും പോകുന്നില്ല. ഭഗവതിയുടെ വിരികണ്ണുകൾക്കുള്ളസൌഭാഗ്യത്തിൽ കുവലയപ്പൂക്കൾ

മുകളിതങ്ങളാകുന്നുവെന്നു സാരം. അതിനാൽ നേത്രങ്ങളുടെ സുപ്രസിദ്ധോപമാനവസ്തുക്കളായ മീനങ്ങൾക്കും കുവലയപ്പൂക്കൾക്കും ശ്രീത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ നയനസൌന്ദര്യമുണ്ടാകുന്നില്ല. മാത്രമല്ല നാണത്താൽ അവ പുറത്തുവരാൻ മടിച്ചു വെള്ളത്തിൽതന്നെ പാർക്കുന്നു. ആ നേത്രസൌഭാഗ്യത്തിൽ തന്റെ സൌന്ദര്യം ഇത്രമാത്രം അപഹാസ്യമായ്തീർന്നല്ലോ എന്നു വിചാരിച്ചു കുവലയപ്പൂ തന്നെത്താൻ കൂമ്പി ഒളിച്ചുകളയുന്നു. ശ്രീത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ ആയതനയനങ്ങൾ അനുപമമോഹനങ്ങളാണെന്നു സാരം.

57. മൂ: ദ്ദശാ ദ്രാഘ്മീയസ്യാ ദരദളിതനീലോല്പലരുചാ
ദവീയാംസം ദീനം സ്നപയ കൃപയാ മാമപി
ശിവേ!
അനേനായം ധന്യോ ഭവതി ന ച തേ
ഹാനിരിയതാ
വനേ വാ ഹർമ്മ്യേ വാ സമകരനിപാതോ
ഹിമകരഃ

ഭാ: ദീനൻ ദൂരേയിരിക്കുന്നടിയനെയുലരും
നീലനീർതാരിനൊക്കും
മാനഞ്ചും നീണ്ടകണ്ണാൽ കൃപയിലയി കളി
പ്പിക്ക കാരുണ്യസിന്ധോ!

ഞാനെന്നാൽ ധന്യനായേൻ,
ഭവതിയിലതിനാൽ ചേതമില്ലേതുമൊട്ടും
വാനത്തിങ്കൾ തലോട്ടുന്നിതു വനമൊരുപോൽ
സൌധവും തങ്കരത്താൽ.

അ:—ദീനൻ=പരവശൻ, ദരിദ്രൻ, നീലനീർ താർ = നീലോല്പലം, കാരുണ്യസിന്ധോ! = കാരുണ്യക്കടലേ!, വാനത്തിങ്കൾ=ആകാശചന്ദ്രൻ, സൌധം=രാജഗൃഹം, കരം=രശ്മി.

വി:—നീലോല്പലംപോലെ നീണ്ട കണ്ണുകളാൽ കൃപയിൽ അടിയനെ കടാക്ഷിക്കേണമേ എന്ന് ഭഗവതിയോട് ഭക്തനായ കവി ഉള്ളുഴിഞ്ഞു പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു. "ഞാൻ ദീനനും ദൂരസ്ഥനും അതിനാൽ തന്നെ അനുകമ്പ അർഹിക്കുന്നവനുമാണ്. അല്ലയോ കാരുണ്യക്കടലേ! ശ്രീ ത്രിപുരസുന്ദരി! എന്നെ അവിടുത്തെ കടാക്ഷദയയാൽ കടാക്ഷിക്കേണമേ! ഞാൻ എന്നാൽ കൃതാർത്ഥനായി. ഭവതിക്ക് അതുകൊണ്ട് യാതൊരു ചേതവുമില്ല" എന്ന് സാധകൻ ദയനീയമായിപ്പറയുന്നു. ദൂരസ്ഥനായതുകൊണ്ടോ ദീനനായതുകൊണ്ടോ ഭഗവതിയുടെ കൃപാകടാക്ഷം ഉണ്ടാകയില്ലെന്നു അദ്ദേഹം കരുതുന്നില്ല. ആകാശചന്ദ്രന്റെ കിരണങ്ങൾ അന്ധകാരമയമായ കാട്ടിലും വെൺകളി പൂശിയ രാജഗൃഹത്തിലും വളരെ ദൂരെ നിന്നാണെങ്കിലും ഒരുപോലെ എത്തിത്തഴുകുന്നു. അതിനാൽ

ഭഗവതിയുടെ ദയക്ക് അർഹതയുള്ള മഹാന്മാർ അധികമുണ്ടെങ്കിൽകൂടിയും അത്തരം അർഹത സാധകന്നില്ലെങ്കിൽകൂടിയും ദൂരസ്ഥനാണെങ്കിൽകൂടിയും അദ്ദേഹം നിരാശപ്പെട്ടുന്നില്ല. ചന്ദ്രകിരണങ്ങൾ പക്ഷഭേദമില്ലാതെ പെരുമാറുന്നതുപോലെ ഭഗവതിയുടെ ദയാദൃഷ്ടിയും പക്ഷഭേദമില്ലാതെ പ്രവർത്തിക്കുമെന്ന് സാധകൻ ആശ്വസിക്കുന്നു. സമഭാവന ശ്രീത്രിപുരസുന്ദരിക്ക് സ്വതസ്സിദ്ധമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു. സകല ജീവജാലങ്ങളെയും അനുഗ്രഹിക്കുന്നത് ആ ശക്തിരൂപിണിയുടെ കരുണയാണല്ലോ.

58. മൂ: അരാളം തേ പാളീയുഗളമഗരാജന്യതനയേ!
നകേഷാമാധത്തേ കുസുമശരകോദണ്ഡകുതുകം
തിരശ്ചീനോ യത്ര ശ്രവണപഥമുല്ലംഘ്യ
വിലസൻ
അപാംഗവ്യാസംഗോ ദിശതി
ശരസന്ധാനധിഷണാം.

ഭാ: ആരിൽ താൻ നഗരാജനന്ദിനി!
വളഞ്ഞാരമ്യമാം പാളികൾ
താരമ്പൻ കൂലവില്ലിനുള്ള കുതുകം ചേർക്കുന്ന
തില്ലോർക്കുകിൽ?
ആരഞ്ജിച്ചു വിലങ്ങനെച്ചെവി കടന്നെത്തും
കടാക്ഷങ്ങൾക-

ണ്ടാരാലായതിലോരിടം കണ്കളെന്നാശങ്ക-
യുണ്ടാക്കുമേ.

അ:—നഗരാജനന്ദിനി = പാർവ്വതി, പാളി = കണ്ണിനും ചെവിക്കും മദ്ധ്യേയുള്ള സ്ഥലം, താരമ്പൻ= കാമദേവൻ, കൂടകം=സൌഭാഗ്യം (വിലാസം), ആരഞ്ജിച്ചു = ചേർന്നു, ആരാൽ = സമീപത്തിൽ, കണ= അസ്ത്രം.

വി: ശ്രീത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ സുന്ദരമായ പാളീയുഗളം കണ്ടാൽ കാമദേവന്റെ കുലവില്ലാണെന്നു് ആരും വിചാരിച്ചുപോകും. അപ്രകാരം മാനസിക ഭ്രാന്തിയുണ്ടാകത്തക്കവിധത്തിൽ അവ ചന്തമേറിയതാകുന്നു. എന്നു മാത്രമല്ല, വിലങ്ങത്തിൽ ചെവിയെക്കൂടി കടന്നുപോകത്തക്കവിധം, ദീർഘമായ കടാക്ഷങ്ങളും കണ്ടാൽ അതു് കാമബാണങ്ങളാണെന്നു് ആരും ശങ്കിക്കാതിരിക്കയില്ല. ഭഗവതിയുടെ പാളികളും കാമചാപത്തിന്റെയും കടാക്ഷങ്ങളും അലർശരങ്ങളുടെയും ഭ്രാന്തി ഉണ്ടാകത്തക്കവിധം മനോമോഹനമാകുന്നുവെന്നു് സാരം.

59 മു: സ്ഫുരദ്ഗണ്ഡാഭോഗപ്രതിഫലിതതാടങ്ക
യുഗളം
ചതുശ്ചക്രം മന്യേ തവ മുഖമിദം മന്മഥരഥം
യമാരുഹ്യ ദ്രുഹ്യത്യവനിരഥമർക്കേന്ദുചരണം
മഹാവീരോ മാരഃ പ്രമഥപതയേ സജ്ജിതവതേ.

ഭാ: ഗണ്ഡത്തിൽ നിഴലിച്ച തോടകളെഴുംനിൻ
നിർമ്മലശ്രീമുഖം
തണ്ടാരമ്പനുചേർന്ന നാലുരുളുതേരെന്നോ
ത്തിടുന്നേനഹം.
കൊണ്ടിസ്സ്യന്ദനമേറി യക്ഷശശികാം ചക്ര
ങ്ങളാം ഭ്രരഥം
പൂണ്ടിടും മൂഢനാടെതിർപ്പിയു മഹാവീരൻ
സ്മരൻ ശങ്കരി!

അ:—ഗണ്ഡം = കവിൾത്തടം, തണ്ടാരമ്പൻ= കാമദേവൻ, കൊണ്ട=വാങ്ങി (സ്വീകരിച്ച) സ്യന്ദനം= രഥം, മൂഢൻ=ശിവൻ, സ്മരൻ=കാമൻ.

വി:—കണ്ണാഭരണങ്ങളായ രണ്ടു തോടകളും തെളിഞ്ഞു തെളിഞ്ഞു വിളങ്ങുന്ന ഭഗവതിയുടെ കവിൾത്തടത്തിൽ നിഴലിച്ചു പ്രശോഭിക്കുന്നു. ചെവിയിലിട്ട രണ്ടു തോടകളും, ഇപ്രകാരം നിഴലിച്ചു നിറഞ്ഞ രണ്ടു തോടകളും കൂടി ആകെ നാലു തോടകളുടെ സംബന്ധമുള്ള ഭഗവതിയുടെ മുഖം കാമദേവന്റെ നാലുരുളുതേരായി കവി ഉൽപ്രേക്ഷിക്കുന്നു. ഓരോ തോടയെയും കാമരഥത്തിന്റെ ഓരോ ഉരുളായി സങ്കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു. തന്റെ ശത്രുവായ ശിവനോട് യുദ്ധം ചെയ്യുന്നതിന്നായി കാമദേവൻ ഈ രഥത്തെ വായുവാങ്ങി. അതിലിരുന്നപ്പോലെതന്നെ കാമൻ മഹാവീര്യവാനായിത്തീർന്നു. ശക്തിവേഗതകളുംകൂടിയതും സൂര്യചന്ദ്ര

ന്മാർ ഉരുളകളായതുമായി ഗാംഭീര്യമുള്ള ഭരഥത്തി
ലാണ് ശിവൻ കയറി, കാമനോടു പോരിനു പുറപ്പെ
ട്ടത്. എങ്കിലും, ഭഗവതിയുടെ മുഖരഥത്തിൽ കയ
റുകയാൽ മഹാവീരനായ കാമൻ വീരാഗ്രണിയായ
ശിവനെ അമ്പെയ്തു തോല്പിച്ചു. അത് ഭഗവതിയുടെ
മുഖരഥപ്രഭാവത്താൽ സാധിച്ചിട്ടുള്ളതാകുന്നുവെന്ന്
ഇവിടെ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. കാമദേവനെ ചുട്ടെരിക്ക
ത്തക്കവിധം വിഷയവിരക്തിയുണ്ടായിരുന്ന ശിവൻ
ഭഗവതിയുടെ വിലാസമോഹനമായ വദനസൌന്ദര്യ
ത്താലാണല്ലോ നിലതെറ്റി ആകർഷിക്കപ്പെട്ടുപോ
യത്. കാമൻ അപ്പോൾ വിജയിക്കുകയും ചെയ്തു.
ഭഗവതിയുടെ വദനാരവിന്ദം അത്രമാത്രം അനുപമവും
സൌന്ദര്യത്താൽ അത്യാകർഷകവുമാണെന്നു് സാരം.

60. മൂ: സ്മരസത്യാഃ സൂക്തീരുതലഹരീ
കൌശലഹരീഃ
പിബന്ത്യാഃ ശർവ്വാണീ! ശ്രവണചുളുകാഭ്യാ
മവിരളം
ചമല്കാരശ്ലാഘാചലിതശിരസഃ
കുണ്ഡലഗണോ
ഡ്ഡാണല്കാരൈസ്താരൈഃ പ്രതിവചനമാചഷ്ട
ഇവ തേ.

ഭാ: തുകംതുവമൂതിന്റെ ചാതുരികവർന്നീടുന്നനിൻ
സൂക്തികളാം

ശ്രീകണ്ഠേശവരി! വാണിയേറവ ചുളുകക്കാ
താൽ നകർന്നേറവും
സവീയശ്ശാഘ ചമൽക്കൃതിക്കു തലയാട്ടത്താലെ
നല്ലേ, യിട-
ഞ്ഞാകേമുട്ടിയ കുണ്ഡലങ്ങൾ ഝണിതം
കൊള്ളുന്നു പ്രത്യുക്തിപോൽ.

അ:—തുവൂത് = പരിശുദ്ധമായ അമൃത്, ചാതുരി=സാമർത്ഥ്യം (സൌഭാഗ്യം), വാണി=സരസ്വതി, സൂക്തി = മധുരവചനം, ശ്രീകണ്ഠേശവരി = പാർവ്വതി, ചുളുകക്കാത്=അല്പം മടക്കിയ കൈപ്പടത്തെപ്പോലെയുള്ള ചെവി, ശ്ലാഘ=സ്തുതി, ചമൽക്കൃതി=ചമൽക്കാരം, കുണ്ഡലം = കർണ്ണാഭരണം, ഝണിതം=ഝണ, ഝണ എന്ന ശബ്ദം, പ്രത്യുക്തി=പ്രതിവചനം.

വി:—അമൃതലഹരിയുടെ മാധുര്യത്തെ കവരുന്ന ഭഗവതിയുടെ സുഭാഷിതങ്ങൾ സരസ്വതി ചുളുകക്കായുകളെക്കൊണ്ട് ഏറവും ആസ്വദിക്കുന്നു. ഏതുപ്രകാരം മടക്കിക്കുഴിഞ്ഞ കൈകളാൽ ജലപാനം നിർവ്വഹിക്കുന്നുവോ അപ്രകാരംതന്നെ ഭഗവതിയുടെ അടുത്തിരുന്നു സരസ്വതി സുഭാഷിതാമൃതത്തെ ശ്രവണങ്ങളാൽ ഏറവ ആനന്ദിക്കുന്നു. ഭഗവതിയുടെ വചനങ്ങളിലുള്ള ചമൽക്കാരാതിശയത്തെ ഇടക്കിടെ തല കുലുക്കി സമ്മതിക്കുമ്പോൾ സരസ്വതിയുടെ കുണ്ഡല

ങ്ങൾ അന്യോന്യം ഇടഞ്ഞുമുട്ടി ഝണൽക്കാരം ചെയ്യുന്നു. ആ കളനിനാദം ശ്രീത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ വചനങ്ങൾക്ക് പ്രത്യുത്തരം പറയുന്ന നിലയിലാണ് കവി ഉൽപ്രേക്ഷിക്കുന്നത്. ഭഗവതിയുടെ വചനമാധുര്യവും ചമൽക്കാരാതിശയവും വാഗ്ദേവതക്കുകൂടി അത്ഭുതജനകമാകത്തക്കവിധം അതിരമണീയമാണെന്നു സാരം.

61. മൂ: അസൌ നാസാവംശസ്തുഹിനഗിരിവംശ-
ധ്വജപടി!
തപദിയോ നേദിയഃ ഫലയ
ഫലമസ്മാകമുചിതം
വഹത്യന്തർമ്മുക്താഃ ശിശിരകരനിശ്വാസ
ഗളിതം
സമൃദ്ധ്യാ യത്താസാം ബഹിരപി ച
മുക്താമണിമധാൽ

ഭാ: നിന്മൂക്കാകും മുളങ്കോലുചിതഫലമണ
യ്ക്കേണമദ്ദീനകന്യേ!
നന്മുത്തുള്ളിൽ ധരിക്കുന്നതുബത! ശശി
നിശ്വാസവേഗംനിമിത്തം
ചെമ്മേ താഴെയതിർന്നാനമല മുതല
മുത്തുകൾമുത്തോടേറെ-
ന്നമ്മേ! തുമയ്ക്കുചേരുംപടി പുറമെയുമേ
ചാത്തീ നീ യുല്ലസിപ്പൂ.

അ: — അദ്രീന്ദ്രകന്യ = പാർവ്വതി, ശശി = ചന്ദ്രൻ, അമലം = നിർമ്മലം, അതുലം = അനുപമം, മുത്തൊടെ = സന്തോഷത്തോടെ, ഭൂമ = ഭംഗി.

വി: — ശ്രീത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ മൂക്കാകുന്ന മുളങ്കോൽ ഇഷ്ടാനുസൃതമായ ഫലം നൽകേണമേ എന്നു് കവി പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു. മൂക്കിനെ മുളക്കുഴലായി രൂപകം ചെയ്തതു കാരണം കൂടാതെയല്ല. മൂത്ത മുളങ്കോലിനുള്ളിൽ മുത്തുകൾ വിളയുന്നുവെന്നു് പ്രസിദ്ധമാണു്. ആ മുത്തുകൾ വാമനാഡിയിൽകൂടിപ്പോകുന്ന ചന്ദ്രന്റെ നിശ്വാസവേഗത്താൽ താഴെയുതിരുകയും സന്തോഷത്തോടുകൂടെ അവ വാരിയെടുത്തു പുറമെയുള്ള മൂക്കുത്തിയിൽ പതിച്ചു ദേവി ധരിക്കുകയും ചെയ്തിരിക്കുന്നു. മൂക്കു് വംശദണ്ഡമല്ലെങ്കിൽ അതിനുള്ളിൽനിന്നു് മുത്തുമണികൾ താഴെ പൊഴിയുന്നതല്ലല്ലോ. ചന്ദ്രൻ പിംഗള എന്ന വാമനാഡീമാർഗ്ഗത്തിൽകൂടി സഞ്ചരിക്കുമ്പോൾ അതിന്റെ നിശ്വാസവേഗത്താലാണു് മുത്തുമണികൾ ഇപ്രകാരം താഴെ പതിക്കുന്നതു്. മൂക്കുത്തിയിൽ മുത്തുമണി ധരിച്ചതായിക്കാണുന്നുണ്ടു്. മൂക്കിൻകുഴലിനകത്തു മുത്തുമണികളില്ലെങ്കിൽ അവ എങ്ങിനെ ഉതിർന്നുവീഴും?

62. മൂ: പ്രകൃത്യാരക്തായാസ്തവ സുദതി! ദന്തച്ഛദരുചേഃ
പ്രവക്ഷ്യേ സാദൃശ്യം ജനയതു ഫലം വിദ്രുമലതാ

ന ബിംബം തദ് ബിംബപ്രതിഫലന
രാഗാദരുണിതം
തുലാമധ്യാരോഢും കഥമിവ വിലജ്ജേത
കലയാ.

ഭാ: ആരക്തം നിൻെറ ചുണ്ടിൻരുചിയൊടുതുലയൊ
ന്നോതുവാൻ നല്പഴംതാ-
നാരമ്യം വിദ്രുമത്തിൻ ലതികയിലുളവാ
യ്തീരണം നിർവിവാദം.
ആരുണ്യശ്രീയതിന്നുള്ളൊരു നിഴല്പ
കണക്കാർന്നിട്ടും ബിംബപകടം
പാരം നാണിക്കയില്ലേ സുദതി! യതിനുതാൻ
തുല്യമെന്നോർപ്പതിന്നും?

അ:—ആരക്തം = തുടുത്തത്, രുചി = ശോഭവിദ്രുമലതിക = പവിഴക്കൊടി, ആരുണ്യം = ചുകപ്പ്, ബിംബപകടം = തൊണ്ടിപ്പഴം, സുദതി = ശോഭനമായ ദന്തങ്ങളോടു കൂടിയവൾ (സുന്ദരി).

വി:—ശ്രീമഹാത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ അധരപുടങ്ങൾക്കുള്ള കാന്തിയോടു് ഉപമിക്കുവാനായി യാതൊരു വസ്തുവുമില്ലെന്നു് ഈ ശ്ലോകത്തിൽ പറയുന്നു. പ്രകൃത്യാ തുടുത്ത ദേവിയുടെ ചുണ്ടിൻെറ ശോഭക്കു് സമാനമാകേണമെങ്കിൽ പവിഴക്കൊടിയിൽ ഒരു കായ ഉണ്ടാ

കേണ്ടതാണ്. പക്ഷെ പവിഴക്കൊടിക്ക് ഫലം ഉണ്ടാകുന്നില്ല. അധരകാന്തിക്ക് ഔപമ്യത്തിന്നായി പറയപ്പെടുന്ന വേറൊരു വസ്തു തൊണ്ടിപ്പഴം അല്ലെങ്കിൽ ബിംബപകമാണ്. എന്നാൽ ഭഗവതിയുടെ വദനത്തിന്റെ അരുണവർണ്ണം നിഴലിച്ചുകാണുന്നതാണ് ബിംബവർണ്ണം. ബിംബം എന്ന പദത്തിന്റെ അർത്ഥംതന്നെ ഛായ എന്നാണല്ലോ. അതിനാൽ ഭഗവതിയുടെ രക്താധരശോഭക്കുള്ള നിഴൽമാത്രമെ അതിനുള്ളുവെന്ന് നാമംകൊണ്ടുതന്നെ വ്യക്തമാകുന്നു. അങ്ങിനെയിരിക്കെ ഭഗവതിയുടെ അധരകാന്തിയോട് തെല്ലെങ്കിലും ഔപമ്യം വഹിക്കുവാൻ ബിംബപകഫലത്തിന്ന് നാണമുണ്ടാകാതിരിക്കുമോ? അത് ഒരിക്കലും അതിന്ന് ഉനിയുന്നതല്ല; മുമ്പറഞ്ഞ കാരണത്താൽ അതിന്ന് ഭഗവതിയുടെ അധരശോഭക്ക് സമാനമാകുവാൻ സാധിക്കുന്നതുമല്ല. പവിഴക്കൊടിയിൽ പഴമുണ്ടായാൽ അതിന്റെ ഉടുപ്പ് ഏറ്റവും അധികരിച്ചിരിക്കുമല്ലോ. സാധാരണ പച്ചനിറത്തിലുള്ള ചെടികളുംകൂടി ചുകന്ന പഴങ്ങളെ ജനിപ്പിക്കുന്നു. ആ നിലക്ക് ചുകന്ന പവിഴവള്ളിക്ക് ഒരു ഫലമുണ്ടാകുകയാണെങ്കിൽ അത് ഏറ്റവും അരുണമായിരിക്കുമെന്നതിന്ന് സന്ദേഹമില്ല. അങ്ങിനെ പവിഴക്കൊടിമേൽ ഒരു ഫലമുണ്ടായിക്കാണട്ടെ. അപ്പോൾ ഭഗവതിയുടെ അധരശോഭക്ക് സമാനമായ അരുണവർണ്ണമുള്ള ഒരു വസ്തുവുണ്ടെന്ന് പറയാം. അല്ലാതെ ഇപ്പോ

ഴുള്ള ഒരു വസ്തുവിന്റെയും വർണ്ണം ഭഗവതിയുടെ അധര കാന്തിക്ക് സാദൃശ്യം വഹിക്കുവാൻ യോഗ്യതയുള്ളതല്ലെന്ന് അതിശയോക്തിയുപേക്ഷിച്ചു കവി പറയുന്നു.

63. മൂ: സ്മിതജ്യോൽസ്നാജാലം തവ വദനചന്ദ്രസ്യ
പിബതാം
ചകോരാണാമാസീദതിരസതയാ ചഞ്ചുജഡിമാ
അതസ്തേ ശീതാംശോരമൃതലഹരീമാമുരുചയഃ
പിബന്തി സച്ഛിദ്രം നിശിനിശി ഭൃശം
കാംക്ഷാകുലധിയഃ.

ഭാ: നിൻ വക്ത്രേന്ദു പൊഴിച്ച പുഞ്ചിരിനിലാവേറെനുകർന്നായതിൻ
വൻമാധുര്യമിയന്ന ചുണ്ടുകളം ചെടിപ്പാർന്നു ചകോരങ്ങളിൽ
പിൻപാമ്പുപ്രിയമോടവർ പ്രതിനിശംചന്ദ്രാമൃതം കാടിയെ-
ന്നൻപാർന്നായതിനാൽ നിനച്ചുയു കുടിക്കുന്നുയഥേഷ്ടം ഭൃശം.

അ:—വക്ത്രേന്ദു = മുഖമാകുന്ന ചന്ദ്രൻ, ചകോരം=ചെമ്പോത്ത്, ആമ്പുപ്രിയം=പുളിരസത്തിലുള്ള ഇഷ്ടം, പ്രതിനിശം = രാത്രിതോറും, ഭൃശം=ഏറെറവും, അൻപ്=സന്തോഷം.

വി:—ഭഗവതിയുടെ മുഖചന്ദ്രനിൽനിന്നു പൊ
ഴിയുന്ന മന്ദഹാസത്തിന്റെ മാധുര്യം ചന്ദ്രസുധയെ
ക്കൂടി അതിശയിക്കുന്നതാണെന്നു് ഈ ശ്ലോകത്തിൽ
പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ചന്ദ്രകിരണങ്ങളെ പാനം ചെയ്യുന്ന
ചകോരപ്പക്ഷികൾ പുളിക്കാടിയെന്ന നിലയിലാണു്
അതു് കൂടിക്കുന്നതു്. ദേവിയുടെ മുഖചന്ദ്രനിൽനിന്നു്
പ്രവഹിക്കുന്ന സ്മേരചന്ദ്രിക ചകോരങ്ങൾ കൂടിച്ചു്
അതിന്റെ അനുപമമായ മാധുര്യത്താൽ അവരുടെ
നാക്കുകൾ മരവിച്ചുപോയി. ആ രസനൈരാശ്യം നീ
ക്കുന്നതിന്നു് അവർ പുളിപ്പു രസമുള്ള വല്ലതും കൂടിക്കേ
ണമെന്നു വിചാരിച്ചു ചന്ദ്രനിൽനിന്നു പ്രവഹിക്കുന്ന
അമൃതത്തെ രുചിച്ചുനോക്കിയതിൽ പുളിയുള്ളതായി
ക്കണ്ടു. അവർ അതിനാൽ രാത്രിതോറും ചന്ദ്രകിരണ
ങ്ങളെ പാനംചെയ്യുകയായി. ചകോരപ്പക്ഷികൾ
ചന്ദ്രികാമൃതത്തെ കൂടിക്കുന്നതു ഭഗവതിയുടെ മന്ദഹാസ
സുധയുടെ മാധുരിയാൽ മരവിച്ച നാക്കുകൾക്കു് പുളി
രസത്താൽ ഉണർവുണ്ടാക്കുന്നതിനാണെന്നു് അതിശ
യോക്തിപരമായി പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ദേവിയുടെ
മന്ദഹാസമാധുര്യത്തിൽ ചന്ദ്രസുധയുംകൂടി പുളിക്കാടി
യെന്നു തോന്നത്തക്കവിധം അതിന്റെ മാധുര്യം അത്ര
അധികമാണെന്നു സാരം.

64. മൂ: അവിശ്രാന്തം പത്യുർഗ്ഗുണഗണ—

കഥാമ്രേഡനജപാ

ജപാപുഷ്പച്ഛായാ തവ ജനനി! ജിഹ്വാ
ജയതി സാ
യദഗ്രാസീനായാഃ സ്ഫടികദൃഷദച്ഛച്ഛവിമയീ
സരസ്വത്യാ മൂർത്തിഃ പരിണമതി മാണിക്യ
വപുഷാ.

ഭാ: വിണ്ടും വീണ്ടും പ്രിയൻ തൻ ഗുണഗണജപമാ-
ന്നേതുമേ വിശ്രമിക്കാ-
തുണ്ടാകും ചെമ്പരുത്തിദ്യുതിയൊട്ട
വിജയിക്കുന്ന നിൻ ജിഹ്വയമ്മേ!
കൊണ്ടാടും വാണി നാവിൻകൊടിയിലമലശു
ഭ്രാഭയായുല്ലസിക്കെ-
പ്പൂണ്ടീടും പദ്മരാഗദ്യുതിയിലഹ! നിറത്തിന്റെ
മാറം വരുന്നു.

അ: —ചെമ്പരുത്തിദ്യുതി = ചെമ്പരുത്തിപ്പൂ വിന്റെ ശോഭ, ജിഹ്വ = നാക്ക്, കൊണ്ടാടുക = കീർത്തിക്കുക, വാണി = സരസ്വതി, കൊടി = അറം, ശുഭ്രം = വെളുത്ത, പദ്മരാഗം = മാണിക്യരത്നം,

വി: —ഭഗവതിയുടെ ജിഹ്വ ചെമ്പരുത്തിപ്പൂ പോലെ അരുണവർണ്ണമായതാകുന്നു. ഭർത്താവായ പരമേശ്വരന്റെ ഗുണഗണങ്ങളെയും ത്രിപുരഹേനാദി ചരിതങ്ങളെയും എപ്പോഴും കീർത്തിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന

തിനാലാണ് നാക്കിന്ന് അരുണവർണ്ണം ഉണ്ടായിത്തീ
ന്നത്. ഭഗവതിയുടെ നാവിന്നറത്ത് സരസ്വതീ
ദേവി എപ്പോഴും അധിവാസം ചെയ്യുന്നു. സരസ്വതീ
ദേവിയുടെ ജിഹ്വാഗ്രത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നുവെന്നു
ആഗമരഹസ്യം. സ്വതവേ സ്ഫടികധവളമായ ശരീര
മുള്ളവളാണെങ്കിലും ദേവിയുടെ രസനാഗ്രത്തിൽ വസി
ക്കുമ്പോൾ നാവിന്റെ അരുണവർണ്ണം പ്രതിഫലിച്ച്
വാണി ചുകന്ന ശരീരമുള്ളവളായിത്തീരുന്നു.

65. മൂ: രണേ ജിത്വാ ദൈത്യാനപഹൃതശിരസ്ത്രൈഃ
കവചിഭിഃ
നിവൃത്തൈശ്ചണ്ഡാംശത്രിപുരഹരനിർമ്മാല്യ
വിമുഖൈഃ
വിശാഖേന്ദ്രോപേന്ദ്രൈഃ ശശിവിശദകർപ്പൂര
ശകലാഃ
വിലീയന്തേ മാതസ്തവ വദനതാംബൂലകബളാഃ

ഭാ: ദൈത്യന്മാരെജ്ജയിച്ചു പടയിലഥ തലക്കെ
ട്ടഴിച്ചെത്തി, വമ്മം
ചാത്തുംശൌരീന്ദ്രസേനാനികളും
ഭവതിചവയ്ക്കുന്ന താംബൂലമേറും
ഒത്തക്കർപ്പൂരഖണ്ഡം ശശിവിശദമലിയ്ക്കും
വരെയ്ക്കും ചവക്കു-
ന്നൊട്ടും ചണ്ഡന്നുചേരും പുരഹരനുടെ
നിർമ്മാല്യമിഷ്ടപ്പെടാതെ.

അ: —ദൈത്യന്മാർ=അസുരന്മാർ, വർമ്മം=കവചം (ഇരുമ്പുറ), ശൌരിപ്രസേനാനികൻ=വിഷ്ണു, ഇരുൻ, സുബ്രഹ്മണ്യൻ എന്നിവർ, ശശിവിശദം = ചന്ദ്രനെപ്പോലെ വെളുത്തത്, ചണ്ഡൻ=ചണ്ഡൻ എന്ന പ്രമഥൻ, പുരഹരൻ=ശിവൻ, നിർമ്മാല്യം=നിവേദ്യശിഷ്ടം.

വി: —ശ്രീത്രിപുരസുന്ദരിയാൽ അനുഗ്രഹീതരായ ഇന്ദ്രൻ, വിഷ്ണു, സുബ്രഹ്മണ്യൻ എന്നീ ദേവശ്രേഷ്ഠന്മാർ അസുരന്മാരെ യുദ്ധത്തിൽ ജയിച്ചു മടങ്ങി, തലക്കെട്ടഴിച്ചുവെച്ചു, കവചം മാത്രം ധരിച്ചുള്ള നിലയിൽ ഭഗവതിയെച്ചെന്നു നമസ്കരിക്കുന്നു. പ്രസന്നയായ ദേവി അവരെ താംബൂലം നല്കി, അനുഗ്രഹിക്കുന്നു. "യുദ്ധത്തിൽ പ്രയത്നിച്ചു തളർന്നവരല്ലേ? മുക്കി സന്തോഷിക്കുക" എന്ന ഭാവത്തോടെയാണ് ഭഗവതി ഇപ്രകാരം ചെയ്യുന്നത്. അവരാകട്ടെ ഭഗവതിയിൽ നിന്ന് ആ താംബൂലച്ചുരുളുകൾ ഏറെറവും ഭക്തിയോടുകൂടി സ്വീകരിച്ചു അതിലുള്ള ചന്ദ്രധവളമായ കർപ്പൂരഖണ്ഡം അലിയുന്നതുവരെ ചവയ്ക്കുന്നു. അവർ ശിവനിർമ്മാല്യം ഇഷ്ടപ്പെട്ടില്ല. കാരണം അത് ചണ്ഡൻ എന്ന പ്രമഥന്നു ചേർന്നതാണ്. "ഹരനിർമ്മാല്യം പരിത്യാജ്യം" എന്നു സ്മൃതിവാക്യവും പറയുന്നു.

66. മൂ: വിപഞ്ച്യാ ഗായന്തീ വിവിധമപദാനം
പശുപതേഃ

തയാരബ്ധൈ വക്തും ചലിതശിരസാ
സാധുവചനേ
തദീയൈർമ്മാധ്വൈരപലപിതതന്ത്രീകളരവാം
നിജാം വീണാം വാണീ നിചുളയതി ചോളേന
നിഭൃതം.

ഭാ:— പ്രാണപ്രേയാന്റെ നാനാഗുണഗണകഥകൾ
വീണയാൽ പാടിടുമ്പോൾ
പ്രീണിച്ചു നീ പ്രശംസിപ്പതിനു മൊഴിയുടങ്ങുന്നു
ശീർഷം കുലുക്കി
വീണക്കാവാണിതന്മാധുരി ചെറുതുപകർത്താൻ–
മാകാത്തമൂലം
നാണിച്ചു വാണി ശുദ്ധം ശ്രുതമതിനെ മറപ്പൂനി–
ചോളത്തിനുള്ളിൽ.

അ:—പ്രാണപ്രേയാൻ = പ്രാണനാഥൻ, പ്രീണിച്ചു = സന്തോഷിച്ചു, പ്രശംസിക്കുക = സമ്മതിക്കുക (സ്തുതിക്കുക), ശീർഷം=തല, വാണി=വാക്ക്, സരസ്വതി. നിചോളം=വീണമൂടുന്ന തുണി.

വി:—പരമേശ്വരന്റെ ത്രിപുരദഹനാദികഥകളെയും ഗുണഗണങ്ങളെയും സരസ്വതി, ദേവിയുടെ അടുത്തിരുന്നു കീർത്തനംചെയ്യുന്നു. വീണാഗാനമോഹനമായ നിലയിൽ ഭർത്താവിന്റെ ചരിത്രത്തെക്കേട്ട് ദേവി സംപ്രീതയായി തലകുലുക്കി 'ഭേഷ് ഭേഷ്',

എന്ന് പറയുന്നു. അതു കേൾക്കുമ്പോൾ ദേവിയുടെ ആ യുക്തിവചനത്തിന്റെ മാധുര്യം അല്പമെങ്കിലും തന്റെ വീണയിൽനിന്നു പുറപ്പെടുന്ന നാദത്തിനില്ലല്ലോ എന്നു വിചാരിച്ചു സരസ്വതി ലജ്ജയാൽ വീണയെ ശ്രദ്ധമായി ഉടനെതന്നെ തുണിയിട്ടു മൂടിക്കളയുന്നു. മാധുര്യത്തിനു പ്രസിദ്ധമായ വാണീദേവിയുടെ വീണാകാണവുംകൂടി ശ്രീത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ യുക്തിവചനങ്ങളോളം മധുരങ്ങളല്ലെന്നു സാരം. ദേവിയുടെ വചനമാധുരി അതു മാത്രം ആസ്വാദ്യമാകുന്നു.

67. മൂ: കരാഗ്രേണ സ്പൃഷ്ടം തുഹിനഗിരിണാ
വത്സലതയാ
ഗിരീശേനോദസ്യം മുഹുരധരപാനാകുലതയാ
കരഗ്രാഹ്യം ശംഭോർമുഖമുകുരവൃന്തം
ഗിരിസുതേ!
കഥംകാരം ബ്രൂമസ്തവ ചുബുകമൌപമ്യരഹിതം?

ഭാ: പാരം വാത്സല്യമോടെ ഹിമഗിരി തഴകി
പ്പോന്നതായും, ഗിരീശൻ
ചേരും ചെഞ്ചോരിവായ്ക്കായഴറിയടനടൻ
താനയത്തുന്നതായും
നേരേ കയ്യാൽപിടിക്കും മുഖമുകുരമണിഞ്ഞുള്ള
തണ്ടായ, മേലും

നേരായ് നില്ക്കാത്തതാം നിൻ ചിബുക
മെതുവിധം വാഴ്ത്തിടുന്നദ്രികന്യേ!

അ :—ഹിമഗരി = ഹിമാലയം, ചെഞ്ചോരിവാ=ചുകന്ന ചുണ്ട്, ഉഴറി=ബദ്ധപ്പെട്ട്, മുഖമുകുരം=മുഖമാകുന്ന കണ്ണാടി, നേർ=സമാനത, ചിബുകം=താടി, അദ്രികന്യ=പാർവ്വതി.

വി :—ശ്രീത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ താടിയെ ഈ ശ്ലോകത്തിൽ കവി വർണ്ണിക്കുന്നു. അച്ഛനായ ഹിമവാൻ മുമ്പ് അത് വാത്സല്യപൂർവ്വം തലോടിപ്പോന്നതാണ്. പരമേശ്വരൻ അധരപാനത്തിനായി ബദ്ധപ്പാടോടെ അത് കൂടക്കൂടെ ഉയർത്തുകയും മുഖക്കണ്ണാടിക്ക് വെച്ച തണ്ടുപോലെയുള്ള അത് കൈകൊണ്ട് പിടിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. ഇപ്രകാരമുള്ള ആ താടിക്ക് യാതൊന്നും തന്നെ സമാനമല്ലായ്കയാൽ എങ്ങിനെയാണ് അത് വർണ്ണിക്കേണ്ടതെന്നു കവിതന്നെ അറിയുന്നില്ല, ദേവിയുടെതാടിക്ക് തുല്യമായി അതുതന്നെയുള്ളുവെന്നു സാരം.

68. മൂ: ട്ടജാശ്ലേഷാന്നിത്യം പുരഭമയിതു: കണ്ടകവതീ
തവ ഗ്രീവാ ധത്തേ മുഖകമലനാളശ്രിയമിയം
സ്വത: ശ്വേതാ കാലാഗരുബഹുളജംബാള
മലിനാ
മൃണാളീലാളിത്യം വഹതി യദധോ
ഹാരലതികാ.

ഭാ: മാരാരാതി പുണർന്ന തല്ക്കാരമരഞ്ഞപ്പോഴുമേ
മുള്ളണി-
ഞ്ഞാരാജിപ്പു മുഖാംബുജത്തിനുളവാം
തണ്ടെന്ന പോൽ നിൻഗളം.
ചാരത്തായ് സ്വതവേ വെളുത്തസിതമായ്
വങ്കാരകിൽച്ചേറിനാൽ
ചാരുതരം മൃദുഹാരവല്ലിയണിവൂ താഴേ
മൃണാളീസമം.

അ.—മാരാരാതി = ശിവൻ, ആരാജിപ്പു = ശോഭിക്കുന്നു, ഗളം = കഴുത്ത്, ചാരത്തായ് = അടുത്ത്, അസിതം=കറുത്ത്, ചാരുതരം=ഭംഗി, ഹാരവല്ലി= മുത്തുമാല, മൃണാളി=താമരവളയം.

വി:—പരമേശ്വരൻ ഏപ്പോഴും ആലിംഗനം ചെയ്കയാൽ മുള്ളുകളണിഞ്ഞു ഭഗവതിയുടെ മൃദുലമായ കണ്ഠം പ്രശോഭിക്കുന്നു. ഈ മുള്ളുകളും രോമാഞ്ചരൂപേണ കണ്ഠനാളത്തിന്മേൽ കാണപ്പെടുന്നു. ആ നിലയിൽ ശ്രീത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ കഴുത്തു, മുഖമാകുന്ന താമരക്ക് ഉണ്ടായ തണ്ടുപോലെ മനോഹരമാണ്. താമരത്തണ്ടിനും ചെറിയ മുള്ളുകളുണ്ടല്ലോ. എന്നു മാത്രമല്ല താമരയുടെ ചേർപുരണ്ട വളയത്തിന്റെ സ്ഥാനത്ത് ഭഗവതിയുടെ കണ്ഠത്തിന്നടുത്തു താഴെ ഒരു വളയവും കാണുന്നുണ്ട്. സ്വതവേതന്നെ വെളുപ്പു

നിറമുള്ളതാണെങ്കിലും ഭഗവതി പൂശുന്നകാരകിഴി നാൽ ചേറ് കലർന്നമാതിരി, കറുത്ത മുത്തുമാല ഭഗവതിയുടെ കണ്ണത്തെ അലങ്കരിക്കുന്നു. അത് താമരവളയത്തെപ്പോലെതന്നെ നിറവും ഭംഗിയുമുള്ളതാണ്. താമരവളയത്തിന്റെ നിറം സ്വതഃവ വെളുത്തതാണെങ്കിൽകൂടി അതും ചളിപുരണ്ടു മലിനമായിരിക്കുമല്ലോ. ഇപ്രകാരം മേലെ മുഖമാകുന്ന താമരയും താഴെ ഹാരമാകുന്ന വളയവും കാണുന്നതുകൊണ്ടു അതിനു നടുവിലുള്ള ഗളനാളം താമരത്തണ്ടായിരിക്കണം. താമരത്തണ്ടിലെ മുള്ളുകളും അതിൽ കാണപ്പെടുന്നു. അതിനാൽ ഗളത്തെ അഖണ്ഡനാളമായിക്കരുതുവാനുള്ള എല്ലാ കാരണങ്ങളും ഇവിടെ പൂർണ്ണമായിക്കാട്ടിയിരിക്കുന്നു.

69. മൂ: ഗളേ രേഖാസ്തിസ്രോ ഗതിഗമകഗീതൈക
നിപുണേ!
വിവാഹവ്യാനഷ്പ്രഗ്രഹണസംഖ്യാ പ്രതിഭുവഃ
വിരാജന്തേ നാനാവിധമധുരരാഗാകരഭുവാം
ത്രയാണാം ഗ്രാമാണാം സ്ഥിതിനിയമസീമാന
ഇവ തേ.

ഭാ: ചാലേ വേളിക്കുചാത്തിടിന ചിരിചുരടിൻ
സംഖ്യയിൽ ജാമ്യമേല്പാൻ
പോലേ മൂന്നായ്കഴുത്തിൻ വലികളും, പലവിധം
രമ്യരാഗാവലിയ്ക്കും

ആലംബം മൂന്നുകൂട്ടം സ്വരമതതു നിലക്കാക്കിടും
സീമകൾപോൽ
ശീലം പാരം ജയിപ്പൂ ഗതിഗമകലാഗീത-
നൈപുണ്യശീലേ!

അ:—വലി=ചുളിവ്, രമ്യരാഗാവലി=മനോഹരമായ രാഗസമൂഹം, ആലംബം = ആശ്രയം, സീമ=അതിർ, ശീലം=ശോഭയോടുകൂടി, നൈപുണ്യശീല=സ്വതസ്സിദ്ധമായ സാമർത്ഥ്യമുള്ളവൾ.

വി:—ഭാഗ്യപൂർത്തിയുള്ള സ്ത്രീപുരുഷന്മാരുടെ കണ്ണസ്ഥലത്തിൽ തത്സൂചകമായ മൂന്നു രേഖകൾ ഉണ്ടായിരിക്കുന്നതാണു്. "ലലാടേ/ച/ഗളേചൈവ, മദ്ധ്യേ ചാപിവലിത്രയം, സ്ത്രീപുംസയോരിദംജ്ഞേയം, മഹാസൌഭാഗ്യ സൂചകം" എന്നു് സാമുദ്രികശാസ്ത്രത്തിൽ പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ദേവിയുടെ വിവാഹവേളയിൽ പരമേശ്വരൻ കണ്ഠത്തിൽ ചാർത്തിയ മംഗല്യസൂത്രം എല്ലാ മംഗല്യസൂത്രങ്ങളെയുംപോലെതന്നെ മുപ്പിരിയായിട്ടുള്ളതാണു്. കഴുത്തിലുള്ള മൂന്നു ഭാഗ്യരേഖകളും, അതിൽ മൂന്നു പിരികളുള്ള മംഗല്യസൂത്രം ചാർത്തപ്പെട്ടിരുന്നതാണെന്നും അതിന്നു് തങ്ങൾ മൂന്നാളുകളും ജാമ്യം നില്ക്കുന്നവരാണെന്നുമുള്ള നിലയിൽ ആദ്യംതന്നെ കഴുത്തിൽ സ്ഥാനമുറപ്പിച്ചവയാണെന്നു് കവി പറയുന്നു. അതിനാലാണു് അവ മൂന്നായിത്തന്നെ ചമഞ്ഞതു്. ഇതുകൂടാതെ അവ വേ

റൊരു ധർമ്മവും നിഗ്രഹിക്കുന്നുണ്ടെന്ന് കവി ആശങ്കിക്കുന്നു. ശ്രീമഹാത്രിപുരസുന്ദരി സംഗീതത്തിൽ അപാരജ്ഞാനമുള്ളവളും മധുരസംഗീതപ്രയോഗത്തിനു പ്രസിദ്ധയുമാണ്. മാർഗ്ഗം, ദേശി എന്നീ രണ്ടുവിധത്തിലുള്ള സംഗീതഗതികളും, സ്വരങ്ങളുടെ പഞ്ചവിധ കമ്പങ്ങളായ ഗമകങ്ങളും ധാതു എന്നും മാതു എന്നും പേരുള്ള ദ്വിവിധഗീതങ്ങളും പ്രയോഗിക്കുന്നതിൽ ദേവി അതിമാത്രം നൈപുണ്യം നേടിയവളാകുന്നു. അത്രമാത്രം സംഗീതവൈദുഷി സമ്പാദിച്ച ശ്രീത്രിപുരസുന്ദരി മധുരമഹിതമായ നിലയിൽ അനേകം രാഗങ്ങളെ വിസ്തരിക്കുന്നു. ഈ രാഗങ്ങളുടെയെല്ലാം അടിസ്ഥാനം ഷഡ്ജഗ്രാമം, മധ്യമഗ്രാമം, ഗാന്ധാരഗ്രാമം എന്നീ പേരുകളുള്ള മൂന്നു സ്വരക്കൂട്ടങ്ങളാണല്ലോ. മധുരരാഗവിസ്താരം ചെയ്യുന്ന ഭഗവതിയുടെ കണ്ഠത്തിൽ അതിനാൽ ഈ മൂന്നു സ്വരഗ്രാമങ്ങളും സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. അവ അന്യോന്യം ഇടകലർന്നുപോകാതിരിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി കണ്ഠാന്തർഭാഗത്തിൽ ഓരോ സ്വരക്കൂട്ടത്തിനും ഉള്ള സ്ഥാനത്തെ പുറമെ ഈ മൂന്നു രേഖകളിൽ ഓരോന്നും വേർതിരിച്ചു കാണിക്കുകയാണ് ചെയ്യുന്നത്. സ്വരക്കൂട്ടങ്ങളിൽ ഓരോന്നിന്റെയും അതുത്തിയെയാണ് ഓരോ ഗളരേഖയും അടയാളപ്പെടുത്തിയതെന്ന് കവി ഉൽപ്രേക്ഷിക്കുന്നു.

70. മൂ: മൃണാളീമൃദ്വീനാം തവ ഭുജലതാനാം ചതസ്രണാം
ചതുർഭിഃ സൌന്ദര്യം സരസിജഭവഃ സ്തൌതി വദനൈഃ

നഖേഭ്യഃ സന്തസ്യൻ പ്രഥമ
മഥനാദന്ധകരിപോഃ
ചതുർണ്ണാം ശീർഷാണാം സമമഭയ
ഹസ്താപ്പണധിയാ.

ഭാ: വാർത്തണ്ടാർവലയത്തിനൊത്ത മുലംനിൻ
നാല കൈവല്ലികം
നീർത്താർയോനി പുകഴ്ത്തിടുന്നിതനിശംതൻ
നാല വക്ത്രങ്ങളാൽ
ഓർത്തുതൻതലയൊന്നു നുള്ളിയ ഹരൻതന്റെ
നാലങ്കം, ഭയം
ചീർത്തു, നാലുതലക്കുമൊപ്പമഭയം തൃക്കൈ
ളാലേകുവാൻ.

അ:—വാർതണ്ടാർവലയം = ഭംഗിയുള്ള താമര വളയം, നീർത്താർയോനി = ബ്രഹ്മാവ്, വക്ത്രങ്ങളാൽ=മുഖങ്ങളാൽ, ഹരൻ=ശിവൻ, ചീർത്തു=വർദ്ധിച്ചു.

വി:—ശ്രീത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ മൂണാളമുള്ളങ്ങളായ നാല ഭുജവല്ലികളെയും ബ്രഹ്മാവ് പ്രത്യേകം പ്രത്യേകം തന്റെ നാല മുഖങ്ങളെക്കൊണ്ടും സ്തുതിക്കുന്നു. ബ്രഹ്മദേവൻ ഇപ്രകാരം സ്തുതിക്കുന്നത് ഉദ്ദേശ്യരഹിതമായിട്ടല്ലെന്ന് കവി പറയുന്നു. പണ്ട് ബ്രഹ്മാവിന്ന് അഞ്ച് തലകളുണ്ടായിരുന്നു. എന്നാൽ അവയിൽ

നിന്ന് ഒരു തല പരമശിവൻ നഖങ്ങളാൽ നുള്ളി ക്കളഞ്ഞു. ''ബ്രഹ്മണഃ പഞ്ചമശിരഃ നഖാഗ്രേണാ ഹരിനഖരഃ'' എന്ന് പുരാണവചനം പറയുന്നു. അതി നാൽ ബ്രഹ്മാവിന്ന് നാലു തലകൾമാത്രം നിലനിന്നു. തന്റെ ഒരു തല നുള്ളിയെടുത്ത ശിവന്റെ നഖങ്ങ ളുടെ കാഠിന്യം ബ്രഹ്മാവ് മറന്നിട്ടില്ല. ഇനി തനിക്ക് ബാക്കിയുള്ളനാലു തലകൾക്ക് ശിവനഖങ്ങളിൽ നിന്നു നാശം സംഭവിക്കരുതേ എന്നു വിചാരിച്ചു നാലു തലകൾക്കും നാലു തൃക്കൈകളെക്കൊണ്ട് ഒരേ സമയത്ത് അഭയം നല്കണമെന്നാണ് ബ്രഹ്മാവ് ഭഗവതിയോട് പ്രാർത്ഥിക്കുന്നത്. പരമേശ്വരനിൽ നിന്നുള്ള ഏത് ആപത്തിനെയും തടുത്തുനിർത്തു വാൻ ദേവിയെപ്പോലെ ആർക്കും സാമർത്ഥ്യമുണ്ടാക യില്ലല്ലോ. ദേവിയുടെ ഹിതത്തെ അതിലംഘിച്ചു പരമേശ്വരൻ ഒരിക്കലും പ്രവർത്തിക്കുന്നതല്ല. ഭഗ വതിയുടെ തൃക്കരങ്ങൾ ബ്രഹ്മശീർഷങ്ങൾക്ക് അഭയം നൽകുന്നുണ്ടെന്നു കണ്ടാൽ, പിന്നെ യാതൊരാപത്തും പരമേശ്വരനിൽനിന്നോ മറ്റാരിൽനിന്നോ ഉണ്ടാകു ന്നതുമല്ല. അതിനാലാണ് ബ്രഹ്മാവ് തന്റെ നാലു വക്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടും ഭഗവതിയുടെ നാലു തൃക്കൈ കളെ പ്രത്യേകം പ്രത്യേകമായി കീർത്തിക്കുന്നതെന്ന് കവി പറയുന്നു. ഭഗവതിയുടെ ചതുർബ്ബാഹുക്കളെ ഒരേ അവസരത്തിൽ സ്തോത്രം ചെയ്യുന്നതിനുള്ള കഴി വും അധികാരവും ചതുർമ്മുഖബ്രഹ്മദേവനു മാത്രമാ ണല്ലോ.

71. മൂ: നഖാനാമുദ്യോതൈന്നവനളിനരാഗം
വിഹസതാം
കരണാം തേ കാന്തിം കഥയ കഥയാമഃ
കഥമുമേ!
കയാചിദ്വാ സാമ്യം ഭജതു കലയാ ഹന്ത!
കമലം
യദി ക്രീഡല്ലക്ഷ്മീചരണതലലാക്ഷാരസചണം.

ഭാ: ഉദ്യോതിക്കും നഖത്താൽ നവനളിനധൃതം
രാഗവായ്പും ഹസിക്കാ-
നുദ്യോഗിക്കും കരത്തിൻരുചി, പറയുക, ഞാ
നെങ്ങിനെ വാഴ്ത്തിടേണ്ടൂ?
മുഗ്ദ്ധബ്ജം തെല്ലുപോലും തുലയതിനെഴുമോ?
ലക്ഷ്മിയാട്ടുന്നപൊൽത്താ-
രുദ്ദീപ്തം, പാദലാക്ഷാരസ മണിയുകിലോ
തുല്യമായ്ത്തീർന്നുവെന്നാം.

അ:—ഉദ്യോതിക്കുക=പ്രഭാപടലത്താൽ ശോഭിക്കുക, നവനളിനധൃതം=പ്രഭാതത്തിൽ വിടർന്ന താമരയാൽ ധരിക്കപ്പെട്ടത്, രാഗവായ്പ്=അരുണശോഭാതിരേകം, ഉദ്യോഗിക്കുക = തുനിയുക, രുചി = മനോഹരകാന്തി, മുഗ്ദ്ധബ്ജം=മുഗ്ധവായ താമര, തുല=സമത്വം, ഉദ്ദീപ്തം.= തെളിഞ്ഞ, പാദലാക്ഷാരസം = കാലിലുള്ള അരക്ക് കഴമ്പ്.

വി:—ശ്രീത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ പ്രകാശമാനങ്ങളായ കരങ്ങൾ അനുപമശോഭനങ്ങളും അവർണ്യങ്ങളുമാണെന്ന് ഈ ശ്ലോകത്തിൽ പറയുന്നു. അരുണകാന്തിക്ക് പ്രസിദ്ധമായിട്ടുള്ളതാണല്ലോ പ്രഭാതകാലത്തിൽ വിടരുന്ന പുത്തൻതാമര. എന്നാൽ പ്രകാശമാനമായ ഭഗവതിയുടെ കരനഖങ്ങൾ പൂതുകമലത്തിന്റെ രാഗവായ്പിനെ കളിയാക്കുവാൻ തുനിയുന്നവയാകുന്നു. അത്തരത്തിൽ അരുണനഖങ്ങളാൽ അധികാരക്തമായ കരകാന്തിക്ക് താമര ലേശംപോലും സദൃശകാന്തിയുള്ളതല്ല. ഒരുപക്ഷെ താമരയിൽ ക്രീഡചെയ്യുന്ന ലക്ഷ്മിയുടെ കാലിൽ പൂശീട്ടുള്ള അരക്കുഴമ്പ് തെളിഞ്ഞു കലരുകയാണെങ്കിൽ ആ നിലയിൽ അതു ഭഗവതിയുടെ കരകാന്തിയോട്ട അല്പമെങ്കിലും സാദൃശ്യം വഹിച്ചുവെന്നു വരാം. അല്ലാതെ ആ അരുണിമയോട് തുല്യമായി ഒന്നുംതന്നെ പറയുവാൻ കാണുന്നില്ല. എങ്ങിനെയാണ് പിന്നെ അതിനെ കീഴ്ക്കേണ്ടതെന്നു ഭഗവതിതന്നെ അരുളിച്ചെയ്യുകൊടുക്കേണമെന്ന് കവി പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു. സ്വതവേതന്നെ രക്തവർണ്ണമുള്ള ഭഗവതിയുടെ പാണികൾ നഖരാഗം പരക്കുകയാൽ അത്യാരക്തമായിത്തീർന്ന അവർണ്യകാന്തിയുള്ളവയായിരിക്കുന്നെന്ന് സാരം.

72. മൂ: സമം ദേവി! സ്കന്ദദ്വിപവദനപീതം

സ്തനയുഗം

തവേദം നഃ ഖേദം ഹരതു സതതം
പ്രസന്നമുഖം
യദാലോക്യാശങ്കാകുലിതഹൃദയോ ഹാസജനകഃ
സകുംഭോ ഹേരംബഃ പരിമൃശതി ഹസ്തേന
രദടിതി.

ഭാ: ഹേരംബൻ, സ്തന്ദനെന്നീയിരുവരുമൊരുപോൽ
പാനമാർന്നും, മുഖത്തിൽ
ചോരും പാലാൽനനഞ്ഞും തവ
മുലകളകറ്റട്ടെ ഞങ്ങൾക്കശോകം!
ചാരത്തായ്കണ്ട,താശങ്കിതഹൃദയമണഞ്ഞാകു
ലത്താൽ ഗണേശൻ
പാരം ഹാസംരചിപ്പൂ നിജകരമതിനാൽ
കുംഭയുഗ്മം തലോടി.

അ: ഹേരംബൻ=ഗണപതി, സ്തന്ദൻ=സുബ്രഹ്മണ്യൻ, ചാരത്തായ്=അടുത്ത്, ആശങ്കിതഹൃദയം=സംശയമുള്ള ഹൃദയം, ആകുലം=വ്യസനം, ഗണേശൻ=ഗണപതി, ഹാസം=നേരമ്പോക്ക്.

വി: ശ്രീപുരസുന്ദരിയുടെ രണ്ടു സ്തനങ്ങളും പ്രിയപുത്രന്മാരായ ഗണപതിയും സുബ്രഹ്മണ്യനും പാനംചെയ്തു രസിക്കുന്നു. മുലക്കണ്ണ് അതിനാൽ പാൽചുരന്നു നനഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഗണപതിക്കും സുബ്രഹ്മണ്യനും ജ്ഞാനചൈതന്യങ്ങൾ നൽകുന്ന ആ സ്തനങ്ങൾ ആധിഭൌതികം, ആധിദൈവികം, ആധ്യാ

ത്തീകം എന്നിങ്ങനെയുള്ള ശോകത്രയങ്ങളെ ഇല്ലാതാക്കട്ടെ എന്നു സാധകൻ പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു. വിഘ്നേശ്വരൻ ഈ സ്തനയുഗളംകണ്ടു് തന്റെ മസ്തകം പോയ്പോയോ എന്നു സംശയിച്ചു തുമ്പിക്കരംകൊണ്ടു് ഉടനെ തല തൊട്ടുനോക്കുന്നു. സംശയാകുലിതചിത്തനായി ഗണേശ്വരൻ ഇപ്രകാരം ചെയ്യുന്നതു കണ്ടു ചുറ്റുമുള്ളവർ ചിരിച്ചുപോകുന്നു. സദാശിവനും സുബ്രഹ്മണ്യനും ഭഗവതിയുമെല്ലാം ഈ നേരമ്പോക്കു് കണ്ടുരസിക്കുന്നു. ശ്രീത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ സ്തനങ്ങൾ വിനായകകുംഭങ്ങളെപ്പോലെയാണെന്നു സാരം.

73. മൂ: അമൂ തേ വക്ഷോജാവമൃതരസ
മാണിക്യകുപ്പെ
ന സന്ദേഹസ്പന്ദോ നഗപതിപതാകേ
മനസി നഃ
പിബന്തൌ തൌ യസ്മാദവിദിതവധൂ
സംഗരസികൌ
കുമാരാവദ്യാപി ദ്വിരദവദനക്രൌഞ്ചദളനൌ.

ഭാ: കുന്നിൻമന്നന്റെവെന്നിക്കൊടി! യമൃതനി-
പൂണ്ട മാണിക്യവണ്ണം
കുന്നിക്കും നിങ്കുചങ്ങൾ വരകയുഗയുഗം
തന്നെയാണില്ല വാദം
നന്നായ് വിഘ്നേശഷാണ്മാതുരരിവയി
ലുറ്റനുള്ള ശുദ്ധം നുകർന്നി-

ട്ടിന്നും സ്ത്രീസംഗസൌഖ്യം ചെറുതുമറിവെഴാ
തുള്ളനൽ ബാലകന്മാർ!

അ :—വെന്നിക്കൊടി=വിജയപതാക, മാണിക്യ വർണ്ണം = മാണിക്യരത്നത്തിന്റെ നിറം, കുന്നിക്കുക= അധികരിക്കുക, കുചം = മുല, കുടുപം = തോൽപാത്രം, യുഗം=രണ്ട്, വിഘ്നേശഷാണ്മാതുരർ = ഗണപതി, സുബ്രഹ്മണ്യൻ എന്നിവർ, ദുഗ്ധം = പാൽ, ബാലകന്മാർ=കുട്ടികൾ.

വി :—ശ്രീമഹാത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ സ്തനയുഗങ്ങൾ അമൃതരസം നിറച്ചുവെച്ചിട്ടുള്ള രണ്ടു മാണിക്യത്തോല്പാടങ്ങൾ തന്നെയാണെന്നതിന്ന് സംശയമില്ല. കാരണം, ആ മുലകളിൽനിന്നു ഉറന്ന പാൽ കുടിക്കുന്ന ഗണപതിയും സുബ്രഹ്മണ്യനും സ്ത്രീസംഗസുഖം ഇന്നതെന്നറിയാതെ ഇന്നും ബാലഗണപതിയും ബാല സുബ്രഹ്മണ്യനുമായിത്തന്നെയിരിക്കുന്നു. സുബ്രഹ്മണ്യനെയും ഗണപതിയെയും മടിയുടെ രണ്ടു പാർശ്വങ്ങളിലുമിരുത്തി സ്തന്യം നൽകുന്ന നിലയിലാണല്ലോ ഭഗവതിയെ ചിത്രണം ചെയ്യുന്നത്. സാധാരണയായി സ്ത്രീകളുടെ മുലപ്പാൽ കുടിച്ചുവളരുന്ന കുട്ടികൾ കൌമാരം വിട്ടു യൌവനത്തിലേക്കും പിന്നീടുള്ള വയോവസ്ഥാന്തരങ്ങളിലേക്കും പ്രവേശിക്കുന്നു. എന്നാൽ വയോജന്യമായ അവസ്ഥാന്തരങ്ങൾ അമൃതം പാനംചെ

യ്താൽ ഉണ്ടാകുന്നതല്ല. സുബ്രഹ്മണ്യനും ഗണപതിയും ഭഗവതിയുടെ അങ്കത്തിൽ ഇന്നും ക്രീഡിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ബാലകന്മാരായതിനാൽ അവർ സാധാരണ സ്തന്യമല്ല പാനംചെയ്തതെന്നും അമൃതമാണ് പാനംചെയ്തതെന്നും സിദ്ധിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട് ഭഗവതിയുടെ സ്തനങ്ങൾ അമൃതരസം നിറച്ചുവെച്ചിട്ടുള്ള രണ്ടു മാണിക്യകുംഭങ്ങൾ തന്നെയാണെന്നതിന്നു സംശയമില്ലെന്നു കവി പറയുന്നു.

74. മൂ: വഹത്യംബ! സ്തംബേരമദനുജകുംഭപ്രകൃതിഭിഃ
സമാരബ്ധാം മുക്താമണിഭിരമലാം ഹാരലതികാം
കുചാഭോഗോ ബിംബാധരരുചിഭിരന്തഃ
ശബളിതാം
പ്രതാപവ്യാമിശ്രാം പുരദമയിതുഃ
കീർത്തിമിവ തേ.

ഭാ: ഒന്തിട്ടൈതൃന്റെ കുംഭം പൊട്ടതയൊട്ട
പിളർന്നുള്ളിലേ മുത്തുവാരി-
ച്ചന്തത്തിൽകോത്ത മാലാലത മുലകൾനട്ട-
ക്കേന്തിടുന്നംബികേ! നീ
ചെന്തൊണ്ടിച്ചുണ്ടിനുണ്ടാമൊളിശബളിത-
മായ്ത്തീർത്തതേറേലസിപ്പൂ
ചെന്തീക്കണ്ണൻപ്രതാപത്തൊടുമിടകലരും
നല്പതല്ലീർത്തിപോലെ.

അ: —ദന്തിദൈത്യൻ = ഗജാസുരൻ, കുംഭം=മസ്തകം, ചെന്തൊണ്ടിച്ചുണ്ട്=ചെന്തൊണ്ടിപ്പഴത്തിന്റെ സമമായ ചുണ്ട്, ശബളിതം=നാനാവർണ്ണങ്ങളോടുകൂടിയത്, ലസിക്കുക=ശോഭിക്കുക, ചെന്തീക്കണ്ണൻ=ശിവൻ, തല്ലീത്തി=അദ്ദേഹത്തിന്റെ (ശിവന്റെ) കീർത്തി

വി:—ശ്രീത്രിപുരസുന്ദരി മൂലകളുടെ നടുവിൽ ചാർത്തിട്ടുള്ള ഹാരലതികയെ കവി ഈ ശ്ലോകത്തിൽ വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. പരമേശ്വരൻ ഗജാസുരന്റെ മസ്തകം പിളർന്നപ്പോൾ അതിൽനിന്നു ഉതിർന്നുവീണ മുത്തുകൾ വാരിയെടുത്തുണ്ടാക്കിയതാണ് ആ മുത്തുമാല. "ഗജകുംഭേഷ്വവശേഷു, ഫണാസൂജലഭേഷുച, ശുക്തികായാമിക്ഷുദണ്ഡേ, ഷോഡാമൌക്തികസംഭവഃ" എന്ന സോമേശ്വരവചനമനുസരിച്ചു ആനയുടെ മസ്തകം മുത്ത് വിളയുന്നതാണെന്നു പ്രസിദ്ധമാകുന്നു. ഭഗവതി ഇപ്രകാരം ധരിക്കുന്ന മുത്തുമാല നാനാവർണ്ണങ്ങളുടെ സമ്മേളനംകൊണ്ട് അതിരമണീയമായിട്ടുള്ളതാണ്. ത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ പാടലാധരശോഭ മുത്തുമണികളിൽ തട്ടീട്ടാണ് ഈ ശബളവർണ്ണത്തിന്നു കാരണമായിട്ടുള്ളതെന്നു കവി ഉൽപ്രേക്ഷിക്കുന്നു. "ഗജകുംഭേ കർബ്ബുരാഭാഃ" എന്നതിനനുസരിച്ചു ആനകളുടെ മസ്തകത്തിൽ വിളയുന്ന മുത്തുകൾ വിചിത്രവർണ്ണാഭമായിരിക്കുന്നതുമാണ്. ഇപ്രകാരം വെളുത്ത മുത്തുകളിൽ തുടുത്ത അധരശോഭ പ്രതിഫലിച്ച മനോഹരമായ ആ മാല, പരമേശ്വരന്റെ കീർത്തി, പ്രതാപ

ത്തോട് ചേർന്നു പരിലസിക്കുന്നതുപോലെ തോന്നുമെന്നു കവി പറയുന്നു. കീർത്തിയുടെ നിറം വെളുപ്പെന്നും പ്രതാപത്തിന്റെ നിറം രക്തവർണ്ണമെന്നും കവി പ്രസിദ്ധമാണല്ലോ. അതിനാലാണ് ഭഗവതിയുടെ ഹാരലതികയെ കീർത്തിപ്രതാപവ്യാമിശ്രതുല്യേന ഉൽപ്രേക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നത്. വീരനായ ഗജാസുരന്റെ മസ്തകം പിളർന്നെടുത്ത മുത്തുകളെക്കൊണ്ട് കോർത്തെടുത്ത ആ മാലികയെ പരമേശ്വരന്റെ കീർത്തിയേയും പ്രതാപത്തേയും ഒരുപോലെ പ്രത്യക്ഷമാക്കുന്ന വസ്തുവായി വർണ്ണിക്കുന്നത് ഏറ്റവും ഉചിതവുമാണ്.

75. മൂ: തവ സ്തന്യം മന്യേ ധരണിധരകന്യേ!

ഹൃദയതഃ

പയഃ പാരാവാരഃ പരിവഹതി സാരസ്വതമിവ
ദയാവത്യാ ദത്തം ദ്രവിളശിശുരാസ്വാദ്യ
തവ യൽ.
കവീനാം പ്രൌഢാനാമജനി കമനീയഃ
കവയിതാ!

ഭാ: കന്യാൽകന്യേ! മുലപ്പാലിതു തവ ഹൃദയം
തന്നിൽ നിന്നുർന്നുപാഞ്ഞീ-
ടുന്നാപ്പാലാഴി സാരസ്വതമയമൊഴുകീടുന്ന
തെന്നോർത്തിടുന്നേൻ.
അന്നാൾക്കാരുണ്യമോടേ ദ്രവിളശിശുവിനായ്
നീയിതേകീ; നകർന്നീ-

'ട്ടൊന്നാമൻതാൻ കവിപ്രൌഢരി'ലിതി
പുകളാർജ്ജിച്ചിതക്കാവ്യകാരൻ.

അ:—കന്നിൽകന്യ=പാവ്വതി, കവിപ്രൌഢർ=കവിശ്രേഷ്ഠന്മാർ, പുകഴ്=കീർത്തി, ആർജ്ജിച്ച=സമ്പാദിച്ചു.

വി: ഭഗവതിയുടെ മുലപ്പാലിനെ ഹൃദയത്തിൽ നിന്നു ഉറന്നു പ്രവഹിക്കുന്ന സാരസ്വതമായ പാലാഴിയായി ഈ ശ്ലോകത്തിൽ ഉൽപ്രേക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു. സ്തന്യം വെളുത്തതും മധുരമുള്ളതുമായതിനാൽ പാലാഴിയായിപ്പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. സാരസ്വതമായും സ്തന്യത്തെ ഉൽപ്രേക്ഷിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഭഗവതിയുടെ മുലപ്പാൽ നുകർന്ന ദ്രവിളശിശു പ്രൌഢകവികളിൽവെച്ചു കുന്നാമനെന്ന കീർത്തിനേടി. പർവ്വതഗഹ്വരത്തിൽ ഉപേക്ഷിക്കപ്പെട്ട ആ ശിശുവിന്റെ കരച്ചിൽകേട്ടു ദയാർദ്രയായ ഭഗവതി ആ ബാലനെ എടുത്തു മുലകൊടുക്കുകയും അതിന്നുശേഷം ഒരു ശിശുവെന്നനിലയിൽ തന്നെ സ്തന്യശക്തിയാൽ അദ്ദേഹം കമനീയകാവ്യങ്ങൾ വിരചിച്ചു കീർത്തിനേടുകയും ചെയ്തു. പ്രൌഢകവിത്വം നല്കുന്ന ദേവിയുടെ മുലപ്പാലിനെ അതിനാൽ സാരസ്വതമായും ഉല്ലേഖിച്ചിരിക്കുന്നു. ശുഭ്രവർണ്ണയായ സരസ്വതിയുടെ സ്തന്യവും വെളുപ്പേറിയതാണല്ലോ.

76. മൂ: ഹരക്രോധജ്വാലാവലിഭിരവലീഢേന വപുഷാ
ഗഭീരേ തേ നാഭീസരസി കൃതസംഗോ
മനസിജഃ
സമുത്പന്നസ്ഥൗ തസ്മാദചലതനയേ!
ധൂമലതികാ
ജനസ്യാം ജാനീതേ തവ ജനനി!
രോമാവലിരിതി.

ഭാ: പുരം മെയ്യിൽ പാരും പുരഹരപുരു
കോപാഗ്നിതൻ ജ്വാലയേറി-
ട്ടേറും കാഞ്ഞു മനോജൻ മുഴകിയുടനെ
നിൻനിമ്നനാഭീസരസ്സിൽ.
തെറ്റെന്നുണ്ടായ ധൂമവ്രതതിയതിനാം ഭംഗി-
യാർന്നിട്ടയർന്നു
ചെറും ഭേദം നിനക്കാതു ജനമുരചെയ്യുന്നു
രോമാളിയായ് തേ.

അ:—പുരഹരകോപാഗ്നി=ശിവന്റെ മഹാകോപാഗ്നി, കാഞ്ഞു=ചൂടുപിടിച്ചു (മനസ്സുരുകി എന്നും), മനോജൻ=കാമദേവൻ, നിമ്നം=ആഴമുള്ള, നാഭി=പൊക്കിൾ, സരസ്സ്=തടാകം, തെറ്റെന്ന്=പെട്ടെന്ന്, ധൂമവ്രതതി=പുകയാകുന്ന വ്രതതി (ലത, പരപ്പ്) അതിനാം=ഏറ്റവും, തേ=നിന്റെ.

വി:—ശ്രീത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ രോമാവലിയെ ഈ ശ്ലോകത്തിൽ വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. ശിവനു് കാ-

മൻെറ നേരെയുണ്ടായ കോപാഗ്നിയുടെ ജ്വാലകൾ ദേഹം മുഴുവനും വ്യാപിക്കുകയാൽ കാഞ്ഞു തളർന്ന കാമദേവൻ രക്ഷാസങ്കേതത്തെ അന്വേഷിച്ചു ഓടി, അവസാനം ഭഗവതിയുടെ ആഴമുള്ള നാഭീനദിയിൽ മുഴുകി. പൂട്ടപിടിച്ച വസ്ത്രങ്ങൾ വെള്ളത്തിൽ വീണാൽ ഉടനെ പുക പൊങ്ങുന്നതാണല്ലോ. ശിവകോപാഗ്നിജ്വാലയാൽ പൂട്ടപിടിച്ച മന്മഥൻ നാഭീസരസ്സിൽ വീണപ്പോൾ ഉയർന്ന പുകയെ ജനങ്ങൾ ദേവിയുടെ രോമരാജിയാണെന്നു പറയുന്നു. കല്പിതയായ ധൂമലതികയെ കവി രോമാവലിരൂപേണ ഉൽപ്രേക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു. ശിവനു കാമനോടുള്ള വൈരം ശമിച്ചതു ഭഗവതിയുടെ രൂപമഹിമ കൊണ്ടാണല്ലോ.

77. മൂ: യദേതൽ കാളിന്ദീതനുതരതരംഗാകൃതി ശിവേ!
കൃശേ മദ്ധ്യേ കിഞ്ചിജ്ജനനി! തവ യൽ ഭാതി സുധിയാം
വിമർദ്ദാദന്യോന്യം കുചകലശയോരന്തരഗതം
തനൂഭൂതം വ്യോമ പ്രവിശദിവ നാഭിം കുഹരിണിം.

ഭാ: മിന്നീടുന്നേതു കാളിന്ദിയിലതിതനുവാമോള
തുല്യം, മനീഷീ-
വൃന്ദത്തിന്നായ് മനോജ്ഞം, കൃശതതഴകിടും
നിൻെറ മദ്ധ്യസ്ഥലത്തിൽ
അന്യോന്യം പോർമുലക്കുന്തുകളിടയി

ലിട്ടുണ്ടെന്ന സൂക്ഷ്മാന്തരീക്ഷം
പോന്നു താഴേനിവേശിച്ചതു ബിലമിയലും
നാഭിയിൽ താനതന്നേ!

അ:—അതിതനു = വളരെച്ചെറിയത്, ഓളം= തിര, മനീഷിവൃന്ദം=വിദ്വത്സമൂഹം, കൃശത=മെലിവ്, മദ്ധ്യസ്ഥലം = അരക്കെട്ട്, സൂക്ഷ്മാന്തരീക്ഷം = സൂക്ഷ്മമായ ആകാശം, നിവേശിക്കുക, (പാക്കുക), ബിലം= ഗുഹ.

വി—ഭഗവതിയുടെ രോമാവലിയെത്തന്നെ കവി ഈ ശ്ലോകത്തിൽ അന്യഥാ വർണ്ണിക്കുന്നു. കാളിന്ദീ നദിയുടെ ഏറ്റവും ചെറിയ നീലത്തിരമാലയെപ്പോലെ മെലിഞ്ഞ അരക്കെട്ടിൽ ആ രോമരാജി പ്രശോഭിക്കുന്നു. മാറിൽ തിങ്ങിവിങ്ങി നില്ക്കുന്ന ഭഗവതിയുടെ മുലക്കുന്നുകൾ അന്യോന്യം സമ്മർദ്ദിക്കുമ്പോൾ അതിന്നിടയിൽപ്പെട്ട ഞെരുങ്ങി, സൂക്ഷ്മമായിത്തീർന്ന ആകാശം, എണ്ണയോ മറ്റോ ഒഴിച്ചതാഴ്ന്നതുപോലെ നാഭീഗുഹയിൽ ചെന്നു വീണതാണ് ദേവിയുടെ രോമാവലിയെന്ന് കവി ഉൽപ്രേക്ഷിക്കുന്നു. ആകാശത്തിന്നു് നീലവർണ്ണവും മൂർത്തിത്വവും കവിപ്രസിദ്ധമാണ്. സൂക്ഷ്മാകാശത്തിനകൂടി ഭഗവതിയുടെ കുചകലശങ്ങൾക്കിടയിൽ നില്ക്കുവാൻ സാധിക്കുന്നില്ല. അതിനാലാണ് നീലിമയുള്ള അത് ദ്രവസാധനമായി

താഴെ നാഭിയിലേക്ക് ഒഴുകിപ്പോയത്. രോമലതയെ അതിനാൽ ഗഗനലതികയായി സംഭാവിച്ചിരിക്കുന്നു.

78. മൂ: സ്ഥിരോ ഗംഗാവർത്തഃ സ്തനമുകുള
രോമാവളിലതാ-
കലാവാലം, കുണ്ഡം കുസുമശരതേജോഹുതഭുജഃ
രതേർല്ലീലാഗാരം കിമപി തവ
നാഭിർഗ്ഗിരിസുതേ
ബിലദ്വാരം സിദ്ധേർഗ്ഗിരിശനയനാനാം
വിജയതേ.

ഭാ: ആ മന്ദാകിനിതൻ സ്ഥിരച്ചുഴി,
മുലപ്പൂമൊട്ടുകൾ പൂണ്ടതാം
രോമാളീലതതൻതടം, സ്മരനെഴുംവീര്യാഗ്നി
കുണ്ഡസ്ഥലം
രാമാഭം രതിലീലതൻ നിലയനം നിൻനാഭി!
കന്നിൻസുതേ!
കാമാമിത്രമിഴിക്കു സിദ്ധികുഹരദ്വാരം
ജയിക്കുന്നുതേ.

അ:—മന്ദാകിനി = ആകാശഗംഗ, രാമാഭം= മനോഹരശോഭയുള്ളത്, നിലയനം = ഗൃഹം, കാമാമിത്രമിഴി = പരമശിവന്റെ കണ്ണ്, സിദ്ധികുഹരദ്വാരം=തപസ്സിദ്ധിക്കു വേണ്ടിയുള്ള ഗുഹാദ്വാരം.

വി:—ഭഗവതിയുടെ നാഭിയെ നാനാധർമ്മസം

യോഗം നിമിത്തം അനേകരീതിയിൽ ഈ ശ്ലോക
ത്തിൽ കവി ഉല്ലേഖിച്ചിരിക്കുന്നു. ആഴംനിമിത്തം
അതിനെ സ്ഥിരമായ ഗംഗാനദിച്ചുഴിയായി വണ്ണിച്ചി
രിക്കുന്നു. നദികളിലെ ചുഴികൾ ക്ഷണികങ്ങളാണെ
ങ്കിൽകൂടി ഭഗവതിയെ സംബന്ധിച്ചു വ്യതിരേകത്തു
പേണ ഈ ചുഴി ശാശ്വതമായി നില്ക്കുന്നതാകുന്നു.
മുലപ്പൂമൊട്ടുകളുള്ള രോമാവലീവല്ലിക്ക് ഭഗവതിയുടെ
നാഭി തടമാണ്. ''നാഭ്യാലവാലരോമാളീ-ലതാഫല
കുചദ്വയീ'' എന്നു ലളിതാസഹസ്രനാമത്തിലും പറ
ഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. ലാവണ്യാതിശയം നിമിത്തം ഈ നാഭി
യെത്തന്നെ കാമദേവന്റെ പ്രതാപാഗ്നി ജ്വലിച്ചുകൊ
ണ്ടിരിക്കുന്ന ഹോമകുണ്ഡമായും രതിയുടെ ലീലാഗൃഹ
മായും ഉല്ലേഖിച്ചിരിക്കുന്നു. കാമാരിയായ പരമശി
വൻ അനേകം തപസ്സിദ്ധികൾ ഉണ്ടാക്കിയ ഉടനെ പ്ര
ഥമദർശനത്താൽ കുതൂഹലചിത്തനായിത്തീർന്നത് ദേവി
യുടെ നാഭി കണ്ടിട്ടാണല്ലോ. പരമേശ്വരന്റെ ചിര
തപസ്സിനുള്ള ഉദ്ദേശ്യം ഭഗവതിയുടെ നാഭീസന്ദർശന
മാണോ എന്നു തോന്നിപ്പോകും. അതിനാൽ ശിവ
നേത്രങ്ങളുടെ തപസ്സിദ്ധിക്കുള്ള ഗ്രഹാദ്വാരമായും കവി
അതിനെ ഉല്ലേഖിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇപ്രകാരം അവർണ്ണ്യ
ശോഭമായ ഭഗവതിയുടെ നാഭി സർവ്വോല്ക്കൃഷ്ടേണ വ
ർത്തിക്കുന്നു.

79. മൂ: നിസർഗ്ഗക്ഷീണസ്യ സ്തനതടഭരേണ ക്ലമജുഷോ
നമന്മൂർത്തേസ്ത്രാരീതിലക ശനകൈസ്ത്രുട്യത

ഇവ

ചിരം തേ മദ്ധ്യസ്യ തുടിതതടിനീതീരതരുണാ
സമാവസ്ഥാസ്ഥേമ്നോ ഭവതു കുശലം
ശൈലതനയേ!

ഭാ: തന്നെത്താനേ മെലിഞ്ഞും, വലിയമുലകളെ-
ത്താങ്ങിയേറെത്തളർന്നും,
തന്നംഗം താൻ കനിഞ്ഞും കടിയിതിടിയു
മെന്നുള്ളപോൽ തോന്നീടുന്നു.
കന്നൽനേർക്കണ്ണിമാലേ! നദിയുടെകരയിൽ
മണ്ണിടിഞ്ഞുള്ളവൃക്ഷ-
ത്തിന്നുണ്ടാം സ്ഥൈര്യമാർന്നുള്ളിതിനു കുശല-
മുണ്ടാകണം മേല്ക്കുമേലേ.

അ:—കടി=അര, കന്നൽനേർ കണ്ണിമാല=സുന്ദരീമണി, കുശലം=മംഗളം.

വി:—പ്രവാഹശക്തിയാൽ മണ്ണിടിഞ്ഞുപോയ ഒരു നദീതീരത്തിൽ നില്ക്കുന്ന വൃക്ഷം ഏതുപ്രകാരം അവലംബവും സ്ഥിരതയുമില്ലാതെ താഴെ പതിക്കുമോ, ആ നിലയിലാണ് ഭഗവതിയുടെ കടിപ്രദേശം നില്ക്കുന്നത്. സുന്ദരീമണിയായ ദേവിയുടെ അര സ്വതവേ തന്നെ വളരെ മെലിഞ്ഞതാണ്. അതാകട്ടെ വലിയ മുലകളുടെ ഭാരം ചുമക്കുകയാൽ തളർന്നു, അവശമായി കുനിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഈ വലിയ ഭാരം താങ്ങിനില്ക്കുവാൻ കരുത്തില്ലാത്ത അതിന് ആപത്ത് അടുത്തിരി

ക്കുന്നു. എപ്പോഴാണ് അത് പൊട്ടിപ്പോകുന്നതെന്ന് നിശ്ചയമില്ല. ആ ആപത്ത് വരാനിടയാകാതെ ഭഗവതിയുടെ കടിപ്രദേശത്തിന്ന് മേല്ക്കുമേൽ മംഗളം ഭവിക്കട്ടെ എന്നും ചിരകാലം അത് സമുല്ലസിച്ചു വർത്തിക്കട്ടെ എന്നും കവി പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു.

80. മൂ: കുചൌ സദ്യഃ സ്വിദ്യത്തടഘടിതകൂപ്പാസഭിദുരൌ
കഷന്തൌ ദോർമ്മൂലേ കനകകലശാഭൌ കലയതാ
തവ ത്രായും ഭംഗാദലമിതി ലവംഗം തനുഭവാ
ത്രിധാ നദ്ധം ദേവി! ത്രിവലി
ലവലീവല്ലിഭിരിവ

ഭാ: പെട്ടെന്നൊട്ടുവിയർത്തനിൻ കുചതടം
മൂടുന്നതാം കഞ്ചുകം
പൊട്ടിക്കുംപടി കക്ഷദേശമണയും പൊൻപാത്ര
തുല്യങ്ങളായ്
കെട്ടിപ്പോർമുലകൾരചിച്ച വിരുതൻ മാരൻ
വലഗ്നം കുശം
പൊട്ടാഞ്ഞാൻ ലവലീത്രയം ത്രിവലിയായ്
കെട്ടിച്ചു രക്ഷാർത്ഥമായ്.

അ:—കഞ്ചുകം=റവുക്ക, വലഗ്നം=അര, കുശം=മെലിഞ്ഞത്, ലവലി=നദീതീരങ്ങളിൽ കാണുന്നതും

വെളുത്തതുമായ ഒരുതരം വള്ളി, ത്രിവലി=മൂന്നുമടക്ക്, രക്ഷാർത്ഥം=രക്ഷക്കുവേണ്ടി.

വി: പൂർവ്വശ്ലോകത്തിൽ സ്തനഭാരംകൊണ്ട് ഭഗവതിയുടെ കടിപ്രദേശം പൊട്ടിപ്പോകുമോ എന്നു കവി സംശയിച്ചിരുന്നുവെങ്കിലും അപ്രകാരം സംഭവിക്കാതിരിക്കാൻ ഭഗവതിയുടെ അംഗരചനചെയ്ത കാമദേവൻതന്നെ രക്ഷക്കായി, വേണ്ടുന്നത് സൂക്ഷിച്ചു ചെയ്തിട്ടുണ്ടെന്നു കാണുന്നു. ശൃംഗാരയോനിക്കല്ലാതെ, വൃദ്ധനും അതിനാൽതന്നെ അശരീരനുമായ ബ്രഹ്മദേവനു് ശൃംഗാരസാരസർവ്വസ്വമായ ഭഗവതിയുടെ ശരീരം പണിചെയ്യുന്നതിനു അധികാരമുണ്ടാകുന്നതല്ല. മുലത്തടത്തിൽ കെട്ടപ്പെട്ട റവുക്കയെ പൊട്ടിച്ചു കക്ഷദേശംവരെ വിജൃംഭിച്ചുനിൽക്കുന്നതും, സ്വർണ്ണകുംഭങ്ങളെപ്പോലെയുള്ളതുമായ രണ്ടു മുലകളും രചിച്ചുനോക്കിയപ്പോൾ ആ കുചക്കുന്നുകളെ താങ്ങിനിൽക്കുന്ന അര, കനംകൊണ്ട് പൊട്ടിപ്പോകാനിടയുണ്ടെന്നു് കാമദേവൻ കണ്ടു. അപ്രകാരം വരരുതെന്നു വിചാരിച്ചു അദ്ദേഹം ധവളമൃദുലങ്ങളായ മൂന്നു ലവല്ലീവല്ലികളെക്കൊണ്ട് രക്ഷക്കായി അണച്ചുകെട്ടി. ആ അവലംബത്താൽ ഭഗവതിയുടെ കുചഭാരംകൊണ്ട് അര പൊട്ടിപ്പോകാതെയുമായി. കാമൻ അരയുടെ രക്ഷക്ക്വേണ്ടി കെട്ടിച്ച ആ മൂന്നു് ലവലീബന്ധങ്ങളാണു് മൂന്നു വലികളായി കാണപ്പെടുന്നതെന്നു കവി ഈ ശ്ലോകത്തിൽ ഉൽപ്രേക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു.

81. മൂ: ഗുരുത്വം വിസ്താരം ക്ഷിതിധരപതിഃ പാർവ്വതി!
നിജാൽ
നിതംബാദാച്ഛിദ്യ ത്വയി ഹരണരൂപേണ
നിദധേ
അതസ്തേ വിസ്തീർണ്ണാ ഗുരുരയമശേഷാം
വസുമതിം
നിതംബപ്രാഗ്ഭാരഃ സ്ഥഗയതി ലഘുത്വം
നയതി ച.

ഭാ: അന്നർവ്വീധരസത്തമൻ നിജനിതംബത്തിന്റെ
വിസ്താരവും
തന്നു പെൺകൊടയായ് ഗുരുത്വവുമെടു
ത്തമ്പാൽ നിണക്കദ്രിജേ!
ഇന്നിപ്പാരഖിലം മറച്ചു ലഘുപ്രായത്തി
ലാക്കുന്നതായ്-
ത്തീർന്നു നിന്റെ നിതംബമാണ്ടഘനവിസ്താര.
ങ്ങളം തല്ക്കാരണാൽ.

അ:—ഉർവ്വീധരസത്തമൻ = പർവ്വതശ്രേഷ്ഠൻ, നിതംബം=അരക്കെട്ടിന്റെ പിൻഭാഗം, വിസ്താരം=നീളവും വീതിയും, ഗുരുത്വം=ഘനം, അൻപ്=സന്തോഷം, അദ്രിജ=ശൈലകുമാരി (പാർവ്വതി)

വി:—ഭഗവതിയുടെ നിതംബപ്രദേശത്തെ ഈ ശ്ലോകത്തിൽ വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. അത്യന്തവിസ്തീ

ണ്ണവും ഗുരുത്വമുള്ളതുമായ അത് ഭൂമണ്ഡലത്തെ മുഴുവൻ മൂടുകയും ഭൂമിയുടെ ഗുരുത്വം ലഘുവെന്നു തോന്നിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. ത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ നിതംബദേശത്തിന്നു് ഭൂമിയുടേതിനേക്കാൾ അധികമായ ഗുരുത്വവിസ്താരങ്ങൾ ലഭിച്ചതിനുള്ള കാരണം, പ്രിയപുത്രിയുടെ വിവാഹവേളയിൽ ഹിമവാൻ തന്റെ നിതംബത്തിൽനിന്നു നീളവും വീതിയും ഘനവും എടുത്തു് സ്ത്രീധനരൂപേണ ദേവിയിൽ സമർപ്പിച്ചതിനാലാണെന്നു് കവി അതിശയോക്തിപരമായിപ്പറയുന്നു. ഹിമവാൻ ഉർവ്വീധരനായകനാണല്ലോ. ഭൂമിയെ ധരിക്കത്തക്ക ഘനവിസ്താരങ്ങളുള്ള അദ്ദേഹത്തിന്റെ നിതംബത്തിനു് അതിനാൽ ഭൂമിയെക്കാൾ ഗുരുത്വവിസ്തൃതിയുണ്ടാകേണ്ടതാണു്. അത്യുച്ചം പൃഥുലമായ നിതംബത്തിലെ ആ നീളവും വീതിയും ഘനവും എടുത്തു ഹിമവാൻ പെൺകൊടയായി പ്രിയപുത്രിക്കു് നൽകിയതുകൊണ്ടാണു് ദേവിയുടെ നിതംബത്തിന്നു് ഭൂമിയെ മുഴുവൻ മറയ്ക്കുവാനും, ഭൂമിയുടെ ഗുരുത്വം തുച്ഛമാക്കുവാനും കഴിയുന്നതു് എന്നു കവി അനുമാനിക്കുന്നു. ഭഗവതിയുടെ നിതംബത്തിനുള്ള ഘനവിസ്താരങ്ങൾ അത്രമാത്രം അധികമാണെന്നു സാരം.

82. മൂ: കരീന്ദ്രാണാം ശുണ്ഡാൻ കനകകദളീകാണ്ഡപടലീം
ഉഭാഭ്യാമൂരുഭ്യാമുഭയമപി നിർജ്ജിത്യ ഭവതി

സുവൃത്താഭ്യാം പത്യുഃ പ്രണതികഠിനാഭ്യാം
ഗിരിസുതേ!
വിധിജ്ഞേ! ജാനുഭ്യാം വിബുധകരി-
കുംഭദ്വയമപി.

ഭാ: ഒന്നായ് നീ തുടരുണ്ടിനാൽ കരിവരന്മാർതൻ
കരശ്രേണിയും
വെന്നു സുന്ദരമാം സുവണ്ണകദളീകാണ്ഡ
പ്രകാണ്ഡങ്ങളും
നന്നായ നായകനെ നമിച്ച കഠിനംനിൻ
വൃത്തജാനുക്കളാൽ
തന്നെ ദിഗ്ഗജകുംഭയുഗ്മവുമമേ! ഭംഗ്യാ
ജയിക്കുന്നു നീ.

അ: കരിവരന്മാർ = ആനത്തലവന്മാർ, കരശ്രേണി=തുമ്പിക്കരങ്ങൾ, വെന്നു=വിജയിച്ചു, സുവണ്ണകദളീകാണ്ഡപ്രകാണ്ഡങ്ങൾ=പ്രശസ്തങ്ങളായ സ്വർണ്ണക്കദളിവാഴകളുടെ തടികൾ, നായകൻ = ഭർത്താവ്, വൃത്തജാനു=വട്ടത്തിലുള്ള മുട്ട്, ദിഗ്ഗജകുംഭയുഗ്മം=ദിഗ്ഗജങ്ങളുടെ രണ്ട് കുംഭങ്ങൾ, ഉമ=പാർവ്വതി.

വി: ശ്രീത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ തുടകളേയും കാൽമുട്ടുകളേയും ഈ ശ്ലോകത്തിൽ വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. തുടകൾക്കുള്ള രണ്ട് പ്രസിദ്ധ ഉപമാനവസ്തുക്കൾ കദളിവാഴത്തടികളും, ആനകളുടെ തുമ്പിക്കരങ്ങളുമാണ്.

ദേവിയാകട്ടെ രണ്ട് തുടകളെക്കൊണ്ട്, ഇവ രണ്ടിനേയും കൂട്ടത്തോടെ ജയിച്ചു. മാത്രമല്ല, ഭർത്താവിനെ വിധിപോലെ നിത്യം പ്രണമിക്കുകയാൽ കഠിനമായിച്ചമഞ്ഞ വൃത്താകാരങ്ങളായ കാൽമുട്ടുകളെക്കൊണ്ട് ജാനുക്കളുടെ ഉപമാനവസ്തുക്കളായ ദിഗ്ഗജകുംഭങ്ങളെക്കൂടി ദേവി ജയിച്ചുകളഞ്ഞു. ഭഗവതിയുടെ ഊരുക്കളും ജാനുക്കളും അനുപമമാഹാത്മ്യങ്ങളാണെന്നു് സാരം.

83. മൂ: പരാജേതും രുദ്രം ചിരായണശരഗർഭേ
ഗിരിസുതേ!
നിഷംഗൌ ജംഘേ തേ വിഷമവിശിഖൌ
ബാഢമയുത.
യദഗ്രേ ദൃശ്യന്തേ ദശശരഫലാഃ പാദയുഗളീ
നഖാഗ്രച്ഛദ്മാനസ്സുരമകുടശാണൈകനിശിതാഃ

ഭാ: മാരാരിക്കുനമേകാൻ വിഷമശരനിരട്ടിച്ച
തൻ പഞ്ചബാണം
പാരാതെ സജ്ജമാക്കീടിന ശരധികം
നിൻ ജംഘകം നൂനമമ്മേ!
ചേരുംപാദങ്ങളറത്തമരമകുടശാണൈക
ശതങ്ങളായി=
പ്പാരം ശോഭിച്ചു കാൺമൂ വിശദദശശരാഗ്രം
നഖാഗ്രച്ഛലത്താൽ.

അ: മാരാരി=കാമശത്രു (ശിവൻ), ഉന്മഥം=തോൽവി (ഭംഗം), വിഷമശരൻ=കാമദേവൻ, സജ്ജം=ഒരുക്കിയത്, ശരധി=അമ്പറ, ജ ഘ=കണങ്കാൽ, അമരമകുടശാണൈകശതാങ്ഗം=ദേവഗണങ്ങളുടെ കിരീടങ്ങളാകുന്ന ഉരകല്ലിന്റെ മൂർച്ചയുള്ളത്, ഛലം=വ്യാജം വിശദം=വ്യക്തം.

വി: ശ്രീത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ കണങ്കാലുകൾ, തന്റെ ശത്രുവായ പരമേശ്വരനെ തോല്പിക്കുന്നതിനായി കാമദേവൻ ശരങ്ങൾ ഇരട്ടിച്ചുവെച്ച ആവനാഴികളാണെന്ന് കവി തീർത്തുപറയുന്നു. കാമദേവൻ അഞ്ച് ശരങ്ങളെയുംകൊണ്ട് ശിവനോട് യുദ്ധത്തിനു പുറപ്പെട്ടപ്പോൾ, ശിവന്റെ കോപജ്വാലയേറ്റ് ശരീരം നീറി ബുദ്ധിമുട്ടി അതിനാൽ തന്റെ യുദ്ധസജ്ജീകരണങ്ങളെ പരമേശ്വരന് പരാജയമുണ്ടാക്കത്തക്കവിധം സമർത്ഥങ്ങളാക്കേണമെന്നു വിചാരിച്ചു, കാമൻ ദേവിയുടെ കണങ്കാലുകളെ ആവനാഴികളാക്കി അവയിൽ ശരങ്ങൾ ഇരട്ടിച്ചുവെച്ചു. ഇപ്രകാരം യുദ്ധസജ്ജനായപ്പോൾ പുഷ്പശരൻ വിഷമശരനായിത്തീർന്നു. ആ ശരങ്ങൾ തടുക്കുവാൻ കഴിയാതെ പരമശിവൻ തോല്പിക്കപ്പെട്ടു. ദേവിയെ ആശ്രയിച്ചാണ് കാമന് വിജയവും വീര്യവും ഉണ്ടായിട്ടുള്ളതെന്ന് മുമ്പുള്ള ശ്ലോകങ്ങളിലും പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. കാരണം, ദേവിയുടെ ശൃംഗാരവിലാസത്തിന്നു് ആ കാമശത്രു അധീനനാ

യ്യോയത്തതന്നെ. ദേവിയുടെ കണ്ണുകാലുകളായ ആവ
നാഴികളിൽ ഓരോന്നിലും കാമൻ നിറച്ചുവെച്ച അയ്യ
ഞ്ഞു ശരങ്ങളുടെ മൂർച്ചകൂടിയ മുനകളാണ് നഖങ്ങളെന്ന
വ്യാജേന കാണുന്നതെന്ന് കവി പറയുന്നു. നമസ്ക
രിച്ചുകൊണ്ടേയിരിക്കുന്ന ദേവന്മാരുടെ കിരീടങ്ങളി
ന്മേൽ ഉരസി നഖങ്ങൾ നിശിതാഗ്രങ്ങളായിരിക്കുന്നു.
ബാണാഗ്രങ്ങളെപ്പോലെ നഖാഗ്രങ്ങളും അർധചന്ദ്രാകാ
രേണയുള്ളതാണല്ലോ. ഇപ്രകാരം കാമബാണധർമ്മ
ങ്ങൾ സർവ്വവും സംയോജിക്കുകയാലാണ് ഭഗവതി
യുടെ കണ്ണുകാലുകൾ ആ ശരങ്ങൾ ഇരട്ടിച്ചുനിറച്ച
കാമന്റെ ആവനാഴികൾതന്നെയെന്നു കവി സംശയ
മെന്യേ പറയുന്നതു്.

84. മൂ: ശ്രുതീനാം മൂർധ്നോ ദധതി തവ യൌ
ശേഖരതയാ
മമാപ്യേതൌ മാതഃ ശിരസി ദയയാ ധേഹി
ചരണൌ
യയോഃ പാദ്യം പാഥഃ പശുപതിജടാജൂട
തടിനീ
യയോർല്ലാക്ഷാ ക്ഷ്മീരരുണഹരിചൂഡാ-
മണിരുചി.

ഭാ: വേദങ്ങൾ മൂർദ്ധമൂർധ്വകളിലനഘമാം
ഭ്രഷ്ടയായ് പൂണ്ടിടും നിൻ

പാദങ്ങൾ ദേവി! വെച്ചീടണമതിദയയോടെൻ
ശിരസ്സിങ്കലും നീ
പാദപ്രക്ഷാളതീർത്ഥം ഹരജടയണിയു-
ന്നാറ്റുനീരാണതിങ്കൽ
വാദംതെല്ലില്ല ലാക്ഷാസുഷമയരുണമാം വിഷ്ണു
ചൂഡാമണിശ്രീ.

അ:—അനഘം = പരിശുദ്ധം, ഭൂഷ=അലങ്കാരം, പൂണ്ടിടുക = വഹിക്കുക, പാദപ്രക്ഷാളതീർത്ഥം = കാൽ കഴുകുന്നതിനുള്ള തീർത്ഥം, ലാക്ഷാസുഷമ = അരക്കുകഴമ്പിന്റെ ശോഭ, അരുണം=ചുവന്നത്, വിഷ്ണുചൂഡാമണിശ്രീ=വിഷ്ണുവിന്റെ ചൂഡാമണിയുടെ (കൌസ്തുഭരത്നത്തിന്റെ) ശോഭ.

വി:—ശ്രീത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ തൃപ്പാദങ്ങളെ ഈ ശ്ലോകത്തിൽ കവി വർണ്ണിക്കുന്നു. ആ ചരണങ്ങൾ വേദങ്ങൾ മൂർദ്ധാവുകളിൽ പരിപാവനമായ അലങ്കാരങ്ങളായിച്ചൂടുന്നവയാണ്. വേദങ്ങളുടെ പരിശുദ്ധമായ ശിരസ്സുകൾ വേദാന്താത്മകമായ ഉപനിഷത്തുകളാണല്ലൊ. ആ ഉപനിഷത്തുകൾ ശക്തിരൂപിണിയായ ഭഗവതിയുടെ ചരണകമലങ്ങളെ ശിരോലങ്കാരമാക്കുന്നു. ഉപനിഷത്തുകളിലെ പരമതത്വം ശക്തിതത്വംതന്നെ. "നമോദേവ്യൈ മഹാലക്ഷ്മ്യൈ, ശ്രീയൈസിദ്ധ്യൈനമോ നമഃ ബ്രഹ്മവിഷ്ണുമഹേശാന-

വേദകൈഃ പൂജിതാംഘ്രയേ'' എന്ന് വസിഷ്ഠസംഹിതയിൽ പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. വേദങ്ങളുടെ ശിരസ്സുകളും അതിനാൽ ദേവിയുടെ തൃപ്പാദങ്ങൾക്ക് പൂജാകർമ്മം നിർവ്വഹിക്കുന്നവയാണ്. ''ശ്രുതിസീമന്തസിന്ദൂരീ-കൃതപാദാബ്ജധൂളികാ'' എന്നും ശ്രീലളിതാസഹസ്രനാമസ്തോത്രത്തിലും പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. വേദങ്ങൾ മൂർദ്ധാവിൽ ചൂടുന്ന ആ പാദപങ്കജങ്ങൾക്കുള്ള പാദ്യതീർത്ഥം ശിവന്റെ ജടാനദിയായ ഗംഗയിലെ ജലമാകുന്നു. പ്രണയകലഹം നേരിടുമ്പോൾ ഭഗവതിയെ പ്രീണിപ്പിക്കുന്നതിന്നായി പരമേശ്വരൻ കാലിണകളിൽ കുമ്പിടുന്നു. ആ അവസരത്തിൽ ശിരസ്സിൽ ചൂടിയ ഗംഗാനദീജലം ഒഴുകി, ദേവിയുടെ പാദപ്രക്ഷാളനം നിർവ്വഹിക്കുന്നു. പ്രഭാതത്തിലും സായംസന്ധ്യയിലും വിഷ്ണു ശക്തിരൂപിണിയെ ഭക്തിപൂർവ്വം കുമ്പിട്ട് ഭജിച്ചു വരുന്നുവെന്ന് പ്രസിദ്ധമാണ്. നമസ്കരിക്കുമ്പോൾ മഹാവിഷ്ണുവിന്റെ ചൂഡാരത്നമായ ധവളിമയുള്ള കൌസ്തുഭത്തിൽ ദേവിപാദങ്ങളിൽ വിലാസാത്മകം ലേപനം ചെയ്തിട്ടുള്ള അരക്ക് കുഴമ്പ് പുരളുകയും അപ്രകാരം അത് അരുണവർണ്ണമുള്ളതായിത്തീരുകയും ചെയ്യുന്നു. കൌസ്തുഭത്തിന്റെ ആ അരുണിമ തന്നെയാണ് ദേവിയുടെ തൃപ്പാദങ്ങൾ അണിഞ്ഞിട്ടുള്ള ലാക്ഷാരസശോഭയെന്ന് കവി രൂപകം ചെയ്തിരിക്കുന്നു. ഈ രണ്ടു കല്പനകളിൽ

നിന്നും വേദപുരുഷന്മാരായ വിഷ്ണുവും ശിവനും ദേവി
യുടെ തൃപ്പാദങ്ങളിൽ നമസ്കരിക്കുന്നുവെന്നു തെളി
യുന്നു. ബ്രഹ്മാദികളായ ഇതരദേവന്മാർ ഭഗവതിയുടെ
തൃപ്പാദങ്ങളിൽ നമസ്കരിച്ചു വരുന്നെന്നു് മുൻശ്ലോക
ത്തിൽ പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലോ. അതിനാൽ ദേവിയുടെ
ചരണങ്ങൾ വേദശിരസ്സിലും വിഷ്ണുശിരസ്സിലും മറ്റു
ദേവശിരസ്സുകളിലും സഞ്ചരിക്കുന്നതു തന്നെ ശീലമായി
ട്ടുള്ളവയാണെന്നു് ഈ ശ്ലോകത്തിൽ കാണിച്ചിരിക്കുന്നു.
ഇപ്രകാരം മൂർദ്ധാവുകളിൽ സഞ്ചരിച്ചുവരുന്ന ആ പാദ
ങ്ങൾ സദയം എന്റെ മൂർദ്ധാവിലും വെക്കേണമേ
എന്നാണു് ഭക്തനായ കവി പ്രാർത്ഥിക്കുന്നതു്. ദയാ
നിധിയായ ഭഗവതിയോടു് കവി ഇപ്രകാരം പ്രാർത്ഥി
ക്കുന്നതിൽ അനൌചിത്യവുമില്ലല്ലോ.

85. മൂ: നമോവാകം ബ്രൂമോ നയനരമണീയായ
പദയോഃ
തവാസ്മൈ ദ്വന്ദ്വായ സ്ഫുടരുചിരസാലക്തക
വതേ
അസൂയത്യത്യന്തം യദഭിഹനനായ
സ്പൃഹയതേ
പശൂനാമീശാനഃ പ്രമദവനകങ്കേളിതരവേ.

ഭാ: നേത്രാനന്ദകരങ്ങളാ,യൊളിതെളിഞ്ഞാത്മാഭി
രാമങ്ങളാ-

യാർദ്രാലക്തകമാണ്ട നിൻപാദയുഗത്തിന്നായ്
നമസ്സോതിനേൻ.
കാൽത്താരാഹതിയേല്ക്കുവാൻ കൊതിയെഴും
പൂങ്കാവശോകങ്ങളിൽ
ചീത്തീടുന്നൊരസ്യ ചേർന്ന മരുവീടുന്നു
ഗംഗാധരൻ

അ:—നേത്രാനന്ദകരങ്ങളും = കാണ്മാൻ ഭംഗിയുള്ളവ, ഒളി=ശോഭ, ആത്മാഭിരാമം = ആത്മാവിന്നു് അഭിരാമമായതു്, (സ്വതവേ മനോഹരങ്ങളെന്നും), ആർദ്രാലക്തകം=നനഞ്ഞ അരക്കു്കഴമ്പു്, നമസ്സു്=നമസ്കാരം, ആഹതി=അടി, പൂങ്കാവശോകങ്ങളും=പൂങ്കാവിലുള്ള അശോക വൃക്ഷങ്ങളും, ചീത്ത = അധികരിച്ച, ഗംഗാധരൻ=ശിവൻ.

വി:—കണ്ണിനും കരളിനും ഒരുപോലെ ആനന്ദം നൽകുന്നവയും, ചാർത്തിയ അരക്കുകഴമ്പിൽ സ്പടകാന്തിയുള്ളവയുമായ ഭഗവതിയുടെ പാദയുഗങ്ങൾക്കു് കവി നമസ്കാരം പറയുന്നു. പൂങ്കാവിലുള്ള അശോകവൃക്ഷങ്ങളും ദേവിയുടെ കാൽചവിട്ടേല്ക്കുവാൻ കൊതികൊള്ളുന്നവയാണു്. ലലനാമണികളും കാലുകൊണ്ടു ചവിട്ടുമ്പോൾ അശോകവൃക്ഷം പുഷ്പിക്കുമെന്നു് പ്രസിദ്ധിയുണ്ടു്. അതിനാലാണു് അവ ദേവിയുടെ പാദാഹതിയെ ആഗ്രഹിച്ചുനില്ക്കുന്നതു്. എന്നാൽ പരമ

ശിവന്നു് അത് തീരെ ഇഷ്ടമില്ലാത്ത ഒരു കാര്യമാകയാൽ അവയോടു് അദ്ദേഹത്തിനു വലിയ അസൂയയുണ്ടാകുന്നു. പ്രണയകലഹത്തിൽ നമസ്കരിക്കുമ്പോൾ ദേവിയുടെ കാലുകൊണ്ടു് തനിക്കു് കിട്ടുന്ന ആ ലീലാതാഡനമഹാഭാഗ്യം വെറും അചേതനമായ അശോകതരുവിനു കിട്ടുവാൻ പോകുന്നല്ലോ എന്നു വിചാരിച്ചു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ അസൂയ അധികരിക്കുന്നു. പതിവ്രതയായ ദേവിയുടെ പാദതലങ്ങൾ തന്നെ ഒഴിച്ചുള്ള ഒരു അചേതനവസ്തുവിൽകൂടിയും തട്ടുന്നതു് അദ്ദേഹത്തിനു അസഹ്യമാണു്. അതിനാൽ സരസ്വത്യാദിസുന്ദരീമണികളുടെ പാദാഹതി ലഭിക്കുന്നതുപോലെ ഭഗവതിയുടെയും കാൽചവിട്ടുകൊള്ളുവാൻ സംഗതി വരുമെന്നു അശോകവൃക്ഷം ആഗ്രഹിക്കുന്നതുപോലും ശിവനു അസൂയാജനകമായിപ്പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

86. മൂ: മൂഷാ കൃതാ ഗോത്രസംഖലനമഥ
വൈലക്ഷ്യനമിതം
ലലാടേ ഭർത്താരം ചരണകമലേ താഡയതി തേ.
ചിരാദന്തഃശല്യം ദഹനകൃതമുന്മീലിതവതാ
തുലാകോടികാണൈഃകിലികിലിത
മീശാനരിപുണാ.

ഭാ: നാമം തെറ്റെന്നു മാറിപ്പറവതിനിടയായ്
മൌഢ്യമോടേ നമിയ്ക്കും

കാമപ്രദ്വേഷിയെ നീ നിടിലതടത്തിൽ
പാദതാരാലടിയ്ക്കേ,
വാമം രുദ്രാഗ്നി നീണാളരുളിയ ഹൃദയാ-
വിദ്ധശല്യത്തെ നീക്കി-
ക്കാമൻ മഞ്ജീരശിഞ്ജം വഴി കിലികിലിതം
തുകിയേറെച്ചിരിപ്പൂ.

അ:—തെറ്റെന്നു = പെട്ടെന്നു, മൌഢ്യം = ഇതികർത്തവ്യതാ-മൌഢ്യം, നമിക്കുക = നമസ്കരിക്കുക, കാമപ്രദ്വേഷി=കാമവൈരി (ശിവൻ), നിടിലതടം=നെറ്റിത്തടം, വാമം=പ്രതികൂലം, നീണാൾ=വളരെക്കാലം, ആവിദ്ധം=തുളക്കപ്പെട്ടത്, ശല്യം=ഉപദ്രവം, മനോവേദന. മഞ്ജീരശിഞ്ജം = ചിലമ്പൊച്ച, കിലികിലിതം=വിജയശബ്ദം.

വി:—അശോകവൃക്ഷങ്ങൾക്കുകൂടി ആഗ്രഹിക്കുവാൻ പാടില്ലെന്നു് ശിവൻ കരുതുന്ന ദേവിയുടെ പാദതാഡനം അദ്ദേഹത്തിന്നു് എപ്പോൾ അനുഭവപ്പെട്ടുവെന്നും അപ്പോൾ എന്തു് സംഭവിക്കുന്നുവെന്നും ഈ ശ്ലോകത്തിൽ പറയുന്നു. പരമേശ്വരന്നു് ഗംഗകൂടി ഭാര്യയായിട്ടുണ്ടല്ലോ. ആ നിലയിൽ, പാർവ്വതിയുമായി രമിക്കുമ്പോൾ, ശിവൻ പെട്ടെന്നു് അബദ്ധത്തിൽ ഗംഗയുടെ പേരു് ഉച്ചരിച്ചുപോകുന്നു. അതിനാൽ പ്രണയകലഹാവിഷ്ടയായ ഭഗവതിയെ അനുനയിക്കേ

ണ്ടതിലേക്ക് എന്തു ചെയ്യണമെന്നറിയാതെ ശിവൻ ഭഗവതിയുടെ പാദാംബുജങ്ങളിൽ നമിക്കുകയും, ദേവി അപ്പോൾ തൃപ്പാദങ്ങളാൽ ശിവന്റെ നെറ്റിത്തടത്തിൽ ഒരു ചവിട്ടുകൊടുക്കുകയും ചെയ്തു. കാമദേവൻ അടുത്തുനിന്നുകൊണ്ട് ഈ ശൃംഗാരകലഹം കണ്ടുനില്ക്കുന്നു. അദ്ദേഹമാകട്ടെ രുദ്രാഗ്നിയുടെ മൂടേറ്റ് മനഃശല്യത്തോടെ ഇരിക്കുകയാണ്. ഭഗവതിയുടെ പാദാഹതിയുണ്ടായപ്പോൾ കാമദേവൻ മനഃശല്യത്തെ മുഴുവൻ വലിച്ചെറിഞ്ഞു ശത്രുവിനെ താൻ വിജയിച്ചുവെന്നതിൽ ആഹ്ലാദസൂചകമായ കിലികിലിശബ്ദമുണ്ടാക്കുന്നു. ഭഗവതി ചരണങ്ങളാൽ ചവിട്ടുമ്പോൾ അവയിൽ അണിഞ്ഞിരിക്കുന്ന ചിലമ്പുകൾ കിലുങ്ങുന്നത് കാമദേവന്റെ ഈ കിലികിലിശബ്ദമായി കവി അതിശയോക്തിരൂപേണ വർണ്ണിക്കുന്നു. "വിഷയബന്ധമേ വേണ്ട എന്നു വിചാരിച്ച ആളല്ലേ? ഇപ്പോൾ ദേവിയുടെ പാദതാരുകളിൽ നമസ്കരിക്കുകയും ചവിട്ടു വാങ്ങുകയും ചെയ്യുന്നുവല്ലോ. അന്നത്തെ ആ മഹാനിഷ്ഠയും പ്രൗഢപവുമെല്ലാം എവിടെപ്പോയി?" എന്നു വിജയത്തോടെ കാമദേവൻ ശിവനോട് ചോദിച്ചു, ആ പഴയ കഥകളോർത്തു പരിഹസിക്കുകയാണെന്നു് ചിലമ്പിന്റെ കേട്ടാൽ തോന്നും.

87. മൂ: ഹിമാനീഹന്തവ്യം ഹിമഗിരിനിവാസൈക

ചയ്യതെ

നിശായാം നിദ്രാണം നിശി ചരമഭാഗ
ച വിശദ്യൈ
വരം ലക്ഷ്മീപാത്രം ശ്രിയമതി സൃജന്ത്യൈ
സമയിനാം
സരോജം തവ്പാദൈ ജനനി!
ജയത്യശ്ചിത്രമിഹ കിം?

ഭാ: മഞ്ഞിൻ കന്നിൽ പുലർന്നും, പകലിരവൊരു
പോൽ വാട്ടമെന്യേ വിടർന്നും
മഞ്ഞ് ശ്രീയേറെയാർന്നും സമയികളിലിയ
ങ്ങുന്ന തൃപ്പാദമംബേ!
മഞ്ഞേറെന്നാൽ നശിക്കും, രമയൊരുവനം
വസിക്കും, നിശായാമുറങ്ങും
കഞ്ജപ്പൂവെജ്ജയിച്ചെന്നതിലൊരു പൊഴുതും
വിസ്മയിക്കണ്ടതുണ്ടോ?

അ:—പുലരുക = ശോഭയോടെ വസിക്കുക, ഇരവ്=രാത്രി, ശ്രീ=ലക്ഷ്മി, സമയികൾ=സമയാചാര പ്രവീണന്മാർ (ദേവീഭക്തന്മാർ), രമ = ലക്ഷ്മി, നിശായാം=രാത്രിയിൽ, കഞ്ജപ്പൂ=താമരപ്പൂ.

വി:—ഭഗവതിയുടെ തൃപ്പാദങ്ങൾ സാധാരണമായി പാദങ്ങൾക്കുള്ള പ്രസിദ്ധോപമാനവസ്തുവായ താമരപ്പൂക്കളെ ജയിച്ചിരിക്കുന്നുവെന്ന് ഈ ശ്ലോക

ത്തിൽ പറയുന്നു. ഏതു നിലയിലും ദേവിയുടെ ചരണം താമരയേക്കാൾ ഉല്ക്ഷ്ടതരമുള്ളതാകയാൽ അതിൽ പക്ഷെ അത്ഭുതത്തിന്നവകാശമില്ല. ഭഗവതിയുടെ പാദങ്ങൾ മഞ്ഞിൻകൂന്നായ ഹിമാലയസ്ഥലത്തിൽ സസുഖം നടന്നുശീലിച്ചവയാകുന്നു. രാവും പകലും ഒരുപോലെ, വാടാതെ, വികസ്വരശോഭയായി ദേവിയുടെ തൃപ്പാദങ്ങൾ വിലസുന്നുവെങ്കിലും താമരരാത്രിയിൽ കൂമ്പിയിരിക്കുന്നു. താമരയിൽ ഒരു ലക്ഷ്മിമാത്രമെ പാർക്കുന്നുള്ളൂ. എന്നാൽ ദേവിയുടെ ചരണങ്ങൾ ഭക്തന്മാരായ സമയികൾക്ക് അനേക ലക്ഷ്മികളെ അലക്ഷ്യമായി ദാനം ചെയ്യുന്നവയാണ്. അതിനാൽ അനന്തം ലക്ഷ്മികൾ അതിൽ നിവസിക്കുന്നു. ഇപ്രകാരം ഏതുവിധത്തിലും ഉല്ക്ഷ്ടാധിക്യമുള്ള തൃപ്പാദങ്ങൾ താമരപ്പൂക്കളെ വിജയിച്ചുവെന്നതിൽ എന്താണ് വിസ്മയത്തിന്നവകാശമെന്ന് കവി ചോദിക്കുന്നു.

88. മൂ: പദം തേ കീർത്തീനാം പ്രപദ,മപദം
ദേവി! വിപദാം
കഥം നീതം സദ്ഭിഃ കഠിനകമഠീകർപ്പരതുലാം
കഥം വാ ബാഹ്യാമുപയമനകാലേ പുരഭിദാ
യദാദായ ന്യസ്തം ദൃഷദി ദയമാനേന മനസാ

ഭാ: കീർത്തിക്കായ് പദമാദ്യത്തിനപദം;
നിന്തൃപ്പാദാഗ്രം പാരം

കീത്തിതെ, ക്കാനം കവീന്ദർ കമഠി-
ക്കട്ടിപ്പുറംതോടതിൽ
ചേത്താരെങ്കിനെ സാമ്യ, മാർദ്ര ഹൃദയത്തോടെ
കരത്താലെട്ടു-
ത്തോത്താലെങ്കിനെവെച്ചു തീയടി ദുഷത്തി
ങ്കൽ, ശിവൻ വേളിയിൽ?

അ:—പദം=സ്ഥാനം, ആപദം=ആപത്ത്, അ
പദം=അസ്ഥാനം, പാദാഗ്രം=പുറങ്കാൽ, കമഠി=ആമ,
സാമ്യം=തുല്യത (ഉപമ), ആർദ്ര ഹൃദയം=അലിവുള്ള
മനസ്സ്, ദുഷത്ത്=അമ്മിക്കല്ല്.

വി:—ഭഗവതിയുടെ പുറവടി കീത്തിയുടെ ആ
ശ്രയസ്ഥാനവും ആപത്തിന്ന് അനാശ്രയവും ആ
കുന്നു. കീത്തിനൈർമ്മല്യത്താൽ പ്രശോഭിക്കുന്ന ആ
പ്രപദങ്ങൾ ഭക്തന്മാരെ എപ്പോഴും ആപത്തുകളിൽ
നിന്നു രക്ഷിക്കുന്നു. എന്നാൽ ഈ ധർമ്മങ്ങളൊന്നും
തന്നെ ഇല്ലാത്ത ആമയോടി നാട്ട് എങ്ങിനെയാണ്
കവീന്ദ്രന്മാർക്കുടി ആ പുറവടികളെ ഉപമിച്ചത് എന്നു
കവി ചോദിക്കുന്നു. മാത്രമല്ല, ഭഗവതിയുടെ പുറ
വടികൾ അത്യന്തമൃദുലവും ആമയുടെ ഓട് കഠിനവു
മാണ്. വിപരീതസ്വഭാവമുള്ള ഈ വസ്തുക്കൾ തമ്മിൽ
സാദൃശ്യവചനം ആ നിലക്ക് തീരെ അനുചിതമാ
ണല്ലോ. സാധാരണമായി പുറവടികളെ ആമയുടെ

തോടിനോടാണ് ഉപമിക്കാവുള്ളതെങ്കിൽകൂടി ആ നാ
ദ്യശ്യാക്ഷി ഭഗവതിയുടെ പ്രപദങ്ങൾക്ക് തീരെ യോ
ജിക്കുന്നതല്ല. ത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ പുറവടിയോട്
തുല്യമായി മറെറാന്നു പറയുവാനുമില്ല. അങ്ങിനെ
യുണ്ടെങ്കിൽ കവീന്ദ്രന്മാർ ആമയോടിനോട് ചെയ്ത
തായ ഔപമ്യം അനുചിതമാണെന്നു കാണിക്കുന്ന ഈ
കവി അതു പറയാതെയിരിക്കുന്നതല്ലല്ലോ. പണ്ടു വേ
ളിയിൽ വിധിപ്രകാരം ആ പുറവടികൾ കയ്യിലെടുത്ത്
ശിലയിൽ, ഭയാർദ്രഭയനായ പരമേശ്വരൻ എ
ങ്ങിനെ വെച്ചുവെന്നും കവി അത്ഭുതപ്പെടുന്നു. ആ
ദേവൻ അപ്രകാരം ചെയ്തതിൽ ഭയയില്ലാതെയാണ്
പ്രവർത്തിച്ചത്. കാരണം അമ്മിക്കല്ലിന്മേൽ വെക്കു
ന്നതുകൂടി അതിമൃദുലങ്ങളായ ആ പ്രപദങ്ങൾക്കു സഹി
ക്കുവാൻ സാധിക്കുന്നതല്ല. (വിവാഹകർമ്മത്തിൽ പ്ര പ
ദങ്ങളെ ശിലയിൽ എടുത്തുവെക്കുന്നതു പതിവാണ്.)
ഭഗവതിയുടെ പുറവടികൾ അത്രമാത്രം മൃദുലകോമള
ങ്ങളാണെന്നു സാരം.

89. മൂ: നഖൈർന്നാകസ്ത്രീണാം കരകമലസങ്കോച
ശശിഭിഃ
തരുണാം ദിവ്യാനാം ഹസത ഇവ തേ ചണ്ഡി!
ചരണൌ
ഫലാനി സ്വസ്ഥേഭ്യഃ കിസലയകരാഗ്രേണ
ദദതാം

ദരിദ്രേഭ്യോ ഭദ്രാം ശ്രിയമനിശമഹായ
ദദതേ.

ഭാ: ഏകം സ്വസ്ഥക്കഭീഷ്ടക്കനി കരതളിതാൽ
കല്പകം; മംഗളശ്രീ-
യേകന്തു നിസ്വരായോക്കനിശമുടനെ
നിൻകാലുകം കാമദങ്ങം.
നാകസ്ത്രീ ലാകഹസ്താംബുജനിരയടയു-
ന്നമ്പിളിത്തുനഖത്താൽ
വൈകല്യം ചേർന്നകല്പദ്രുവിനെയുപ
ഹസിക്കുന്നു നിൻതൃപ്പദങ്ങം.

അ:—ഏകം = കൊടുക്കും, സ്വസ്ഥർ = സ്വർഗ്ഗത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നവർ (ധനികന്മാർ, രോഗമില്ലാത്തവർ എന്നും) അഭീഷ്ടക്കനി=ആഗ്രഹഫലം, കല്പകം=കല്പകവൃക്ഷം, നിസ്വർ=ദരിദ്രർ, കാമദങ്ങം=ആഗ്രഹിച്ചത് കൊടുക്കുന്നവ, അനിശം = എപ്പോഴും, നാകസ്ത്രീലോകഹസ്താംബുജനിര = ദേവസ്ത്രീകളുടെ കരാംബുജങ്ങം, അമ്പിളിത്തുനഖം = ചന്ദ്രരൂപേണയുള്ള ശുഭനഖങ്ങം, വൈകല്യം=ന്യൂനത (ഊനം).

വി:—അഭീഷ്ടദാനത്തിൽ പ്രസിദ്ധോപമാനമായ കല്പകവൃക്ഷങ്ങളുടെ സ്വഭാവത്തെ ദേവിയുടെ തൃപ്പദങ്ങം അതിശയിക്കുന്നു. കല്പതരുക്കം സ്വസ്ഥന്മാക്കു

മാത്രമേ, അതായത് സ്വർഗ്ഗത്തിലുള്ളവക്കോ, ധനികന്മാക്കോ, ആരോഗ്യവാന്മാക്കോ മാത്രമെ, അഭീഷ്ടഫലങ്ങളും കരതളിരുകളെക്കൊണ്ടു മന്ദമന്ദം കൊടുക്കുന്നുള്ളു. ദേവിയുടെ പാദങ്ങളാകട്ടെ, സ്വസ്ഥരിലെന്നു മാത്രമല്ല, ദരിദ്രന്മാരായവരിലുംകൂടി മംഗളൈശ്വര്യങ്ങളെ എപ്പോഴും അതിവേഗത്തിൽ പ്രദാനംചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ദേവരമണികളും ഭഗവതിയെ സേവിക്കുന്നതിന്നായിച്ചെല്ലുമ്പോൾ ഭക്തിപുരസ്സരം കൈകളും കൂപ്പുന്നു. അവരുടെ ഹസ്തകമലങ്ങളെ കൂമ്പിക്കുന്ന ചന്ദ്രന്മാരായി അതിനാൽ ഭഗവതിയുടെ ധവളനഖങ്ങളെ ശ്ലോകത്തിൽ വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. ആ നഖങ്ങളാൽ ദേവിയുടെ തൃപ്പാദങ്ങളും അഭീഷ്ടദാനവിഷയത്തിൽ വൈകല്യമുള്ള കല്പദ്രുമങ്ങളെ പരിഹസിക്കുന്നതുണ്ടോ എന്നു തോന്നും. നഖങ്ങളുടെ ധവളിമയെ ഹാസധാവല്യമായി കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു. സ്ഥിരവും ശുഭപ്രദവുമായ ഐശ്വര്യങ്ങളെ സ്വസ്ഥന്മാക്കും ദരിദ്രന്മാക്കും എപ്പോഴും വേഗത്തിൽ ചൊരിഞ്ഞുകൊടുക്കുന്ന ദേവിയുടെ കാലുകളും സ്വസ്ഥന്മാക്കുമാത്രം മന്ദം മന്ദം അഭീഷ്ടഫലങ്ങളെ നൽകുന്ന കല്പകവൃക്ഷങ്ങളെ പരിഹസിക്കുന്നതിൽ അതിശയിക്കുവാനില്ലല്ലോ.

90. മൂ: ദദാനേ ദീനേഭ്യഃ ശ്രിയമനിശമാശാനുസദൃശീം
അമന്ദം സൌന്ദര്യപ്രകരമകരന്ദം വികിരതി

തവാസ്മിന്നന്ദാരസ്ഫുടകുസുഭഗേ യാതു ചരണേ
നിമജ്ജന്മജ്ജീവഃ കരണചരണഃ ഷട്ചരണതാം.

ഭാ: ദീനക്കാശാനരൂപം ശ്രീയമനിശമുദാരാഭ-
മേകുന്നതായും
സൌന്ദര്യത്തുമരന്ദം മധുരതരമമന്ദം
പൊഴിക്കുന്നതായും
മന്ദാരപ്പൂങ്കുലക്കുള്ളതിസുഭഗതയാർന്നുള്ള
നിൻ തൃപ്പദത്തിൽ
ചേർന്നുമുങ്ങേണ,മാറായ് കരണപദമെഴും
ജീവനും ഷഡ്പദംപോൽ.

അ:—ആശാനരൂപം = ആശയ്ക്ക് പാറിയവിധത്തിൽ, ശ്രിയം = ശ്രീയെ (ലക്ഷ്മിയെ), മരന്ദം = പൂന്തേൻ, അമന്ദം=അധികം, കരണപദം=ഇന്ദ്രിയങ്ങളാകുന്ന കാലുകൾ, ഷഡ്പദം = വണ്ട്.

വി:—ഭഗവതിയുടെ ചരണകമലങ്ങളിൽതന്റെ ജീവൻ ഷഡ്പദത്തെപ്പോലെതന്നെ മുങ്ങേണമേ എന്ന് ഭക്തനായ കവി പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു. ഷഡ്പദത്തെപ്പോലെ ജീവനും ആറ് ഇന്ദ്രിയങ്ങളാകുന്ന കാലുകൾ-മനസ്സും പഞ്ചേന്ദ്രിയങ്ങളും—ഉണ്ട്. അതിനാൽ ഷഡ്ചരണതേവണ തന്റെ ജീവൻ ഭഗവതിയുടെ പാദകമലത്തിൽ നിശ്ചലമായി രമിക്കട്ടെ അല്ലെങ്കിൽ താൻ

ജീവനുദിയടയട്ടെ എന്ന് കവി പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു. ഭഗവതിയുടെ ചരണകമലങ്ങൾ മന്ദാരമെന്ന കല്പകവൃക്ഷത്തിന്മേലുണ്ടാകുന്ന പൂങ്കൊത്തിനെപ്പോലെയുള്ളവയാണ്. കല്പകപ്പൂവിനും സമമായി ഭരിദ്രന്മാർക്ക് ആഗ്രഹത്തിനൊത്തവിധമുള്ള സമ്പത്തിനെ അത് എപ്പോഴും ഔദാര്യത്തോടെദാനം ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. അതിൽനിന്നും സൌന്ദര്യമാകുന്ന മധുരമധു പ്രവഹിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. ഇപ്രകാരം ദാനശൌണ്ഡമായി സൌഭാഗ്യത്തോടുകൂടി വർത്തിക്കുന്ന ആ ചരണകമലത്തിൽ തന്റെ ജീവനാകുന്ന ഷഡ്പദം എപ്പോഴും അഭിവാസംചെയ്യട്ടെ എന്നാണ് സാധകന്റെ പ്രാർത്ഥന. കമലം ഷഡ്പദങ്ങളുടെ നിവാസസ്ഥാനമാണല്ലോ. ഭഗവതിയുടെ പാദാരവിന്ദത്തിൽതന്നെ സാധകന്റെ മനസ്സ് എപ്പോഴും രമിക്കട്ടെ എന്നു സാരം.

91. മൂ: പദന്യാസക്രീഡാപരിചയമിവാമ്ബ്ധമനസഃ
സംഖ്വന്തസ്യേ ഖേലം ഭവനകലഹംസാ ന ജഹതി
അതസ്തേഷാം ശിക്ഷാം സുഭഗമണിമഞ്ജീരരണിത
ച്ഛലാദാചക്ഷാണം ചരണകമലം ചാരുചരിതേ!

ഭാ: പോററിപ്പോരുന്നൊരന്നപ്പിടകളിടയിൽ നിൻ
രമ്യയാനപ്രകാരം

തെറ്റിപ്പോയെങ്കിലും ചെറുതനയ
വെടിയാതേറ്റ ശീലിച്ചിടുന്നു.
തെറ്റിപ്പോകാതിരിപ്പാൻ തവ കഴൽ
മണിമഞ്ജീരശിഞ്ജിതലത്താൽ
തെറ്റെന്നോതിക്കൊടുക്കുന്നിതു വരഗതിതൻ
രീതിയും ചാരുയാനേ!

അ:—മണിമഞ്ജീരശിഞ്ജിതം = രത്നച്ചിലമ്പുകളുടെ ഒച്ചയെന്ന വ്യാജം, കഴൽ=കാൽ, വരഗതി=ശ്രേഷ്ഠഗമനം, തെറ്റെന്നു = ഉടനെ, ചാരുയാന = ഭംഗിയുള്ള നടയോടുകൂടിയവൾ.

വി:—ദേവിയുടെ ഭംഗിയേറിയ ഗമനം അന്ന നടയെക്കൂടി അതിശയിക്കുന്നതായി ഈ ശ്ലോകത്തിൽ വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. ഭഗവതിയുടെ ചാരുയാനത്തെ ശീലിക്കേണമെന്നു വിചാരിച്ചു അന്നപ്പിടകം വിടാതെ അതിനെ പരിശീലിച്ചുകൊണ്ടേയിരിക്കുന്നു. എന്നാൽ അവയ്ക്ക് അതിനെ താദാത്മ്യത്തോടെ അനുകരിക്കുവാൻ സാധിക്കുന്നില്ല. അതിൽ ഇടക്ക് അവയ്ക്ക് തെറ്റു പറ്റിപ്പോകുന്നു. തന്റെ ശിഷ്യഗണങ്ങൾക്ക് അബദ്ധം പറ്റിയെന്നു അറിയുന്ന ക്ഷണത്തിൽതന്നെ ഭഗവതി കാൽച്ചിലമ്പൊച്ച എന്ന വ്യാജേന അവക്ക് തെറ്റിപ്പോകാതിരിപ്പാൻവേണ്ടി ശരിയായ നടത്തത്തിന്റെ മുറകളെ ഉപദേശിച്ചുകൊടുക്കുന്നു. ദേവി

നടക്കുമ്പോഴുള്ള ചിലമ്പൊലിയെ അനുസരിച്ചുള്ള ഗമനശിക്ഷാപദേശമായി ഉൽപ്രേക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു. പോറിവരുന്ന അരയന്നങ്ങൾ യജമാനനാരെ അനുഗമിക്കുന്നത് സാധാരണമാണെങ്കിലും ദേവിയെ സംബന്ധിച്ച ദേവിയുടെ യാനരീതിയെ അഭ്യസിക്കുവാൻ അവ അനുയാനം ചെയ്യുന്നതായി അതിശയോക്തിരൂപേണ വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു.

92. മൂ: ഗതാസ്തേ മഞ്ചത്വം ദ്രുഹിണഹരിരുദ്രേശ്വരഭൃതഃ
ശിവഃ സച്ഛ്രുഭ്രായാമടിതകപടപ്രച്ഛദപടഃ
തദീയാനാം ഭാസാം പ്രതിഫലനരാഗാരുണിതയാ
ശരീരീ ശൃംഗാരോ രസ ഇവ ദൃശാം ദോഷ്ടി കൃതുകം.

ഭാ: ഭൃത്യന്മാരായ രുദ്രേശ്വരവിധിഹരികൾ നിന്നെ മഞ്ചത്വമാസ്ഥാ-
രത്യന്തസച്ഛുഭ്രവികടപടപ്പുമ്പു
നിന്നാൻ മഹേശൻ
നിത്യേ! നിൻ കാന്തികൊള്ളും നിഴലിലരുണ
മായ്തീർന്നു ശൃംഗാരസാരം
മുഗ്ധാകാരം ധരിച്ചുള്ളതു വിധമവനേകനു
തേ നേത്രസൌഖ്യം.

അ:— രുദ്രേശ്വരവിധിഹരികൾ=രുദ്രൻ, ഈശ്വരൻ, ബ്രഹ്മാവ്, വിഷ്ണു എന്നിവർ. സച്ഛ്രുഭ്രവി

കപടപടം = അപ്സ്ഫടികസമാനശോഭയാകുന്ന കപടവസ്ത്രം, മഹേശൻ=സദാശിവൻ, നിത്യ=നാശമില്ലാത്തവൾ, മുഗ്ധാകാരം=സുന്ദരരൂപം.

വി:—സൃഷ്ടി, സ്ഥിതി, ലയം, തിരോധാനം എന്നീ കർമ്മങ്ങൾ നിർവ്വഹിക്കുന്ന ബ്രഹ്മാവ്, വിഷ്ണു, രുദ്രൻ, ഈശ്വരൻ എന്നിവർ ഭഗവതിയുടെ ആജ്ഞാനുസാരേണ തത്തല്കർമ്മങ്ങൾ നടത്തുന്ന ഭൃത്യന്മാരാണ്. തങ്ങൾക്ക് കർമ്മനിർവ്വഹണത്തിന് പ്രാപ്തിയുണ്ടാകുന്ന ശക്തിസ്വരൂപിണിയെ അടുത്തിരുന്നതെന്നു സേവിക്കേണമെന്നു വിചാരിച്ചു, അവർ ഭഗവതിയുടെ കട്ടിൽക്കാലുകളായി പരിണമിച്ചു. സദാശിവനാകട്ടെ, ശുദ്ധനിർമ്മലമായ കാന്തിയെത്തന്നെ വസ്ത്രമെന്ന വ്യാജേന ധരിച്ചുകൊണ്ട് രിലസിച്ചു. ദേവിയുടെ ദേഹത്തിന്നുള്ള അരുണാഭ സദാശിവന്റെ ധവളമോഹനമായ അംഗത്തിൽ പ്രതിബിംബിച്ചപ്പോൾ ശൃംഗാരരസം ഉടലെടുത്തു വിളങ്ങുന്നതോ എന്നു തോന്നത്തക്കവിധത്തിൽ അദ്ദേഹം ഭഗവതിയുടെ കണ്ണുകൾക്ക് അത്യാനന്ദം നല്കി. ശൃംഗാരരസം രക്തവർണ്ണമാണെന്നു കവിപ്രസിദ്ധമാകുന്നു.

ശ്രീചക്രത്തിന്റെ തത്ത്വവിവരണത്തിൽ ബ്രഹ്മഗ്രന്ഥിയുടെ ഉപരിയായി നാലു ദ്വാരങ്ങളോടുകൂടിയ ഭൂപുരത്രയം നില്ക്കുന്നുവെന്നു മുമ്പ് പ്രസ്താവിച്ചിട്ടു

ണ്ടല്ലോ. അതിലെ പതൂർദ്ദാരങ്ങളിൽ കീഴക്ക് തൊട്ട് മായാതത്വം, ശുദ്ധവിദ്യാതത്വം, മഹേശ്വരതത്വം, സദാശിവതത്വം എന്നീ നാലു തത്വങ്ങൾ സ്ഥിതി ചെയ്യുന്നു. ഈ ശ്ലോകത്തിൽ ബ്രഹ്മാദികളായ നാലു കട്ടിലുകളായിപ്പറഞ്ഞിട്ടുള്ളത് പ്രസ്തുത നാലുതത്വങ്ങളെത്തന്നെയാകുന്നു. ശിവൻ സഹസ്രദളകമലത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുമ്പോൾ ശുദ്ധവിദ്യ അദ്ദേഹത്തെ വലയംചെയ്യുന്നതിനെയാണ്, ശ്ലോകത്തിൽ രാഗപ്രതിഫലനമായിപ്പറഞ്ഞിരിക്കുന്നത്. ശക്തിരൂപിണിയായ ഭഗവതിയുടെ പ്രഭാവദീപ്തി നിഴലിക്കുകയാൽ സദാശിവരൂപനായിത്തീർന്ന ശിവൻ പരാനന്ദാകാരനായിപ്പരിലസിക്കുന്നു.

ശ്രീമച്ഛങ്കരാചാര്യർ 42 മുതൽ 91 വരെയുള്ള ശ്ലോകങ്ങളെക്കൊണ്ട് ത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ കേശാദിപാദാന്തമായ അംഗവർണ്ണന ചെയ്തതിനുശേഷം, ദേവിയുടെ മഹത്തായ സ്വരൂപത്തെ കീർത്തിക്കുന്നു. 92 മുതൽ 98 വരെയുള്ള ശ്ലോകങ്ങളെ അതിനാൽ 'സ്വരൂപലഹരി' എന്നറിയപ്പെട്ടുവരുന്നു. സൌന്ദര്യലഹരിയിൽ പ്രതിപാദിച്ചിട്ടുള്ള സമയമതതത്വങ്ങൾക്കനുസരിച്ച്, കുണ്ഡലിനീപ്രബോധം നിർവ്വഹിക്കുന്നവർ ആ ശക്തിയെ ബ്രഹ്മഗ്രന്ഥി, വിഷ്ണുഗ്രന്ഥി, രുദ്രഗ്രന്ഥി എന്നീ മൂന്നു ഗ്രന്ഥികളെയും ഭേദിപ്പിച്ച സഹസ്രദളകമലാന്തർഗ്ഗതമായ ബിന്ദുസ്ഥാനത്തിൽ സന്നിവേശി

UNIVERSITY LIBRARY
7 JAN 1967

പ്പിക്കേണ്ടതാണല്ലോ. അപ്പോൾ അവാച്യമായ ആനന്ദവും ബന്ധമുക്തിയും, സാധകന് ഉണ്ടായിത്തീരുന്നു. സൌന്ദര്യലഹരീസ്തോത്രത്തിന്റെ ശരീരവും ഈ തത്വത്തെയാണ് കാണിക്കുന്നത്. ആനന്ദലഹരി, സൌന്ദര്യലഹരി, സപര്യപലഹരി എന്നീ മൂന്നു ഖണ്ഡങ്ങളും ഗ്രന്ഥിത്രയങ്ങളെ പ്രതിനിധീകരിക്കുന്നു. ഈ ഗ്രന്ഥിത്രയഭേദനത്തെത്തുടർന്നു സാധകന്മാർക്കു അനുഭവപ്പെടുന്ന ആനന്ദാതിശയത്തെ അഥവാ പരമസുഖത്തെത്തന്നെയാണ് ഉപസംഹാരഖണ്ഡത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ള സൌന്ദര്യലഹരീതത്വവും പ്രദാനം ചെയ്യുന്നത്. കാരണം, ആ സുഖലബ്ധിക്കുള്ള അതിരഹസ്യങ്ങളായ ഉപായങ്ങളെ കരുണാമനസ്കനായ ആചാര്യസ്വാമികൾ സംഗ്രഹരൂപേണ ഉപദേശിച്ചു തൽസുഖസമ്പാദനത്തിൽ ഔത്സുക്യമുള്ളവരെ നേർവഴിക്കു തിരിക്കുകയാണല്ലോ ഈ സ്തോത്രംകൊണ്ട് സാധിച്ചിട്ടുള്ളത്.

ഉ: മൂ: അരാളാ കേശേഷു പ്രകൃതിസരളാ മന്ദഹസിതേ
ശിരീഷാഭാ ചിത്തേ ദൃഷദുപലശോഭാ കുചതടേ
ഭൃശം തന്വീ മധ്യേ പൃഥുരുരസിജാരോഹ
വിഷയേ
ജഗത്ത്രാതും ശംഭോർജ്ജയതി കരുണാ
കാചിദരുണാ.

ഭാ: നിന്മുല്ലിക്കുന്തളത്തിൽ വളരു്, സഹജ
സാരള്യമപ്പുഞ്ചിരിയ്ക്കും

നെന്മേനിപ്പൂദ്ദേവം മനസി; കുചതടത്തിൽ
ദുഷ്പ്രസ്സരശ്രീ
ചെമ്മേകാശ്യം വലഗ്നത്തിനു, പൃഥുനിതംബ
സ്ഥനങ്ങൾക്കു; വെല്ല—
ന്നിമ്മട്ടിൽ നീ ശിവൻ തന്നരുണകരുണയാ
ലോകസംരക്ഷണാർത്ഥം.

അ:—മല്ലികുന്തളം=വാർമുടി, സഹജസാരള്യം=സ്വാഭാവികമായ ഋജുത, ദുഷ്പ്രസ്സരശ്രീ=അമ്മികുട്ടിയുടെ ശോഭ, കാശ്യം=മെലിവ്, വലഗ്നം=അര, പൃഥുലത=വലുപ്പം.

വി:—സദാശിവന്റെ അനിവ്യാച്യശക്തിയായ അരുണയുടെ അഥവാ ശ്രീകാമേശ്വരിയുടെ സ്വരൂപ സ്വഭാവങ്ങളെ കവി ഈ ശ്ലോകത്തിൽ വർണ്ണികുന്നു. സർവ്വോല്ലംഘിനി വർത്തികുന്ന ആ കാമേശ്വരിയുടെ തലമുടിയിൽ വളവും പൂഞ്ചിരിയിൽ സഹജമായ ഋജുതയും, മനസ്സിൽ നെന്മേനിപ്പൂപോലെയുള്ള മാർദ്ദവവും, മുലത്തടങ്ങളിൽ അമ്മികുട്ടിയുടേതുപോലുള്ള കഠിനതയും, അരയിൽ മെലിച്ചലും, കുചപൃഷ്ഠഭാഗങ്ങളിൽ തടിയും ഉള്ളതായിട്ടാണ് കവി രൂപവിവരണം ചെയ്യുന്നത്. വളവും ഋജുതയും, മൃദുത്വവും കാഠിന്യവും, മെലിച്ചലും തടിയും പരസ്പരവിരുദ്ധങ്ങളായ സ്വഭാവങ്ങളാണല്ലോ. ശംഭുവിന്റെ അരുണാ

ശക്തി ഇപ്രകാരം പ്രശോഭിക്കുന്നത് ജഗത്സംരക്ഷണത്തിനായിട്ടാണെന്നു് ശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ആ അരുണാശക്തിയുടെ അംഗങ്ങളിൽ ഇത്തരം വൈപരീത്യം കാണിച്ചിട്ടുള്ള കവി അതിനാൽ അതുകൊണ്ടു് ഉദ്ദേശിക്കുന്നത് ജഗത്തിന്റെ ദ്വന്ദ്വാത്മകമായ സത്ഭാവത്തെ ഭഗവതി അംഗങ്ങളിൽ പ്രതിനിധീകരിക്കുന്നുവെന്നാണു്. ചൂടും തണുപ്പും, ഇരുട്ടും വെളിച്ചവും, സന്തോഷവും സന്താപവും, സത്യവും അസത്യവും എന്നിങ്ങനെയുള്ള വിപരീതഭാവങ്ങൾ ഇല്ലെന്നുവരികിൽ ഈ പ്രപഞ്ചത്തിനുതന്നെ അവസ്ഥിതിയുണ്ടാകുന്നതല്ല. ഈ വിപരീതശക്തികളെ വേണ്ടവിധം നിയന്ത്രിക്കുകയാലാണു് ഭുവനസംരക്ഷണം സാധ്യമാകുന്നത്. ദ്വന്ദ്വഭാവങ്ങളുടെ അഭാവത്തിൽ അഥവാ അവ്യയമായ അദ്വൈതത്തിൽ മായാരൂപമായ പ്രപഞ്ചത്തിനു് സ്ഥാനമില്ല. അതിനാൽ ലോകസംരക്ഷണാർത്ഥം പ്രവർത്തിക്കുന്ന അരുണാഖ്യശക്തി സ്വന്തം അംഗങ്ങളിൽ ഈ വൈപരീത്യം പ്രതിനിധീകരിച്ചു നിയന്ത്രിക്കുന്ന രൂപത്തോടുകൂടിയവളായി കവി വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. ശ്ലോകത്തിൽ അംഗങ്ങൾക്കു് പറഞ്ഞിട്ടുള്ള ഗുണങ്ങളും സുന്ദരീമണികളുടെ അന്തരംഗത്തിനു യോജിച്ച നിലയിലാകുന്നു. കടിലകുന്തളവും നിഷ്ക്കളങ്കമായ ഈഷദ്ഹാസവും പരിതാപാസഹിഷ്ണുവായ മൃദുലചിത്തവും ശിലാകഠിനമായ വിപുലസ്തനതടവും അതിസൂക്ഷ്മമായ കടിയും പൃഥുലമായ നിതംബസ്തനങ്ങളും ഏതു് ലലനാമണിക്കും അലങ്കാരങ്ങളാണല്ലോ.

94. മൂ: കളങ്കഃ കസ്തൂരീരജനികരബിംബം ജലമയം
കളാഭിഃ കർപ്പൂരൈഃ മരതകകരണ്ഡം
നിബിഡിതം
അതസ്ത്വദ്ഭോഗേന പ്രതിദിനമിദം
രിക്തകുഹരം
വിധിർഭൂയോഭൂയോ നിബിഡയതി നൂനം
തവ കൃതേ.

ഭാ: കസ്തൂരിച്ചാർ കളങ്കം; പനിമതിപനിനീരിനു
വൃത്തം കലാളി-
ക്കർപ്പൂരച്ചാത്തൊളുക്കും മരതകമരവിപ്പാത്തു
മദ്ദീപ്രകന്യേ!
തവഭോഗത്താലതിൻപൊത്തുദിനമെ
മൊഴിവായ്തീർന്നിടുന്നേരമെല്ലാം-
മുഖപൂവിൽ പ്രീതിതേടും ദ്രുഹിണനതു
നിറയ്ക്കുന്ന ഭയോപി നൂനം.

അ:—പനിമതി=ചന്ദ്രൻ, കലാളീ=കലാസമൂഹം (ദശാഭികലകൾ); ദ്രുഹിണൻ=ബ്രഹ്മാവ്.

വി:—ചന്ദ്രമണ്ഡലത്തെ ഭഗവതിയുടെ ഉപയോഗത്തിലേക്ക് കസ്തൂരി, കർപ്പൂരം, പനിനീർ എന്നിവ നിറച്ചുവെച്ച മരതകമരവിയായി കവി വർണ്ണിക്കുന്നു. ചന്ദ്രമണ്ഡലത്തിൽ കാണുന്ന കളങ്കം വാസ്തവത്തിൽ കളങ്കമല്ല; കസ്തൂരിച്ചാറാണ്. ചന്ദ്രനിൽ പ്രഥമമുതൽ

പൌർണ്ണമിവരെ കാണപ്പെടുന്ന ദശാദിഷോഡശകല കം വാസ്തവത്തിൽ കലകളല്ല; അവ കർപ്പൂരഖണ്ഡങ്ങ ളാകുന്നു. ചന്ദ്രന്റെ ചുറ്റുമുള്ള ആ വിലാസമണ്ഡലം പരിവേഷമല്ല; ഉള്ളിൽ ഒളിക്കിവെച്ച പനിനീരിന്റെ പുറത്തേക്കുള്ള പ്രതിഫലനമാകുന്നു. ഈ വസ്തുക്കളെ യെല്ലാം ഭഗവതി പ്രതിദിനം ഉപയോഗിച്ച പാത്രം ഒഴിയുമ്പോൾ അവ വീണ്ടും അതിൽ സന്തോഷ ത്തോടെ നിറച്ചുവെക്കുന്നത് ബ്രഹ്മാവാണ്. പ്രഥമ മുതലുള്ള തിഥികളിൽ ചന്ദ്രന് വൃദ്ധിക്ഷയങ്ങൾ ഉണ്ടാകുന്നു. എന്നാൽ ചന്ദ്രനുണ്ടാകുന്ന ക്ഷയം ഭഗ വതിയുടെ ഉപഭോഗത്താൽ കസ്തൂരി, കർപ്പൂരം മുത ലായ വസ്തുക്കൾ വിലാസപാത്രത്തിൽനിന്ന് ഒഴിയു ന്നതാണെന്നും, വൃദ്ധി ബ്രഹ്മാവ് അവ ഒഴിയുമ്പോൾ നിറച്ചുവെക്കുന്നതാണെന്നും കവി ഉൽപ്രേക്ഷിക്കുന്നു. ഭഗവതിയുടെ ഉപഭോഗത്തെ സംബന്ധിച്ചുള്ളതായി ഈ ശ്ലോകത്തിൽ ചന്ദ്രമണ്ഡലത്തെ വർണ്ണിച്ചിട്ടുള്ളതി നാൽ ദേവിയുടെ സേവനാർത്ഥം ദശാദികലകളെ അവ ലംബമാക്കിയുള്ള ചന്ദ്രകലാവിദ്യയേയും ഇവിടെ ഗ്ര ഹിക്കേണ്ടതാണ്.

95 മൂ: പുരാരാതേരന്തഃപുരമസി തതസ്ത്വച്ചരണയോഃ
സപര്യാമര്യാദാ തരളകരണാനാമസുലഭാ
തഥാ ഹ്യേതേ നീതാഃ ശതമഖമുഖാഃ

സിദ്ധിമതുലാം

തവ ദ്വാരോപാന്തസ്ഥിതിഭിരണി-
മാദ്യാഭിരമരാഃ

ഭാ: നീ നീഹാരാദ്രിമാതേ! പുരഹരവര
ശുദ്ധാന്തമാണായതോർത്താൽ
നൂനം നിൻ പാദപൂജാവിധി തരളമനസ്സുക്കൾ
ദുസ്സാധമത്രേ.
വാനോർകോൻതൊട്ട ദേവക്കുടയ മഹിമകൾ
നിൻപുരദ്വാരവും കാ-
ത്തുനംതട്ടാതെ വാഴുന്നണിമുതലെഴും
സിദ്ധികൾക്കൊപ്പമാരോ?

അ:—പുരഹരവരശുദ്ധാന്തം = പരമശിവന്റെ ശ്രേഷ്ഠമായ അന്തഃപുരം, തരളമനസ്കർ=ചഞ്ചലഹൃദയർ, ദുസ്സാധം=സാധ്യമല്ലാത്തത്, വാനോർകോൻ = ദേവേന്ദ്രൻ.

വി:—ഈ ശ്ലോകത്തിൽ കവി ഭഗവതിയെ പരമശിവന്റെ അന്തഃപുരമായി വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. അതിനാൽ തരളമനസ്കന്മാർക്കു ത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ വിധിപ്രകാരമുള്ള പാദപൂജ ദുസ്സാധമാകുന്നു. സാധാരണ രാജകീയങ്ങളായ അന്തഃപുരങ്ങളിലെന്നപോലെ ചപലന്മാർക്കു പ്രവേശനമില്ലാത്ത നിലക്കു ശിവന്റെ അന്തഃപുരത്തിൽ അവരുടെ പ്രവേശനം തീർച്ചയായും ഉണ്ടാകുന്നതല്ല. സ്ഥിരപ്രജ്ഞരായ മഹാന്മാർക്കൊക്കെ മാത്രം

മേ ദേവിയുടെ സാക്ഷാദ്ദർശനത്തിനു സാധിക്കുന്നുള്ളു. ചഞ്ചലഹൃദയന്മാരായ ദേവേന്ദ്രൻ മുതലായവർക്ക് അതിനാൽ ദേവിയുടെ അന്തഃപുരത്തിൽ പ്രവേശനമില്ല. ദേവിയുടെ നിലയനമായ ശ്രീചക്രത്തിൽ പുറമെയുള്ള ഭൂപുരത്രയത്തിലെ ആദ്യത്തെ പുരത്തിലാണ് അണിമാദിസിദ്ധികൾ നില്ക്കുന്നത്. പ്രശസ്തങ്ങളായ അണിമാദിസിദ്ധികൾകൂടി ദേവിയുടെ മന്ദിരപ്രാന്തത്തിൽ കാവൽ നില്ക്കുകയാണ്. അപ്പോൾ ആ നിലയനാന്തർഭാഗത്തിലിരിക്കുന്ന ദേവിയുടെ സിദ്ധി പ്രാവേങ്ങൾ ഊഹ്യമാത്രമാണല്ലോ. ദേവേന്ദ്രൻ മുതലായ ദേവന്മാർ പ്രാപിച്ചിട്ടുള്ള സിദ്ധികൾ അണിമാദിസിദ്ധികളെക്കാളും കുറഞ്ഞതാകയാൽ അവയ്ക്കുകൂടി തുല്യങ്ങളല്ല. കാരണം, ദേവിയുടെ അന്തഃപുരകവാടദ്വാരങ്ങളിലാണ് അവ കാവൽ നിർവ്വഹിക്കുന്നത്. അവയ്ക്ക് ആ പാവനനിലയനത്തിന്റെ പുറത്തെങ്കിലും പ്രവേശനം സിദ്ധിച്ചിട്ടുണ്ട്. എന്നാൽ ദേവേന്ദ്രാദികൾക്ക് അതുകൂടി സാധ്യമല്ല. അവർക്ക് ദേവിയുടെ നിലയനപ്രാന്തത്തിൽ ഇരിക്കുന്നതിനു പോലും അണിമാദിദ്വാരപാലികമാരുടെ അനുവാദം വേണം. ശ്രീത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ സപര്യാപദ്ധതിയും സ്ഥിരബുദ്ധികൾക്കല്ലാതെ സാധ്യമല്ലെന്നും അവർക്കുതന്നെ വിധിപൂർവ്വമായ ധ്യാനനിഷ്ഠാദികളെക്കൊണ്ട് അണിമ മുതലായ സിദ്ധികൾ പ്രാപിച്ചതിൽപിന്നെ മാത്രമേ അത്യന്തപരിശുദ്ധമായ ഹൃദയപദ്മത്തിൽ

സച്ചൈതന്യാത്മികയും സച്ചസിദ്ധ്യാത്മികയുമായ ദേവിയെ സാക്ഷാല്ക്കരിക്കുന്നതിനു സാധിക്കുകയുള്ളുവെന്നും ഈ ശ്ലോകത്തിൽനിന്നു് ഗ്രഹിക്കേണ്ടതാണു്. ശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞ അന്തഃപുരസ്ഥയായ ദേവിയുടെ പ്രത്യക്ഷസ്വരൂപദർശനം ഇന്ദ്രിയനിഗ്രഹം സാധിച്ചു വിശുദ്ധമായ മനസ്സുകൊണ്ടു ഹൃദയപദ്മസ്ഥിതമായ ആ പരമചൈതന്യത്തെ സാക്ഷാല്ക്കരിക്കുന്നതു് തന്നെ. സമയികൾക്കു മാത്രമെ അതു് സാധിക്കുകയുള്ളു. വിഷയികൾക്കു്, അവർ ദേവേന്ദ്രനോ മറ്റു ദേവന്മാരോ ആയാലുംകൂടി അതു് ദുസ്സാദ്ധ്യംതന്നെ.

96. മൂ: കളത്രം വൈധാത്രം കതികതി ഭജന്തേ ന കവയഃ
ശ്രിയോ ദേവ്യാഃ കോ വാ ന ഭവതിപതിഃ കൈരപിധനൈഃ
മഹാദേവം ഹിത്വാ തവ സതി! സതീനാമ ചരമേ
കുചാഭ്യാമാസംഗഃ കുരവകതരോരപ്യസുലഭഃ

ഭാ: ആരാരക്കവികൾ വിരിഞ്ചവധുവെ
പ്രാപിപ്പതി;ല്ലിന്ദിര-
യ്ക്കാരാർ വിത്തബലത്തിനാൽ കണവരാ-
യ്തീരുന്നതില്ലോക്കുകിൽ?
ചാരിത്രത്തിനു മാതൃകേ! ശിവനൊഴിഞ്ഞാ-
ക്കുണ്ടു നിൻകൊങ്കകൾ

ചേരാനായ്ക്കഴിവായതക്കുരുവകത്തിന്നും
ലഭിക്കാത്തതാം.

അ:—വിരിഞ്ചവധു=സരസ്വതി, ഇന്ദിര=ലക്ഷ്മി, കണവൻ=ഭർത്താവ്, കുരുവകം=ചെങ്കുറിഞ്ഞിത്തൈ.

വി:—വാഗ്വിലാസചതുരരായ മഹാകവികളെ സരസ്വതീവല്ലഭന്മാരെന്നും ധനസമൃദ്ധിയുള്ളവരെ ലക്ഷ്മീവല്ലഭന്മാരെന്നും വിളിച്ചുവരാറുണ്ട്. അവർ സരസ്വതീദേവിയുടെയും ലക്ഷ്മീദേവിയുടെയും ഭർത്താക്കന്മാരല്ലെങ്കിൽകൂടി സാരസ്വതപ്രാപ്തികൊണ്ടും ധനസമൃദ്ധികൊണ്ടും അവക്ക് ആ നാമങ്ങൾ സിദ്ധിച്ചിരിക്കുന്നു. അതിനാൽ കവികൾക്ക് സരസ്വതീവല്ലഭന്മാരാകാം; ധനാധിപന്മാക്ക് ലക്ഷ്മീപതികളാകാം. എന്നാൽ മറ്റൊരാൾക്കുതന്നെ പാർവ്വതീപതിയാകാൻ കഴിയുന്നതല്ല. പാർവ്വതീപതിയായി പരമേശ്വരൻ ഒരാൾ മാത്രമെയുള്ളൂ. ആ പദത്തിന്നു സരസ്വതീവല്ലഭാദികളെപ്പോലെ ഇതരരെ സംബന്ധിക്കുന്ന അർത്ഥമില്ല. അതിനാൽ പരമശിവനല്ലാതെ മറ്റാർക്കും ദേവിയുടെ കുചസംഗം അസാധ്യമാണ്. സചേതനരായ ഇതര പുരുഷന്മാർ പോകട്ടെ; അചേതനങ്ങളായ കുരുവകാദികൾക്കുംകൂടി ത്രിപുരസുന്ദരിയുടെ കുചസംഗമാധുര്യം സുലഭമല്ല. ചെങ്കുറിഞ്ഞിവൃക്ഷങ്ങൾ പുഷ്പിക്കേണമെന്നുണ്ടെങ്കിൽ അവയെ സ്ത്രീകൾ ആലിംഗനം

ചെയ്യണമെന്നാണ് കവിപ്രസിദ്ധി. അപ്പോൾ വൃക്ഷത്തിന്നു കുചാലിംഗനം സിദ്ധിക്കുന്നു. എന്നാൽ ഭഗവതിയുടെ ചിന്താമണിഗൃഹോപാന്തത്തിൽ കടമ്പ് വൃക്ഷങ്ങളും നിറഞ്ഞ ഉദ്യാനമാണുള്ളത്. അതിൽ ചെങ്കുറുഞ്ഞിവൃക്ഷങ്ങളും ഇല്ല. അതിനാൽ സാധാരണ സുന്ദരികളുടെ കുചാലിംഗനത്തെ അനുഭവിക്കുന്നതു പോലെ അചേതനമായ ചെങ്കുറുഞ്ഞിക്കുകൂടി ഭഗവതിയുടെ കുചസംഗസൌഖ്യം സുലഭമല്ല. കാരണം, ദേവി പതിവ്രതാമണികളിൽ ചാർത്തുന്ന മകുടമായതുകൊണ്ടുതന്നെ. ദേവിയുടെ പാതിവ്രത്യമഹിമ അത്രമാത്രം അന്യാദൃശമാണെന്നു സാരം. രഹസ്യാൽ രഹസ്യമായ ശക്തിതത്ത്വത്തിന്റെ സാക്ഷാല്ക്കാരം സദാശിവതത്ത്വത്തിന്റെ അനുഭവത്തോടുകൂടി മാത്രമെ സാധിക്കുകയുള്ളു. മറ്റുവിധത്തിൽ ഒരിക്കലും ആരാലും അത് പ്രാപ്യമല്ല. അതിനാലാണ് ദേവിയുടെ രൂപമഹിമയെക്കാണുന്നതിനു ദേവസ്ത്രീകൾകൂടി സദാശിവസായുജ്യപദവിയെ ആഗ്രഹിക്കുന്നതായി 12-ാമത്തെ ശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളത്. ദേവിയുടെ സ്വരൂപദർശനം അപ്പോൾ മാത്രമെ സാധിക്കുന്നുള്ളു.

97. മൂ: ഗിരാമാഹുർദ്ദേവീം ദ്രുഹിണഗൃഹിണീമാഗമവിദോ
ഹരേഃ പത്നീം പദ്മാം ഹരസഹചരീമദ്രിതനയാം

തുരീയാ കാപി ത്വം ദുരധിഗമനിസ്സീമമഹിമാ
മഹാമായാ വിശ്വം ഭ്രമയസി പരബ്രഹ്മ
മഹിഷി!

ഭാ: ചൊൽപൂ വേദജ്ഞർ നിന്നെ നിധനരമണിയാം
വാണിയായ്; വിഷ്ണുപത്നി-
ച്ചൊല്ലാളം പദ്മയായും; ഹരസഹചരിയാം
പാർവ്വതീദേവിയായും
ചൊല്ലാനോക്കാനുമാകാതനവധി മഹിമാവാൽ
തുരീയാഖ്യയാം നീ-
യല്ലോ വന്നായ വിശ്വഭ്രമനിലയളവാക്കും
പരബ്രഹ്മരാജ്ഞി.

അ:—വേദജ്ഞർ=വേദങ്ങളെ അറിയുന്നവർ; നിധനരമണി = ബ്രഹ്മപത്നി, വാണി = സരസ്വതി, പദ്മ=ലക്ഷ്മി, തുരീയ=നാലാമത്തേവൾ.

വി:—വേദരഹസ്യത്തെ അറിയുന്നവർ ഭഗവതിയെ ബ്രഹ്മപത്നിയായ സരസ്വതിയായും വിഷ്ണുപത്നിയായ ലക്ഷ്മിയായും ശിവരമണിയായ പാർവ്വതിയായും കീർത്തിക്കുന്നു. സരസ്വതിയിലും പാർവ്വതീദേവിയിലും അവർക്ക് ഭിന്നബുദ്ധിയില്ല. കാരണം ശക്തിരൂപിണി അദ്വിതീയയാണെന്നു അവർ അറിയുന്നു. പരബ്രഹ്മസ്വരൂപനായ സദാശിവന്റെ പട്ടമഹിഷിയായി, ശ്രീവിദ്യാത്മികയായി നില്ക്കുന്ന പരാശക്തി ഭിന്ന

ബുദ്ധികളിൽനിന്ന് അതീതവും ഏകവുമാണ്. പക്ഷെ, ഏകത്വത്തെയുള്ള ആ ശക്തിയെ നാനാത്വത്തെയാണ് പ്രാപഞ്ചികന്മാർ കാണുന്നത്. ദുരധിഗമമായ മഹിമയോടുകൂടി ഭഗവതി തന്നെ തുരീയയായി മഹാമായയെന്ന നിലയിൽ വിശ്വത്തെ ഭ്രമിപ്പിക്കുന്നതിനാലാണ് സാംസാരികന്മാക്ക് ഇപ്രകാരം തോന്നുവാനുള്ള കാരണം. ഭഗവതിയുടെ കാരുണ്യത്താൽ മായാവരണം നീങ്ങി യഥാർത്ഥ ശക്തിസ്വരൂപത്തെ അറിയുവാൻ സാധിക്കുന്ന വേദവിത്തുകളും അജ്ഞാനബദ്ധരല്ലാത്തതിനാൽ അവക്ക് പ്രാപഞ്ചികന്മാക്കനുഭവപ്പെടുന്ന നാനാത്വത്തിൽ ഏകത്വം കാണുവാൻ സാധിക്കുന്നു. അതിനാലാണ് അവർ പരാശക്തിയെത്തന്നെ സരസ്വതിയെന്നും ലക്ഷ്മിയെന്നും പാർവ്വതിയെന്നും മറ്റും വിളിക്കുന്നത്. പ്രപഞ്ചകാര്യങ്ങളുടെ നിർവ്വഹണത്തിനുവേണ്ടി പരാശക്തി തുരീയയായ മഹാമായയായി വിശ്വത്തെ ഭ്രമിപ്പിക്കുന്നതിനാൽ സാംസാരിക്കന്മാക്ക് ദേവിയുടെ ഈ രൂപങ്ങളും വിഭിന്നങ്ങളാണെന്ന വിചാരവും ഉണ്ടാകുന്നു. മായാഭ്രാന്തി വിട്ട് പരാശക്തിയുടെ ആത്മസ്വരൂപം അറിയുന്ന സമയികരും "സർവ്വം ഖല്വിദം ബ്രഹ്മ" എന്നും "ഏകമേവ അദ്വിതീയം ബ്രഹ്മ" എന്നുമുള്ള വചനങ്ങളുടെ സാക്ഷാൽക്കാരം സിദ്ധിച്ചവരാകുന്നു.

98. മൂ: കദാ കാലേ മാതഃ കഥയ കലിതാലക്തകരസം

പിബ്ബയം വിദ്യാർത്ഥീ തവ ചരണ
നിർണ്ണേജനജലം
പ്രകൃത്യാ മൂകാനാമപി ച കവിതാകാരണതയാ
കദാ ധത്തേ വാണീമുഖകമലതാംബൂലരസതാം.

ഭാ: എന്നാണെന്നംബികേ! നിൻ ജതുരസകലിതം
പാദ്യതീർത്ഥം നുകർന്നീ-
ടുന്ന വിദ്യാർത്ഥീ ഞാ;നെന്നതു പറക കടിക്കുന്ന
കാരുണ്യമുത്തേ!?
മുന്നം മൂകക്കുപോലും കവിതപൊഴിയുവാൻ
കാരണം താനതായാ-
നെന്നാമ്മേ! യെന്നതോലും വിധിവധുമുഖ-
താംബൂല സാരസ്യമെന്നിൽ?

അ:—ജതുരസകലിതം = അരക്കിന്റെ രസംകല
ർന്നത്, പാദ്യതീർത്ഥം=കാൽ കഴുകിയ തീർത്ഥം, കാരു
ണ്യമുത്തി=ദയാനിധി, ഏലുക=ഇയലുക, പ്രാപിക്കുക,
വിധിവധുമുഖതാംബൂലസാരസ്യം = സരസ്വതിയുടെ
മുഖത്തിലുള്ള വെറ്റിലച്ചാറിന്റെ സ്വാദ്.

വി:—ഭഗവതിയുടെ പാദ്യതീർത്ഥം നുകരുന്ന
തിനുള്ള പരമഭാഗ്യം എപ്പോഴാണ് തനിക്ക് കിട്ടുന്ന
തെന്ന് ഭക്തനായ കവി അക്ഷമയോടെ ചോദിക്കുന്നു.
വിലാസാർത്ഥം കാലുകളിൽ ലേപനം ചെയ്തിട്ടുള്ള അര

ക്കുകഴമ്പു കലർന്ന ആ പുണ്യതീർത്ഥം സകല വിദ്യാ പൂർത്തിയേയും നൽകുന്നതാണ്. കവിയാകട്ടെ, താൻ കേവലം ഒരു വിദ്യാർത്ഥിയാണെന്നു പറയുന്നു. ഭഗവതിയുടെ പരിപൂതമായ പാദനിർണ്ണേജനജലം പാനം ചെയ്താലല്ലാതെ വിദ്യാപൂർത്തി നിനക്കുണ്ടാകുന്നതല്ലെന്നു അദ്ദേഹം വിശ്വസിക്കുന്നു. എപ്പോഴാണ് കനിവോടുകൂടി തനിക്ക് ആ പാദ്യതീർത്ഥത്തെ പാനം ചെയ്യാനുള്ള അവസരം എത്തിച്ചേരുന്നതെന്നു പറയുവാൻ അദ്ദേഹം ശക്തിസ്വരൂപിണിയോട് തന്നെ ആവശ്യപ്പെടുന്നു. ജനനകാലം മുതല്ക്ക് മൂകന്മാരായ വരേയുംകൂടി മുമ്പ് ഭഗവതിയുടെ പാദ്യതീർത്ഥമാണ് പ്രൌഢകവികളാക്കിത്തീർത്തത്. അത്രമാത്രം കാവ്യാനുഗ്രഹശക്തിയുള്ള ആ പാദ്യതീർത്ഥം എന്നാണ് സരസ്വതിയുടെ മുഖകമലത്തിൽനിന്നു പൊഴിയുന്ന താംബൂലച്ചാറുപോലെ തനിക്ക് രസത്തെയുണ്ടാക്കിത്തീർക്കുന്നതെന്നു കവി വീണ്ടും ചോദിക്കുന്നു. സരസ്വതിയുടെ മുഖതാംബൂലം ചുകപ്പ് നിറമുള്ളതിനാൽ നിറം കൊണ്ടും, കവിതാനുഗ്രഹശക്തിയുള്ളതിനാൽ ഫലം കൊണ്ടും അരക്ക്കുഴമ്പിന്റെ ചുകപ്പ്നിറം കലർന്നതും, മൂകന്മാരെക്കൂടി കവികളാക്കുവാൻ പ്രാപ്തിയുള്ളതുമായ ദേവിയുടെ പാദ്യതീർത്ഥത്തിനു സമാനമാണ്. പ്രകൃത്യാതന്നെ സംസാരിക്കാൻ കഴിവില്ലാത്ത മൂകന്മാരേയുംകൂടി ദേവിയുടെ പാദ്യതീർത്ഥം മഹാകവികളാക്കുമെങ്കിൽ മൂകനല്ലാത്ത തന്നെ മഹാകവിയാക്കി

ത്തീക്കുവാൻ ദേവിയുടെ പാദ്യജലത്തിനു് ഒട്ടും പ്രയാസമുണ്ടാകുന്നതല്ലല്ലോ എന്നാണു് കവി പറയുന്നതു്. സരസ്വതിയുടെ മുഖതാംബൂലസാരസ്യംപോലെയുള്ള ദേവിയുടെ ആ പാദ്യതീർത്ഥം കുടിക്കുന്നതായാൽ പൊഴിയുന്ന പ്രൌഢകവിതകളെക്കൊണ്ടു് സാക്ഷാൽ വാഗ്ധീശ്വരിതന്നെ പുരുഷവേഷം ധരിച്ചുതാണോ എന്നു തോന്നുന്ന നിലയിൽ വിദ്യാപൂർത്തിയോടെ, ഇപ്പോൾ കേവലം വിദ്യാർത്ഥിയായ കവി ശോഭിക്കുന്നതാണെന്നു സാരം.

ശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞ പാദ്യതീർത്ഥത്തെക്കൊണ്ടു് സമയതന്ത്രങ്ങളനുസരിച്ചു "സുധാധാരാസാരൈശ്ചരണയുഗളാന്തർവ്വിഗളിതൈ" എന്നു തുടങ്ങുന്ന 10-ാം ശ്ലോകത്തിൽ വിവരിച്ച സംഗതികളെ ഗ്രഹിച്ചുകൊള്ളേണ്ടതാണു്. നാഡികളിൽ പൊഴിയുന്ന ശക്തിരൂപമായ അമൃതധാരയാൽ സർവ്വ വിദ്യാജ്ഞാനപ്രകാശങ്ങളും സാധകനുണ്ടാകുന്നതാണല്ലോ.

99. മൂ: സരസ്വത്യാ ലക്ഷ്മ്യാ വിധിഹരസപത്നോ വിഹരതേ
രതേഃ പാതിവ്രത്യം ശിഥിലയതി രമ്യേണ വപുഷാ
ചിരഞ്ജീവന്നേവ ക്ഷപിതപശുപാശവ്യതികരഃ
പരാനന്ദാഭിഖ്യം രസയതി രസം
തത്ത്വജ്ഞനവാൻ.

ഭാ: നിന്നെക്കുപ്പിബ്ഭജിപ്പോർ വിധിഹരി
യെതിരായ് ഭാരതീലക്ഷ്മിമാരോ-
ടൊന്നിച്ചു രമ്യഗാത്രാൽ രതിയുടെ
സതിഭാവത്തെ നീക്കിസ്സുഖിപ്പു
ധന്യം ജീവിച്ചിടുന്നു ചിരമവർ പശുപാശ
ങ്ങളംചിക്കെന്നറുത്തീ-
ടുന്നമ്പോടാസ്വദിക്കുന്നിതു പരമപരാനന്ദ
പീയൂഷസാരം.

അ:—വിധി=ബ്രഹ്മാവ്, ഹരി=വിഷ്ണു, ഭാരതി=സരസ്വതി, സതിഭാവം=പാതിവ്രത്യം, ധന്യം=സുകൃതമുള്ള, കൃതാർത്ഥമായ നിലയിൽ; പശുപാശങ്ങളം=മായാബന്ധങ്ങളം (അവിദ്യ), ചിക്കെന്നെ=വേഗത്തിൽ, ആസ്വദിക്കുക=നുകരുക, പരമം=അത്യൽകൃഷ്ടം.

വി:—ഈ ശ്ലോകവും അടുത്ത ശ്ലോകവും സൌന്ദര്യലഹരിസ്തോത്രത്തിന്റെ ഉപസംഹാരാത്മകങ്ങളായ പദ്യങ്ങളാകുന്നു. സൌന്ദര്യലഹരിയിൽ ആചാര്യസ്വാമികളം നിർദ്ദേശിച്ചിട്ടുള്ള സാദാഖ്യകലാത്മകമായ ദേവീഭജനം സാധകന്മാക്കു ഐഹികവും ആമുഷ്മികവുമായ ഏതെല്ലാം ഫലങ്ങളം നൽകുന്നുവെന്നു ഈ ശ്ലോകത്തിൽ പറയുന്നതിനാൽ, പ്രസ്തുത കീർത്തനത്തിന്റെ ഫലശ്രുതിയായി ഇതിനെ കണക്കാക്കേണ്ടതാണ്. ഭഗവതിയെ ഭജിക്കുന്നവൻ സർവ്വവിദ്യാ

പ്രവീണനാകയാൽ സരസ്വതീവല്ലഭനായും, ധനധാന്യാദി സമ്പൽസമൃദ്ധിയോടുകൂടിയവനാകയാൽ ലക്ഷ്മീവല്ലഭനായും തീർന്നു, വാണിയോടേയും ശ്രീദേവിയോടേയും പതികളായ ബ്രഹ്മാവിനും വിഷ്ണുവിനും ഏതിരായി വിഹരണം ചെയ്യുന്നു. അവനു് അതിമനോഹരമായ അംഗലാവണ്യം സിദ്ധിക്കുന്നു. സുന്ദരാംഗനായ അദ്ദേഹത്തെക്കാണുമ്പോൾ "എന്റെ ഭർത്താവായ കാമദേവൻതന്നെയാണു് ഇതെ"ന്നു് രതീദേവിക്കു് തോന്നുന്നതിനാൽ അദ്ദേഹം രതിയുടെ പാതിവ്രത്യത്തെക്കൂടി ശിഥിലമാക്കുന്നു. നവ്യവിദ്യകളും സമ്പൽസമൃദ്ധിയും സമാകർഷകമായ അംഗലാവണ്യവും, ഐഹികജീവിതത്തിൽ അഭിലഷണീയങ്ങളായ സർവ്വസുഖങ്ങളും അദ്ദേഹത്തിനു് ഭഗവതിയുടെ ഭജനം കൊണ്ടു് സിദ്ധിക്കുന്നു. ഐഹികങ്ങളായ ഈ ഫലങ്ങൾ മാത്രമല്ല ആമുഷ്മികങ്ങളായ സിദ്ധികളും ഭഗവതിയെ ഭജിക്കുന്നവർക്കുണ്ടാകുന്നു. ഐഹികസുഖങ്ങളെ ചിരകാലം അനുഭവിക്കുന്നതുപോലതന്നെ അവർ അവിദ്യാരൂപങ്ങളായ മായാബന്ധങ്ങളെ മുഴുവൻ അറുക്കുന്നു. അജ്ഞാനതിമിരം നീങ്ങി ആത്മപ്രകാശം സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള അവർ അത്യുൽകൃഷ്ടമായ പരാനന്ദാമൃതത്തെ അനുഭവിച്ചു, ജീവന്മുക്തപദവിയെ പ്രാപിക്കുന്നു.

ഈ ശ്ലോകത്തിൽ ഭഗവതിയെ ഭജിക്കുക എന്നു പറഞ്ഞതിൽനിന്നു് സമയതന്ത്രപ്രകാരം ഷഠ്കമല

സംബന്ധവും സൌന്ദര്യലഹരീസ്തോത്രത്തിലെ പ്രഥമ ഖണ്ഡത്തിൽ പ്രതിപാദിച്ചിട്ടുള്ളതുമായ സമയപൂജാ പ്രകാരങ്ങളെ ഗ്രഹിച്ചുകൊള്ളേണ്ടതാണ്.

100. മൂ: പ്രദീപജ്വാലാഭിർദ്ദിവസകരനീരാജനവിധി:
സുധാസൂതേശ്ചന്ദ്രോപലജലലവൈരർഘ്യരചനാ
സ്വകീയൈരംഭോഭിഃ സലിലനിധി
സൌഹിത്യകരണം
തവ ത്വദ്ഭിർവ്വാഗ്ഭിസ്തവജനനി! വാചാം
സ്തുതിരിയം.

ഭാ: ആദിത്യന്നു നിജപ്രദീപശിഖയാലെന്നുള്ള
നീരാജനം
സാധിക്കുന്നിതു; ചന്ദ്രകാന്തസലിലത്താലേ
ശശിക്കർഘ്യവും
ബോധിക്കുംവിധമംബുധിയ്ക്കു നിജനീർ
കൊണ്ടെപ്പ്രകാരം തർപ്പണം
സാധിച്ചീനതുപോലെ വാഗ്ജനനി! നിൻ
വാക്കാലിദം കീർത്തനം.

അ:— പ്രദീപം=കൈവിളക്ക്, ശിഖ=ജ്വാല, നീരാജനം=ദീപാരാധന, ചന്ദ്രകാന്തസലിലം=ചന്ദ്രകാന്തരത്നം ഉരുകിയുണ്ടായ ജലം, അർഘ്യം=പൂജാജലം, അംബുധി=സമുദ്രം.

വി:—ആദിത്യഭഗവാന്നു് സ്വന്തം കിരണങ്ങളാകുന്ന കൈവിളക്കുകളുടെ ജ്വാലകളാണ് ദീപാരാധനം

നടത്തുന്നതു്. പരമദീപ്തിപ്രഭാവനായ ആ സൂര്യദേവനു് നീരാജനം നടത്തുന്ന കിരണജ്വാലകൾ അദ്ദേഹത്തിൽനിന്നു് അഭിന്നങ്ങളല്ല. ചന്ദ്രനു് സ്വകിരണങ്ങൾ തട്ടിയൊഴുകുന്ന ചന്ദ്രകാന്തജാലം അർഘ്യമായിത്തീരുന്നു. അപ്രകാരംതന്നെ, തന്റെ അംശമായിരുന്നതും ആദിത്യകിരണങ്ങളാൽ ആവിയായി രൂപാന്തരപ്പെട്ടതുമായ ജലംകൊണ്ടു്, സമുദ്രത്തിനു് തർപ്പണകർമ്മവും നിർവ്വഹിക്കപ്പെടുന്നു. സൂര്യനും, ചന്ദ്രനും, സമുദ്രത്തിനും യഥാക്രമം കിരണകീലങ്ങളാലും, ചന്ദ്രകാന്തസലിലത്താലും, ജലത്താലും ചെയ്യപ്പെടുന്ന പൂജാവിധികൾ സ്വകീയങ്ങളായ വസ്തുക്കളെക്കൊണ്ടാണു്. അതുപോലെതന്നെ വാഗ്ജനനിയായ ദേവിയെ കീർത്തിച്ചുകൊണ്ടു് താൻ വിരചിച്ച സൌന്ദര്യലഹരീസ്തോത്രം ദേവിയുടെ വാക്കുകളെക്കൊണ്ടുതന്നെ നിർവ്വഹിച്ചതായി ശങ്കരാചാര്യർ ഈ ശ്ലോകത്തിൽ പറയുന്നു. ദേവിയുടേതല്ലാത്തതായി എന്തൊന്നാണുള്ളതു്? "ഏതാനും നീയൊഴിഞ്ഞിട്ടൊരുപൊഴുതു നിലക്കൊൾവതുണ്ടോ ഭവാനി?" എന്ന ചോദ്യത്തോടുകൂടി, ശക്തിരൂപിണിതന്നെ സർവ്വാന്തർഭൂതയായി വർത്തിക്കുന്നുവെന്നു് കവി 35-ാ.ത്തെ ശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്. ദേവിയിൽനിന്നു് ഭിന്നമായ യാതൊന്നും ഇല്ലാത്ത നിലക്കു് എങ്ങിനെയാണു് കവി ദേവിക്കു് അവകാശപ്പെടാത്തതും പുതിയതുമായ ഒരു വസ്തുവെക്കൊണ്ടു ഭഗവതിയെ പ്രീതിപ്പെടുത്തുന്നതു്! അതു്

ആരാലും സാദ്ധ്യമല്ല. അതിനാൽ ദേവിയുടെ സ്വത്തു: ക്കളായ വാക്കുകളെക്കൊണ്ടുതന്നെ ഈ കീർത്തനോപ ഹാരം വിരചിച്ചിരിക്കുന്നുവെന്നു അദ്ദേഹം പറയുന്നു. സർവ്വവും പരാശക്തിയുടെ രൂപങ്ങൾതന്നെ എന്ന പരമതത്വം അതിനാൽ ആചാര്യസ്വാമികൾ ഈ ശ്ലോകത്തിൽ വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നു. ആ തത്വഗ്രഹണം തന്നെയാണു് സർവ്വബന്ധവിമുക്തിയും പരമജ്ഞാനവും. ദേവിയുമായുള്ള താദാത്മ്യബോധവും അതാകുന്നു. സൌന്ദര്യലഹരീസ്തോത്രത്തിന്റെ പരമോദ്ദേശ്യവും അതുതന്നെയാണെന്നു് ശ്രീമച്ഛങ്കരാചാര്യർ വ്യക്തമാക്കിയിരിക്കുന്നു.

അരുണേ! തരുണാരുണപ്രഭേ!
കരുണാപൂരതരംഗിതേക്ഷണേ!
അരുണംകെന്നിലഭംഗമംഗളം
തിരുമേനിയ്ക്കതിനെന്തു താമസം?

ഓം ശ്രീമഹാത്രിപുരസുന്ദര്യൈ നമഃ.

ശുഭം.

202616
032:9
J94
MUL
202616
UNIVERSITY
7 JAN 1967

Indic Digital Archive Foundation
cm
gpura.org